

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ALAMANYA TÜRKÜLERİ

Ali Osman ÖZTÜRK

T.C.

KÜLTÜR BAKANLIğI

Ücretsiz PDF KÜLTÜR ESERLERİ // rantey.org

ALAMANYA TÜRKÜLERİ
Türk Göçmen Edebiyatının
Sözlü / nc Kolu

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI / 2717
Yayımlar Dairesi Başkanlığı
Kültür Eserleri Dizisi / 322

ALAMANYA TÜRKÜLERİ

TÜRK GÖÇMEN EDEBİYATININ

SÖZLÜ / ÖNCÜ KOLU

Doç. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK

©T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI, 2001-ANKARA
ISBN 975-17-2647-6

Öztürk, Ali Osman

Alamanya türkûleri : Türk göçmen
edebiyatının sözlü / öncü kolu / Ali Osman
Öztürk. - Ankara : Kültür Bakanlığı, 2001.

XVII, 302 s. ; 24 cm. - (Kültür Bakanlığı
yayınları ; 2717. Yayınlar Dairesi Başkanlığı
kültür eserleri dizisi ; 322)
ISBN 975-17-2647-6

I. k.a. II. Seriler: .
781.629435

www.kultur.gov.tr.

E-mail:yayimlar@kutuphanelergm.gov.tr

Birinci Baskı, 4.000 Adet

CANTEKİN MATBAASI

Tel : 0312.384 34 35-36

Fax: 0312.384 34 37

Altınbaş Mah. Atakent Sok. No:4/1

06060 İskitler / ANKARA

SUNUŞ

Türküler, eski devirlerden beri sade insanın yaratma, aktarma ve gerçekleştirme sürecine bizzat katılabildiği ender sözlü edebiyat türlerinden biridir. Söz ve ezgiden oluşan türküler, denilebilir ki, yerine getirdiği müziksel, estetik, edebî, teatral, psikolojik, sosyolojik, didaktik, geleneksel vs. birçok işlevle insanoğlunun ruh sağlığı üzerinde büyük ölçüde yapıcı etkiler yapagelmıştır.

Türküler zaman içinde elbette içerik ve işlev değişikliklerine uğramış; bunda da hitap ettiği kitlenin gereksinimleri belirleyici olmuştur. Türkülerin zaman zaman kaybolup, yeniden gündeme gelmeleri işte onlardan beklenen işleve koşut olarak gerçekleşir.

Almanya'ya gönderdiğimiz yurttaşlarımızın ilk dönemlerinde, sığındıkları ve teselli buldukları ortamlarda birlikte getirdikleri türkü geleneği elbette özel bir görev üstlenmiştir. Yabancı oldukları kültür ortamı, onlara kendi içinde yaşattıkları türkü dağarcığını hatırlatmakla kalmamış, aynı zamanda yeni ve kendi sorunlarını dile getiren özgün türküler yaratmaya da neden olmuştur.

Artık anonim türkülerden öte, anonim halk kitleleri tarafından kabul gören popüler türküler de araştırma kapsamına alan halk bilimsel türkü çalışmaları, türküyü söyleyenlerin kimliğini, dünyayı algılayışlarını ve tepkilerini yansıttığı ölçüsünde onların işlevlerini araştırmaya yönelmiştir.

Almanya Türküleri bağlamında, türkülerin tarihçesi, yapısı, üslûbu konusu, türleri ve imgeleri üzerine çok yararlı bir kaynak olan bu çalışmasından dolayı Doç. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK'ü kutluyor, türkü araştırmalarında yeni yönelimlerin ülkemiz halk biliminde gelişmesini diliyorum.

M. İstemihan TALAY
Kültür Bakanı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	.VII
GİRİŞ	.1
Sözlü Türk Göçmen Edebiyatı	.2
1. ALMANYA TÜRKÜLERİ ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR	.7
1.1. ROBERT ANHEGGER	.7
1.2. NEVZAT GÖZAYDIN	.7
1.3. HAYDAR AVCI	.9
1.4. URSULA REINHARD	.9
1.4.1. Müzik Yaşamı	.10
1.4.2. Saz Ekiplerinin Terkibi	.11
1.4.3. Müzisyenlerin Tutumu	.11
1.4.4. Bağlam [Gelenek] İçinde Müzik	.12
1.4.5. Müziğin Kendisi	.12
1.5. HAMDİ TANSES	.13
1.6. OTTO HOLZAPFEL	.14
1.7. MUSTAFA BOZ	.14
1.8. DEĞERLENDİRME	.15
2. TÜRKÜLERİN ÖZGEÇMİŞİ	.18
2.1. TÜRKÜLERİN YOĞUNLAŞTIĞI TARİHLER	.18
2.2. SÖZ YAZARLARI	.20
2.3. ŞAIR VE ÂŞIKLAR HAKKINDA BİLGİ	.23
2.3.1. Âşık Kemterî	.24
2.3.2. Âşık Mahsunî Şerif	.24

2.3.3.	Nesimî Çimen	24
2.3.4.	Rıza Gurbetçi (Taner)	24
2.3.5.	Şah Turna	24
2.3.6.	Yağmur Atsız	26
2.3.7.	Yılmaz Asöcal	26
2.3.8.	Yüksel Özkasap	36
2.3.9.	Diğerleri	27
2.4.	SÖZ YAZARLARI VE YORUMCULARIN CİNSİYETİ	28
2.4.1.	Kadın Yorumcu	28
2.4.2.	Erkek Yorumcu	28
2.4.3.	Belirsiz	28
2.5.	TÜRKÜ KİŞİLERİ	29
2.6.	HEDEF KİTLE	30
2.6.1.	Türkücüler Kime Hitab Ediyor	30
2.6.2.	Türkü Kişileri Kime Hitab Ediyor	32
2.6.3.	Metinlerin Dili Kime Hitab Ediyor	35
2.6.3.1.	<i>Türkçe Metinler</i>	35
2.6.3.2.	<i>Karışık Metinler</i>	35
	a) <i>Türkçe Metinlere Almanca Sözcük/ler Aktaranlar</i>	36
	b) <i>Cümle Ölçüsünde Almanca-Türkçe Karışımı Dil Kullananlar</i>	37
2.6.3.3.	<i>Almanca Metinler</i>	38
3.	TÜRKÜLERİN ANATOMİSİ	40
3.1.	EZGİSEL TÜRLER	40
3.2.	TÜRKÜLERİN BİLDİRİŞİM YÖNTEMİ	42
3.2.1.	Metin Malzemesi Üzerine	42
3.2.1.1.	<i>Basılı Metinler</i>	42
3.2.1.2.	<i>Basılı Olmayan Metinler</i>	43
3.2.2.	“Söz”e Verilen Önem	45
3.3.	METİN TÜRLERİ	46
3.3.1.	Hece Ölçüsüne Göre	46
3.3.2.	Kıta Biçimine Göre	47
3.3.2.1.	<i>Dörder Dizeli Hanelerde Uyak</i>	48
3.3.2.2.	<i>Üçer Dizeli Bentlerde Uyak</i>	49

3.3.2.3. İkişer Dizeli Bentlerde Uyak	50
3.3.2.4. Uyaksız Metinler	51
3.3.3. Kavuştak	52
3.3.3.1. Son Kavuştak	52
3.3.3.2. Ön Kavuştak	53
3.3.3.3. İç Kavuştak	53
3.3.3.4. Redif	54
3.3.4. Resitatif Metinler	55
3.3.4.1. Ön söz	55
3.3.4.2. Diyalog	57
3.3.4.3. Montaj Tekniği	59
3.3.4.4. Hitap	59
3.3.4.5. Rap Metinleri	64
4. METİNLERİN ÜSLÛBU	65
4.1. TAŞLAMA	67
4.2. YAKINMA	67
4.3. ELEŞTİRİ	68
4.4. BEDDUA	69
4.5. ÖĞÜT-TALEP	69
4.6. MEKTUP	70
4.7. AŞAĞILAMA	71
4.8. ÖYKÜLEME	72
4.9. AĞIT	74
4.10. YAKARIŞ	74
4.11. SÖZ VERİŞ	75
4.12. TASVİR	75
4.13. GÜZELLEME	77
5. TÜRKÜLERİN KONULARI	79
5.1. BİRİNCİ DÖNEM: 1972-1975 (UYUM ZORLUĞU)	79
5.1.1. Hasret	79
5.1.2. Uyum Zorluğu	79
5.1.3. Parçalanan Aileler	79

5.1.4.	Değişen Koşullar	.81
5.1.5.	Almanya'ya Gelmek İsteyenlere Uyarı	.81
5.1.6.	Almanlar'la İlişki	.81
5.2.	İKİNCİ DÖNEM: 1976-1979 (İKİ KÜLTÜRÜN KARŞILAŞMASI)	.81
5.2.1.	Kültürlerin Karşılaşması	.82
5.2.2.	Meister'e, Alman'a Öfke	.82
5.2.3.	Şirin'in Düğünü	.83
5.2.4.	Ailelerin Birleşmesiyle Oluşan Sorunlar	.84
5.2.5.	Alman Kadınlarla İlişki (Evlilik)	.84
5.2.6.	Türk İşçilerini Alaya Alma	.85
5.2.7.	Türk-Alman Dostluğuna İhanet	.85
5.2.8.	Türk Devleti'ne Eleştiri	.86
5.2.9.	Geri Dönüş	.86
5.3.	ÜÇÜNCÜ DÖNEM: 1980-1990 (İKİ KÜLTÜR ARASINDA)	.86
5.3.1.	Ümitsizlik	.86
5.3.2.	İki Kültür Arasında Kalmak	.87
5.3.3.	Vize	.88
5.4.	DÖRDÜNCÜ DÖNEM: 1990-1995 (ALMANYA ACI VATAN)	.88
5.4.1.	Almanya Acı Vatan ya da Vatansızlık	.88
5.4.2.	İrkçi Saldırıları	.89
5.4.3.	Almanya'da Dayanışma	.90
6.	KONULARINA GÖRE TÜRLER	.95
6.1.	GURBET TÜRKÜLERİ	.95
6.2.	ALMANYA'DA DURUMU ANLATAN TÜRKÜLER	.96
6.3.	TÜRK İŞÇİSİNİN VATANSIZLIĞINI ANLATAN TÜRKÜLER	.96
6.4.	ALMANYA'YA ELEŞTİRİ TÜRKÜLERİ	.97
6.5.	ALMAN KIZINA AŞK TÜRKÜLERİ	.97
6.6.	DÖN ÇAĞRISI YAPAN TÜRKÜLER	.98
6.7.	ALMANYA'DA EVLİLİK TÜRKÜLERİ	.99

6.8.	ALMAN ÖZELLİKLERİNİ TARİF EDEN TÜRKÜLER	99
6.9.	MEKTUP TÜRKÜLERİ	100
6.10.	"GELME!" UYARISI YAPAN TÜRKÜLER	101
6.11.	ALMANYA'DA DEĞİŞİMİ ANLATAN TÜRKÜLER	101
6.12.	"ŞİRİN'İN DÜĞÜNÜ" TÜRKÜLERİ	102
6.13.	ALMAN DİLİNDEN YAKINAN TÜRKÜLER	103
7.	TÜRKÜLERDE ALMAN VE TÜRK İMGESİ	106
7.1.	ALMAN İMGESİ	106
7.1.1.	Alman'ın Adı	106
7.1.2.	Almanya	106
7.1.3.	Alman'ın Fiziksel Betimlenmesi	107
7.1.4.	Almanlar'ın Davranış Biçimleri	108
7.1.5.	Almanlar'ın Cinsel Davranışları	109
7.1.6.	Alman'ın Yeme İçme Alışkanlıkları	111
7.1.7.	Yabancılar Karşı Tutumları	111
7.1.8.	Para ve Maddiyat	113
7.1.9.	İki Yüzlü Alman	113
7.2.	TÜRK İMGESİ	114
7.2.1.	Fiziksel Özellikler	114
7.2.2.	Geldiği Sosyal Koşullar	115
7.2.3.	Türk İşçisinin Mizahî Betimlenmesi	116
7.2.4.	İşçilerin Almanya'daki Davranışları	116
7.2.5.	İşçilerin İdealleri	117
7.2.6.	Türkülerin Dilinden Yansıyan Türk İmgesi	119
8.	SONUÇ	123
	KAYNAKÇA	132
EK 1		
	TÜRKÜLERİN LİSTESİ	136

EK 2	
TÜRKÜ METİNLERİ	141
EK 3	
SÖZLÜK	241
EK 4	
KONU VE MOTİF DİZİNİ	246
TÜRKİYE - MEMLEKET - ANAVATAN - YURT -SILA	246
DAĞLAR	248
GURBET	249
GARİP	250
KOLU-KANADI KIRIK	251
MEKTUP	252
SELÂM	252
YARA	252
KAN	252
DERT - ACI	253
HASRET	253
BURNUNDA TÜTMEK	254
UMUT - ÜMİT - KAVUŞMAK	254
ÇİLE	255
KAHIR	255
GÖZYAŞI	255
AĞLAMAK	256
HASTA OLMAK	256
SANCI - ÖMÜR TÜKETMEK - ERİMEK -	
ÇÜRÜMEK - KÖR-TOPAL	256
YABAN ELLER, EL KAPISI - YAD EL	258
TURİST GELMEK	259
ELİN SÖZÜ	259
AVRUPA	259
MEZAR, ÖLÜM	260
RÜYA - HAYAL - RESİM - YALAN	260
KADER - FELEK - YAZI	261

YEMİN - KAVİL - SÖZ	261
ALMANYA YOLLARI - YOLLAR	262
ALAMAN - ALAMANYA - ALAMANCI	263
HITLER	264
NAZİZİM	265
DAZLAKLAR	266
IRKÇI -YAKILMAK	266
KARA LEKE - SALDIRGAN - KARIŞTIRMAK	266
SARI KIZ - SARIŞIN - ALMAN KIZI	267
ALMANCI - YABANCI - ANADOLU YABANI -	
AUSLANDER - VATANSIZ - ORASI/BURASI	268
AUSLANDER RAUS	271
ZALİM	271
DİL	271
ALMANCA	272
TERCÜMAN	272
FAKİRLİK	272
YOKSULLUK - YOKLUK	273
MARK	273
PARA	273
DÖVİZ	274
T.C. DEVLETİNE ELEŞTİRİ	274
ALMAN DEVLETİNE, ALMAN'A ELEŞTİRİ	277
İKİYÜZLÜ ALMAN	278
ALMAN İMGESİ	279
MEISTERLER	287
SÖZE VERİLEN ÖNEM	288
ALMANCA KELİMELE	289
DÖN ÇAĞRISI	290
GELME - GİTME - GÖR	293
KİŞİLEŞTİRME	294
KAHIRLI SÖZLER	295
ŞEREF - NAMUS- HAYSIYET	295
YUVA YIKMAK	296
YAVRULAR - KUZULAR - ÇOCUKLAR	298
DİL DÜZEYİ	301

KISALTMALAR

AOÖ	Ali Osman Öztürk
B.	Batı
Bd.	(Band) Cilt
Bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviren
Derl.	Derleyen
Dtv	Deutscher Taschenbuch-Verlag
F	(Alman Halk Türküsü Arşivi'nin "Berichte" (Rapor, Haber) belgeleri için kullandığı simge harf)
Hrsg.	(Herausgeber) yayımlayan
Jg.	(Jahrgang) Yıl
No.	Numara
Nr.	Numara
Örn.	Örneğin
passim.	Yer yer, dağınık
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
t.y.	Tarih yok
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve devamı, ve diğerleri
vs.	Ve saire
Yay. Haz.	Yayına Hazırlayan

“Nichts sollte fehlen, das war sein Wunsch. Bevor er den ersten Schluck nahm, gab er seinem Drang nach, stand auf und schaltete den Kassettenrecorder ein.

“Du hast mich für einen Kuß geopfert”, erscholl die leidenschaftliche Stimme der Sängerin, die die ganze Wohnung erfüllte. Jetzt drang das Schluchzen der Frau aus allen Ecken. Tränen traten ihm in die Augen.”

“Hiç bir şey eksik olmamalıydı, böyle istiyordu canı. İlk yudumu almadan önce, isteğine hakim olamadı, kalkıp teybin düğmesine bastı.

Şarkıcının bütün odayı dolduran hüznü sesi yankılandı: “Beni bir buseye feda ettin”. Artık kadının hıçkırıkları odanın tüm köşelerinden duyuluyordu. Gözyaşlarına boğuldu.” (Çev. AOÖ)

(Aras Ören 1986: 128)

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Almanya'da oluşan Türk Göçmen Edebiyatının sözlü kolu araştırılmıştır. Burada yazılı edebiyat konulaştırılmamış, sadece bu konuda bilgilenmek isteyenlerin gereksinimini giderecek eserlere gönderme yapılmıştır (bkz. ayrıca Almanya Türküleri'ne birkaç satırla da olsa değinen Baypınar 2000 ve Kayıhan 2000).

Türklerin Almanya'daki yaşamı tarihçesi, onlar için alınan siyasi kararlar, kimlik sorunları vs. üzerinde de durulmamıştır. Bu alanda çok sayıda yayın yapılmıştır. Kaynakça ve bilgi için Ceyhun 1995, Turan 1992, Şen [t.y.], *Der Deutschunterricht* 1993, *Toplum ve Bilim* 1999, Kastoryano 2000, *Deutsch-Türkisches Symposium* 1998 ve Pazarkaya 1995'e başvurulabilir.

Sözlü ve yazılı edebiyat arasındaki ilişkiler bazı değinmeler dışında çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Öyle sanıyorum ki, burada elde edilen veriler doğrultusunda, olası kesişmeler ve aykırılıklar yeni araştırmalarla ortaya konulabilecektir.

Gerek metinlerin, gerekse burada verilen dökümlerin ve varılan sonuçların yeni perspektiflerle geliştirilmesini diliyorum.

Konya 2000

Ali Osman ÖZTÜRK

GİRİŞ

Almanya'da yaşayan Türk yazarlarının ürettiği edebiyat eserlerinin yeni bir bakış açısıyla değerlendirmek zorunluluğunun tartışıldığı bir ortamda, Almanya'da yaşayan Türk (halk) şairi ve âşıklarının yarattığı popüler türkü metinlerinin de bu bağlamda değerlendirilmesi gerekir.

Edebiyat çevreleri tarafından, özellikle Türk yazarlar söz konusu olduğunda, "Almanca yazan Türk", "Almanya'da Türk Göçmen Edebiyatı", "Almanya'da Yaşayan Türk Yazar" vs. gibi terimlerle nitelenen bu edebiyatın "nasıl bir edebiyat?" olduğu sorusu henüz net cevaplanmamıştır (tartışmalar için bkz. Kocadoru 1997: 1-21). Araştırmacılar arasında, bu edebiyatı göçmenlik ve bunun sorunları ile açıklamak eğilimi vardır: İlk dönem "...anlattıkları Türk işçilerinin Alman dünyasında karşılaştıkları güçlükler, çektikleri acılar, özlemler-di" (Aytaç 1995: 237 vd.). Daha sonraki dönemde ise hiç bir konu sınırlaması yapılmadığı, yazarların kendi kültürlerinden getirdikleri ile Batı kültüründen aldıklarını birleştirerek, Batı kültür sisteminden daha değişik bir kültür bileşimi oluşturdukları artık bilinen bir gerçek (bkz. Kuruyazıcı 1992: 9).

Bu çalışmalarda dikkatlerin daha çok yazılı edebiyata yöneldiğini, yazılı edebiyata pek istekli olmayan sade insanın ilgi alanına giren ve günlük yaşamda sık sık karşılaştığı anlatı ve lirik türlerin göz ardı edildiğini gözlemekteyiz.

Anlatı türlerinden fıkra ve modern efsane oluşumları üzerine bir kaç değinme oldu. Örneğin Vural Ülkü Türk işçileri çerçevesinde oluşan günümüz (efsane) söylence türü anlatıları diğer örnekler arasında değerlendirir (bkz. Ülkü 1997: 59). Bilimsel anlamda olmasa da, Haldun Taner, Almanların anlattığı kaba Türk fıkralarına göre, Türklerin anlattıklarına dikkat çeker ve bunu Nasreddin Hoca'nınki kadar zarif bir örnekle över (bkz. Taner 1984: 95). Aynı şekilde Mahmut Tolon'un günlük yaşamdan aktardığı sözlü bilgi ve bir kaç fıkra konuya katkı sağlamaktadır (bkz. Tolon 1993: 10, 130 vd.). Bu anonim örneklerle

örneğin Halim Demirci'nin Nasreddin Hoca geleneğini sürdürme çabalarının ürünü olan fıkraları (bkz. Demirci 1999) araştırma konusu yapılmalıdır. Çünkü Alman halk bilim çalışmalarında Anti-Türk fıkraları çoktan değerlendirilmiştir (bkz. Albrecht 1982, Dundes 1987 ve Fischer 1990).

Araştırmalara konu olabilecek en verimli türlerden biri de türkü geleneğidir. Almanya'da yaşayan Türklerin sorunlarını konulaştıran türkülerin [çalışmada "Almanya Türküleri" diye anılacaktır], bugün Almanya'da önemli bir edebiyat kolu oluşturan "Göçmen Edebiyatı" çerçevesinde değerlendirilebileceğini düşünüyorum. Popüler türkü metinleri, büyük ölçüde Türkçe olmaları dışında yukarıda belirtilen hususların hepsini içermektedir. Geleneksel formlarda üretilen bu türkülerin hepsinin tam bir Türkçe ile yazıldıkları da söylenemez. Bir çok örneğin gösterdiği gibi, metinler zaman zaman Almanca-Türkçe bir bileşim sergilemektedir. Bir başka farklılık da, edebiyat metinlerindeki görece uyum yeteneğinin türkü metinlerinde olmamasıdır; bu ise Türklerin "dönüşe niyetleri olmadığı gibi, Almanya'ya entegrasyon hevesi..." (Dündar 1999) olmaması gerçeğine uymaktadır. (Halbuki) yazılı edebiyatta görülen uyum yeteneği Kuruyazıcı'nın belirttiğine göre, Alman yayınevlerini kitapların basımı konusunda yüreklendirmektedir; bkz. Kuruyazıcı 1992: 9).

Metinler büyük ölçüde kültür şoku gerçeğiyle dokunmuştur. Yabancı işçi göçünün ilk gününden bu yana Almanların özlediği 'uyum', yazılı edebiyatta örneğin ikinci kuşakta kendiliğinden gerçekleşmiş gibi gözükürken (bkz. Kuruyazıcı 1992: 9), sözlü edebiyat (söz) yazarlarının farklı kültürel kökenlerinin getirdiği başkalık, türkülerde bütünüyle yansır. Türkün başkalığı, özellikle etnomerkezci bir perspektiften bir üstünlük olarak türkü tematiğinin art alanını oluşturur.

Sözlü Türk Göçmen Edebiyatı

Göçmen edebiyatı olarak Almanya kaynaklı ya da Almanya odaklı türkü ve şarkıların görüşümüzce en önemli yanlarından biri, edebiyatın sözlü/sözel (mündlich/parole) bölümünü oluşturmalarıdır. Bu ürünlerin yazılı olarak dolaşımda olmadığını biliyoruz (Eryılmaz ve Rap metinleri hariç; bunların kasete eklenen metinleri yazılı belge sayılabilir). Türkü ve şarkıların söze/sözlü karaktere verdik-

leri önem yeri gelince açıklanacaktır. Almanya'da yazılı Türk göçmen edebiyatının henüz zayıf olduğu dönemler ve bu edebiyatın ulaşmadığı kitleler düşünülünce, araştırma malzememizi oluşturan sözlü ürünlerin yüklendiği işlev daha da önem kazanmaktadır.

Türkiye'de bu sözlü edebiyat üzerine ilk dikkati çekenlerden biri olan Ve-yis Güngör, bu fenomeni "Batı Avrupa Türk Edebiyatı" olarak niteler:

"Batı Avrupa Türk edebiyatı Avrupa'nın muhtelif ülkelerine yayılmış, oralara yerleşmiş kendilerine göre bir yaşam biçimi seçme sürecinde olan insanlarımızın edebiyatıdır. Bir başka ifadeyle; Avrupa'da Türk toplumunun kurumsallaşma sürecinde duyuş ve düşünüşümüzün formu, şekli olan bir edebiyattır." (Güngör 1995: 11)

Güngör, son zamanlarda düzyazı, roman ve hikâyeler şeklinde ortaya çıkan bu edebiyatın "genellikle sözlü anlatımda kendini göster"diğini ve 1960'lı yıllarda Avrupa'ya göç etmiş, 70'li ve 80'li yıllarda da çalıştıkları ülkelere çocuklarını götürmüş insanlarımız üzerine doğmuş ve "malzemesi Avrupa'da yaşamakta olan 4 milyon Türklerle birlikte içinde yaşanılan ülkelerin insanları" olduğunu belirtir.

Görüldüğü gibi burada sözü edilen edebiyat, sade vatandaşın edebiyatıdır ve "düzyazı, roman ve öykü" gibi türler dışında kalan ürünleri kapsamaktadır. Güngör, konusu itibarıyla bu edebiyatın temelinde "gurbet edebiyatı"nı görür ve bu da "sözlü edebiyat"tır. Daha sonra hakim kültür tarafından "Göçmen edebiyatı" diye nitelenen yazılı edebiyat ürünlerine geçişte bu sözlü kültürün taşıyıcıları ve yaratıcıları olarak "Avrupa'da ortaya çıkan ozan ve âşıklarımız'ın malzemesini, başta Anadolu'daki değerlerimiz oluştururken, Türklerin karşı karşıya oldukları sosyal, kültürel, ekonomik şartlar da söz konusu malzemeyi süsleyip zenginleştirmektedir." (Güngör 1994: 14)

Göçmen edebiyatı üzerine yapılan çalışmalar şimdiye kadar hep yazılı ürünleri araştırma malzemesi yapmış (çalışmaların listesi için bkz. Kocadoru 1997: i-xxviii ve 1998: 236-243), sözlü ürünler, aşağıda da görüleceği gibi, genellikle makale kapsamını aşamamıştır. Metin yayımı bakımından toplu bir çalışma olmadığı gibi, türkû/şarkı belgelerini tüm yönleriyle değerlendiren bir araştırma henüz ortaya konulamamıştır. Bu çalışma özellikle bütüncül bir yaklaşımı ke-

laylaştıracak ve tümünden gelimi sağlayacak metin malzemesini bir araya getirmeyi ve aynı zamanda bu malzeme üzerinde istatistiksel bilgiler elde etmeyi amaçlamaktadır. Yaratıcı (söz yazarı, besteci), yorumcu, hitab eden, hitab edilen, ürünlerin ortaya çıktığı zaman dilimi, icra biçimi, tür, form, düzen, konu, motif, dil, üslup, ben-öteki imgesi gibi açılardan ayrıca söz konusu malzeme açıklanacaktır.

Metinlerin gerek bütünsel, gerekse istatistiksel olarak ortaya konulması ile, bunların yeni araştırmalar yoluyla işlevsel açıdan değerlendirilmesi de mümkün olacaktır. Çünkü burada sadece edebiyat söz konusu değil; bu nedenle aynı zamanda müzikolojik, psikolojik, sosyolojik, sosyo-psikolojik vb. perspektiflerin de kullanılması gerekir.

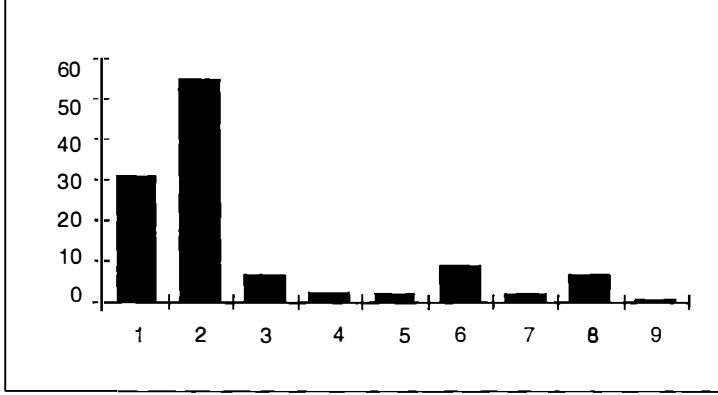
Değişik kaynaklardan bir araya getirilen metin malzemesi toplam 115 türkü belgesinden oluşmaktadır. Bunlardan üç belge ikişer kez yer almaktadır. Bunun nedeni, sözlü kültür ürünlerinin araştırılmasında “varyant” oluşumlarının dikkate alınması gereğidir. Böylece örn. 6 nolu belge metin olarak tespit edilmişken, bunun varyantı olan 32 nolu belge kasetten çözülmüştür (ayrıca bkz. türkü no: 35 [kasetten] = 102 [metin] ve türkü no: 76 [kasetten] = 104 [metin]).

Çalışmada, özellikle ezgili ürünler dikkate alındığından, ki metin bölümünde bunlara yer verilmiştir, Robert Anhegger ve Nevzat Gözaydın’ın değindikleri şiirlere ve Yusuf Polatoğlu gibi ozanların (bkz. *Batı Avrupa Türkleri*, Yay.: ATİB, 1992) Almanya Türkleri üslubunda yazılıp yayınlanmış metinleri doğrudan araştırma malzemesi yapmayacağız. Ayrıca, Anhegger’in Almanca çevirileriyle verdiği türküler de metin bölümüne almadık.

Diğer yandan türkü formunda olmadıkları halde Abdullah Eryılmaz’ın “Gastarbeiterlieder” (Majör Müzik Yapım Ltd. Şti, Kaset No: 033) adlı kasetini çalışmamıza dahil ettik. Başlığı, konusu ve diğer kasetlerle aynı dolaşım imkânları içinde olan ve halk türküleriyle aynı düzlemde yer verilen (çünkü kasette halk türkülerinde de vardır) bu şarkıların “potansiyel popülerliği” bu kararı almamıza neden olmuştur. Ayrıca gelenekselden, Almanya sorunsalını konulaştıran modern Rap müziği metinlerine geçişte Eryılmaz’ın şarkıları adeta bir köprü oluşturmaktadır. Gerek Eryılmaz, gerekse Cartel ve Karakan, metinlerde moderne geçerken, müzikte gelenekseli ihmal etmiyorlar. Bu nedenle Almanya’daki müzik geleneğinin devamlılığını göstereceklerini düşünüyorum. Burada yer verilen iki

adet Rap metni elbette temsilen alınmıştır. Yoksa konumuzu ilgilendiren daha bir çok parça söz konusudur (diğer örnekler için bkz. Ceylan 1999; tanıtım için Uğurlu 1997).

YAYIMCI GRAFIĞI

Toplam 116 türkünün görülmesi, Boz'dan ikinci kez verilen bir metnin eksilti, 96 numarada (a ve b) olmak üzere iki adet metne yer verilmesinden kaynaklanmaktadır.)

**) Derdiyoklar, Özkasap, Eryılmaz ve Karakan tarafımızdan aktarılmıştır. AOÖ.*

Çalışma, yedi bölümden oluşmaktadır: 1. bölümde şimdiye dek Almanya Türküleri üzerinde çalışanlar ve bu ürünlere şu ya da bu bağlamda dikkat çekenler üzerine bilgi verilecektir. Sonra türkülerin dolaşıma çıkış tarihleri, söz yazarları, yorumcuları, hedef kitlesi ve dili ortaya konulacaktır (bkz. 2. Bölüm). Daha sonra ezgi ve metin türleri tespit edilerek, uyak, kavuştak ve resitatif özellikleri sergilenecektir (bkz. 3. Bölüm). Türkülerin üslubu, 4. Bölüm'de, konuları ise zaman sırasına göre 5. Bölüm'de ele alınmıştır. Konulara göre tür tespiti 6. B-

lüm'ün içeriğini oluşturacaktır. 7. Bölüm'de nihayet türkülerde yansıyan Alman ve Türk imgesi sorunu işlenecektir.

Çalışmada 4 kapsamlı ek bölüme yer verilmiştir: Birinci ek bölümde çalışmaya malzeme olarak seçilen türkülerin listesi, ikinci ek bölümde ise metinleri vardır. Metinler, sıra numarasıyla gösterilerek, bunlara araştırma boyunca göndermelerde bulunulmuştur (parantez içinde verilen ilk rakam türkü noyu, [1] eğik çizgiden sonraki hane noyu, [,] virgülden sonraki ise dize noyu göstermektedir; örn. [33/1,2]: 33 nolu türkünün 1. hanesinin 2. dizesi). Sıra düzeninde her hangi bir sisteme uyulmamış, ancak metinlerin değerlendirilmesinde farklı sistematlere baş vurulmuştur (örn. konu araştırmasında zaman sırası göz önüne alınmıştır).

Üçüncü ek bölümde sözlük, dördüncüde de bu türkülerden derlenen konu ve motif dizini bulunmaktadır. Burada da her hangi bir sistematik söz konusu değildir; amaç Almanya Türküleri'nin motif zenginliği üzerine görece bir fikir vermek ve yapılacak yeni çalışmalara malzeme ortaya koymaktır.

1. ALMANYA TÜRKÜLERİ ÜZERİNE

ARAŞTIRMALAR

1.1. ROBERT ANHEGGER

Almanya Türküleri üzerine şimdiye dek küçük çapta bazı çalışmalar yapıldı. İlk değerlendirmeleri yapan Robert Anhegger Almanya'da yaşayan Türkler'in yarattığı hakiki türkülerin olup olmadığı sorusuna olumlu yanıt veriyor, ancak bunların aile içinde, arkadaş çevrelerinde okunduğunu ve hem Almanya'da hem de Türkiye'de yaygınlık kazanamadığını belirtiyor ("Almanya Almanya" gibi istisnalar da söz konusu). Anhegger bu türkülerini söyleyenleri "Arbeidersänger" [işçi türkücüler] olarak nitelirmektedir (Anhegger 1982: 10). İşçi sorunlarını metne aktaran söz yazarlarının ürünlerini "Arbeiterlied" [işçi türküsü] olarak adlandırırken, var olan halk türkülerinin yeni durumlara uyarlanmasıyla yaratılanları, "halk" nitelmesini kullanmaksızın "türkü" kavramı altında toplamaktadır. Daha 1982 yılında 70'in üzerinde türkü, 10 tane de işçi türküsü topladığını belirten Anhegger, değerlendirdiği metinler arasına ayrıca Avrupa Türkleri tarafından değişik amaçlarla yazılan şiirleri de dahil etmektedir (Anhegger 1982: 11, 16 vs.).

Robert Anhegger'in değerlendirmeleri tematik açıdan yapılmıştır ve türküler, Almanca çevirileri ile, Türkler'in Almanya'da karşılaştıkları sorunlar göz önüne alınarak örneklendirilmiştir. Bunlara aşağıda yeri geldikçe değinilecektir.

1.2. NEVZAT GÖZAYDIN

Almanya'da gelişen yeni Türk müziği gerçeğine ilk değinenlerden biri de Nevzat Gözaydın'dır (Gözaydın 1991). Onun üzerinde durduğu husus bu müziğin metin yönüdür. Bunu yazısının başlığında vurgular: "Federal Almanya'da Yaşatılan Halk Şiirimizden Örnekler". Yazısında yer alan 18 şiir arasında sadece 4'ünün türkü/deyiş olduğu anlaşılıyor. Gözaydın hiç müzik cephesine değinmeksiniz, bu ürünleri tıpkı Robert Anhegger gibi, Türk gazetelerin Avrupa (Almanya) baskılarında yayımlanan ya da kendisine gönderilen mektuplara eklenen şiirlerle birlikte değerlendirir. Türk halk şiirinin bir devamı olarak gördüğü metinleri ağırlık-

lı olarak tematik bir değerlendirmeye tabi tutarken, şairleri hakkında kısa bilgiler de aktarır. Şairler arasında Türkiye’de iken bu mesleği sürdürenler olduğu gibi, Almanya’ya geldikten sonra halk şiirinin özelliklerine uygun biçimde yazmaya başlayanlar da vardır. Gözaydın, yurt dışındaki Türkler’in sadece “basit işçiler” olarak görülmemesi, onları sanatlarıyla da değerlendirmek gerektiğini belirtir (Gözaydın 1991: 211). Ancak aşağıda göreceğimiz Haydar Avcı gibi o da şiirleri “Almanya Gurbeti”nin bir yansıması olarak görür, sanat yönüne pek girmez. Aynı yazıyı “Federal Almanya’da Türk Şiiri” başlığıyla genişleterek yeniden yayımlayan Gözaydın, “Türkler orada çok değişik sorunlarla karşılaşmışlardır. (...) Biz bu yazımızda (...) insanlarımızın şiirlerinden söz etmek ve şiirleri aracılığı ile onların durumlarına daha yakından bakmak istiyoruz” (Gözaydın 1996: 701) der.

Burada, şiirleri yazanları özel yetenekli insanlar olarak değerlendiren Gözaydın, âşıkı ve diğer şairleri, yaşadıkları ortamda var olan sıkıntıları dile getirmek ve insanları uyarmakla görevli sayar ; dolayısıyla şiirlere “didaktik” bir işlev yükler. (bkz. Gözaydın 1996: 702). Toplam 26 metne yer veren Gözaydın (ki bunların 6 tanesi kasetten çözülmüş türküdür), söz konusu şiirleri konularına göre değerlendirmenin zorluğuna değinir.

“Almanya’daki Türkler’in şiirlerinde ele aldıkları konuları değişik başlıklar altında toplamamız mümkündür. Ancak aynı şiiri bir başka konu başlığı altında da değerlendirmemiz söz konusu olabilir. Vatan sevgisini işleyen bir şiirde gurbet sancısını, yurttan kalmış olanlara duyulan özlemi, yabancı diyarın sıkıntıları, uyum sorunlarını vb... bir arada görmek mümkündür. Bu bakımdan yazılan şiirleri kesin olarak belirli konu başlıkları altında vermek yanlış olacaktır. Buna rağmen en çok işlenen konular arasında gurbet, özlem, aile, köy ve vatan sevgisi, el kapılarındaki sıkıntılar, üzüntüler, uyum sırasında karşılaşılan zorluklar ve sorunlar, dinî duygular vb. önde gelmektedir.” (Gözaydın 1996: 702).

Gözaydın, üslûp değerlendirmesini “halk şiiri” genellemesi içinde gerçekleştiren, bazı şiirlerin “destan kalıpları” içinde yazıldığını (bkz. örn. Gözaydın 1996: 724-725) ya da dil bakımından kimi şairlerin “Türkiye’deki âşıklarımızın biraz eleştiri, biraz kahr, biraz şaka, biraz argo ve hatta küfür kokan bazı şiirleri gibi kaleme aldığı”nı (bkz. Gözaydın 1996: 708) belirtmekle yetinir.

Türkçe cümleler içine Almanca sözcüklerin karıştırılması ise Gözaydın’a göre hoş bir durum değildir. Daha 1975’te Almanya’daki Türk folklorunun ve dilinin araştırılmasını isterken, işçilerin öğrendikleri yabancı kelimeleri kullanıp, Türkiye’deki kullandıkları karşılıkları bırakıyor olmalarından yakınmaktadır. O halde, bu unsurlar bir an önce teşhis edilip ayıklanmalıdır (Gözaydın 1975: 7217-7218; passim); aksi halde Türkçenin bozulması söz konusu olduğundan,

“bu son gelişmenin hiç de hayra alamet bir sonuca ulaşmayacağı (...) görülmesi gereken önemli bir noktadır.” (Gözyaydın 1997: 7; bkz ayrıca Gözyaydın 1996: 107 vd.)

Görüldüğü gibi Reinhard’ın görece olumlu değerlendirdiği bu “Türkçenin arasına Almanca kelimeler sıkıştırıp dertlerini ifade” etme isteği, ya da tersine Almanca içine “Türkçe kelimeler sokuşturma” biçimi ana dili koruma kaygısıyla hoş karşılanmamaktadır (ilginç bir örn. için bkz. Gözyaydın 1997: 9). İki dil arasında kalıp da kendini ifade etmek isteyen birinin iletişim açısından, her iki dilin ulaşılabilir öğeleriyle yetinmek zorunluluğu göz önüne alınırsa, ana dilin korunması düşüncesi her halde “darda” olan açısından biraz lüks olmaktadır.

1.3. HAYDAR AVCI

Almanya/Aachen kentinde yaşadığı belirtilen Haydar Avcı, araştırma konumuz olan ürünleri “Almanya Türküleri” diye nitelemekte, bunları özellikle yazısının başlığında da vurguladığı gibi “gurbet” temi çerçevesinde değerlendirmektedir (Avcı 1985: 11). Derlediği ürünleri “türkü ve deyişler” adı ile genelleyen Avcı, bunlara manileri ve âşık yaratmalarını dahil etmektedir. “Türkü” diye anılanların anonim olduğu anlaşılırken, “deyiş” altında, tapşırma [mahlâs] kıtasında âşık adlarının yer aldığını görüyoruz.

Burada maniler dahil olmak üzere 9 anonim türküye, 9 deyişe, 1 adet “yaşanan bir olaya dayanan türkü”ye ve 12 adet de Aşık Devriş [Derviş] Can’a ait deyiş metnine yer verilmiştir. Kaynak kişilerin adları ise yetersiz olmakla birlikte verilmiştir (bkz. Avcı 1985: 19). Haydar Avcı bu yazısının giriş bölümünde Türk işçilerinin Almanya “Gurbeti”ndeki durumlarını nesnel olarak ortaya koymaya çalışırken, türkü metinlerine bu “gurbetliğe” kanıt olmaları bakımından önem vermekte; aksi halde herhangi bir değerlendirme yapmamaktadır.

1.4. URSULA REINHARD

Ursula Reinhard, bu ürünlere Almanya’daki Türk işçilerinin yaşamları örneğinde ortaya çıkan “kültür değişimi” perspektifinden yaklaşmaktadır: Buna göre Türkler, kısmen uyum zorunluluğundan, kısmen de yabancı olana duyulan insani merak ve sevinçten yabancı kültürün tam kestiremedikleri etkilerine açılmakta, ama aynı zamanda misafiri oldukları kültürden geri kalmak istememektedirler.

Her Türk, büyük ve önemli bir kültürün temsilcisi olmaktan gurur duymakta, ve bu nedenle yeteneklerini sergilemek, ama aynı zamanda yabancı kültüre aynı şekilde aşına olduğunu göstermek isteğindedir. Bu şekilde kendi ülkesinde

mevcut olan öz bilincini kaybetmemeyi ummaktadır. Bu tutumdan ve memleketine duyduğu özlemden hareketle Almanya'da yaşayan Türkler, Türkiye taşra ve kırsalında yaşam biçimi olan öz geleneklerini anımsamaya başlıyorlar. Uzaktaki geleneksel müzik yaşamını muhafaza etmeye ve kendi benliklerini geliştirmeye çalışıyorlar, bu da nihayet kendi ana vatanlarına yansıyor (Reinhard 1987: 81).

Reinhard, Almanya Türküleri'nde bir yandan yeniyi kabullenme, diğer yandan ise eskiyi muhafaza etme isteğini ve bunların karşılıklı etkilerini 1985 yılında yapılan ses kayıtları ve derlemelerde gözlemlediklerini belirtiyor. Türk halk türkülerinin derlenmesi ve araştırılması hususunda uzmanlığı bilinen Reinhard (bkz. Reinhard 1965 ve 1968), Türkiye'de derlemiş olduğu halk türkülerine kıyasla şu değişimleri saptıyor: müzik yaşamı, 2. saz ekiplerinin terkiibi, 3 müzisyenlerin tutumu, 4. bağlam (gelenek) içinde müzik, 5. müziğin kendisi.

Görüldüğü gibi Reinhard, Almanya Türküleri'ni hem başlı başına konulaştırıyor, hem de Türkiye'deki gelenekle karşılaştırma yoluna gidiyor. Onun tespitlerini burada özetlemek yararlı olacaktır. Yaklaşımı her ne kadar müzik yaşamı ile ilgili ise de, metinlerin oluşumu ve anlaşılması açısından, dahası yorumlama sürecine katkısı yönüyle de yararlı ip uçları verebilecek yetkinliktedir.

1.4.1. Müzik Yaşamı

Türkiye'de hem dinî hem de dünyevî törenlerde, düğünlerde, millî günlerde, spor karşılaşmalarında, özel ya da resmi konser ve toplantılarda, çayhane-kahvehaneden başlayıp gece kluplerine uzanan yelpazede değişik lokallerde, özel yaşamda vakit geçirmek amacıyla ve de son zamanlarda artan ölçüde folklor etkinliklerinde geleneksel müzik kullanılmaktadır.

Almanya'da ise millî ve spor eğlencelerinde müzik yoktur. Düğünlerde ve sünnet törenlerinde ise teyp veya radyo açılabilenkte, çünkü sokakta ya da evde davul-zurnâ çalmak şikayet konusu olabilir. Arada bir kadınların aile içinde kına, gelin ve ayrılık türküleri söylediği olur. Ölüm vak'alarında artık sesli ağıt yakma geleneği yoktur; gizlice ağıtlar yakılıp söylenebiliyorsa da, buna geçici gözüyle bakılabilir.

Berlin'de de Türkiye'de olduğu gibi konserler düzenlenebiliyorsa da, program ve konser akışı farklı gerçekleşmektedir. Çünkü seyirci kitlesi daha çok alt tabakadan insanlardan oluşmaktadır. Bu nedenle Adnan Saygun'un besteleri gibi avrupalı tarzda düzenlenmiş Türk müziği çalınmaz.

Dinî açıdan Hristiyan gurbette ezan okunmaz; Kur'an okunması ya Kur'an kurslarında ya da pek az sayıda camide söz konusudur. Aleviler, Reinhard'ın bil-

diği kadarıyla, artık semah tören düzenlenmemektedirler. Semah ise sadece Hz. Muhammed'in torunları Hasan-Hüseyin'in ölüm yıl dönümlerinde oynanmakta, o da folklorik bir etkinlik biçiminde kostümler giyilerek gerçekleşir; dinî ciddiyet artık yoktur, semah esnasında yenilir, içilir sohbet edilir.

Berlin'de çok sevilen ve geleneği aslına uygun yaşatma arzusunda olan folklor gruplarına gelince; bunlar romantik bir tarzda, güzel kostümler ve iyi hazırlanmış kareografilerle müsamere gibi düğün vs. gibi eğlenceler düzenlerler.

Sonuç olarak, tüm bölgelerde farklı müzik kullanımını göz ardı eden bu kalıplaşmış ve basitleştirilmiş uygulama, Almanya'da büyümüş genç Türklerde, geleneğin böyle olduğu kanısını uyandırır. Halbuki gerçekte çok canlı ve çeşitlendirilmiş sadeliğin yerini artık görselliğe aktarılmış bale gibi "göze hoş görünen", ama dejenere edilmiş bir gösteri almıştır. Araya bazı kına türküleri serpiştirilir. Reinhard'ın tespit ettiği bir kına havasının otantik olmadığının gençler farkında bile değildirler ve söylerken de halk müziği geleneğinde olduğunun aksine onu hiç süslemeksizin marş gibi söylemektedirler.

1.4.2. Saz Ekiplerinin Terkibi

Türkiye'de (davul-zurna), (keman-klarinet-cümbüş-davul), (cümbüş-deblek), (mey-davul), (Kemençe) veya (tulum) gibi yöreye göre değişen halk müziği enstrümanları Berlin'de görülmemekte, buna karşın sanat, halk, dinî ve eğlence müziklerine özgü enstrümanlar bir araya gelebilmektedir, örn. kanun-deblek, ya da saz (bağlama)-def-bendir veya saz-ud-deblek ve yahut da kunun-cümbüş gibi. Duruma göre sadece cümbüş, kanun veya sazla yetinilebilmektedir.

Diğer yandan blokflüt, akordeon, piyano, çello gibi Avrupa kökenli enstrümanların Türk enstrümanlarla bir araya gelmesi de mümkündür.

Türkiye'de bir çalgıcı sadece tek bir çalgı, gerekiyorsa ancak ikinci bir enstrüman çalabiliyorken, Almanya'da bir çok çalgıyı çalabilmek zorunluluğunu duyar. Berlin'de davul, zurna ve kaval çalan bir kişiyi görmüştür Reinhard; halbuki bu Anadolu'da mümkün değildir, çünkü buna çalgıcının ait olduğu zümre müsade etmez. Davul-zurnayı çoğunluk Çingeneler çalarken, kavalı köylüler çalar.

1.4.3. Müzisyenlerin Tutumu

Almanya'da çalışan profesyonel ve yarı profesyonel müzisyenler burada yaşamlarını kazanmak için çalgı çalmayı öğrenmekteler. Köylü çalgıcılar, işsiz oldukları günleri geçirmek için profesyonel müzisyen olmakta, ve çoğunluk Türk lokallerinde çalmaktadır. Türkiye'de Avrupa müziği tahsili görmüş olanlar, yurt

dışında kendi geleneksel müziklerini yeniden sevmeyi keşfedip alan değiştiriyorlar. Böylece Anadolu müziği hakkında bilgisizlikten yanılgılar ortaya çıkıyor, çünkü yalnızca geleneksel müzik icra eden müzisyenler gerekli altyapı ve bilgidен yoksunlar.

Meslekten müzisyenler arasında ise daha çok bir ayırt edilme baskısı söz konusu olmaktadır. Bu şekilde belli bir ustalık duygusu, yani diğerlerinden daha iyi olunduğu gururu ortaya çıkmakta ve iş ticarileşmeye eğilim göstermektedir. Yüksek ücretler talep edilmekte ve dışarıya bir tür kendini beğenmişlik yansıtılmaktadır, ki bu Türkiye’de nadiren görülen bir tutumdur. Anavatanda “çay içeriz, konuşuruz, çalarız” anlayışı burada oldukça unutulmuştur.

Türkiye’de çalgıcılar, çingene müzisyenler hariç, daha çok belli bir yöreye bağlı repertuvar üzerine uzmanlaşmışken, Berlin’deki müzisyenler durum neyi gerektiriyorsa, Türkçe parçalar yanında Avrupa, hatta Arap, Yahudi ve Azerbaycan müzikleri de çalarlar. Rengârenk, klasik parçalar, halk türküleri, fantazi müzik, Türk ve Avrupa hitleri aynı törende bir birine karışır. Fakat yine de her müzisyen münferit müzik türlerini birbirinden ayırd edebilir.

1.4.4. Bağlam [gelenek] İçinde Müzik

Ekonomik, teknik, sosyolojik ve politik nedenlerle yurt dışında değişen çevre şartları müziğin bağlamını, yani yerine getirdiği işleve bağımlılığını gittikçe belirsizleştirmektedir. Yukarıda görüldüğü gibi düşün müziği (töreni) bir folklor gösterisine, klasik müzik eğlence müziğine dönüşmekte, savaş, çatışma gibi kanlı temalar içeren çok ciddi siyasi türküler çalınırken Türk dinleyiciler gayet keyifle sazın hareketli ritmi eşliğinde oyuna kalkmaktadırlar.

Türk Alevilerin dinî müziği de folklor ekipleri tarafından kullanılmakta ve gerçek işlevinden uzaklaştırılmaktadır. Amacının hayli uzağına düşen bu müzik eğlence ve dolayısıyla dans müziğine eklemlenmekte hatta ona feda edilmektedir. İşlevdeki bu değişikliği Reinhard, Sivaslı Alevi Âşık Feyzullah Çınar’ın solo olarak alt perdeden ağır ve sade bir tarzda söylediği “Ötme bülbül ötme” (P. Sultan Abdal’dan) türküsü ile örnekliyor; Almanya’da yaşayan Derdiyoklar İkili’sinin seslendirdiği türkü artık hızlanmış ve üst perdeden söylenmekte, saz ekibine elektro bağlama, gitar ve mey gibi enstrümanlar girmiş, kavuştak esnasında kadın sesleri kullanılmış ve dolayısıyla türkü bir oyun havası karakteri kazanmıştır.

1.4.5. Müziğin Kendisi

Türk ve Avrupai unsurlardan oluşan böyle bir müzik artık işleve bağımlı kalamaz. Bu müziğin yaratıcıları Türklere ve Almanlara müziksel açıdan aynı an-

da ulaşmak istemektedir. Politik şarkılar söyleyen Aşık Şahturna örneğinde de bu amaç görülebilmektedir; Alman müziğinin daima sert ritimli, olumlu, neşeli vs. olduğu düşüncesiyle “semai” biçimindeki bir türküsünü böyle uyarladığını belirten Aşık Şahturna her iki halkın üyelerine ulaşmak isteğini ifade etmektedir.

Reinhard, “Taşlama” türünde bir başka örnek de, müziğin yeni içerikler kazandığını ortaya koyuyor. Türk işçilerinin yabancı dil eksikliği ve bundan doğan sorunları anlatan bir taşlama, çocuk şarkısı sadeliği ve marş ritmiyle yine Alman dinleyiciye ulaşma arzusunu aynı zamanda araya serpiştirdiği Almanca sözcüklerle de belli ediyor. İçerikle ritm arasındaki karışıklık, diğer yandan sorunun belki de hafifletilmesi amacına dönük olarak içerikle “dalga geçme” eğilimini düşündürüyor.

Reinhard’ın tür içeriklerinin değiştiğini gösterirken kullandığı niteleme yeni bir tür adı ve bu çalışmamızın malzemesini ele veren en güzel tanımlama olarak görülebilir: Gastarbeiterproblemlieder [Yabancı işçi sorunları türküleri] (bkz. Reinhard 1987: 88).

Reinhard yaptığı karşılaştırma sonucunda ortaya çıkan bu gelişmeleri olumsuz olarak değerlendirmiyor. Aksine her ne kadar bazı şeyler kaybolursa veya değişse de, kültürlerin karşılaşması sonucunda gelenekten beslenen yeni oluşumlara “gebe”, Türk müziğinin mevcut canlılığını muhafaza edecek, hatta belki de daha büyük bir canlılığa taşıyacak olan çok ilginç bir süreç gördüğünü vurguluyor.

Reinhard, üçü notalı dört türküye yer vermiş; ancak bunlardan biri Türkiye’den derlenmiş olup konumuzla doğrudan ilgili değil.

1.5. HAMDİ TANSES

Almanya’da yaşayan sanatçı Hamdi Tanses, Almanya Türküleri’ne Türk halk türküleri arasında yer veren bir kitap yayınladı (Tanses 1995). Bu kitabın önemi, anonim türküler yanında, söz yazarı ve bestecisi bilinen ezgileri de hiç tartışmaksızın halk türküsü saymasındadır; çünkü anlaşıldığı kadarıyla, belli bir grup tarafından kabullenilip söyleniyor olması, söz konusu ezgileri türkü katına çıkardığı düşünülmüştür. Bu ise halk türküsü araştırmalarında Alman Halk Türküsü Arşivi’nin kurucusu John Meier’in “Rezeptionstheorie” sine göre kabul gören bir yaklaşımdır. John Meier, 1906 tarihli “Kunstlieder im Volksmunde” adlı eserinde, halk türküsü kavramında asıl olarak çıkış şeklini ya da üretim biçimini değil, aksine onun halk geleneğinde yerini almış olmasını belirleyici saymaktadır. Bugün modern halk türküsü araştırmaları, yazılı kültür ile sözlü kültür arasın-

da karmaşık bir genetik ilişkinin varlığını kabul etmektedir (bkz. örn. Linder-Beroud 1989: 14).

Bu nedenle Hamdi Tanses'in "Halk Türküleri" kitabında "Almanyalı Yabancı" (Söz-müzik: A. Mahir Ofcan) (s. 190-191), "Yaban eller" (söz-müzik: Aşık Mızrap) (s. 248) türkülerinin de notalarını görmek bizi şaşırtmamalıdır. Bu son iki türkünün herhalde yöresi ya da yaratıldığı yer diye konulan "Almanya" notunun, kesin olarak neyi ifade ettiği belirtilmemişse de, biz bunu işlevsel açıdan tatmin edici buluyoruz.

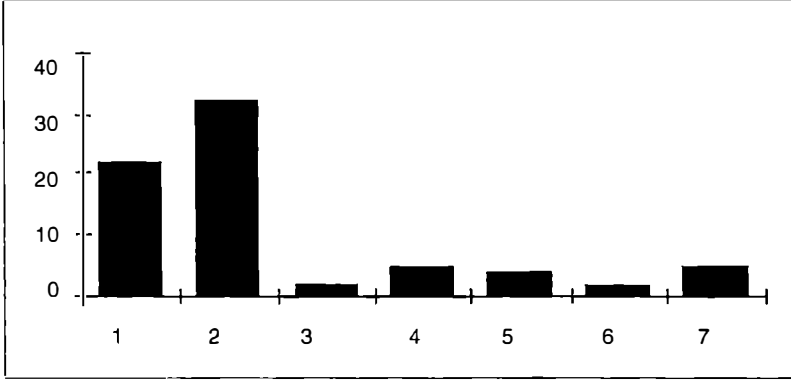
1.6. OTTO HOLZAPFEL

Alman Halk Türküsü Arşivi eski müdürü Holzapfel, tarafımızdan yürütülen "Türk Halk Türküsü Arşivi Projesi" ve Ursula Reinhard'ın yukarıda anılan makalesi üzerine, Almanya'da oluşan Türk halk müziğine bir araştırma konusu olarak ansiklopedik madde başlığı halinde dikkat çekmiştir. "Türkische Gastarbeiter" [Türk İşçileri] maddesi altında, Reinhard'ın tespit ettiği işlev değişimi ve bu popüler metinlerin eleştirel boyutu vurgulanmaktadır. Türk işçilerinin türkü geleneğinin tespitinin, özellikle Alman Halk Türküsü Arşivi tarafından şimdiye dek ihmal edilen bir görev olduğu hatırlatılmaktadır (Holzapfel 1996: 335 vd.). Holzapfel'in tarafımıza sözlü olarak belirttiğine göre, Türkçe metinler içine Almanca kelimelerin "sıkıştırılması" ve bu sürecin Almanya'da gerçekleşiyor olması, Türklerin yarattığı popüler türkü metinlerini Alman halk türküsü araştırmaları sahasına dahil etmektedir.

1.7. MUSTAFA BOZ

Bitirme tezi olarak hazırladığı ve tarafımızdan yönetilen çalışmasında Mustafa Boz, esas itibarıyla piyasada satılan kasetlerden Almanya Türküleri'nin yazıya geçirilmesini gerçekleştirmiştir. 38 kaset taranarak, toplam 54 türkü ve şarkının transkripsiyonu tamamlanmış ve Haydar Avcı, U. Reinhard ve Hamdi Tanses'in yayımladıklarından seçilen 10 türkü ile birlikte bir araya getirilmiştir. 1972-1995 tarihleri arasında yayınlanan kasetleri, Mustafa Boz, çalışmasının sonundaki diskografyada göstermiştir. Aşağıda hazırlanan grafikte Mustafa Boz'un yazıya aktardığı metinleri göstermedik; bunda metinlerin yayımlanmamış olması kadar, genel olarak türkülerin güncelliğine paralel olarak araştırmacıların dikkatini çekmeleri arasındaki doğru orantı hakkında yanlış izlenim uyandırabileceğinden duyduğum endişe önemli rol oynadı. Daha sonra vereceğimiz "Kasetlerin yıllara göre dağılımı" grafiği bu endişemizi doğrulamaktadır.

YILLAR İTIBARIYLA YAZILI OLARAK YAYIMLANAN TÜRKÜ BELGESİ SAYISI

Yayınlayan Yıl Adet	Anhegger: 1982 (22)*	Avcı : 1985 (32)	Reinhard:1987 (2)	Reinhard: 1989 (5)	Gözaydın: 1991 (4)	Tanes: 1995 (2)	Gözaydın:1996 (5)	Toplam 72

*) Anhegger, 70 türkü +10 işçi şarkısı topladığını belirtir.

1.8. DEĞERLENDİRME

Reinhard'ın notlarından, Almanya'daki türkü geleneğinin özellikle aktarma ve dinleme biçiminde teyp ve radyo gibi kulağa hitap eden araçların rol oynadığını ve adeta sanal bir ortam yarattığını görüyoruz. Kaset yoluyla gerçekleşen, satılan, dinlenen ve dinletilen Almanya Türküleri'nin halk müziği işlevini tespitte bunun göz önünde bulundurulması gerekir. Türkiye'ye tatil amaçlı gelen ya da temelli dönüş yapan işçilerin "boyunlarında asılı" teybe biraz farklı bir anlam yüklemek zorundayız.

Gözaydın ve Reinhard türkü metinlerindeki üslup özelliklerine dikkat çekerler. Reinhard "taşlama" türünü tespit ederken, Gözaydın "mizah ve tenkit havasının ağır bastığı"nı belirtir. Dil açısından Türkçeye Almanca sözcükler karıştırma hususuna bu iki araştırmacının farklı yaklaştığını belirtmiştik. Abdullah Eryıl-

maz'ın kasetinde, iki dilde verilen metinler ve bazı şarkıların hem Türkçe hem Almanca söyleniyor olması, bizce Türk şair ve türkücü/şarkıcıların her iki kesime de ulaşmak isteğinin göstergesidir (bunu aşağıda tartışacağız; bkz bölüm 2.6.3). Aksi halde araya katılan Almanca söz/cük/lerin kültür farkından, yani esas itibarıyla Türkçede olmayan ya da Almancaya özgü bir durumu ifade isteğinden ileri geldiğini kabullenmek zorundayız. Örnek olarak, Gözaydın'ın ilk kez 1975'te tespit ettiği bazı kelimeler, gerçekten Türk işçisinin Almanya'da her gün karşılaştığı durumlarla ilgili ve bunları kullanırken insanlar aynı zamanda muhatabın (Almanların) da anlamasını istiyor görünmektedirler (bkz. Gözaydın 1975: 7218): "İstasyon" yerine "banhof" (Bahnhof) kelimesini kullanan Türk'ün, anlaşılmdtan başka, dili bozmak gibi bir amacı olabilir mi? Kaldı ki, bunların her ikisi de yabancı kelimedir. Bunu da bir üslup özelliğı olarak değerlendirmeliyiz.

Nitekim Gözaydın da, şiirlerde Almanca kelimelerin ustalıklı kullanılışını takdir etmeden geçemiyor ve "...yabancı dil meselesini bir hayli halletmiş görünen eski sayılabilecek işçilerin yazdığı şiirlerin mısraları arasında ise zaman zaman – alışkanlıkla olsa gerek – Almanca kelimelere yer verilmektedir. Kâmil BAŞ başarılı görüldüğü şiirlerinde Almanca kelimeleri şiirin havasını ve düzenini bozmadan kullanabilmektedir." diyor (Gözaydın 1991: 206).

Gözaydın ve Anhegger türkü metinlerini şiirlerle eşdeğerde tutmaktadırlar. Bir yandan türkü metinlerinin "şiir" sanatından sayılması gündeme gelirken, diğer yandan Gözaydın, şiirlerin halk edebiyatı geleneğine yakın oluşundan hareket eder görünüyor. Öyle sanıyorum ki, Anhegger de türkülerini sanat eseri olmaktan ziyade, Almanya'daki Türkleri anlamak için baş vurulabilecek sosyolojik birer belge olarak görmektedir. Bu bakış açısı, yazılı Türk Göçmen Edebiyatı'nın başlangıç dönemi için de söz konusudur (bkz. örn. Zengin 2000: 61).

Haydar Avcı, tematik değerlendirmesiyle bir yandan Anhegger'i diğer yandan Gözaydın'ı ve Güngör'ü desteklemektedir. Almanya Türküleri'ni "Gurbet edebiyatı", hatta yazılı Türk Göçmen Edebiyatı'nın başlangıcı için söylendiğı gibi bir "sızlanma edebiyatı" olarak görmek, bu ürünleri yeterince tanımamak ve onlara haksızlık etmek anlamına gelir.

Almanya Türküleri üzerine yapılan çalışmaların ilk ikisi (Anhegger ve Avcı) ile Gözaydın'ın malzemeye konuları açısından yaklaştığı, Reinhard ve Tanses'in ise müziksel açıdan ilgi duydukları görülmüyor. Tanses ve Eryılmaz, hiçbir

açıklamaya gerek duymaksızın yeni bestelenmiş ezgileri diğer halk türküleri arasında göstermekle, bunları “halk türküsü” saydıklarını vurgulamış oluyorlar. Reinhard ise yaptığı karşılaştırmalı analizle, Almanya’da oluşan yeni bir halk müziğinin karakteristiğini tespit etmeye yöneliyor.

Topluca bakılırsa, Güngör ve Boz da dahil, türkülere tematolojik yaklaşım hep ön plânda olmuştur (bkz. ayrıca Öztürk 1996, 1998a ve 1998b). Reinhard’ın müzikolojik yaklaşımında olduğu gibi, bu ürünleri analitik yöntemle edebiyat estetiği açısından da değerlendirmek gerekecektir.

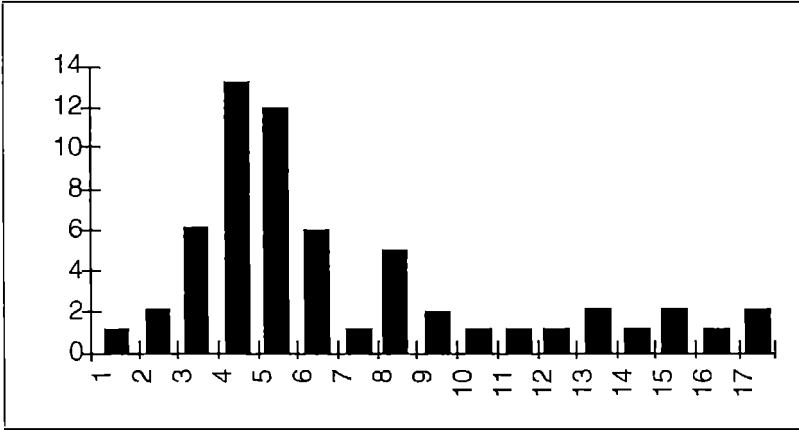
2. TÜRKÜLERİN ÖZGEÇMİŞİ

2.1. TÜRKÜLERİN YOĞUNLAŞTIĞI TARİHLER

Mustafa Boz'un çalışmasını biz burada özellikle diskografyasıyla değerlendirmek istiyoruz. Onun listelediği kasetlerin yayın yılları bize türkü üretiminin yoğunlaştığı tarihleri gösterecektir. Bu listeye ben Abdullah Eryılmaz'ın kasetinde yer alan şarkı sözlerinin yazılış tarihlerini de ekledim. Böylece daha sonraki bir bölümde değerlendireceğimiz "Almanya Türkülerinin Konuları" hususunda anlamlı bir kronolojik sıra elde etmiş olacağız.

KASETLERİN YILLARA GÖRE DAĞILIMI

(M. Boz'un diskografyasına ve A. Eryılmaz'ın şarkılarının yazılış tarihine göre hazırlanmıştır.)

*) Anhegger, 70 türkü + 10 işçi şarkısı topladığını belirtir.

Burada ilk tarih olarak 1972'nin görülmesi bizi yanıltmamalıdır. Çünkü metnine yer veremediğimiz, ancak yayın yılı olarak 1968'in belirtildiği bir Kemal Keskin plağını tespit ettik (bkz. Atılgan-Turhan 1999: 236). "Nasip kalktı Almanya'ya yollandı" (Pathe Plak, no: 464) adıyla verilen bu türkü, Almanya Türkülerinin tarihini daha eskilere götürmektedir.

Ayrıca aynı kaynakta Sami Kasap ("Zalim Almanya"; Palandöken Plak, no: 753 ve "Alman Kızı"; Palandöken Plak, no: 6659) ve Yüksel Özkasap'ın ("Ağlıyarak düştüm gurbet eline" [Türküola Plak no: 5590], "Gurbet ellerde ağlarım" [Türküola Plak no: 5591], "Almanya'da neler çektim Mehmedim" [Türküola Plak no: 5635], "Şu Almanya'nın kızları" [Dol kara bakır] [Türküola Plak no: 5649], "Almanya'ya geldiğimden yoksulum" [Türküola Plak no: 5714], "Kaldım gurbet elde" [Türküola Plak no: 5715], "Nasıl oldu yolum düştü Köln'e" [Türküola Plak no: 8521], "Gurbet yolu gariplerin yoludur" [Türküola Plak no: 8525], "Gurbette ömrüm geçecek" [Türküola Plak no:8537], "Verem oldum hasta düştüm Köln'de" [Ağıt] [Türküola Plak no: 8541], "Almanya'da ölenler" [Gazel] [Türküola Plak no: 8545], "Aman anam hasta düştüm gurbet elde" [Türküola Plak no: 8650], "Öldürecek beni zalim gurbet" [Türküola Plak no: 8657], "Almanya'ya geldik hala bekârız" [Türküola Plak no: 8660], "Bir akşam yapayalnız öleceğim Köln'de" [Türküola Plak no: 8660], "Türkiye'ye bir ben dönemiyorum" [Türküola Plak no: 8722], "İkimizi ayıran zalim Almanya" [Türküola Plak no: 8722]) (bkz. Atılgan - Turhan 1999, 240-243) gibi tarihlerini tespit edemediğimiz türküler bu bağlamda dikkate alınmalıdır.

Grafiğe bakıldığında, 1972, 1974 ve 1975 tarihlerinden itibaren türkü sayısında kendini katlayan hızlı bir artışın olduğu ve bu artışın 1976 tarihinde zirveye ulaştığı görülmüyor. 1977'de görece bir düşüşten sonra, 1978'de tekrar 1974 düzeyine dönüş ilginç. 1980'de görülen ikinci bir artış ise anlamlıdır. Çünkü 1973'te işçi alımının durdurulması nasıl türkü üretimine yansadıysa, 1980'deki politik çalkantılar da benzer şekilde etkili olmuştur diye düşünüyorum. 1988, 1993 ve 1995 tarihlerindeki görece artışlar ise Almanya'nın uygulamaya koyduğu yeni kararlar veya Almanya'daki işçilerin uğradıkları ırkçı saldırılar ile birlikte yorumlanmalıdır. Örn. burada 29 Mayıs 1993 tarihli Solingen cinayetini hatırlatmakla yetinelim.

"Almanya Türkülerinin Konuları" bölümünde tarih sırasıyla değerlendireceğimiz türkü ve şarkıların metin numaraları şöyledir:

<u>Tarih</u>	<u>Adet</u>	<u>Türkü no</u>
1972:	1	(51)
1974:	2	(37, 58)
1975:	6	(41, 47, 54, 56, 74, 81)
1976:	13	(36, 38, 40, 44, 48, 52, 53, 59, 70, 78, 79, 82, 84)
1977:	12	(35, 39, 50, 55, 57, 63, 64, 71, 76, 85, 86, 87)
1978:	6	(60, 75, 77, 80, 83, 112)
1979:	1	(34)
1980:	5	(33, 61, 65, 72, 73)
1981:	2	(46, 49)
1983:	1	(62)
1984:	1	(67)
1985:	1	(108)
1988:	2	(45, 109)
1990:	1	(68)
1993:	2	(32, 107)
1994:	1	(106)
1995:	2	(66, 69)

(Verilen tarihler ağırlıklı olarak Mustafa Boz'un diskografyasına göre; bkz. Boz 1996: 74 vd. *İtalik/koyu* yazılanlar A. Eryılmaz'ın şarkılarının yazılış tarihleridir.)

2.2. SÖZ YAZARLARI

Almanya Türküleri'nde söz yazarlarının kimliği ve karakteri, sözlü edebî yatta olduğu gibi genel olarak ya anonimdir ya da halk edebiyatının aşıklar kolunun bir uzantısıdır. Âşık Mahzunî Şerif, Âşık Murat Çobanoğlu gibi Türkiye'de de bilinen âşıklar olduğu gibi, sadece Almanya'da tanınan Gurbetçi Rıza Taner gibi şairler de vardır. Kasetlerde adı belirtilen diğer söz yazarları her ne kadar belli gibi görünüyorsa da gerçekte yine "anonim" kalmaktadırlar; çünkü çoğu söz yazarı birer kez temsil edilmekte ya da hemen hemen hiç tanınmamaktadır.

Metin yazarlarını gözden geçirdiğimizde, "anonim" olarak nitelenenlerin 24 sayısı ile ilk sırada olduğunu görürüz. Bunu Âşık Devriş Can (13 türkü) ve Âşık Metin Türköz (10 türkü) takip ediyor. Eryılmaz ile Derdiyoklar da verimli görünüyorlar. 2 veya 3 türkü ile temsil edilenlerden ise başka ürünler tespit edilebi-

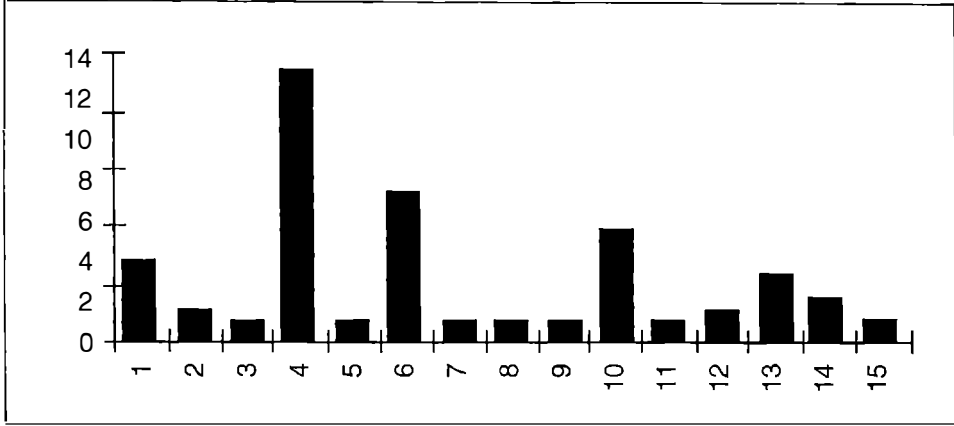
leceğini düşünüyorum. Nitekim Yüksel Özkasap'ın isimleriyle tespit ettiğimiz 14 türküsü dikkate alınırsa, sıralamada sayıca farklılık ortaya çıkacaktır.

Metinlerimizin söz yazarları alfabetik sırayla şunlardır:

<u>Söz yazarı</u>	<u>Türkü (no)</u>	<u>Diğer bilgiler</u>
(Âşık) Hasan Yılmaz.	(104)	(Gözyadın 1996: 722).
A. Ekber Aydoğan - Derdiyoklar (Söz-Müzik). Yorum: Derdiyok Ali.	(45)	(Boz 1996: 21).
A. Mahir Ofcan (Söz-Müzik-[Yorum]).	(95)	(Tanses 1995: 190 vd.).
Abdullah Eryılmaz (Söz-Müzik-Yorum),	(107): (108); (109); (110); (111): (112); (113):	Majör Özgün Müzik Yapım, Kaset no: 033.
Adnan Varveren (Söz-Müzik), Yorum: Nurhan Varveren .	(86)	Boz 1996: 71.
Adnan Varveren (Söz-Müzik-Yorum).	(52)	(Boz 1996: 28); (87) (Boz 1996: 72).
Ahmet Demir (Söz-Müzik-Yorum),	(53)	(Boz 1996: 29).
Ali Akın (Söz-Müzik-Yorum),	(48)	(Boz 1996: 24); (79) (Boz 1996: 63).
Ali Ercan (Söz-Müzik), Yorum: Yıldız Tezcan.	(82)	(Boz 1996: 67).
Anonim, (1) Avcı 1985: 13); (2) (Avcı 1985: 13):	(3) (Avcı 1985: 14); (4) (Avcı 1985: 14); (5) (Avcı 1985: 14); (6) (Avcı 1985: 14); (7) (Avcı 1985: 14 vd.); (8) (Avcı 1985: 15); (9) (Avcı 1985: 15); (10) (Avcı 1985: 19).	
Anonim (Söz-Müzik), Yorum: Elif Yayla,	(83)	(Boz 1996: 68).
Anonim (Söz-Müzik), Yorum: Erhal Gonca,	(59)	(Boz 1996: 35).
Anonim (Söz-Müzik), Yorum: Güler Durucan,	(65)	(Boz 1996: 41).
Anonim (Söz-Müzik), Yorum: Leyla Esen,	(58)	(Boz 1996: 34).
Anonim (Söz-Müzik), Yorum: Murtaza Yalçın,	(33)	(Boz 1996: 9).
Anonim (Söz-Müzik), Yorum: Müslüm Acar.	(84)	(Boz 1996: 69).
Anonim (Söz-Müzik), Yorum: Nurcan Opel,	(72)	(Boz 1996: 56).
Anonim (Söz-Müzik), Yorum: Şenay Şenses,	(78)	(Boz 1996: 62).
Anonim (Söz-Müzik), Yorum: Yaşar Pınar,	(34)	(Boz 1996: 10).
Anonim (Söz-Müzik), Yorum: Yüksel Özkasap,	(60)	(Boz 1996: 36).
Anonim (Söz-Müzik). Yorum: Zehra Sabah,	(81)	(Boz 1996: 66).
Anonim (Söz-Müzik). Yorum: Leyla Esen,	(37)	(Boz 1996: 13).
Anonim (Söz-Müzik). Yorum: Âşık Hasan Yılmaz,	(76)	(Boz 1996: 60).
Anonim (Söz-Müzik), Yorum: Erzurumlu Âma Âşık Hasan.	(75)	(Boz 1996: 59).
Âşık Abdullah Papur.	(16) (Avcı 1985: 17 vd.); (Âşık) Abdullah Papur,	(103) (Gözyadın 1996: 720).
Âşık Devriş Can (B. Almanya),	(20) (Avcı 1985: 19); (21) (Avcı 1985: 19 vd.);	(22) (Avcı 1985: 20); (23) (Avcı 1985: 20);
	(24) (Avcı 1985: 20 vd.); (25) (Avcı 1985: 21);	(26) (Avcı 1985: 21); (27) (Avcı 1985: 21);
	(28) (Avcı 1985: 21 vd.); (29) (Avcı 1985: 22);	(30) (Avcı 1985: 22); (31) (Avcı 1985: 22).
Âşık Haydar Korkmaz (B. Almanya),	(14)	(Avcı 1985: 17).
Âşık İsmail Ergüleç,	(97)	Gözyadın 1991: 196 vd. (Gözyadın 1996: 703).

- Âşık Kemal Devranî (Söz-Müzik-Yorum), (71) (Boz 1996: 50); (39) (Boz 1996: 15).
 Âşık Kemterî (B. Almanya), (15) (Avcı 1985:17); (94) (Söz-Müzik-Yorum)
 (Reinhard 1989: 181).
 Âşık Mahzunî Şerif, (11) (Avcı 1985: 16) ve (80) (Yorum: Yüksel
 Özkasap) (Boz 1996:65);(99)(Gözyaydın 1991: 198 vd.),
 Âşık Metin Türköz, (100) (Gözyaydın 1991: 199 vd.); (Söz-Müzik-
 Yorum), (36) (Boz 1996: 12); (38) (Boz 1996: 14);
 (40) (Boz 1996: 16); (44) (Boz 1996: 20); (55) (Boz
 1996: 31); (57) (Boz 1996: 33); (63) (Boz 1996: 39);
 (70) (Boz 1996: 49); (85) (Boz 1996: 70).
 (42) (Boz 1996: 18; Tanses 1995: 248).
 Âşık Mızrap (Söz-Müzik-Yorum), (92) (Reinhard 1989: 25).
 Âşık Murat Çobanoğlu (Söz-Müzik-Yorum), (17) (Avcı 1985: 18).
 Âşık Muzaffer (B. Almanya), (90) (Reinhard 1989: 21).
 Âşık Nesimî (Çimen?) (Söz-Müzik-Yorum). (35) (Söz-Müzik-Yorum), (Boz 1996: 11); ayrıca (102)
 (Âşık) Ramazan Ceyhanlı, (Gözyaydın 1996: 719); (105) (Gözyaydın 1996: 724).
 Âşık Seyfilî (B. Almanya), (13) (Avcı 1985: 16 vd.).
 Âşık Şah Turna (Söz-Müzik-Yorum), (88) (Reinhard 1987: 89); (91) (Reinhard 1989: 23);
 (93) (Reinhard 1989: 113).
 Bayburtlu S. Yıldızhan (Söz-Müzik), Yorum: Yüksel Özkasap, (106) (Türküola Müzik Yapım 1994,
 Kaset no: 11).
 Cartel (Söz-Müzik-Yorum), (69) (Boz 1996: 47 vd.)
 Derdiyoklar (Söz-Müzik-Yorum). (49) (Boz 1996: 25); (66) Boz 1996: 42); (68) Boz
 1996: 46); (73) Boz 1996: 57); (96a) (Kaynak bilinmiyor)
 (96b) (Kaynak bilinmiyor).
 Faik Çim (Söz-Müzik-Yorum). (46) (Boz 1996: 22).
 Fehmi Çulpan (Söz-Müzik), Yorum: Yüksel Özkasap, (67) (Boz 1996: 43).
 Haydar Eyüpoğlu - Erkan Ocaklı (Söz), Müzik: Anonim, Yorum: Halil Taşkın, (32) (Boz 1996: 8).
 Karakan, (115) Müzik: Karakan/ Chill Fresch (FRS 18781).
 Mahzun Haydar (B. Almanya), (18) Avcı 1985: 18.
 Malatyalı Âşık Hanefî Ünver, (101) Gözyaydın 1996: 704.
 Mustafa Çiftçi (Söz-Müzik-Yorum), (41) (Boz 1996: 17); (47) (Boz 1996: 23); (50) (Boz
 1996: 26); (54) (Boz 1996: 30).
 Mustafa Küçük (Söz-Müzik-Yorum). (61) (Boz 1996: 37).
 Nuri Erkaya (Söz-Müzik-Yorum). (77) (Boz 1996: 61).
 Rıza Taner (Gurbetçi) (Söz-Müzik-Yorum). (89) (Reinhard 1987: 91 ve Reinhard 1989: 24).
 S. Gürbüz, (10) (Avcı 1985: 16).
 Yağmur Atsız, (12) (Avcı 1985: 16).
 Yaşar Ikbahar. (98) (Gözyaydın 1991: 198).
 Yavuz Asöcal (Söz-Müzik), Yorum: Y. Özkasap, (74) (Boz 1996: 58).
 Yılmaz Asöcal (Söz-Müzik), Yorum: Y. Özkasap. (51) (Boz 1996: 27).
 Yunus Bülbül (Söz-Müzik-Yorum), (56) (Boz 1996: 32).
 Yüksel Özkasap (Söz-Müzik-Yorum), (62) (Boz 1996: 38); (64) (Boz 1996: 40)

SÖZ YAZARLARI GRAFİĞİ

Sıra	Söz Yazarı Adet
1) Eryılmaz:	7
2) Varveren:	3
3) Ali Akın:	2
4) Anonim:	24
5) Papur:	2
6) Devrişcan:	13
7) Devrani:	2
8) Kemteri:	2
9) Mahzunı:	2
10) Türköz:	10
11) Ceyhanlı:	2
12) Şahturna:	3
13) Derdiyoklar:	6
14) Çiftçi:	4
15) Özkasap:	2

1'er türküyle temsil edilenler:

H, Yılmaz, A.E. Aydoğan, A. Mahir Ofcan, Ali Ercan, Haydar Korkmaz, İ. Ergüleç, Mızrap, M. Çobanoğlu, Muzaffer, Nesimi, Seyfili, S. Yıldızhan, Cartel, Faik Çim, Fehmi Çulpan, H. Eyüpoğlu - E.Ocaklı, Karakan, M. Haydar, H. Ünver, M. Küçük, N. Erkaya, R. Taner, S. Gürbüz, Y. Atsız, Y. İlkbahar, Yavuz Asöcal, Yılmaz Azöcal, Yunus Bülbül.

2.3. ŞAİR VE ÂŞIKLAR HAKKINDA BİLGİ

Hakkında bilgi bulabildiğimiz şair ve yazarların sayısı oldukça azdır. Bunların ise özellikle Almanya deneyimi oldukları görülmektedir. Ancak Murat Çobanoğlu (1940 Kars doğumlu) Almanya'da yaşamadığı halde, yurt dışı çeşitli etkinliklere katıldığından, Almanya konulu bir türkü yapmış görünmektedir. Ursula Reinhard tarafından yayınlanan bir uzun havası ile burada temsil edilmekle birlikte, hakkında bilgi vermedik (bkz. bilgi için Özhan vd. 1992: 90 ve Kalkan 1991: 466). Diğer yandan yurt dışında yaşadığı bilinen Kırşehirli ozan Neşet Ertaş'tan hiç bir türkü yoktur. O halde Almanya'da yaşayan her âşığın söz yazarı olarak kabul edilmesi mümkün görünmüyor.

2.3.1. Âşık Kemterî: B. Almanya; Söyleyen (Avcı 1985: 17); (doğumu 1953, Weber [dokumacı], Karselik-Sivas, (Berlin), 1986-89, bağlama, kısa saz, bağlama düzeni, karadüzen; Reinhard 1989: 239). Fotoğraf için bkz. Reinhard 1989: 27 ve 181 (Foto 29).

2.3.2. Âşık Mahzunî Şerif (Gözaydın 1991: 198; bilgi yok); (doğumu 1942, Sivaslı ünlü Âşık, (Berlin), 1986-1988; Reinhard 1989: 240) Asıl adı Şerif Cırık. Maraş'ın Afşin ilçesine bağlı Berçenek köyünde doğdu (1943). Yoksul ve köylü halk topluluklarının duyarlılığına yönelik deyişleriyle geleneksel ozan tipinin Karacaoğlan çizgisini sürdüren biriyken, bilhassa 1970'li yıllarda söylediği toplumsal meseleleri içeren deyişleriyle dikkatleri üzerine çekti. Kitleleri coşturan özgün deyişlerin, ezgi yaratmadaki ustalığı ile çalıp, söyleyerek kısa zamanda tüm yurt çapında tanınıp, ünlendi. Pek çok deyişi kendisi ve sanatçılar tarafından bant ve plaklara okunarak yaygınlaştı. Çağının bazı ozanlarını da etkileyen Mahzunî güçlü bir yergi ve taşlama ustasıdır. Deyişlerinde konu toplumsal ve tavırlı olmasına rağmen, boyut olarak geniş kapsamlıdır. Günümüz halk ozanları içinde adından en çok bahsedilen ve en çok tanınanlarından biridir. Şiirlerinden bir kısmı Süleyman Yağız tarafından 'Berçenekli Âşık Mahzunî - 1976' adlı kitapta toplanmıştır (Kalkan 1991: 489; ayrıca bkz. Zaman 1997)

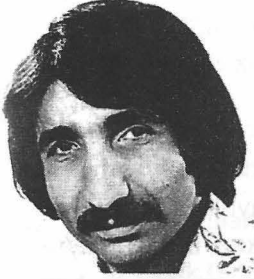
2.3.3. Nesimî Çimen: (doğumu 1922), Âşık, Saimbeyli-Fatmakuyu (Adana), daha sonra Elbistan, bütün Türkiye, Berlin 1974, iki telli cura; Reinhard 1989: 240). Adana'nın Saimbeyli ilçesinde 1931 yılında doğdu. On yaşında iken ailesiyle birlikte Kayseri'nin Sarız ilçesine göçtüler. Sarız'da evlenen ve uzun süre burada kalan âşık bir süre de Adana'nın Kadiri ve Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçelerinde ikamet ettikten sonra 1963 yılında İstanbul'a taşındı. Daha 14 yaşında iken çevreden türkü derlemeleri yapan ve İstanbul'a geldikten sonra bunları radyo arşivlerine kazandıran Nesimî Çimen uzun süre bu türkülerini ve etkilerinde kaldığı Hatâyî, Pir Sultan Abdal ve diğer usta âşıkların deyişlerinin söyleyerek çevreyi gezdi. 15 yaşından beri saz çalan ve daha sonra kendi deyişlerini okuyan Nesimî Çimen yurt içinde ve yurt dışında pek çok programlar yaptı (Kalkan 1991: 386).

2.3.4. Rıza Gurbetçi (Taner): (doğumu 1957, bahçıvan, Erzurum (Berlin) 1986-1989; Reinhard 1989: 240). Fotoğraf için bkz. Reinhard 1989: 27 ve 45 (Foto 19).

2.3.5. Şah Turna: (doğumu 1953, Sivas-Gürünlü halk ozanı, Berlin 1980-1989; bağlama, divan sazı, meydan sazı, bağlama düzeni, karadüzen; Reinhard

HALK OZANLARI ve SANATÇILAR BİRLİĞİ KÜLTÜR GECESESİ

— KULTURVERANSTALTUNG der «Werkstatt für
Volkssänger und andere Künstler e.V.» —

GURBETÇİ RIZA

OZAN NURŞANI

AŞIK KEMTERİ

Onur Konukları: (Ehrengäste)

Doç. Ursula Reinhard
Musikwissenschaftlerin

Prof. Hans Baumann
Musikwissenschaftler

MARASLI OZAN DÜŞKÜNİ

DIYARBAKIR HALK OYUNLARI

MÜZİK GURUBU

HALK OZANI ŞAH TURNA

Edebiyatçılar:
(Literaten)

VEHBİ BARDAKÇI
FETHİ SAVAŞCI

Sunucu (Spiker):
ŞENTÜRK AKYOL

HALK OZANI SEYFETTİN

YER: DADAŞ DÜĞÜN SALONU
STROMSTRASSE 11-17 · 1000 BERLIN 21
Ulaşım: 11. Bahn-Turmstr. · Bus 24, 70, 72

ZAMAN: 29. 05. 1987 CUMA
SAAT: 18. 00 UHR.

1989: 241). Fotoğraf için bkz. Reinhard 1989: 27 ve 34 (Foto 10.; Sivas'ın Gürün ilçesine bağlı Kaynarca köyünde doğdu (1951). Üç yaşında geçirdiği çiçek hastalığı sonucu gözlerinin kaybetti. Eğitim görmedi. Sesi çok güzel olup iyi derecede saz çalan Şah Turna irticalen çalıp, söyleyerek küçük yaşta bölgesinde geniş bir şöhret elde etti. Badeli âşık olduğunu belirten Şah Turna bazı şenlik ve yarışmalara katıldı ise de daha sonra sahne çalışmalarına yöneldi. Âşık tarzını sahnede sürdürdü, yurt içinde ve yurt dışında konserler verdi. (Kalkan 1991: 524)

2.3.6. Yağmur Atsız: Söyleyen (Avcı 1985: 16). 1950'li yıllarda Hukuk Fakültesi'nde öğrenim görmüş olan Atsız, Nihal Atsız'ın oğludur. Almanya'da gazetecilik yapmış ve televizyonda çalışmıştır. Köşe yazarı ve şairdir. 1984'te "Günlerimiz" adlı (3 baskı yapan) bir şiir kitabı yayımladı. İkinci kitabı ise "Unutkan Şehir" adını taşıyor. Münzevi bir çatı katında oturan Yağmur Atsız Köln'de yaşıyor (bkz. Yavuz 1999: 23-25).

2.3.7. Yılmaz Asöcal: Konyalı'dır. Babası Nahiye Müdürlüğü yapmıştır. Askeri öğrenci iken sağlık nedenleriyle askeri öğrencilikten ayrılmıştır. Yüksek öğrenimine İstanbul Yüksek Ticaret Mektebi'nde devam ederken, buradan ayrılarak İstanbul Edebiyat Fakültesi'ne geçmiştir. Daha sonra bu fakülteyi de terk ederek, tahminen 1953 yılından sonra Almanya'ya nakli mekan yapmıştır. İlk evliliği Konyalı bir hanımla yapmışken, daha sonra bu hanımdan boşanmış, Almanya'da Türk Müziği ile ünlenmiş, plak doldurmuş Yüksel Özkasap'la evlenmiştir. Yılmaz Asöcal Almanya'da Türk işçilerine yönelik ticaret işleri yapmıştır. Türkiye'de aranan bazı markaların mümessilliğini alarak Almanya'daki Türk işçilerine satmıştır. (...) İki erkek kardeşi vardır, birisi Yıldırım Kadri Asöcal, diğeri ise **Yavuz Asöcal:** Yavuz Asöcal halen İstanbul'da Yavuz Plakçılık Şirketi'nin sahibidir (Ahmet Sefa Odabaşı'dan alınan sözlü bilgi, Konya 26 Mart 2000).

2.3.8. Yüksel Özkasap: Malatya Musıkî Folkloru adlı kitapta "Yüksel Özkasap Malatya'nın sesini yurt dışında, özellikle Almanya'da da duyuran bir sanatçı" diye tanıtılmaktadır (Atılğan - Turhan 1999, 240-243). Aynı kaynakta Özkasap'ın plak ve kasetlerinde yer alan türkü-şarkı katalogunda tespit edilen diğer Almanya konulu türküler şunlar: "Ağlıyarak düştüm gurbet eline" (Türküola Plak no: 5590), "Gurbet ellerde ağlarım" (Türküola Plak no: 5591), "Almanya'da neler çektim Mehmedim" (Türküola Plak no: 5635), "Şu Almanya'nın kızları (Dol Kara bakır)" (Türküola Plak no: 5649), "Almanya'ya geldiğimden yoksulum" (Türküola Plak no: 5714), "Kaldım gurbet elde" (Türküola Plak no: 5715), "Gurbet yolu griplerin yoludur" (Türküola Plak no: 8525), "Gurbette ömrüm geçecek" (Türküola Plak no: 8537), "Verem oldum hasta düştüm Köln'de" (Ağır) (Türküola Plak no:

8541), “Almanya’da ölenler (Gazel)” (Türküola Plak no: 8545), “Aman anam has-
ta düştüm gurbet elde” (Türküola Plak no: 8650), “Öldürecek beni zalım gurbet”
(Türküola Plak no: 8657), “Bir akşam yapayalnız öleceğim Köln’de” (Türküola
Plak no: 8660), “Türkiye’me bir ben dönemiyorum” (Türküola Plak no: 8722), “İki-
mizi ayıran zalım Almanya” (Türküola Plak no: 8722).

2.3.9. Diğerleri

Burada sıralanan söz yazarlarının çoğu kendini âşık olarak tanıtmakta ve
öyle kabul görmektedirler. En üretken âşıkların (Devriş Can, Metin Türköz, Ra-
mazan Ceyhanlı gibi) bulunduğu bu grup hakkında şimdilik taranan antoloji baş-
vuru kaynaklarında (bkz. kaynakça) bilgi bulunamamıştır. Bunun konumuz açı-
sından en önemli yönü, sözlü edebiyatın bir parçası olmaları gerçeğidir.

Aşağıda verilen ipuçlarından yalnızca çoğunlukla Almanya’da göçmen ol-
dukları bilgisi çıkarılabilmektedir. Bu ise geçici olarak yapılabilecek çıkarımlara
yardım edecektir.

1. **Abdullah Papur:** (Gözaydın 1996: 720), (Âşık; Söyleyen; Avcı 1985: 18)
2. **Âşık Devriş Can:** (Halk Ozanı): B. Almanya; Söyleyen (Avcı 1985: 19-22)
3. **Âşık Hanefi Ünver:** Malatyalı (Gözaydın 1996: 703)
4. **Âşık Haydar Korkmaz:** B. Almanya; Söyleyen (Avcı 1985: 17)
5. **Âşık İsmail Ergüleç:** Tüssenaven (Gözaydın 1991: 197)
6. **Âşık Ramazan Ceyhanlı:** (Gözaydın 1996: 723 ve Gözaydın 1996: 719).
7. **Âşık Muzaffer:** B. Almanya; Söyleyen (Avcı 1985: 18).
8. **Âşık Seyfili:** B. Almanya; Söyleyen (Avcı 1985: 17).
9. **Âşık Türköz** (Metin Türköz): Köln (Gözaydın 1991: 199). İlk işçi kuşa-
ğından olduğu belirtilmektedir (Baypınar 2000: 67).
10. **Hasan Yılmaz:** (Gözaydın 1996: 722).
11. **Mahzun Haydar:** B. Almanya; Söyleyen (Avcı 1985: 18).
12. **Sadık Gürbüz:** Söyleyen (Avcı 1985: 16; bilgi yok)
13. **Yaşar Ikbahar:** (Gözaydın 1991: 198; bilgi yok)
14. **Nuri Erkaya:** Kırıkkale halk müziğine emeği geçenler arasında adı
anılmaktadır (bkz. Tan-Turhan 2000: 30; burada ayrıca fotoğrafına da yer veril-
miştir).

2.4. SÖZ YAZARLARI VE YORUMCULARIN CİNSİYETİ

Söz yazarlarının cinsiyeti incelenecek olursa, erkekler lehine muazzam bir fark ortaya çıkıyor. Kadın söz yazarlarımız Âşık Şah Turna ve Yüksel Özkasap'la sınırlı kalırken, erkeklerin sayısı 41'i bulmaktadır. Anonim intikal eden ürünler de (24 adet) bu oranı değiştirecek gibi görünmüyor. Diğer yandan türkülerin yorumcularının cinsiyeti söz konusu olduğunda, fark bu denli açık olmamakla birlikte, yine de erkek yorumcuların sayısı fazladır. Türkülerin, yorumcularının cinsiyetine göre tasnifi şöyle:

2.4.1. Kadın Yorumcu:

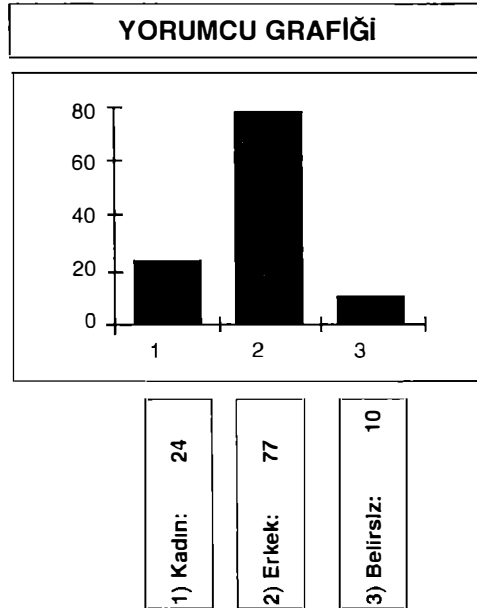
Türkü no: 37, 51, 58, 59, 60, 62, 64, 65, 67, (68: koro), (69: koro), 72, 74, 78, 80, 81, 82, 83, 86, 88, 91, 93, 106, 114 = Toplam: 24

2.4.2. Erkek Yorumcu:

Türkü no: 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 38, 39, 41, 42, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 61, 63, 66, 68, 69, 70, 71, 73, 75, 76, 77, 79, 84, 85, 87, 89, 90, 92, 94, 95, 96a, 96b, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 107, 109, 110, 111, 112, 115 = Toplam: 77

2.4.3. Belirsiz

Türkü no: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 19 =10

2.5. TÜRKÜ KİŞİLERİ

Söz yazarlarında ve yorumcularda sayı erkeklerden yana ağır basınca, bunun türkü kişilerine (yani türkü metninde konuşan kişi) yansıması doğru orantılı olmalıdır. Nitekim türkü kişilerinde erkeklerin sayısı kadınlardan oldukça fazladır. Türkü kişilerinin cinsiyetine göre dağılım şöyledir:

Almanya'daki erkek: Türkü no: 2, 3, 4, 5, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 61, 63, 66, 67, 68, 69, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 85, 87, 89, 93, 94, 95, 96a, 96b, 97, 98, 100, 101, 105, 106, 107, 109, 110, 111, 112, 113, 115.

Türkiye'deki erkek: Türkü no: 11, 70, 71, 80, 82, 90, 99.

Almanya'daki kadın: Türkü no: 37, 58, 59, 60, 86, 88, 91.

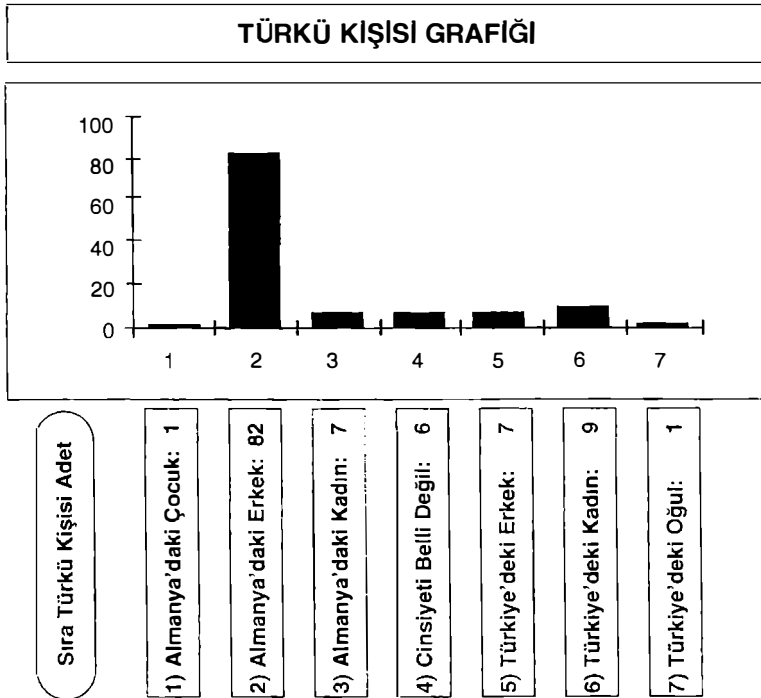
Türkiye'deki kadın: Türkü no: 1, 6, 7, 19, 32, 81, 83, 84, 103.

Cinsiyeti belli değil: Türkü no: 8, 114, 9, 62, 64, 65.

Almanya'daki çocuk: Türkü no: 108.

Türkiye'deki oğul: Türkü no: 92.

Erkeklerin toplamı 90 iken, kadınların toplamı sadece 16'dır. Cinsiyeti belli olmayan türkü kişilerinin sayısı çocukla birlikte 7; ancak bu sayı oranı değiştirecek miktarda değil.

2.6. HEDEF KİTLE

2.6.1. Türkücüler Kime Hitab Ediyor

Türkücülerin kimi hedef kitle olarak seçtiği sorusunu, yine metinlerden hareketle anlıyoruz. Interaktif ve dinleyiciyi tanımlayan metinlerden vereceğimiz örnekler, birincil hedef kitle olarak Türk işçilerini gösteriyor: Kayserili Âşık Metin Türköz, bu konuda oldukça açık bir tavır sergiliyor:

“Sayın vatandaşlarım, sevgili işçi kardeşlerim, bendeniz Kayserili Âşık Metin Türköz olarak, kasetimin bu bölümünde Almanya’da ve Avrupa’da çalışan biz Türklerin emeklilik, işsizlik sorunları, yaşama güveni, dönüş garantisi, oy hakkı, Almanların son günlerde Türkleri top yekun hudut dışına sürmesi düşüncelerini mizahi şekilde kaleme alarak, kendi sazımla, kendi sesimle, kendi bestemle Sizler için Türküola kasetlerine okuyorum. Aldı sazı âşık, bakalım ne dedi...” (63)

Aynı âşık bir başka türküsünde yine dinleyiciğine yönelir; bu kitle Türkçe konuşan yabancı işçilerdir: “Sayın dinleyicilerime Şirin’in düğününün devamını sunuyorum.” (85) Türkücü Adnan Varveren “Şirin’in Düğünü” filmi üzerine yaptığı türküsünün son bölümünde doğrudan hedef kitlesini anar (metin içindeki vurgulama AOÖ):

Almanya’da çalışan

Sayın Türk kardeşlerim

Kafanızı bozmayın

Gözünüzden öperim

Aslı yok astarı yok

Bu nihayet bir film (87/8)

Âşık Kemal Devranî, Türk işçisini mizahi bir üslûpla eleştiren türküsünü okumadan önce yine hedef kitle Türklere hitab eder:

“Biz Türkler ve Siz kardeşlerim, geri Almanya’dan dönüp, izine ve yahut da temelli Türkiye dönüşünüzde ve Avrupa’yı iyiliğini, yani Avrupa’nın iyiliğini söyleye söyleye, Avrupa’yı öve öve ve daha nice kardeşlerimi/zi ve tama(h)landıırıp Avrupa’ya sürüklüyorsunuz, ve geliyor burda per perişan oluyor. Ben kardeşiniz Âşık Kemal Devranî turist geldim Almanya’ya ve gezdim Almanya’yı. Almanya’da olan bitenleri, ne var ne yok hepsini çok iyi gördüm ve çok iyi öğrendim ve çok iyi biliyorum. Ve musade edin şimdi Almanya’nın vaziyetini sazım ve

sözümle Sizlere izah ediyim. Cümlenize Cenab-ı Allah'tan sağlık dolu günler diler, hayırlısıyla, can sağlığıyla ve Cenab-ı Allah'ın izni kuvatıyla, Cenab-ı Allah Sizleri silanıza, memleketinize kavuştursun, ve Sizleri bu hayın topraktan, bu adi memleketten kurtarsın sayın Hemşerilerim." (71)

Yüksel Özkasap, "Almanya'da Ölenler" türküsünde önce Allah'a yönelir, sonra hemşehrilerine: "Aç şu İstanbul'a yolumuzu Ya Rab!" (74/1,4); "Nişanlıma söyleyin yoluma çıksın" (74/3,1). Keza işçiler (81, 109), işçi Türk kadını Zeynep (82) ya da bir başkası ("El kapıları be bre bacım, el kapıları/ El kapıları, sürüm sürüm süründürdü bizi" (114) olabilir, ama her halükârda "Alamancı-yabancı Türk işçileri"dir hitab edilen (bkz. 115). Bunlara Almanca Türkçe karışık bir dil kullanılabilir (bkz. örn. 46); yani öncelikle ana dili Türkçe, ama Almancayı da şöyle böyle anlayabilen bir kesim; Almanya'da ırkçı saldırılara hedef olan; "Osman'ın Almanya Hikâyesi" (107) adlı şarkıda radyo spikerinin ağzından dökülen şu habere konu olan insanlar:

"Burası Westdeutscher Rundfunk Köln. Haberler:

Dazlaklar dün yine Möln'de olduğu gibi Solingen'de de masum canları yakarak öldürdüler. Katliam sonucu canlarını yitirenler: Amasya'nın Taşova ilçesi Mercimek köyünden olup, isimleri şöyle: Gülsüm İnce, Hatice Genç, Hülya Genç, Saime Genç..."

"Almanya Derdi"nden (56) musdarip olan, Almanya'nın değişik şehirlerinde çalışan;

Heilbronn, Köln, Münih'te,
Berlin, Hamburg, Kassel'de,
Frankfurt, Hannover'de,
Çalışırız her yerde.

Stuttgar'ta, Dortmund'da,
Karlsruhe, Flensburg'da,
Mannheim, Neckarsulm'da,
İşçiyiz buralarda.

ve Türkiye'de hasretini çektikleri şehirlerini söylerken gurur duyanlar:

Adana, Mersin Hatay'a
Gidek Iskenderun'a
Vatanımız çok güzel
Hasretiz her yanına hey...

Istanbul, Ankara'ya
Gidek Iskenderun'a
Türkiyemiz çok güzel
Hasretiz her yanına hey...

Izmir, Bursa, Manisa,
Gidek Iskenderun'a,
Gurbet elde hasretiz,
Güzel vatanımıza.

Antep, Afyon, Konya'ya,
Gidek Iskenderun'a,
Belen Soğukluğu'na.
Hatay, Samandağı'na

Şirin Iskenderun'a,
Güzel vatanımıza
Şirin Iskenderun'a,
Güzel vatanımıza.

Aşağıda görüleceği gibi Alman'a, Alman kızına, Alman Devleti'ne, Meistere, Dazlak Nazilere yönelen türkücüler, bu kitleye ulaşamayacaklarının bilincinde ve bu yönelme görevini türkü kişilerinin "edebiyat gerçekliği"nde ya da "sanal gerçeklik"te üstlenebileceğinin farkındadırlar.

2.6.2. Türkü Kişileri Kime Hitab Ediyor

Türkü kişilerinin hitab ettiği insan ve varlıkların yelpazesi oldukça geniş. Erkek baskın söz yazarı, yorumcu ve türkü kişilerinin yöneldiği insan grubu öncelikle genel olarak Türkler. Türkler'in oluşturduğu en büyük dilimde, kimliği belirsiz insanların (hemşehriler) yanında, Türkiye'deki anne-baba, eş, sevgili, çocuk, Almanya'daki Türkler (sevgili, eş, baba, Türk kadını, film kahramanı Şirin vb.) ya da Almanya'dan dönüş yapan insanlar da var. 87 türkü metni Türkleri kendine hedef kitle olarak seçmiştir.

Avrupalı, Alman, Alman kızı gibi yabancı muhataplar toplam 10 türküde görülüyor. Hem Türkü hem de Almanı hedef alan bir adet türkü söz konusu.

Insanlar dışında, kişileştirilmiş varlıklar da muhatap olarak karşımıza çıkıyor. Türk Devleti'ne hitaben kaleme alınmış iki türküye karşılık, Almanya'yı hedef alan 10 türkü var. Allah, Dağlar, Felek ve Almanca diğer varlıklar.

Muhatap alınan kişi ve varlıkların türkü belgelerine göre dağılımı şöyle:

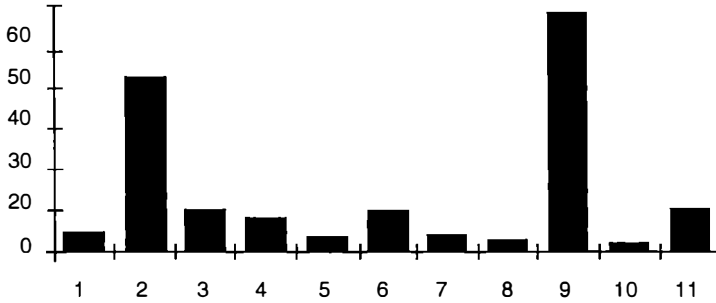
Kime hitaben

Kim

Allah'a hitaben	(Almanya'daki erkek) (74)
Almanya ve Türkiye'deki Türke	(Almanya'daki erkek) (106)
Almancaya hitaben	(Almanya'daki erkek) (89)
Alman'a (Dazlak) hitaben	(Almanyadaki erkek) (68)
Almanlar'a hitaben	(Almanya'daki erkek) (53, 66, 111, 113)
Almanya'daki babaya	(Almanya'daki çocuk) (108)
Almanya'daki babaya	(Türkiye'deki oğlu) (92)
Almanya'daki karısına	(Almanya'daki erkek) (36)
Almanya'daki sevgiliye	(Türkiye'deki erkek) (82)
Almanya'daki sevgiliye	(Türkiye'deki kadın) (1, 6, 7, 19, 32, 81, 83, 84, 103)
Almanya'daki Türke	(Almanya'daki erkek) (15, 93, 109, 110, 115, 69, 98, 38)
Almanya'daki Türk kadına	(Almanya'daki erkek) (30)
Almanya'dan dönen Türke	(Türkiye'deki erkek) (70, 71)
(Alm.)Gurbete hitaben	(Almanya'daki erkek) (23, 14, 57, 77, 78, 40)
Almanya'ya hitaben	(Cinsiyeti belli değil) (64)
Almanya'ya hitaben	(Türkiye'deki erkek) (80, 99, 11)
Alman kızına hitaben	(Almanya'daki Türk erkek) (46, 47, 48, 49)
Avrupalı'ya hitaben	(Almanya'daki erkek) (20)
Berlin'e hitaben	(Almanya'daki kadın) (88)
Çocuğuna hitaben	(Almanya'daki erkek) (35)
Dağlara hitaben	(Almanya'daki erkek) (96a)
Feleğe hitaben	(Almanya'daki erkek) (79)
Şirin'e hitaben	(Almanya'daki erkek) (85, 86, 87)
Türk'e Alm.daki Türkü anl.	(Almanya'daki erkek) (397)
Türk'e hitaben	(Almanya'daki kadın) (91)
Türk'e Türkü anlatıyor	(Türkiye'deki erkek) (90)
Türk'e Alman'ı anlatıyor	(Almanya'daki erkek) (52, 63, 24, 29)
Türk'e Meister'i anlatıyor	(Almanya'daki erkek) (50)
Türk'e Almanya'yı anlatıyor	(Almanya'daki erkek) (31, 33, 34, 41, 54, 5, 56, 72, 115)
Türk'e Alman kızını anlatıyor	(Almanya'daki erkek) (45, 27, 28)
Türk Devleti'ne hitaben	(Almanya'daki erkek) (100, 44)
Türkiye'deki anneye	(Almanya'daki erkek) (51)
Türkiye'deki baba-kardeşe	(Almanya'daki kadın) (58)

Türkiye'deki kocasına	(Almanya'daki kadın) (37)
Türkiye'deki Mehmet'e	(Almanya'daki kadın) (59, 60).
Türkiye'deki sevgiliye	(Almanya'daki erkek) (2, 67, 73, 112)
Türkiye'deki Türk/ler/e	(Almanya'daki erkek) (105, 61, 95, 101, 97)
Türkler'e Almanya'yı anl.	(Almanya'daki erkek) (96b)
Türkler'e Almanya'yı anl.	(Almanya'daki erkek) (107)0
Türkler'e Almanya'yı anl.	(Cinsiyeti belli değil) (65)
Türkler'e gurbeti anlatıyor	(Almanya'daki erkek) (3, 4, 5, 10, 13, 16, 17, 18, 21, 22, 25, 26, 42, 75, 76, 94, 114, 12)
Türkler'e gurbeti anlatıyor	(Cinsiyeti belli değil) (8, 9, 62)
(43) bkz. türkü no 18.	
(102) bkz. türkü no: 35	
(104) bkz. türkü no: 76	

MUHATAP GRAFİĞİ

Sıra	Türkü Kişisi Adet
1)	Alman: 5
2)	Alm.'daki baba: 2
3)	Alm.'daki Sevgili: 10
4)	Alm.'daki Türk: 8
5)	Dönüş Yapan Türk: 2
6)	Almanya: 10
7)	Alman Kızı: 4
8)	Şiirin: 3
9)	Türkler: 59
10)	Türk Devleti: 2
11)	Diğer:

Diğer: Allah, Alman ve Türk, Almanca, Almanya'daki eş (kadın), Almanya'daki Türk Kadını, Avrupalı, Berlin. Çocuk, Felek, Dağlar,

2.6.3. Metinlerin Dili Kime Hitab Ediyor

Almanya Türküleri'ni kullanılan dil bakımından tasnif edecek olursak, üç grup ayırt edebiliyoruz:

2.6.3.1. Türkçe Metinler

Bu grubun hedef kitlesi, Almanya (ya da diğer Avrupa ülkelerindeki) ve Türkiye'deki Türk dinleyicilerdir. Sayıca en büyük grubu oluşturmaktadır (90 adet) (bkz. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 47, 51, 52, 53, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96a, 96b, 97, 98, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 114, 115).

2.6.3.2. Karışık Metinler

Bu grupta bulunan türkülerde gözlemlediğimiz iki özellik var: Birincisi sözcük bazında yabancı unsurlara yer vermekte, diğeri ise cümle bazında. Dilbilimde anılan bildirışim stratejilerinden “aktarım” (transfer)ın (bkz. Tokdemir 1997: 34) kullanıldığı her iki durumda da ana dilde yeterince etkili olunamayacağı endişesi ve kısmen erek dil (Almanca) grubuna da ulaşma isteği rol oynamaktadır. Bu erek dil düzeyini kısmen “Pidgin” kuramı (“doğal yolla dil öğrenen yetişkin öğrenmenin çok erken bir safhasında öğrenmeyi durdurmakta [...] ve o ana kadar edinmiş olduğu dil repertuarı ile bildirışimi sağlamaya çalışmaktadır”; Tokdemir 1997: 26) ile açıklamak mümkündür, çünkü diyaloglu metinlere (bkz. türkü no 46) ve trivial romanlara (Sadık [t.y.]: 10) yansması bunu göstermektedir. “Pidgin” dili (Pidginsprache) bir anlamda Türk işçilerinin semiotik göstergesi olmuştur. Yabancı düşmanlığını teşvik edenlerin fotokopi ederek kendi aralarında dağıttıkları (sözde) “*Yeni Alman Millî Marşı*” da Türkleri bu dil ile karakterize eder: “Nix verstehen, weil ich Türke, aber Kasse immer stimmt.” (Alman Halk Türküsü Arşivi, F 8331).

Hedef kitle göz önüne alınarak, karışık metinlerde iki grup tespit edilebilir: a) Türklerle bildirışim amaçlı olup “Türkçe metinlere Almanca sözcük/ler aktaranlar” ve b) hem Türk hem de Almanlar ile bildirışim amaçlı olup “cümle ölçüsünde Almanca-Türkçe karışımı dil kullananlar”.

a) Türkçe metinlere Almanca sözcük/ler aktaranlar

Bu grubun da hedef kitlesi Türklerdir, çünkü metinler esas itibariyle Türkçe olup, araya serpiştirilen sözcükler sadece özel bir durumu dile getirmektedir ve bunlar Türkleri doğrudan ilgilendiren ve üzerinde duyarlı oldukları sorunlardır (bkz. 14, 28, 36, 37, 44, 46 (diyalog bölümünde), 48, 50, 54, 55, 56, 57, 63, 87, 99, 101). Ausländer raus (14), “Auslander yolu tuttu” (54), “Yabancılar raus bastılar feryadını” (57), Gastarbeiter raus (63), Meister (37, 50, 55) veya “İşçiler arbeitslos, Yatarız Bahnhoflarda” (56).

Ayrıca hakim kültürü tiye almak amacına dönük olarak Almancadan seçilen belirli sözcüklere de rastlanır, ki bunlar günlük yaşamda sık kullanılan formel ya da nesnelerdir: “Bitte schön’dür dilleri, Wie gehts ile delinir, Ağzının delikleri (55), “Sonntag, Montag, Donnerstag, Nerden çıktı bu manyak, Hayatımda duymadım böyle Scheisse kadın” (87), “West Berlin’in Ost’u var, duvarları Ost’a bakar “48), “Türk işçisi çok gut derdi” (44), “Faşing maşing” (36), “Yemeğe hasretim vurst’tan usandım” (28). Nitekim taşlama türküleri söyleyen Âşık Metin Türköz’ün bu yolu tercih etmesi “alaya alma” amacını kanıtlıyor (bkz. 36, 44, 55, 57, 63).

Aşağıdaki örnekte görüleceği üzere, bu sözcüklerin karşıt kültürle iletişimden ziyade, onu hafife almak amacı güttüğü söylenebilir:

TÜRK: Ah be, sen bu Türkçeyi bir çaksan var ya anadın mı, sana ne biçim cıllı laflar edicem.

ALMAN KIZI: Cila, o yok ben parlamak, nein nein, var ben gitmek.

ERKEK: Güle güle anam, bitte schön.

1

Sabah erken çıkar yola

İşe gider güle güle

ALMAN KIZI: Danke schön.

TÜRK: Ah, danke schön diyen dillerini yesinler senin.

Hiç seslenmez öpsem bile

Almanya’nın güzelleri

ALMAN KIZI: Au, sen istiyor öpmek dudak, sehr schön sehr gut.

TÜRK: Nasıl? Hoşuna gitti mi bebek?

ALMAN KIZI: Bebek? Nein bebek, ben olmak ister kocaman kocaman olmak.

TÜRK:

2

Giyinirler mini mini

Hepsi çok severler raksı

ALMAN KIZI: Ja, giymek var kısa, bacak hava almak, binmek var taksi auch, sehr schön, taksi...

TÜRK:

Sokaklarda bekler taksi

Almanya'nın güzelleri

ALMAN KIZI: Siz Türkler var gezmek, var kadın peşinden koşmak. Ama biz var çok çok çalışmak.

TÜRK: İnsana biraz da zevk lazım, yavru.

ALMAN KIZI: Ne o zevk?

TÜRK: Sevişmek hayatım.

ALMAN KIZI: Au anladım var bir birine sarılmak kucak kucak, sen çok zam-
para... au.

TÜRK:

3

Altın kemer bellerinde

İşleri var ellerinde

ALMAN KIZI: Biz Made in German.

TÜRK: Doğru anam, zaten öyle olmasaydı, çoktan taviardım seni.

ALMAN KIZI: Tavlamak? Ah very nice. very gut tavlamak ... hımm.

TÜRK:

Hep fabrika yollarında

Almanya'nın güzelleri

İstanbul'un güzelleri

Ankara'nın güzelleri

Antalya'nın güzelleri

Kırıkkale'nin güzelleri...

ALMAN KIZI: Ooo... Sizde var çok Made in Türkisch ooo..." (46)

Güya Almanya'da geçtiği izlenimi verilen diyalogda, olay öyle ters-yüz edilmiş ki, sanki gerçekte dil sorunu yaşayan Türk, Almancayı biliyor da, "Alman Güzeli" Türkçeyi "çakmıyor". Dil sorunsalını "adresine iade" türünden bir yaklaşımla sergileniyor. Gerçek yaşamda "Pidgindeutsch" konuşan Türk, kendi pozisyonunu edebi düzlemde "Pidgintürkisch" konuşturduğu Almanya devretmiş durumda. Diğer yandan, Türkün erkek olarak, kur yapma (tacizde bulunma) üstünlüğü, cinsel ayrımının ve doyumsuzluğunun üstünü örten bir "marifet" gibi sunması söz konusu. İlginçtir, "çalışmak" "Made in German" diye sunulurken, "kız tavlamak" "Made in Türkisch" sayılıyor. Diyalogun dinleyiciye tattırdığı bu üstünlük duygusunu, türkü içeriğine katkı olarak değerlendirmek mümkün.

b) Cümle ölçüsünde Almanca-Türkçe karışımı dil kullananlar

Üç örnekle sergileyebileceğimiz bu iki dilli türkülerde Almanlar'la da iletişim kurma çabası var gibi görünüyor; en azından alay söz konusu değil ve olayın ciddiyeti vurgulanmaktadır. Bir türküde dil sorunsalı gerçek boyutuyla gözler

önüne serilirken (bkz. 89; “Ulan Almanca, Germanca, Meister başlar dır dır dır, Anlamışım gibi hepsine ja, ja, ja, Tu krank warim dedi, Tu sana ben de varım dedim, Elinde kağıtlar sekreter bana, Çıkış verilmiş dedi kolega sana”), diğerinde dil yoluyla anlaşmak ve güzel yaşamının önemi belirtilmektedir:

1

Komm zu mir gel yanıma le le liebe Gabi

Etwas derdim var zu dir le le liebe Gabi

Dert anlatmak zor deliye le le liebe Gabi

Bilerek yaşamak varken le le liebe Gabi

2

Helmut Kohl und Strauss le le liebe Gabi

Wollen Ausländer raus le le liebe Gabi

Biz de insan değil miyiz le le liebe Gabi

Severek yaşamak varken le le liebe Gabi

3

Şimdi bir de vize çıktı le le liebe Gabi

Nice gönülleri yıktı le le liebe Gabi

Gurbetçiler dertten bıktı le le liebe Gabi

Gülerek yaşamak varken le le liebe Gabi

4

Derdiyoklar böyle gitmez le le liebe Gabi

Almanya’da baskı bitmez le le liebe Gabi

Ich liebe dich demek yetmez le le liebe Gabi

Ölerek yaşamak varken le le liebe Gabi (49)

Rap türünde bir başka belge ise Almanca metin okumaktadır; Cartel grubunun, müzik kanalıyla Almanya’da Alman dinleyicileri hedeflediği tamamen ortadadır (bkz. 69).

2.6.3.3. Almanca Metinler

Abdullah Eryılmaz’ın kasetinde Türkçe halk türküleri arasında Almanya sorunlarına dönük şarkıları tamamen bu grupta yer almaktadır. Şarkılarda iki yönleme baş vurulmuş: birinde sadece Almanca sözler okunuyor (bkz. 107, 109, 110, 111, 113), diğerinde ise Türkçe söylenmekle birlikte metinlerin Almanca çevirileri eklenmiş (halk türkülerinin yanı sıra bkz. 108, 112).

Böylece gerçekten muhtemel Alman dinleyiciye de hitab etmek amaçlanmıştır. Sorunların çözümü karşı tarafla diyaloga geçmek olduğuna göre şu dizelelere iletişim kurma görevi yüklemek yanlış olmaz (111):

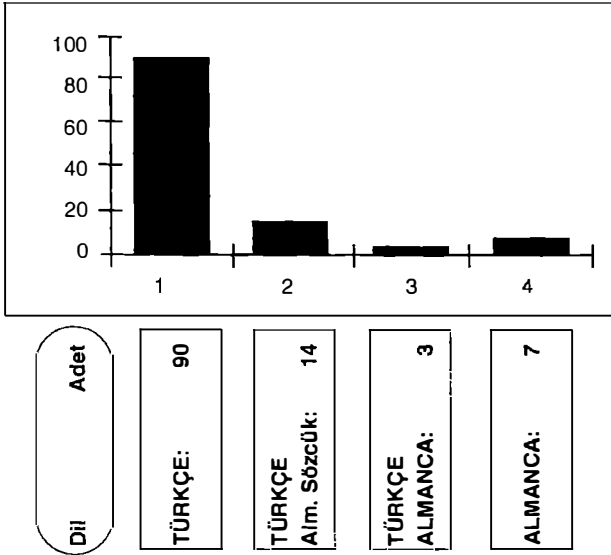
1

Hans Peter Hans Peter
Mein Freund bist du
Wie können wir den[n] da
Feinde sein
(...)

2

Wir gehören wir gehören
Gleiche[r] Klasse an
Wie können wir den[n] da
Feinde sein
(...)

DİLE GÖRE DAĞILIM GRAFİĞİ

Sonuç olarak; Almanya Türküleri seçtikleri dil itibariyle de, yöneldikleri hedef kitleyi belirlemiş durumdadır: Öncelikle Türkler. Türkçe metinlerin toplam sayısı (90 + 14 =) 104, Türkçe lehine ezici bir fark ortaya koymaktadır. Almanca-Türkçe (3) ve sadece Almanca (7) metinlerin sayısı ancak 10'da kalmakla, şimdiye dek üretilen türkü dağılımı içinde az bir sayıya ulaşıyor. Bu metinlerin görece son dönemde yazılmış olmaları, ileriye dönük bir perspektifin açıklığına, yani yeni yaratılacak türkülerde bu oranın gittikçe artabileceğine tanıklık edebilir. Ama en azından Alman dinleyici kitlesinin tamamen göz ardı edildiği, ya da bu çabanın hiç gösterilmediği söylenemez.

3. TÜRKÜLERİN ANATOMİSİ

3.1. EZGİSEL TÜRLER

Türkü ve Şarkıların ezgiye göre yapılacak bir tasnifi, kırık hava (usull) olanların, uzun hava (usulsüz) olanlara oranla oldukça fazla olduğunu gösterecektir. Ben bunu işlevsel açıdan anlamlı buluyorum, çünkü ürünleri yaratanla, bunları dinleyenlerin içinde bulundukları sosyal durum, kendini terapi edecek neşeli bir ortama gereksinimini duyurmaktadır; yani hareketli kırık ve oyun havalarının çoğunluğu teşkil etmesi Almanya’daki Türkler’in, rahatlatma arzusunun bir yansıması olmalıdır.

Hüzünlü kırık hava: (77, 51, 60, 65, 67, 78, 94, 96a, 109).

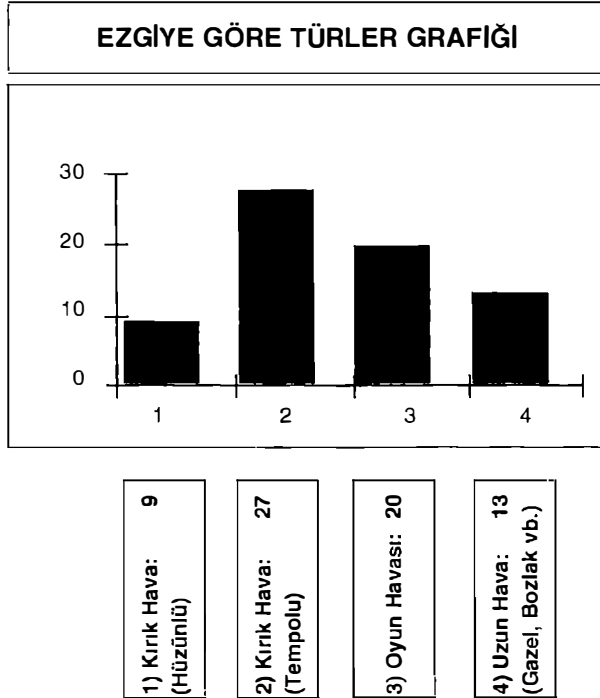
Kırık hava: (108, 12, 13, 100, 106, 41, 42, 45, 48, 50, 54, 58, 64, 80, 85, 86, 88,89, 90, 91, 93, 97, 99, 39).

Kırık hava (Oyun havası): 37 (nanananay sözü tempo tutmaya uygun), 81 (hüzünlü içeriğine rağmen oyun havası), 55 (oyun havası), 59 (oyun havası), 52 (oyun havasına yatkın), 73 [Deyiş tarzında] (Oyun havasına dönüşüyor), 47 [oyun havası temposunda], 63 (oyun havası), 68 (oyun havası), 72 (son bölümden itibaren oyun [roman] havasına dönüşüyor, söz-müzik tezat teşkil ediyor), 83 (Temposu oyun havasına yakın, söz hüzünlü, müzik neşeli), 49 (oyun havası), 96b (oyun havası), 66 (oyun havası).

Uzun hava: 2 (Arguvan ağzı), 102 (bozlak), 34 (bozlak), 103, 33, 61, 75, 76, 77, 79, 84, 92.

Resitatif: Bu başlık altında ben, ezgili metinlerin dışında değişik üslupta girizėaė, diyalog gibi manzum ya da mensur bölümler içeren türküleri toplamak istiyorum. Bu türkülerin iŐlevleri açısından ayrıca değerlendirilebileceğini dŐyorum. Bu türden 8 adet örnek var:

72 (kırık hava, ana metin Çobanoğlu, Taşlıova tarzı, kavuştak tempolu), 107 (kırık hava, sonunda makina ya da tren rayı sesi var. Almanca söyleniyor), 114 (kırık hava, sonunda konuşma var), 87 (kırık hava [oyun havası temposunda]. Son kıtası itibariyle resitatif türkülerle yakın), 69 (kırık hava [oyun havasına yakın], Rap), 46 (kırık hava [oyun havası], diyaloglu), 74 (uzun hava (Gazel). Deniz dalgaları ve resitatif bölümleri var), 57 (metin resitatif, kavuştakı oyun havası [Çiçekdağı tarzında]).

Türküler esas itibariyle **solo** icra edilmektedir. **Koro** (ikili ya da daha fazla ve kadın-erkek karışık olmak üzere) söylenen türkülerin sayısı 9'dur (bkz. 49, 66, 68, 69, 73, 96b, 108, 110, 115). Bunlardan 5'i Derdiyoklar grubu (49, 66, 68, 73, 96b), 2'si Abdullah Eryılmaz (108, 110), 1'i Cartel (69) ve 1'i de Karakan (115) grubu tarafından hazırlanmıştır.

Eşlik eden enstrümanlardan ise geleneksel **bağlama** (saz) ön plandadır. 33, 34, 37, 39, 41, 42, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 65, 66, 67, 70, 71, 72, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90,

91, 92, 94, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 105, 113 nolu türkülerde bağlama ana (tek) enstrüman iken, **orkestras**ında modern çalgılar bulunan 45, 49, 64, 68, 73, 80, 96a, 96b, 106, 111 nolu türkülerde de ön plandadır.

56, 62, 69, 107, 108, 110, 112, 114, 115 nolu belgelerde ise bağlama kullanılmamış, ritm saz olarak 46, 48, 52, 55, 58, 59, 60, 63, 64, 65, 67, 72, 78, 80, 81, 83, 85, 87, 106 nolu belgelerde **darbuka** duyulmaktadır.

3.2. TÜRKÜLERİN BİLDİRİŞİM YÖNTEMİ

3.2.1. Metin Malzemesi Üzerine

Araştırmada kullanılan metinler değişik kaynaklardan alınmıştır; bunların bir bölümü yazılı olmakla birlikte, tamamen aynı karakteri taşıyorlar. Bu nedenle aşağıda her kaynak üzerine ayrıca bilgi vermek gereğini duydum.

3.2.1.1. Basılı Metinler

1) Haydar Avcı (1985)'dan 31 adet metin alınmıştır. Avcı bunların ondokuzunu (ilk 19 metin) adını, doğum tarihini, memleketini ve mesleğini verdiği kaynak kişilerden derlediğini belirtmektedir (bkz. Avcı 1985: 19). Diğer oniki metin Âşık Devriş Can'ın türküleridir; bunların gerçekten türkü olup olmadığını bilmiyoruz, ama Avcı'nın "Almanya Gurbeti ve Türküleri" başlığı bizim için bir güvence olmuştur. Avcı'nın metin altlarında "Söyl[eyen]" notuna bakılırsa, metinlerin ilk kez onun tarafından yazıya geçirildiği düşünülebilir.

2) Mustafa Boz (1996)'dan 54 adet alınmıştır. Boz'un çalışmasında aslında 64 adet metin vardır; ancak bunlardan 10'u Avcı, Tanses ve Reinhard'tan aktarılmıştır. Buraya alınan 54 metin ise Boz'un bizzat kasetten dinleyerek yazıya geçirdikleridir. Bu metinler mevcut kasetler yardımıyla tarafımızdan kontrol edilmiş, Boz'un almadığı kavuştak ve resitatif bölümleri eklenmiş, hatalı aktarmalar düzeltilmiştir. Kasetlerin tarihleri ile ilgili olarak Boz'un metin altlarında ve diskografyada (bkz. s. 74-75) verdiği bilgilerin doğruluk kontrolü yapılamamıştır.

3) Ursula Reinhard 1987'den 2 adet, Reinhard 1989'dan ise 4 adet metin alınmış olup, bunların ilk kez Reinhard tarafından derlenip yazıya geçirildiğini ve

Almancaya çevrildiğini düşünüyoruz. Nota yazısıyla da tespit edilen bu türküler, Reinhard 1989'un ekinde bulunan kasette kayıtlıdır.

4) Hamdi Tanses 1995'den alınan 2 adet türkü söz ve notalı olarak yayınlanmış ve tahminen Tanses tarafından bizzat ilk kez derlenmiş görünüyor.

5) Nevzat Gözaydın 1991 (4 adet) ve 1996'da (5 adet) yayımlanan türküler, Gözaydın'ın "kaset, âşık, sazının teli" gibi sözlerin bulunduğu satırlarından anlaşıldığı kadarıyla, ses kasetlerinden aktarılmış görünüyor. Gözaydın'ın türkülerin yanında verdiği şiir örneklerini, yukarıdaki ip uçları yardımıyla eleyip almadık.

3.2.1.2. Basılı Olmayan Metinler

Aşağıdaki yazarı, kaseti, yorumcusu ve/veya sayısı verilen belgeler ise tarafımızdan bizzat dinlenerek ya da kaset ekinde yer alan metinlerden elde edilmiştir:

6) Abdullah Eryılmaz Majör Özgün Müzik Yapım, Kaset no: 033, (7 adet) (bkz. 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113);

7) 1980'li yıllardan tahmin ettiğimiz, ancak tarihi bilinmeyen ses kaseti. Söz-Müzik-Yorum: Derdiyoklar (2 adet) (bkz. 96a, 96b);

8) Türküola Müzik Yapım 1994, Kaset no: 11, Söz-Müzik: Bayburtlu S. Yıldızhan, Yorum: Yüksel Özkasap (1 adet) (bkz. 106);

9) Türküola Müzik Yapım ?, Yorum: Yüksel Özkasap (1 adet) (bkz. 114);

10) Yapım: ?, Söz: Karakan, Müzik: Karakan/ Chill Fresch (1 adet) (bkz. 115).

Görüldüğü gibi metinler esasen söylenmek/ müzik eşliğinde okunmak için yaratılmışlardır. Bildirişim salt "metinsel" değil, müzik eşlikli ya da müzik kanalıyla gerçekleşmektedir. Dolaşım imkânı yazılı değil sesseldir, yani bir anlamda göze değil kulağa hitab ederler.

Duygularını müzik kanalıyla aktaran sözlü kültür yaratıcısı ya da taşıyıcısı, kendini manzum metinler aracılığıyla ifade eder. Manzum metin demek belirli kurallar içinde gerçekleşen "söz" demektir türkü yaratıcısı için.

Sözlü edebiyat metinleri, yazılı edebiyat metinlerinden belli noktalarda ayrılır. Örn. doğaçlamadan konuşurken, bazı sözcüklere yüklediğimiz anlam, mimik ve jestlerimizle pekişir, belirginleşir.

Örnek olarak Âşık Metin Türköz'ün "Şirin'in Düşünü" adlı türküsünü vermek yerinde olacaktır. Burada âşık, Şirin adında Türk kızının bir yabancıyla ilişkisinden doğacak olan çocuğu için "hiç doğuracak" (= piç), "bak sana benziyecek" (= basana; bu pejoratif söz türküde de vardır), "baktımki burnu şişti" (= karnı şişti; "Hık demiş burnundan düşmüş" deyiminde olduğu gibi) sözcüklerini kullanmakta ve olasılıkla mimik-jest desteğiyle neyi kastettiğini anlatmaktadır.

Ya da metnin belli bölümleri doğaçlama gereği değişikliğe uğrayabilir (bkz. 11 ve 80 nolu türkülerin 4. dördlüğü: "Anadolu Mahzunı'nın anası" yerine "Anadolu fukaranın anası" ve "Yeter artık bizden beter olası" yerine "...bizden beter yanası").

Güzel bir örnek de, "Almanya" sözcüğünün Türk halk dilindeki söyleniş biçimidir, ki bu haliyle türkülere girmiştir (bkz. örn. 7, 9, 24, 27, 29, 31, 36, 41, 42, 53, 55, 57, 76, 80, 85, 87, 99, 104, 109, 112): "Alamanya". Nevzat Gözaydın, bunun halk etimolojisinde karşılığı olabilecek bir şekli veriyor: Almanya, Alaman-ya, "El aman ya..." (Gözaydın 1982: 209).

Almanya Türküleri'nin geleneksel şiir kalıplarının kullanılışı biçimini incelersek, sözlü oluşu gereği, bu kalıpları olabildiğince esnettiğini gözlemleyebiliriz. Kuralları aşan ve istisnai biçimleri gündeme getiren bu tutum halk edebiyatının farklılaşmayı ("çeşitleme" ya da "başkama") özümseyen genel karakterine uygundur.

Almanya Türküleri, geleneksel Türk halk edebiyatında asal aktarma biçimi olan sözlü intikal sürecini birkaç türlü yaşamaktadır.

İlk olarak bu türküleri yaratanların büyük bir bölümü, sözlü edebiyatın temsilcileridir; söz yazarları arasında âşıkların varlığı bunun için en güzel kanıttır. Dolayısıyla sözlü kültürün manzum ürünlerinde görülen formel ve motifler burada da karşımıza çıkıyor (bkz. Konu ve Motif Dizini bölümü).

İkinci olarak metin bölümünde yer alan türkülerin varyantları incelendiğinde (bkz. örn. 6 ve 32; 11 ve 80; 35 ve 102; 5, 76 ve 104 nolu metinler), şöyle böyle 30-40 yıl içinde görece bir sözlü aktarımın ve bundan doğan farklılaşmanın ortaya çıktığı görülecektir.

3.2.2. “Söz”e Verilen Önem

Bir diğer husus da Almanya Türküleri’nin söze ve sözlü iletişime/bildirişime verdiği önemdir. Bu önemi, türkü metinlerinden seçtiğimiz dizeler gösteriyor. Âşıklar okudukları türküleri öncelikle “söz” ve “söylem/e” olarak nitelendirirler:

- AşıkTÜRKÖZ söyler aşık ar inen (40/4, 1)
- Ben söylesem sazım söylemez yalan (35/2, 2)
- CEYHANLI’m söyleme bu kadar acı (35/4, 1)
- ÇOBANOĞLU hem söyledi ağladı (92/4, 1)
- Dosta gardaşa yazdım bu sözleri (77/3, 2)
- KÜÇÜK MUSTAFA’nın budur sözleri (62/4, 3)
- Size bir şey söyleyim / Şu Almanya üstüne (8, 3-4)
- TÜRKÖZ’üm destana koyda söyle bunları (57/1, 1)

Türkülerde muhatap ile, hedeflenen kitle ile, rakip ile kurulan ya da kurulmak istenen iletişimin karakteri yazılı metin değil “söz”dür, “sözlü”dür. Çünkü “söz ve söyleşi”deki heyecan, türkülerdeki duygusalılığa denk düşer. Yazılı “Metin” yaşanmış heyecanı aktarmada yetersiz kalır. Bunun bilinciyle türkücü de türkücü kişisi de hep sözün, söylemenin peşindedir:

- Elini vicdanına koyupta söyle (Cartel) (69/7, 1)
- Her dertler söylenmiyor ki yabana (16/2, 2)
- Kaç kere söyledim pis çocuk sana (Cartel) (69/9, 1)
- Konuş da söyle de susma da sen de (Cartel) (69/13, 1)
- Kötüyü söylemek yararmış (50/2, 2)
- Nişanlıma söyleyin yoluma çıksın (74/3, 1)
- Rüya mısın serap mısın söyle Almanya (64/kavuştak, 2)
- Selâm söyle Bekir’lerin üçüne (105/3, 1)
- Söyle nerde çocuk çoluk (30/2, 3)
- Söyledim derdimi ben de yanarım (65/1, 3)
- Turnalara dertlerimi söyledim (5/2, 1)
- Yeter ötesini söyleme sen de (70/3, 3)
- Söyle kurban olam, söyle dilen dolanam
- Sen söyle ki ben uykudan uyanam (103/1, 1-2)
- Dinleme kardeşim sakın el sözü (58/3, 1)
- Doğru sözlü Murtaza’nın Memed’in (105/4, 3)

Duymuyorum sözünü (Şirin) (85/2, 2)
Hanı söz vermiştin çabuk geleceğim (92/1, 3)
Kurşun gibi elin sözü (23/7, 3)
Söz vermiştin hayatım (81/1, 3)
Sözleri bir diken batıyor cana (16/2, 1)
Sözüm ona çok severdi / Türk işçisi çok gut derdi (44/6, 1)

3.3. METİN TÜRLERİ

3.3.1. Hece Ölçüsüne Göre

Almanya Türküleri dört farklı metin formuyla karşımıza çıkıyor: Manzum olarak 11'li, 8'li, 7'li, (7-8-9 ya da 11-14 hece arasında) "tutarsız" görünenler ve serbest ölçülü metinler.

11'li Metinler (Koşma): 1, 2, 3, 4, 5, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 21, 22, 27, 28, 34, 35, 40, 41, 51, 58, 59, 60, 61, 64, 65, 66, 70, 72, 73, 75, 76, 78, 80, 82, 84, 90, 92, 93, 96a, 99, 101, 102, 103, 105, 106.

8'li Metinler (Semai): 17, 18, 20, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 33, 36, 38, 39, 42, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 52, 54, 63, 68, 86, 88, 91, 94, 96b, 97, 98, 100, 112.

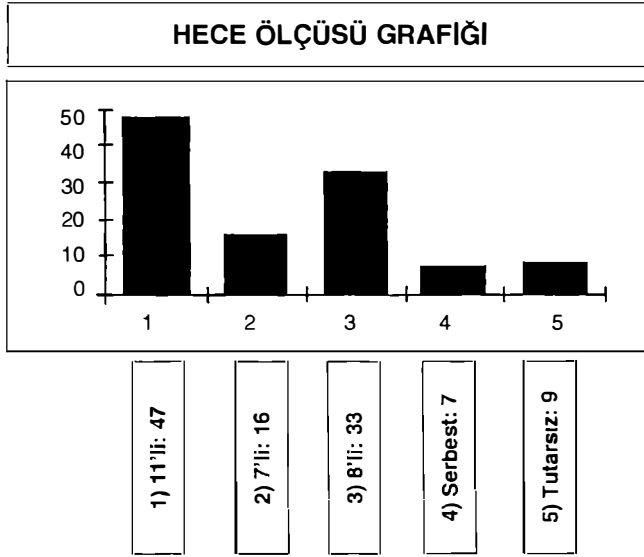
7'li Metinler (Mani): 6, 7, 8, 9, 10, 31, 48, 55, 56, 81, 85, 87, 95, 108, 114.

Tutarsız (7-8-9 ya da 11-14 arası): 53, 57, 62, 67, 71, 74, 77, 79, 89.

Serbest Ölçülü Metinler: 69, 107, 109, 110, 111, 113, 115.

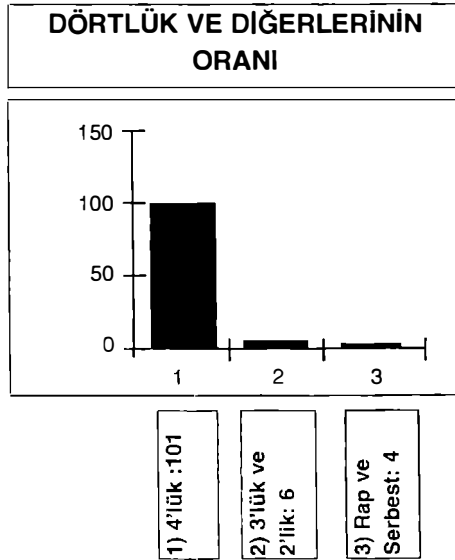
Burada dikkat edileceği gibi, 7'li (mani biçiminde) ve 8'li (semai biçiminde) metinlerin toplam sayısı 48 olmakla, 11'li (koşma formunda) metinlerin sayısından (47) daha fazladır. Halbuki, genelde "gurbet edebiyatı" olarak nitelenen Almanya Türküleri'nde hüznü içerige daha uygun olan 11'li metinlerin ağır basması beklenirdi, ama durum öyle değil.

O halde, tutarsızları da dikkate alırsak iki grup arasında hemen hemen bir denge söz konusudur. Görüşümce bunun anlamı şudur: Gurbet edebiyatı sayılan Almanya Türküleri, en az hüznü metinler kadar neşeli ezgilere de yer vermektedir. Kırık ve oyun havalarının hemen hemen tamamı bu 7'li ve 8'li metinlerdendir. Hatırlanacağı üzere, daha önce gösterilen kırık ve oyun havalarının toplam sayısı 47 idi. Burada da bir tutarlılık vardır.

3.3.2. Kıta Biçimine Göre

Manzum Almanya Türküleri, kıtaları bakımından üçe ayrılır: dörtlükler, üçlükler ve ikilikler. Dörtlükleri **hane**, üçlük ve ikilikleri **bent** olarak isimlendirirsek, hanelerin yanında bentlerin azınlıkta kaldığı görülmektedir. 115 belge içinde resitativ ve Rap metinleri (109, 113, 69, 115) hariç geri kalan türküler (111-3 (çiftler)+ 1 (eksiltelen metin) = 107 adet) içinde sadece ikisi (2, 114) ikilik, dördü (4, 79, 92, 98) üçlük olup, diğerlerinin tümü dörtlüktür.

3.3.2.1. Dörder Dizeli Hanelerde Uyak

Geleneksel biçimlerden hanelerin en çok sevilen form olduğu ortaya çıkmaktadır. Haneler arasında heceleri bakımından **koşma** ve **mani** oluşlarına göre uyak bakımından farklar vardır.

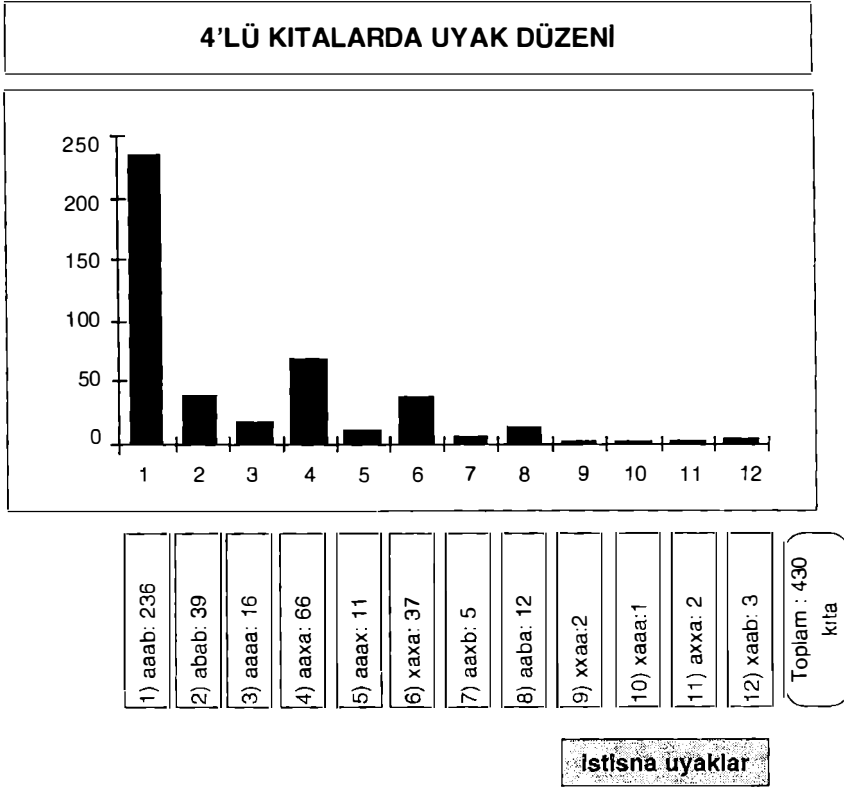
Koşma düzeninde olan türkülerde birinci dörtlükler genellikle **xaxa** (bkz. 6/1,2,4; 7/1,2,4; 10/1,3; 12/1; 14/1; 17/4; 18/1; 24/1; 25/1; 26/1; 29/1; 63/1; 70/2; 73/1; 76/1; 81/1,2,3,4,7; 83/2; 86/2,4; 87/4,6,7,8; 88/1; 93/4; 99/1; 108/3; 112/1) veya **abab** uyak düzenini kullanıyorlar (bkz. 10/2; 11/1; 15/1; 16/1; 17/3; 21/1; 22/1; 27/1; 28/1; 30/1; 33/1; 36/1; 38/1; 39/1; 40/1; 41/1; 42,1; 45/1; 47/1; 51/1,2,3; 54/1; 61/1; 64/1,2; 66/1; 68/1; 71/1; 78/1; 80/1; 86/1,6; 91/1; 94/1; 96a/1; 101/1; 105/1; 108/2).

İlk dörtlüklerde kullanılan bir başka koşma-uyak düzeni ise **aaaa'**dır (bkz. 37/1; 56/1; 57/1, 2, 3, 4, 5; 59/2, 3, 4; 60/1; 63/5; 65/1, 77/1, 3, 86/8)

Zaman zaman ilk dörtlüklerde kullanılmasına karşın (bkz. 3/1;13/1; 23/1; 35/1; 44/1; 46/1; 50/1; 52/1; 58/1; 62/1; 67/1; 70/1; 72/1; 82/1; 85/1; 90/1; 96b/1; 97/1; 100/1; 102/1; 106/1;) **aaab** düzeni daha çok ikinci ve daha sonraki dörtlüklerde görülmektedir (bkz. 3/3; 11/2,3,4; 12/2,3; 13/2,3; 14/2,3,4; 15/2,3,4,5; 16/2,3,4,5; 21/2,3,4; 23/2,3,4,5,6,7; 24/2,3,4; 25/2,3,4; 26/2,3,4,5; 27/2,3,4,5; 28/2,3,4; 33/2,3,4; 35/2,3,4; 36/2,3,4,5,6,7; 40/2,3,4; 41/2,3; 42/2,3,4,5; 44/2,3,4,5,6,7,8,9,10; 45/2,3; 46/2,3; 47/2,3,4; 49/3,4; 50/2,3,4,5; 52/2,3,4,5,6; 54/2,3,4,5; 58/2,3; 60/2; 61/2,3,4; 62/2,3; 64/3; 65/2; 66/2,3,4,5,6; 67/2,3; 68/3,4; 70/3,4; 71/2,3,4,5; 73/2,3; 75/2,3; 77/2; 78/2,3; 80/2,3,4; 82/2,3; 85/2,3,4,5,6,7; 86/3,5,7; 88/2,3,4,5,6; 89/2,3; 90/2,3,4,5; 91/2,3; 94/2,3,4; 95/2,3; 96a/2,3; 96b/2,3,4; 97/2,3,4; 99/2,3,4; 100/2,3,4,5,6,7,8; 101/2,3,4,5; 102/2,3,4; 105/2,3,4,5,6,7,8; 106/2,3; 112/2,3).

Mani **aaxa** düzeninde uyaklandırılmış dörtlükler de azımsanmayacak bir oran teşkil ediyorlar. Türkülerin hem ilk hem de takip eden dörtlüklerinde kullanılıyor olması da dikkat çekici (bkz. 1/2; 6/3; 7/3; 8; 9/1,2,3; 9/4,5,6,7,8,9,10, 11, 12, 13, 14; 10/4; 17/1,2; 18/2,3,4,5,6; 37/2,4; 48/1,2,3,4; 53/2,3; 55/1,2,3,4,5; 56/1,3,4; 59/1; 60/3; 63/2,3,4; 68/2; 81/5,6; 83/1,3; 84/1; 87/1,2,3,5; 93/1,2,3; 95/1; 103/1,2,3; 108/kavuştak; 112/4). Belki **aaba** (bkz.20/1,2,3,4,5,6; 31/1,2,3,4,5,6) ve **aaxb** (bkz. 34/1,2; 37/3; 49/2; 89/4) düzenleri de “mani” biçiminden farklılaşmış olabilir.

Toplam 430 kıta üzerinde yürütülen uyak düzeni araştırmasında, “mani” ve “koşma” düzenlerinden oldukça geniş yelpazeli bir farklılaşma ortaya çıktığı anlaşıyor. Ben bunu geleneksel yapının bir tür çözülmesi olarak değerlendir-mek istiyorum. Çünkü bu farklılaşma sözlü edebiyatın yayılması sürecinde nor-mal karşılanabilirken, burada söz yazarları kısmen belli belgeler söz konusudur. Denebilir ki, şair ve aşıklar neredeyse biçimi, içerik lehine ihmal etmiş görünü-yorlar. Uyak düzeninde beliren bu farklılaşmayı somutlaştırmak üzere, yapılan diğer (**aaax**, **aaba**, **aaxb**, **xxaa**, **xaaa**, **xaab**, **axxa** gibi) tespitlerin oranı da aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

3.3.2.2. Üçer Dizeli Bentlerde Uyak

Üçlük bentlerde yapılan iki bölümlü kavuştak tespiti, eski “türkü formu”na uymaktadır. **aaa bb** (bkz. 4/1,2; 79/1,2,3; 92/2,3,4; 98/1,2), ya da **xax bb** şeklinde ortaya çıkan bir uyak düzeni söz konusudur (bkz. 92/1).

3.3.2.3. İkışer Dizeli Bentlerde Uyak

Sayısı az olan bu türlerde **aa** (bkz. 2/2,3,4) ve **xx** (bkz. 2/1 ve 114/1,2) düzeni bulunmuştur.

Aa düzeni ikili bentler dışında Rap metinlerinde de karşımıza çıkıyor; resitatif metin bu şekilde şiirsellik kazanmaktadır (bkz. 69; aa, bb, cc, dd, eeee, ff, gg... biçiminde çoğunluk ikili, bazen üçlü olarak uyaklandırılmıştır. Aynı şekilde bkz 115.).

Xx düzeni özellikle 114 nolu türküde çok ilginç biçimde kullanılmıştır; görünürde uyaksız, ancak dize sonundaki sözcüklerin tekrarı ile bu eksiklik çok şairane biçimde giderilmiştir. Bu türküyü “Ay doğar - Yel eser” ve “Ay doğar - Gün doğar” uyumundan ötürü **aa** düzeninde göstermek belki daha doğru olacaktır; bu durumda “aynı dize içindeki tekrarları da “redif” gibi görmek gerekir.

1

Ay doğar **bedir bedir**

Yel eser **ılgıt ılgıt** (2)

Yıkılır sıram sıram el kapıları (2)

El kapıları kölelik kapıları (2)

Kul olur yiğit, kul olur yiğit,

Kul olur yiğit, kul olur yiğit.

2

Ay doğar **hilal hilal**,

Gün doğar **devrim devrim** (2)

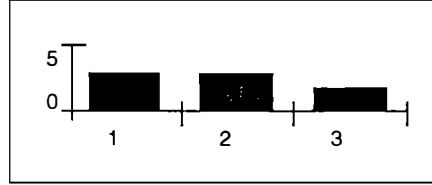
Yıkılır sıram sıram el kapıları (2)

El kapıları kölelik kapıları (2)

Kurtulur yiğit, kurtulur yiğit,

Kurtulur yiğit, kurtulur yiğit.

2'li UYAK DÜZENLERİ

1) aa: 3

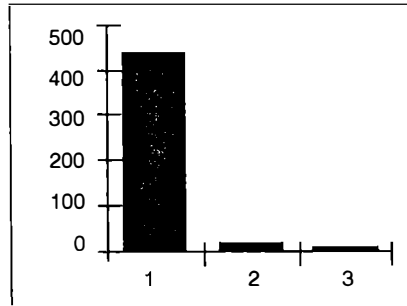
2) xx: 3

3) Rap: 2
aa. bb. oo...

3.3.2.4. Uyaksız Metinler

Çalışmaya alınan şarkı belgelerinden bir bölümü uyak kullanmamaktadır. Bunlardan biri Almanca yazılmış (107), diğeri çocuk şarkısı formunda ve dört dizeli kavuştak kullanılmış (108), bir diğeri ise basit şarkı formunda ve türkü kişisi adı "Memo"nın tekrarıyla uyak eksikliği giderilmiştir (110).

UYAKLARIN ORANI

1) 4'lü: 430

2) 3'lü: 12

3) 2'li: 8

3.3.3. Kavuştak

Türk halk türkülerinde bilindiği gibi, yapısal bir önemi olan “kavuştak” karakteristiktir; hatta denilebilir ki, türkünün duygusallığı ve ana teması kavuştaklardadır. Halk türküsü metni, olayı yatay (horizontal) değil dikey (vertikal) anlatır, bu ise, örneğin dört dizeli bir kıtada, 3. dizede olayın anlatımında doruk noktaya ulaşılması ve sonunda (4. dizede) sükûnete ulaşılması demektir. Bu, kavuştak dizesi ile hem metinsel hem de ezgisel açıdan gerçekleşir; ezgi kavuştak dizesine gelince genellikle en alt perdeye (karar perdesine) iner (bkz. Öztürk 1994: 252). Bu lirik yapı prensibini Eflatun Cem Güney, “mısraların bir pınar gibi akışı ve ‘kavuşdak’ların kurnasına dökülüşü” (Güney 1971: 237) biçiminde betimler. Almanya Türküleri’nde de bu karakteristik özelliği tespit etmek mümkündür.

Genel olarak bakıldığında, türkülerde her türlü kavuştak görülebilir. Bu kavuştak biçimlerini şöyle sıralayabiliriz:

3.3.3.1. Son Kavuştak

Son kavuştak’tan, bent (iki dizeli kıta) ve hanelerden (4 dizeli kıta) sonra, dördüncü dizenin kavuştak olarak kullanılmasından başlayarak, 1 dizeli, 2 dizeli, 3 dizeli, 4 dizeli ve dörtten fazla dizeli kavuştakları anlıyoruz.

4. Dize Kavuştak: 11, 13, 14, 15, 21, 24, 33, 35, 36, 38, 41 (defalarca değişken tekrar), 42, 44, 45, 46, 47, 51, 52, 54, 58, 61, 65, 66, 67, 68, 72, 75, 80, 85, 86, 90, 91, 94, 96a, 96b, 97, 99, 100, 102, 112.

1 Dizeli Kavuştak: 74.

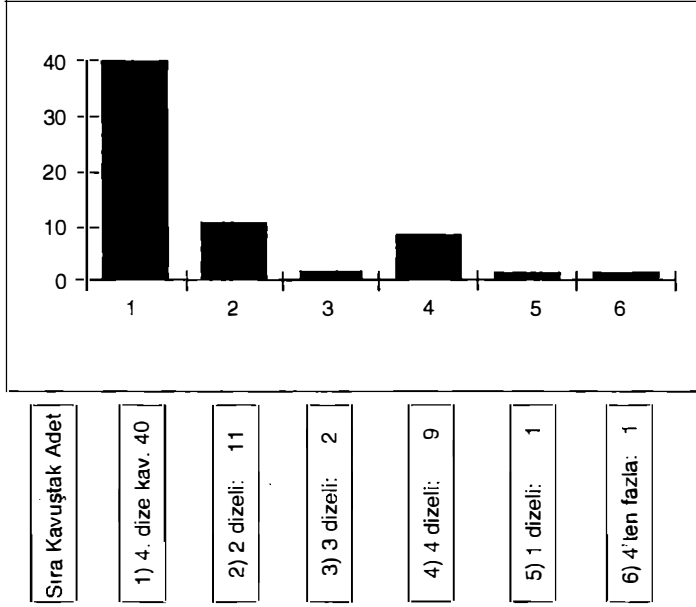
2 Dizeli Kavuştak: 23, 50, 63, 77, 79, 85, 92, 98, 101, 103, 114.

3 Dizeli Kavuştak: 2, 80.

4 Dizeli Kavuştak: 48, 53, 57, 64, 68, 81, 83, 87, 108.

4’ten Fazla Dizeli Kavuştak: 71 (sekiz dizeli)

SON KAVUŞTAK GRAFİĞİ (Dize sayısına göre)

3.3.3.2. Ön Kavuştak

Ön kavuştak ana bent ya da hanelerden önce kullanılan kavuştaklardır. Bundan sadece bir adet tespit edilebilmiştir (bkz. 7)

3.3.3.3. İç Kavuştak

Ana metnin dizeleri arasına serpiştirilen kavuştakları bu başlık altında topluyoruz (bkz. 7, 16, 49, 68, 74, 114). İç kavuştak çerçevesinde üzerinde durulması gereken ayrıcalıklı bir örnek belge var: Burada “manî” uyak düzenine (aa-xa) benzer bir yapı görüyoruz, ancak âşık boşa çıkması gereken ve (x) ile gösterdiğimiz 3. dizeyi, takip eden hanelerde tekrarlayarak, türküyü yapılandırmış. Bu şekilde türkü mesajına uygun bir uyak düzeni ortaya çıkmış görünüyor:

Anadolum insan dolu

Bin yıllardır umut dolu

Aç gözünü Avrupalı

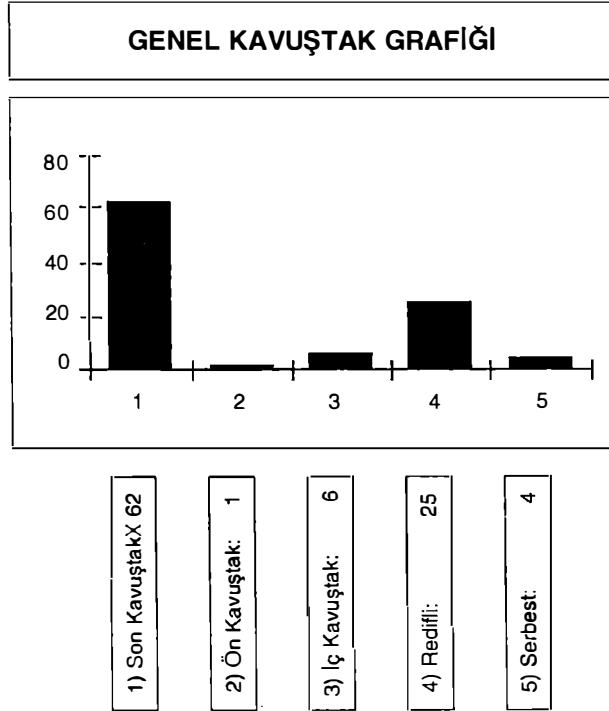
İçin dışın pislik dolu (20/1)

3.3.3.4. Redif

Türküler içinde redif (uyaktan sonra sözcük tekrarı) kullanımı da yaygındır (örnekler için bkz. 22, 23, 25, 26, 28, 34, 39, 40, 41, 47, 50, 59, 60, 62, 64, 70, 71, 73, 78, 82, 88, 89, 92, 105, 106).

Hiçbir kavuştak ya da redif kullanmayan, yani serbest metinler de var (bkz. 107, 109, 110, 113).

Almanya Türküleri'nde kavuştakın önemini belirtmek için, Almanya sorun-salının kavuştaklara yansımaları örneklemek yerinde olacaktır. Toplam 42 metin Almanya'yı (ya da muadili bir başka sözcüğü) kavuştaklara taşımıştır; bu da son kavuştak kullanan 62 türkü içinde önemli bir rakamdır (bkz. 11, 13, 17, 24, 31 (ilk dizelerde), 33, 34, 44, 45, 46, 47, 50 (Meisterler), 51 (Köln), 52, 53 (bir dizede tekrarlı), 54, 55 (ilk dizelerde), 57 (dört dizeli kavuştakta dört kez), 58, 59 (ilk dizelerde), 60 (ilk ve orta dizelerde), 61, 64, 65, 66, 67, 68, 74, 77, 78, 79, 80, 85, 88 (Berlin), 89 (Meister), 97, 98, 99, 101 (Avrupa), 102 (Avrupa), 106, 108).

3.3.4. Resitatif Metinler

Genelde manzum metinler olan Almanya Türküleri, edebiyatın diğer türlerinden de yararlanmaktadır. Dram ve nesir türünün türkülerde yardımcı unsur olarak kullanılmasını, manzum metinle dile getirilemeyi ifade etme isteğine bağlamak mümkün. Diğer yandan; dinleyicinin türkülerin art alanı ile amacı üzerine bilgilendirilmesi ve teatral estetik ihtiyacının karşılanması olarak da değerlendirilebilir. Ama her halükârda 115 türkü içinde 15 belgenin bu şekilde bir üslûba yönelmesini önemsemek gerekir. Manzum türkü estetiğinin dışına çıkan bu örnekleri ilgili başlıklar altında toplamaya çalışalım:

3.3.4.1. Ön söz

Türkücü, daha enstrümanlar başlamadan önce dinleyicisine yönelir. Kendini tanıtır ve türküsünü ne üzerine ve nasıl/hangi üslûpla kaleme aldığını belirtir. Bu tip girişlerde aynı zamanda ilgili müzik firmasının reklamı da yapılmaktadır. Özellikle Âşık Metin Türköz bu yöntemi tercih ediyor.

“Sayın vatandaşlarım, sevgili işçi kardeşlerim, bendeniz Kayserili Âşık Metin Türköz olarak, kasetimin bu bölümünde Almanya’da ve Avrupa’da çalışan biz Türklerin emeklilik, işsizlik sorunları, yaşama güveni, dönüş garantisi, oy hakkı, Almanların son günlerde Türkleri top yekun hudut dışına sürmesi düşüncelerini mizahi şekilde kaleme alarak, kendi sazımla, kendi sesimle, kendi bestemle Sizler için Türküola kasetlerine okuyorum. Aldı sazi âşık, bakalım ne dedi:

1

Gastarbeiter raus diyor
Biz gidersek görecekler
Pişman olup yana yana
Dizlerini dövecekler, vay vay vay...
Gastarbeiter raus dedi
Almanlar ne b.k yedi...” (bkz. 63)

Bu türküsünde Âşık Metin Türköz kavuştaklardan önce: “Gorecez o zaman”, “Yakacaz o zaman”, “Yandık amanın...” gibi tehditlerle hedef kitlesine mesaj verme yoluna gidiyor ve hakim kültürün insanlarına (Almanlara) dönük eleştirisini “intikam alma” duygusuyla pekiştiriyor. Aynı yöntemin kullanıldığı diğer türküsünde Âşık, nesir ön sözden sonra manzum bir dörtlülle kararı dinleyicisine bırakır:

"Sayın dinleyicilerime Şirin'in düğününün devamını sunuyorum.:

Hakiki Şirin'in düğünü,
Aşık Türköz'ün ürünü,
Dinle de ver kendin karar,
Türköz söyler daha neler..." (85)

"Ön söz" kullanan diğer bir türkücü ise Âşık Kemal Devranî. Devranî'nin ön sözü, bize bunun doğaçlamadan yapıldığı izlenimini veriyor. Yöresel dil özelliklerinin yanında, düşük ve spontane cümlelerin varlığı bunun kanıtı. Metin Türköz'ün ön sözünde olduğu gibi; dinleyiciye yönelme, kendini tanıtmaya, neyi, nasıl ve ne için söylediğini bildirme isteğini burada da buluyoruz. Yalnızca reklam amacı görülüyor. Türkü metninde eleştirdiği Türk işçisinin yaşadığı ortamı ve koşulları bizzat gördüğünü belirtmek ve daha etkili olmak için bu yola başvurduğu anlaşılmaktadır:

"Biz Türkler ve siz kardeşlerim, geri Almanyadan dönüp, izine ve yahut da temelli Türkiye dönüşünüzde ve Avrupa'yı iyiliğini, yani Avrupa'nın iyiliğini söyleye söyleye, Avrupa'yı öve öve ve daha nice kardeşlerimi/zi ve tama(h)landırıp Avrupa'ya sürüklüyorsunuz, ve geliyor burda per perişan oluyor. Ben kardeşiniz Aşık Kemal Devranî turist geldim Almanyaya ve gezdim Almanyayı. Almanyada olan bitenleri, ne var ne yok hepsini çok iyi gördüm ve çok iyi öğrendim ve çok iyi biliyorum. Ve musade edin şimdi Almanyanın vaziyetini sazım ve sözümle Sizlere izah ediyim. Cümlenize Cenab-ı Allah'tan sağlık dolu günler diler, hayırlısıyla, can sağlığıyla ve Cenab-ı Allah'ın izni kuvatıyla, Cenab-ı Allah sizleri silanıza, memleketinize kavuştursun, ve sizleri bu hayın topraktan, bu adi memlekette kurtarsın Sayın Hemşerilerim." (71)

Devranî'nin bu türküsü için tipik olan bir başka üslup özelliği de ön söz dışında, türkünün ezgili ve hareketli kavuştak bölümlerinden önce daha çok Orta Anadolu (Kırşehir) ve Akdeniz (Silifke) yörelerinde görülen türküler (Çiçekdağı, Kırşehir'in gülleri, Kekliği düz ovada avlarlar, Ham çökelek vb.) andıran tarzda resitatif bölümlerin kullanılmasıdır (ayrıca bkz. Âşık Metin Türköz'ün 57 nolu türküsü; burada ön söz yok, ancak tarz aynı):

Resitatif Türkünün Yapısı

*Biz Türkler ve Siz Kardeşlerim, geri
Almanya'dan dönüp, izine ve yahut da temelli
Türkiye dönüşünüzde (...) Sizleri bu hayın
topraktan, bu adi memleketten kurtarsın sayın
Hemşerilerim.*

1

**Yıllar boyu Almanya'da sürünmüş,
Usanmış canından bıkmış geliyor,
Bahnhof'ta Otuz Mark'a elbise almış,
Boynuna bir teyp takmış geliyor.**

Bizim Hasso, sizin Hasan
Bizim Memmo, sizin Memet
Bizim Hasso Almanya'dan geliyor,
Gözü çıksın bombo-şuna dönüyor
Markı kaptırmış Mari-yona geliyor
Bizim Hasso, sizin Hasan
(Bizim Ehmo, sizin Ahmet)
Markı nettin ula Ahmet?

1

Önsöz: amacı,
kendini vs. sunuş

2

Öyküleme:
türkü kişisini ve
olayını sunuş

3

Kavuştak:
ezgili bölüm

3.3.4.2. Diyalog

İki türküde dram türünün kullanılmasıyla karşılaşılıyor. İlk örnekte türkü içeriğinin öncesi ve türkü kişilerinin radyofonik bir düzenleme ile tanıtımı amaçlanmış görünüyor. İşlevsel açıdan bakılınca, bu diyalog yukarıda örnekle-nen “ön söz”lerin görevini yerine getirmektedir.

“ERKEK: Ee, Zehra çok zahmet çektik ama. en sonunda muvaffak olduk, Almanya'ya varınca ilk işim seni istetmek olacak!

KADIN: Biraz ihmalkârsın ama, inşaallah.

ERKEK: Hey göreceksin bak buraya nasıl döneceğiz. Altımızda arabamız, cebimizde tomar tomar paramız...

ANONS: *Dikkat dikkat Almanya yolcuları 1. Perona, Almanya yolcuları 1. Perona.*

ERKEK: Ee vakit geldi, hadi helallaşalım, son bir kere sarılalım Zehra!

KADIN: Hadi Allah işini gücünü rast getirsin! Güle güle git, güle güle git Ahmet'im.
(*Trenin kalkış düdüğü öter*)

ERKEK: Hadi Allah'a ısmarladık Zehra!

KADIN: Sakın mektubunu geciktirme! Beni hemen yanına al, güle güle, güle güle Ahmet'im, yolun açık olsun.

(Kadın ağlamaya başlar.)
ERKEK: Allah'a ısmarladık!
KADIN: Güle güle Ahmet'im
(Kadın ağlar) (81)

Konuşan kadının sesiyle hareketli ve sonu oyun havası ile biten bir müzik eşliğinde türkü başlar: "Sarmaş dolaş olmuştuk..." Dramatik sahnenin hemen ardından, hüzünlü içeriğe tamamen ters bir müzikle okunan türkü, dinleyiciyi şaşırtmaktadır. Bu şekilde yaşanan koşulların "absurd" saçma yönü mü vurgulanmış oluyor acaba?

Dramatik üslûbu kullanan ikinci bir türkü, türkü estetiği ile dram estetiğini tamamen içiçe yerleştirmiş: Sanal bir düzlemde, güya Türkçe bilmeyen "Alman Güzeli" ile gerçekleşen konuşma Türkçe yapılıyor ve araya serpiştirilen Almanca-İngilizce sözcük veya cümlelerle sahne Almanya'ya yerleştiriliyor ve gerçekçi kılınmaya çalışılıyor. Türkünün sonuna eklenen Türk şehirlerini, aşağıda 56 nolu türküde olduğu gibi, dinleyici kitlesiyle dolaylı biçimde ilişki kurma yönteminin bir göstergesi saymak mümkün, çünkü adı geçen şehrin insanları türküyü daha kolay benimseyecektir.

"TÜRK: Allah be, yürüyüşe bak, yavrum!
ALMAN KIZI: O çok ayıp, asılmak.
TÜRK: Ah be, sen bu Türkçeyi bir çaksan var ya anadın mı, sana ne biçim cıvalı laflar edicem.

ALMAN KIZI: Cıla, o yok ben parlamak, nein nein, var ben gitmek.
ERKEK: Güle güle anam, bitte schön.

1

Sabah erken çıkar yola

İşe gider güle güle

ALMAN KIZI: Danke schön.

TÜRK: Ah, danke schön diyen dillerini yesinler senin.

Hiç seslenmez öpsem bile

Almanya'nın güzelleri

ALMAN KIZI: Au, sen istiyor öpmek dudak, sehr schön, sehr gut.

TÜRK: Nasıl? Hoşuna gitti mi bebek?

ALMAN KIZI: Bebek? Nein bebek, ben olmak ister kocaman kocaman olmak.

TÜRK:

2

Giyinirler mini mini

Hepsi çok severler raksı

ALMAN KIZI: Ja, giymek var kısa, bacak hava almak, binmek var taksı auch, sehr schön, taksı...

TÜRK:

Sokaklarda bekler taksi

Almanya'nın güzelleri

ALMAN KIZI: Siz Türkler var gezmek, var kadın peşinden koşmak. Ama biz var çok çok çalışmak.

TÜRK: İnsana biraz da zevk lazım, yavru.

ALMAN KIZI: Ne o zevk?

TÜRK: Sevişmek hayatım.

ALMAN KIZI: Au anladım var bir birine sarılmak kucak kucak, sen çok zam-para... au.

TÜRK:

3

Altın kemer bellerinde

İşleri var ellerinde

ALMAN KIZI: Biz Made in German.

TÜRK: Doğru anam, zaten öyle olmasaydı, çoktan tavlardım seni.

ALMAN KIZI: Tavlamak? Ah very nice, very gut tavlamak ... himm.

TÜRK:

Hep fabrika yollarında

Almanya'nın güzelleri

İstanbul'un güzelleri

Ankara'nın güzelleri

Antalya'nın güzelleri

Kırıkkale'nin güzelleri...

ALMAN KIZI: Ooo... Sizde var çok Made in Türkisch ooo..." (46)

3.3.4.3. Montaj Tekniği

Türkü metninin son kütasından önce araya monte edilen haber bültenini bu bağlamda değerdendiriyoruz. Türk işçilerinin törenlerle karşılanması tarihinden (1963) itibaren yakılmaları aşamasına (Möln, Solingen, 1993) gelen sürecin son durağı bu haber bülteniyle ilan ediliyor. Olayın ciddiyeti ve haber değeri bu şekilde vurgulanmak isteniyor. Alman radyosunun Türkçe yayın yapması ise yine hedef kitle "Türk işçileri" yüzünden:

"Spiker:

Burası Westdeutscher Rundfunk Köln. Haberler:

Dazlaklar dün yine Möln'de olduğu gibi Solingen'de de masum canları yakarak öldürdüler. Katliam sonucu canlarını yitirenler: Amasya'nın Taşova ilçesi Mercimek köyünden olup, isimleri şöyle: Gülsüm İnce. Hatice Genç, Hülya Genç, Saime Genç..." (107)

3.3.4.4. Hitap

Resitatif metinler içinde türkücünün, ezgili bölümlerden önce konuşma tarzıyla bazı kişi ve varlıklara seslenmesini bu bağlamda değerdendirdik. Hitap edi-

len kişi ilâhi bir güç olabileceği gibi türkû kişisi ya da dinleyici de olabilir. Bu konuşma bölümleri ezgisizdir. Etkinin artırılması ve türkû kişisinin daha gerçekçi kılınması amacına dönük bir teknik olarak nitelemek mümkün.

a) Tanrıya Hitap

1

**Almanya derler de olmaz olaydı,
Cenazemizde Türk toprağını bulaydı,
Mü'min kardeşlerimizde namazımızı kılaydı,
Aç şu İstanbul'a yolumuzu Ya Rab. (Müziksiz söylenen resitatif bölüm)**

2

Almanya'da kalanlara ah...
Acı ey yüce Allah'ım, yar ey ey...
Kara toprağına Türkiye'min
Gömdür ölümü Allah'ım, yar ey ey...
medet ey... amman aman ... (Gazel bölümü)

3

**Nişanlıma söyleyin yoluma çıksın,
Cenazem geliyor boyuma baksın,
Alları çıkarıp karalar taksın,
Muradımız mahşere kaldı sevgilim. (Müziksiz söylenen resitatif bölüm)**

4

Yurdumdan ayırma beni...
Ne olursun Allahım, medet ey... ey ey,
Mahfıma sebep sensin ey,
Zalim yoksulluk aman aman...
Beni gurbet elde koyma bari, yar ey aman aman...
Gönül ey aman aman... (Gazel bölümü) (bkz. 74)

b) Türkü Kişisine Hitap

Yukarıdaki örneğin üçüncü kıtasında olduğu gibi, burada da türkû kişisine hitap edilmekte, hüznünlü içerik ağlamaklı ses tonuyla desteklenmektedir:

"Zeynebim, canım Zeynebim, yavruların seni istiyor Zeynebim, elimden bir şey gelmiyor, onları avutamıyorum Zeynebim, ne olursun dön gel artık, sabrım kalmadı Zeynebim, beni duyuyorsun değil mi? Çarem kalmadı dön gel artık, Zeynebim, Zeynebim. (...)

Seninle kavlimiz böyle miydi Zeynebim
Çocuklarım sensiz uyumuyor Zeynebim." (82)

Aynı hitap biçimini bir başka türkûde manzum metinler halinde görüyoruz: Ana metin 8'li (semai) iken, hitab bölümü 7'li (mani) dizeler halindedir:

(Hitap bölümü)

1

*Geldin Alamanya'ya
Mahmut'u aramaya
Çabuk uydun modaya
Nasil geldin tufaya
Evin yıkılsın Şirin*

(Türkü)

2

Şirin bize leke sürdün
Böyle kadın bizden çıkmaz
Şerefimizi öldürdün
Türk kadını kötü olmaz

(Hitap bölümü)

3

*Namuslu olan kadın
Bu filmde oynar mı?
Şerefini kendini
Para için satar mı?*

(Türkü)

4

Pavyon pavyon gezdirmişler
Orlarda rezil etmişler
Bak atalar ne demişler
Türk kadını kötü olmaz

(Hitap bölümü)

5

*Şeref namus haysiyet
Pazarlarda satılmaz
Sürdüğün bu lekeyi
Hiç bir kadın unutmaz*

(Türkü)

6

Niye kaçtın vatanından
Namus akar toprağından
Utaniyoruz adından
Türk kadını kötü olmaz

(Hitap bölümü)

7

*Senin bu yaptığını
Duyunca çok utandık
Bütün Türk kadınları
Seni lanetle andık*

(Türkü)

8

Namus için yaşayan
Cephede mermi taşıyan
Gâvura meydan okuyan
Türk kadını kötü olmaz (86)

c) Dinleyiciye Hitab

Adnan Varveren'in "Şirin'in Düğünü" türküsünde uyguladığı hitap biçimi, diğerlerinden şu şekilde ayrılır: Türkücü, en sonunda dinleyicisine yönelir ve eleştirisine konu olan filmin aslında önemsenecek bir şey olmadığını söyleyerek onları yatıştırmaya çalışır. Bu durumda, Almanya Türküleri'nin dinleyici kitlesinin belirli duygusal gereksinimlerine yanıt vermeyi görev edindiği gerçeğini görmüş oluyoruz:

Almanya'da çalışan
Sayın Türk kardeşlerim
Kafanızı bozmayın
Gözünüzden öperim
Aslı yok astarı yok
Bu nihayet bir film (87)

Bir başka türkü de aynı tekniği kullanır; türkü sonunda dinleyicilerden özellikle kadınlara hitap edilir ve tekrar yöntemiyle destekli olarak türkü içeriği vurgulanır:

El kapıları be bre bacım, el kapıları,
El kapıları, sürüm sürüm süründürdü bizi,
El kapıları, el kapıları, kölelik kapıları,
El kapıları... (114)

d) Dinleyiciye Dolaylı Hitap

Yukarıda sıraladığımız hitab biçimlerinden farklı, ancak işlevi açısından benzer bir yöntem ise türkücünün, hedef kitlesinin kaynaklanabileceği muhtemel şehirleri türkü metnine dahil etme isteğidir. Böylece ilgili kişilerin dikkati çekilmiş olacak ve türkünün etkisi artırılmış olacaktır. Aşağıdaki örnek türkü de Türk işçilerinin sadece geldiği şehirler değil, aynı zamanda çalıştıkları Alman şehirleri de konu edinilmekte, böylece toplam 23 yerle ilgili dinleyici "kucaklanmış" olmaktadır. Türkücü, kendi yöresini (İskenderun, Hatay, Belen Soğukluğu, Samandağı) özellikle vurgulamayı ihmal etmez.

1

Bir zamanlar iş çoktu
Kızlarında naz yoktu
İşçiler arbeitlos
Yabancılar çok oldu

Adana, Mersin, Hatay'a
Gidek İskenderun'a
Vatanımız çok güzel
Hasretiz her yanına hey...

2

İş yok fabrikalarında
Gezeriz sağda solda
Marklar bitti barlarda
Yatarız Bahnhoflarda
İstanbul, Ankara'ya
Gidek İskenderun'a
Türkiye'miz çok güzel
Hasretiz her yanına hey...

3

Saatin zili çalar
İşçiler işe kalkar
Meselemiz geçimdir
Loto tutmaz hep yatar
Kavuştak

4

İzin zamanı gelir
Patronlar yüz çevirir
Bir günde geç kalırsak
Çıkışımız verilir

Heilbronn, Köln, Münih'te,
Berlin, Hamburg, Kassel'de,
Frankfurt, Hannover'de,
Çalışırız her yerde.

5

Stuttgar'ta, Dortmund'da,
Karlsruhe, Flensburg'da,
Mannheim, Neckarsulm'da,
İşçiyiz buralarda.

İzmir, Bursa, Manisa,
Gidek İskenderun'a,
Gurbet elde hasretiz,
Güzel vatanımıza.

Antep, Afyon, Konya'ya,
Gidek İskenderun'a,
Belen Soğukluğu'na,
Hatay, Samandağı'na

Şirin İskenderun'a,
Güzel vatanımıza
Şirin İskenderun'a,
Güzel vatanımıza.
..... (56)

3.3.4.5. Rap metinleri

Resitatif karakteri asal üslup olarak kullanan önemli bir tür de Rap metinleridir. Bunlar tıpkı türkülerde olduğu gibi kavuştak metin ve ezgi kullanır ve bu kavuştak ezgisi çoğunluk halk müziğinden kaynaklanır. Buna bir örnek olarak 69 nolu belgeye bakılabilir (ayrıca bkz. 115). Diğer yandan, Rap özelliği taşımayan bir belge, arka planda halk müziği ezgisi eşliğinde eleştirel üslup ve içerikli bir metnin okunmasından meydana geliyor. Seçilen müzik yaygınlığıyla bilinen bir gurbet türküsü (Bir yiğit gurbete gitse/ Gör başına neler gelir/ Garip sılayı andıkça/ Yaş gözüne dolar gelir); dolayısıyla Türk işçilerinin Almanya gurbetindeki sorunlarını dile getiren resitatif metin ile gurbet ezgisi, prozodik (ya da herhangi) bir uyum içinde değilken, anlamsal olarak birbirini bütünler nitelik kazanmaktadır (bkz. 109 "Probleme").

4. METİNLERİN ÜSLÛBU

Türkü metnlerinin genel üslûbunu, kullandığı dil ve tavrı/yönelişi dikkate alarak tespit etmeye çalıştık. Şair ve âşıklarla, onların hitab ettiği kesim olan Almanya'daki Türklerin içinde bulundukları psikolojik, sosyal-toplumsal koşullara paralel olarak, gerek birbiriyle gerekse "öteki" (yabancı) insanlarla ilişkilerini yansıtan dil kullanımı daha çok duygusal (emosyonel) açıdan biçimlenmektedir. Bu nedenle de türkülerin ana temasını barındıran ve örnekleme için kullanacağımız kavuştak dizelerinin çoğunlukla "**soru**" ya da "**ünlem**" cümlesi olmasını doğal karşılamak gerekir. Muhatap olarak kesinlikle birini/ birilerini öngören bir dil tavrı ile karşı karşıya bulunuyoruz. Hatta bu öngörülen varlık salt insan olmak zorunda da değil, aksine bu varlık cansız doğa ya da tüzel kişilik olarak Almanya ve yahut da soyut bir kavram (felek, yabancı dil Almanca vb.) da olabilir; ancak bunlar da kişileştirilir (teşhis) ve muhatap alınır:

Yol ver dağlar sılamıza gidelim, ölem gidelim, (2) (96a/ kavuştak)
Yol ver zalim felek gidelim buralardan (79/kavuştak)

Almanya sen de babamı götürdün (92/1, 1)
Sana iş bulmaya geldim Almanya (78/1, 2)
Seni yaşıyorum Berlin (88/1, 2)
Senin merhametin yok mu Almanya (64/kavuştak, 4)

Ulan Almanca Germanca
Konuşup anlayamadım seni (89/1, 1-2)

Kişileştirme (teşhis) sanatının yanında bildirişimi daha etkili kılmak için, "ulan!" sözünde olduğu gibi, öfke ve heyecan içeren ("Benim öfkem akan sele benziyor"; 22/3,4), yineleme (tekrar) ve abartı (mübalâğa) sanatlarına da baş vurulur; aynı üslûp özellikleri (kişileştirme, yineleme ve abartı içeren aşığılama) daha önce andığımız (sözde) *Yeni Alman Milli Marşı*'nda da vardır (bkz. Suliak 1993):

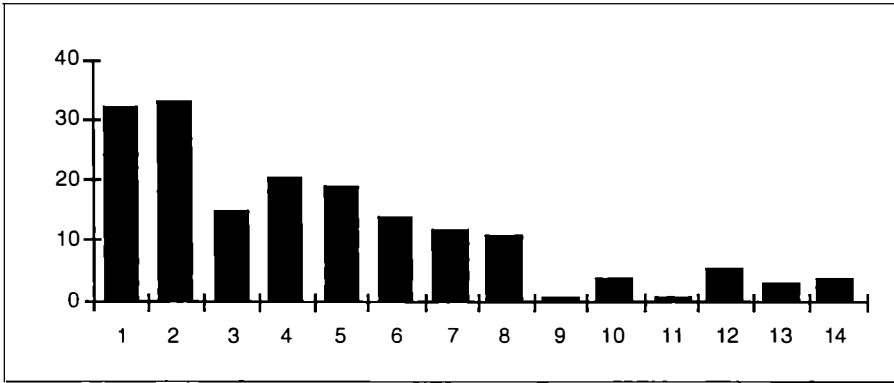
Yaralandım kanıyorum
Bir zalimin dili ile (25/1,3-4)
Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa (101/kavuştak)

Ah Alamanya Alamanya
Ben gibi damat bulamanya (53/kavuştak)

Yuvamı da yıktın Alamanya
Başımı da yıktın Alamanya
Nereden çıktın Alamanya (55/kavuştak)

Herhangi bir kişiye yöneldiğimizde, ona olan tavrımıza bağlı olarak, nasıl ki yakınma, kendimizi anlatma, kahretme, eleştiri, taşlama, küfretme (aşağılama), ağlama, öğüt, söz verme, övme ya da muhatap uzakta ise mektup yazma, selam gönderme biçiminde iletişime geçiyorsak, Almanya Türküleri'nde de bu listeye uygun üsluplar tespit etmek çok doğal görünüyor.

ÜSLÜP GRAFİĞİ

Üslup	Adet
1) Yakınma:	32
2) Taşlama:	33
3) Beddua (kahır):	15
4) Eleştiri:	20
5) Öğüt, İkaz, Çağrı:	19
6) Mektup:	14
7) Aşağılama:	12
8) Öyküleme:	11
9) Yakarış:	1
10) Almanya tasviri:	4
11) Söz Veriş:	1
12) Güzelleme:	6
13) Parodi (Nazire):	3
14) Ağıt:	4

Bu üslup biçimleri herhangi bir türkü belgesinde çoğunlukla saltık, yani biricik tavır şeklinde değil, karışık olarak tespit edilebiliyor. Bazen kahır içeren bir türkü de taşlama (kargış) üslûbunu bulmak mümkün (bkz. örn. 101), ya da eleştiri anında bir şeyin talep edildiği (bkz. örn. 81) söz konusu olabiliyor. Aşağıda verilecek olan sınıflandırmaya bu açıdan bakılmalıdır.

4.1. TAŞLAMA

Sayıcı en çok tespit edilen üslûp taşlamadır (yergi). Yerilen kişi ya da grup ise beklenebileceği gibi sadece Almanya (bkz. 32, 34, 35, 40) ya da Almanlar (bkz. 29, 44, 49, 52, 63, 66) değil. Hedef kitle Türkler (bkz. 37, 39, 71, 96b), Türkiye Cumhuriyeti Devleti (bkz. 100, 112), Avrupa (101), Alman Parlamentosu (bkz. 57), Naziler/ Dazlaklar (bkz. 68), bir film kahramanı Şirin (bkz. 85, 86, 87) ya da kendi öz karısı (bkz. 36), Alman kızı (bkz. 27, 28) sömürenler (bkz. 93), Alman dili (bkz. 89, 108) ve ustabaşı (Meister) (bkz. 50, 55) olabileceği gibi hiç bir ayırım yapmadan Türkler ve Almanlar (bkz. 38) da olabiliyor. Türkiye'deki kocasıyla "alay" eden 37 nolu türkû de bu gruba dahil edilebilir.

Aç gözünü Avrupalı! (20/kavuştak)
Akıl fikir almaz şeyin var senin! (40/1.4)
Alamanlar Alamanlar ! (24/kavuştak)
Alman attı bize şutu! (44/kavuştak) 20
Almanca mı Türkçe mi/ Düşünsem diyorum? (108/kavuştak)
Almanya'da çöpçüyüm ben hop hop dazlaklar! (68/kavuştak)
Auslander Raus olduk sonunda! (14/kavuştak)
Ayıptan gûnahtan sustan bilmiyo! (28/1.4)

Bilerek yaşamak varken le le liebe Gabi. (49/1,4)
Bir feniğe yaman koşar! (29/2,4)
Bizi buraya sattılar oy! (112/kavuştak)
Biz vatandaş değil miyiz? (100/kavuştak)
Boynuna bir teyp takmış geliyor! (71/1,4)

Cehennem'den farkın yokmuş Almanya! (34/1,4)
Gurur duymaz Meistero! (50/2,4)
Karnaval var zimba da zimba. (38/kavuştak)
Kimi çalışır Hans için, (96b/3,1)
Meister başlar dır dır dır. (89/1,4)
Sarı kızla arası var (39/1,4)
Vay başına vay başına! (36/kavuştak)
Ya sınırdışı ederler ya da yakarlar! (107/4,3)
Yolculuk nereye Alman efendi? (66/kavuştak)

4.2. YAKINMA

İkinci büyük grubu yakınma, üzüntü ve dertlerini dile getirme, şikayet etme üslûbunda türküler oluşturuyor (bkz. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 16, 21, 22, 25, 33, 35, 42, 51, 60, 62, 65, 72, 73, 75, 76, 82, 84, 94, 96a, 106, 114). Bu grupta "gurbet, ayrılık, yoksulluk, yalnızlık" temaları öncelikli konular.

Alan olmaz satsam seni! (23/kavuştak)
Almanya'da Almanya'da. (33/kavuştak)
Almanya'ya geldik halâ bekâriz (2) (106/kavuştak)
Almanya'ya mecbur etti fakirlik. (13/kavuştak)
Ben özledim yurdumu. (31/1,4)
Bu senede gelemiyom yavrular. (35/kavuştak)
Dönsem de bir türlü türlü, kalsam da bir türlü türlü. (41/kavuştak)
Elimde bir sazdan gayri nem kaldı? (72/1,4)
El kapıları kölelik kapıları. (2) (114/kavuştak)
Hasta oldum yatıyorum Mehmet'im. (60/1,4)
Hasta olur yataklarda yatarım. (1/2, 4)
Hergün ağlıyorum el kapısında. (62/1,4)
Kaldım buralarda giden gidene! (21/kavuştak)
Mezarım yad elde kaldı neyleyim? (75/kavuştak)
Nasıl oldu yolum düştü Kölün'e? (51/kavuştak)
Neyine gelmişim (şu Almanya'nın)? (65/kavuştak)
Ölmeden öldürdü hasretlik beni. (3/kavuştak)
Ömrüm ardın sıra sökölür gider. (84/1,4)
Seninle kavlimiz böyle miydi Zeynebim? (82/kavuştak)
Yaban ellerde ellerde. (42/kavuştak)
Yol ver dağlar sılama gidelim, ölem gidelim! (2) (96a/kavuştak)
Yüzümdeki acı çile benziyor. (22/2,4)

4.3. ELEŞTİRİ

Yergi üslûbuna yakınlığıyla üçüncü sıraya “eleştiri” yerleşiyor. Eleştirilerin hedefi öncelikle Alman ve Almanya, ancak yergide gördüğümüz çeşitlilik burada da söz konusu (bkz. 14, 15, 20, 24, 32, 34, 49, 53, 54, 56, 64, 66, 78, 81, 93, 98, 109, 110, 114, 115):

Ah Alamanya Alamanya! (53/kavuştak, 1)
Almanya'da oluşan bir problem (109.1)
Beş kuruş için, beş kuruş gibi harcandık. (115/1.14)
Çekilmez derdinden öldüm Almanya! (78/1.4)
Hamala dönderdin beni Almanya! (64/1.4)
Ne kardeşiz ne baci! (95/1,4)
Niye geldin Almanya'ya? (98/kavuştak)
Sordun mu kendine bu böyle niçin? (93/1,4)
Yabancılar çok oldu! (56/1,4)
Yaşamak bu /Değil Memo! (110,1-2)

4.4. BEDDUA

Yaşanılan koşulların acımasızlığı, bazen insanı çaresiz bıraktığı ölçüde tavır bir kahredişe ve beddua etmeye yönelmektedir. Kahredilen, beddua edilen nesne her şeyden önce Almanya; Almanya karşımıza gurbet (bkz. 7, 9, 11, 18, 23, 31, 61, 67, 73, 94, 99, 106) felek (bkz. 17, 79) ve Avrupa (bkz. 101) olarak da çıkabilir.

Alamanya sana giden dönmüyor. (99/kavuştak)

Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa! (101/kavuştak)

El kapısı batsın yere/ Çok savaştım yorgunum dost! (94/1,1 ve kavuştak)

Haram olsun bize bu sevdiğim! (73/3,4)

İkimizi ayıran zalim Almanya (67/kavuştak)

Kurtulamadım gitti bu zalim Almanya'dan! (79/kavuştak)

Olmaz olsun böyle kader! (79/2,1)

Yıkıl Almanya zalim Almanya! (61/kavuştak)

4.5. ÖĞÜT-TALEP

Türkülerin önemli bir bölümü (19 adet) verdikleri ileti bakımından bir uyarı, çağrı, talep veya öğüt üslûbunu kullanıyor. Verilen öğüt ya Türkiye'den Almanya'ya gelinmemesi (bkz. 58, 97) ya da Almanya'dan yurda-yuvaya dönülmesi (15, 30, 41, 70, 81, 83, 92, 96a, 111) ve yahut da Almanya'da birlik olunması yönünde (bkz. 69, 91, 115). Bir türkû Avrupalının gözünü açmak (bkz. 20), iki tanesi ölüm halinde gurbette bırakılmamayı (bkz. 26, 74), bir diğeri ise Türkler'e Türkiye'de oy hakkını isterken (bkz. 100), bir tanesi de Almanlar'ı Türkler'i daha iyi tanımaları için Türkiye'ye göndermek istiyor, (bkz. 113).

Alamanya gardaşımı geri ver! (11/kavuştak)

Gel de bir gör Belçika'yı! (97/kavuştak)

Gidecek başka yeri olmayanlar gelsin! (115/3. 14)

Hadi bırak onları gel yanımıza! (69/8,5)

Hani senin yurdun işçi? (91/kavuştak)

İnanmazsan Almanya'ya gel de gör! (58/kavuştak)

Nasıl olur da biz/ Düşman oluruz? (111/1,3-4)

Nolur dön baba vay zalim baba ey! (92/kavuştak)

O zaman belki de/ Anlarsın beni! (113/2,5-6)

Sılana kavuşta ocağın yansın! (70/4,1)

Tamah etme paralara! (30/2,4)

Türk kadını kötü olmaz! (86/kavuştak)
Yurda dön Hasan'ım yurda dön! (15/kavuştak)
Tutun aman aman beni! (26/1,4)

4.6. MEKTUP

Gurbet, ayrılık, yalnızlık gibi olguların bir yansıması olarak “mektup” üslûbunda kaleme alınmış ya da selâm, haber beklentisini söylemine aktaran türküler de önemli bir grup oluşturmaktadır. “Mektup” gibi zarfa konulacak olgunlukta olan türküler var (bkz. 19, 58, 59, 60, 67, 73, , 102, 105). Bunun dışında gönderdiği mektuptan bahseden (bkz. 76), kısmen mektup söylemini kullanan (bkz. 61, 77) ya da türküyü mektup gibi bitiren (bkz. 95) örnekler var. Bu örneklerin hepsi Almanya'dan gönderilebilecek mektup. Türkiye'den geliyormuş gibi düzenlenen iki adet “mektup” türküsü de söz konusu (bkz. 82, 103):

1

Aziz dostum, av zamanı geldi mi
Kekliklerin ötmesinden ne haber
Mızdurdu'nun oğlu asker oldu mu
Hasan Ağa'nın Fatma'sından ne haber?
(...)

8

Aziz dostum, mektup bitti, hoşça kal
Çok bekletme cevabını tezce sal
Arkadaşım durum işte] bu minval
Bizim köyün imamından ne haber? (105)
Diğer örnekler için bkz.
Bir mektup gönderdim Alamanya'dan (104/1,2)
Dayanamam ben bu hasrete izin ver ey Almanya! (77/2,4)
Gelin babanızı alın yavrular! (102/4,4)
Genç yaşında karaları bağlamış. (76/1,4)
Gözyaşım kalbimde yara sevdiğim. (73/1,4)
Helbet bir gün sevdiğine kavuşur! (103/3,4)
Yurdum başımın tacı! (95/3,4)

Türk işçileri söz konusu olunca, Avusturya'da onları konu alan ve gazete-dergi sayfalarına taşınan “edebiyat”ın da seçtiği üslûp mektup ve yergi/aşağılama içeriyor:

“Ali an Suleika

Suleika, meine liebe Frau,/ ich nix mehr arbeiten am Bau,
auch viel Kollega schon entlassen,/ Polier sagt: ‘Nix mehr Geld in Kassen!’
Doch du nix denken, das sein schlimm,/ ich doch zu viele Gelde kimm,
(...)
Und nun ich machen Briefe schluß/ und sende dir ganz viele Gruß,
bleib gut gesund, grüß alle Lieben,/ sag Papa hat lang Brief geschrieben
aus wunderbarsten Land der Welt/ wo man für Faulheit kriegt noch Geld!
Wenn das Vertrag aus, krieg ich Rent’...”

(Vocelka 1983: 68’den Kocadoru [1990]: 399)

(Ali Züleyha’ya yazar:

Züleyha, sevgili karıcığım./ Artık inşaatta çalışmıyorum, birçok arkadaş da işten çıkarıldı./ Ustabaşı diyor ki: “Kasada para kalmadı!” Ama sen düşünme ki, işler kötüdür,/hayır hâlâ para kazanıyorum.

(...)

Şimdi mektubumu bitiriyorum/Sana çok selâm ederim, kendine iyi bak, bütün sevdiğilerime selâmlar./ Deki babanız dünyanın en güzel memleketinden uzun mektup göndermiş. /Burada tembellik yapana para veriyorlar! Sözleşme bitince, emekli olucam!...)”)

4.7. AŞAĞILAMA

Almanya Türküleri içinde çaresizlik, bunalım, kahır ve öfkenin yoğunlaştığı en keskin üslûp biçimi muhatabı “aşağılayan”dır. Küfrün, argonun ve pejoratif ifade biçimlerinin sıkça kullanıldığı türküler 12 adettir. Alman (ya da muadili “Meister”, “Alman kızı”, “Dazlak” vs.) burada aşağılamanın başlıca hedefi konumdadır:

1

Yüzüme güldü durdu
Bizi caneviden vurdu
Son zamanlarda kudurdu
Yuh olsun şu Almanlara

2

Tuvaletler su kullanmaz
Kızlarını hiç yıkamaz
Allah’tan kuldân utanmaz
Yuh olsun şu Almanlara

3

Yabancıyı çekemezler
Domuzdan başka yemezler
İnsanlık nedir bilmezler
Yuh olsun şu Almanlara

4

Kırmızıdır suratları
Değişirler avratları
Onun bunun evlatları
Yuh olsun şu Almanlara

5

Dini imanı para
Hepsi benziyor cadıya
Yak kardeşim bir sigara
Yuh olsun şu Almanlara

6

Kendini akıllı sanan
Yaptığın filmde utan
Bütün işçileri soyan
Yuh olsun şu Almanlara (52)

Aşağıdaki seçili dizeler, numaralarını verdiğimiz (44, 50, 55, 57, 63, 64, 66, 71) belgelerden; ayrıca 85, 86, 87 nolu belgeler Türk kızı Şirin'e yöneliktir. Bu son üç türküde bile Almanlar boy hedefi olmaktan kurtulamazlar: Filmde oynayan Şirin'e "Senin kanın çok bozuk!" (87/kavuştak) hakareti yapılırken, Alman da filmi yaptığı için aşağılanır ("Yaptığın filmde utan"; 52/6,2). Şirin türküleri (85, 86, 87), çevrilen "Şirin'in Düşünü" filmine bir nazire, ya da daha doğrusu bir parodi olarak düşünüldüğünde, bunların üslubunu ayrıca "**parodi**" başlığı altında toplamak da mümkündür.

Almanlar ne b.k yedi? (63/kavuştak)
Gavurun enikleri! (55/3,6)
Meister inekleri (55/1,4)
Unutmak tabir mi ki şu Alman puştluğunu? (57/5,4)
Yuh olsun şu Almanlara! (52/kavuştak)

4.8. ÖYKÜLEME

Türkülerde yaşananların duygusal biçimde rapor edilmesine dayanan öyküleme üslubu da sevilen bir tarz (bkz. 37, 41, 51, 54, 56, 57, 60, 61, 98, 115). Halk şiirindeki "destan"ı andıran bu örnekler sadece olayı bir kaç çizgiyle aktarmakla yetinmiyor, duyguların ifade edilmesi için de bir vesile sayıyor:

Almanya'da Almanya'da! (54/kavuştak)
Avradı köye bırakmış (98/2,3)
Birde oğlumuz oldu Adını ne koyalım? (37/kavuştak)
Girer başın her gün haldan hallara. (27/1,4)

Bir türkü, gerçekten Avr pai anlamda  yk leyici (narratif) balad kimliği gösteriyor. Duygusallığı da ihmal etmeksizin aktardığı olayı kronolojik bir sıra gözeterek ve olabildiğince düğüm noktalarını da belirterek anlatan bir üslûp tercih edilmiş (ayrıca bkz. 107):

1

Sarmaş dolaş olmuştuk
Giderken Almanya'ya
Söz vermiştin hayatım
Yanına aldırma

2

Ha bugündür ha yarın
Bir buçuk sene oldu
Kime dert yanıyorsam
Diyorlar ki oh oldu

3

En sonunda diyorsun
İstekler kalktı gülüm
D n gel memleketine
Yeter ettiğin zulüm

4

İŞçi kurumlarına
Durmadan koşuyorum
Onbeş güne gelmezsen
Ben seni boşuyorum

5

İki yüz Mark gönderdin
Aylarca oyaladın
İstetecem diyerek
Salladıkça salladın

6

Konsolosluğa gittim
SeniŐikayet ettim
Mahkeme kararıyla
Nik hımı feshettim

7

Bundan sonra vicdansız
 ağırsan da gelemem
Ben burada evlendim
Sen de orada evlen (81)

4.9. AĞIT

Ölüm gerçeğine bağlı olarak “ağıt” üslûbunda dört tane türkü belgesi tespit ettik. İlginçtir, geleneksel ağıtlarda hece ölçüsü 8’li ya da 7’li iken (bkz. Esen 1982 ve Şimşek 1993), buradaki örnekler 11’li ölçüyle yazılmışlardır (bkz. 84, 74, 75, 76):

Oğul yol üstüne serdin mi postumu?
Tanımadım düşmanımı dostumu
Açık koyun mezarımın üstünü
Yar gelip geçtikçe canım desinler (84/2)

Ben öldüm gurbette yarım sılada
Ah ederek ağlar ağlar validem
Yavrularım yetim kaldı geride
Mezarım yad elde kaldı neyleyim (75/3)

Bir mektup gönderdim Alamanya'dan
Nazlı yar okumuş hemen ağlamış
Benim burda öldüğümü duyunca
Genç yaşında karaları bağlamış (76/1)

Nişanlıma söyleyin yoluma çıksın,
Cenazem geliyor boyuma baksın,
Alları çıkarıp karalar taksın,
Muradımız mahşere kaldı sevgilim. (74/3)

4.10. YAKARIŞ

Yukarıdaki son örnekte ayrıca, ölüm, hastalık vb. duyguların bir sonucu olarak Allah’a yalvarış ve dua gibi üslûp biçimi görmekteyiz. Bu türkünün ezgi türü “gazel” olduğu için üslup açısından bir tutarlılık içindedir.

1 (Ön söz)

Almanya derler de olmaz olaydı
Cenazemizde Türk toprağını bulaydı
Mü'min kardeşlerimizde namazımızı kılaydı
Aç şu İstanbul'a yolumuzu Ya Rab (Müziksiz söylenir)

2

Almanya'da kalanlara ah...
Acı ey yüce Allah'ım, yar ey ey...
Kara toprağına Türkiye'min

Gömdür ölümü Allah'ım, yar ey ey...

medet ey... amman aman ...

3

Nişanlıma söyleyin yoluma çıksın,

Cenazem geliyor boyuma baksın,

Alları çıkarıp karalar taksın,

Muradımız mahşere kaldı sevgilim. (Müziksiz söylenir.)

4

Yurdumdan ayırma beni...

Ne olursun Allahım, medet ey... ey ey,

Mahfıma sebep sensin ey,

Zalım yoksulluk aman aman...

Beni gurbet elde koyma bari, yar ey aman aman...

Gönül ey aman aman... (74)

4.11. SÖZ VERİŞ

Motif olarak da önem verilen “söz verme, kabil, yemin”, ayrıca cümle üslûbu biçiminde kullanılır. Bunu tek bir örnekte vurgulanmış olarak görürüz. “Mektup” türkülerin birinde metnin yarısı “söz verme” biçiminde düzenlenmiştir:

1

Almanya'ya gidiyorum Memed'im

Çok hayaller ediyorum Memed'im

Merak etme beni orda Memed'im

Yılbaşına geliyorum Memed'im

2

Türkiye'ye geleceğim Memed'im

Her güçlüğü yeneceğim Memed'im

Sana taksi alacağım Memed'im

Şöförü ben olacağım Memed'im

(...) (59)

4.12. TASVİR

Pastoral şiir Almanya Türküleri içinde başlı başına bir üslup oluşturmuyor. Ancak birkaç türkûde doğa tasviri içeren hane girişleri söz konusudur:

Almanya derler dağın içinde

Kırmızı gül açmış başın içinde

Ellerin sevdiği köyün içinde

Benim yarım gurbet ilde dolandır (1/1)

Sarı çiçek bozkırları sardı mı?
Kokuları bize kadar vardı mı?
Derdiyoklar muradına erdi mi?
Haram olsun bize bura sevdiğim! (73/3)

Geleneksel kırsal ya da köysel doğa simge, mecaz veya benzetmeleri pek az görülmektedir. Bunlar da yine kendi başlarına bir değer ifade etmiyorlar, aksine işlevsel olarak, daha sonra anlatılacak olana simgesel bir art alan oluşturmaları ölçüsünde önemlidirler: örn.

Toprağa serpilen tohum darıyız
Aldın balımızı bizler arıyız (14/2, 2-3)
ya da

“Karlı dağlar gene döndü yeşile” (21/1,1), “Kuş olsam da dağdan dağa uçamam” (21/2,1),

“Çukurova derler geniş obamız
Kurudu ekinler kırık yabamız (35/1,1,2)

gibi dizelerde doğa ve dış dünya, hep duyguların bir aynası olarak kullanılır ve sayıca asla geleneksel türkü dağarcığındaki örnekleri tutamazlar. Bunun yerine Almanya tasvirleri vardır; bunlar ise doğayı değil, gurbet eli, farklılığı, hasreti vs. tasvir ederler ve asla çevreden alınan göz zevkini veya estetiği değil, duyulan acıyı dile getirirler (bkz. ayrıca 23, 24, 31):

Gurbet desen bildiğin gurbet değil
Bu memleket bizim memleket değil
Hasret bile o eski hasret değil
Ne öldürür, ne ondurur adamı (12/2)

Denilebilir ki, Haydar Avcı'nın derlediği türkülerden başlayarak lirik üslup yavaş yavaş terkedilmiş, dilsel ve imgesel estetikten uzaklaşmış, bunun yerine daha çok biçimsel estetikle yetinilip, “verbal” (eylemsi) bir üsluba yönelinmiştir. Bu ise geleneksel halk türküsü hanelerindeki, önce evokatif doğa tablosunu ve sonra ana fikri dile getiren iki bölümlü yapının ortadan kaldırılması demektir (bkz. Öztürk 1994: 249). Bu farklılaşmayı olumsuz anlamda bir değişme olarak değerlendirmek mümkün; fakat yaşanan nesnel gerçekliğin, edebi gerçekliğin önüne geçmesi sonucu, estetiğin yerini işlevsellik almış, tıpkı günlük yaşamda (çoğunlukla da yetersiz yabancı dil becerisi ile) “verbal” (eylemsel) olarak kendini ifade etmek zorunda kalan Türk işçisinin yetmezliğine koşut bir türkü dil üslubu ortaya çıkmış da denilebilir:

Yüzde sekseni kayıptır
Türküm demesi ayıptır
Kazandığı bir teyptir
Sanki köyde merası var (39/2)

4.13. GÜZELLEME

Tasvirin en güzel örneklerini “güzelleme” diyebileceğimiz türkülerde görüyoruz. Sarı saçlı, mavi gözlü, belinde altın kemer (!), salınarak yürüyen Alman kızları bu türkülerde arz-ı endam ederler:

Can alıcı ahu gözlü
Annesi büyümüş nazlı
Keklik gibi gider hızlı
Dursan ne olur Alman kızı! (47/3)

Diğer örneklerin kavuştakları, bu konuda fikir verebilir:

Almanya’da bir kız sevdim. (45/kavuştak)
Almanya’nın güzelleri. (46/kavuştak)
Dolup taşıyorum Berlin! (88/1.4)
Kız Berlinli Berlinli! (?) (48/kavuştak. 1)

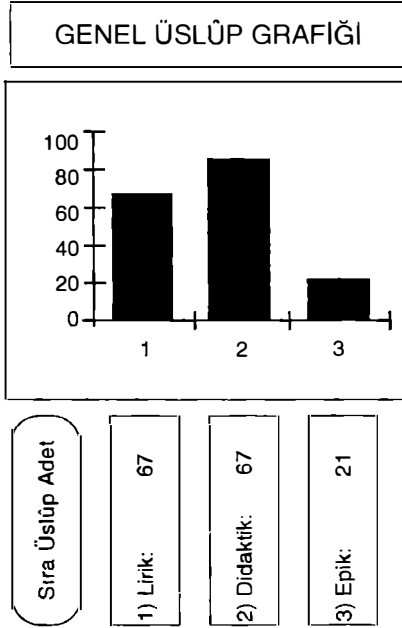
Tespit edilen 6 güzellemenin, dördü Alman kızı (bkz. 45, 46, 47, 48), biri Berlin (bkz. 88), biri de Türk işçisi için (bkz. 90) yazılmıştır. Bu son örnek aynı zamanda bir “koçaklama”yı andırmaktadır:

Bu yurttā doğmuştur yurdun aslanı
Cephede kurşun yer yoktur külhanı
Ekmek için terkeylemişti vatani
İşte biz bunların aşıklarıyız. (90/2)

Bu üslûp biçimlerini topluca değerlendirdiğimizde, bunların bir bölümünün birbirine benzediği, dolayısıyla aynı grup altında toplanmanın mümkün olabileceği düşünülebilir.

Gerçekten de bir yandan “**taşlama, aşagılama, eleştiri, parodi ve öğüt**” aynı işleve dönük olduğundan bir bölük; diğer yandan “**yakariş (dua), kahretme (beddua), yakınma, ağıt ve mektup, söz veriş**” bir bölük ve nihayet “**öyküleme, tasvir, güzelleme**” üçüncü bir bölük oluşturabilirler.

Bu durumda üslûp bakımından 1. didaktik, 2. lirik, 3. epik olmak üzere üç ayrı grup elde etmiş oluruz. Birbirine geçişlerin olduğunu daha önce belirttiğimiz bu üslûpların yer aldığı türküler bir grafikte gösterirsek, şöyle bir manzara ortaya çıkıyor:

Not: Aynı Türküde var olan ağırlıklı diğer üslûp biçimleri de dikkate alındığından. grafikteki toplam belge sayısı 115'i aşmaktadır. Dramatik üslûbu kullanan türküler hakkında "Resitatif Metinler" bölümünde bilgi verilmiştir.

İster ayrı ayrı, isterse topluca bakılsın, türkülerdeki üslûp biçimlerinde, didaktik olan sayıca diğerlerinden daha çok tespit edilebilmektedir. Bunu şöyle yorumlamak mümkün: Sözlü Türk göçmen edebiyatı, bir tür dayanışma edebiyatıdır, ve sorunlara karşı direnç geliştirmeye çaba göstermektedir.

Bu çaba, insanlara bir yandan yol gösterirken, diğer yandan sorunları dile getirmek suretiyle (paylaşım) hafifletmeye çalışıyor. Dua ve beddua etmek ihmal edilmezken, sorunlara karşı eleştiri yapılıyor, bunun ölçüsü bazen taşlamaya (yergiye), bazen de aşağılamaya (hakarete) varabiliyor.

"Öteki" olan Alman'a yöneltilen bu aşağılama, aynı zamanda "ben"e duyulması gereken özgüveni kamçılıyor ve kendini hiç olmazsa "edebi düzlemde" türkü estetiği yardımıyla iddia etme olanağını buluyor.

5. TÜRKÜLERİN KONULARI

“Türkülerin Yoğunlaştığı Tarihler” bölümünde Mustafa Boz’un diskografyasında listelediği kasetlerin yayın yılları itibariyle dağılımını görmüştük. Bu listeye Abdullah Eryılmaz’ın kasetinde yer alan şarkı sözlerinin yazılış tarihleri de eklenmişti. Böylece bu bölümde değerlendireceğimiz Almanya Türkülerinin konularını tespiti hususunda anlamlı bir kronolojik sıra elde etmiş olduğumuzu söyleyebiliriz.

1972-1995 tarihleri arasına yayılan bu süreci aşağıda dört dönem içinde değerlendirmeye çalışıp, konu yelpazesini belirlemeye çalışacağız. 1. Dönem 1972-1975, 2. Dönem: 1976-1979, 3. Dönem: 1980-1990, 4. Dönem: 1990-1995 yıllarını kapsayacaktır.

5.1. BİRİNCİ DÖNEM: 1972-1975 (UYUM ZORLUĞU)

5.1.1. Hasret

İlk üç yılı incelediğimizde beş türkünün hasret ve gurbet temasına ağırlık verdiğini görürüz (bkz. 51, 37, 58, 41, 74). Mektup, selam, hayal kırıklığı, gurbette hastalık ve ölüm korkusu bu konunun parçalarından.

5.1.2. Uyum Zorluğu

Alman dilini konuşamamak (51) ya da öğrenme çabası (37), yeni koşullara uyum sıkıntısı ve yoksulluk (41, 56) türkülerin içeriğine yansıyan konulardan.

5.1.3. Parçalanmış Aileler

Türkiye’de bıraktığı ailesini yanına alıramayan, ya da bu konuda verdiği sözü tutamadığı için eleştirilen eşler türkü kişisi olarak karşımıza çıkıyor. İki türkü

geçen yıllara gönderme yaparak parçalanmışlığı dile getirir (bkz. 37, 81). Yıllar geçip, kavuşma gerçekleşemeyince boşanmalar gündeme gelir (81), ya da ümitler ileriye atılır (37).

YILLARA GÖRE DAĞILIM TABLOSU				
Tarih	Adet	Türkü No	1. Dönem	2. Dönem 1976-79
			1972-75 Uyum Zorluğu	İki Kültürün Karşılaşması

5.1.4. Değişen Koşullar

Bu arada ilk yılların görece uygun koşulları değişir. Akın akın gelen işçi sayısında ölçünün kaçırılması yanlışlığı (54) sonucu işçi alımı durdurulmuş (81; “is-tekler kalktı”) ve Türk-Danışlar kapanmaya başlamıştır! (bu aynı zamanda 1990’ların sorunudur; bkz. Şen [t.y.]: 17 vd.). Artık Almanya’da kalmak “bir türlü, dönmek bir türlü” sorun haline gelmiştir (41). Eskiden iş çok iken, artık sayıca artan Türk işçileri için sıkıntılar baş gösterir. Fabrikalar eskisi gibi işçi almaz. Ve “turist” gelenler istasyonlarda yatıp kalkmaya başlar. Yoksulluk had safhadadır (56, 74). İşten çıkarılan (54, 56) ve geri gönderilen (56) işçilerin yakınmaları hissedilir. Hayal kırıklığı büyüktür (58, 37, 74, 54; “Hayatımız mantar oldu”).

5.1.5. Almanya’ya Gelmek İsteyenlere Uyarı

Önemli bir husus da yapılan çağrı ve uyarılardır. Yurtta kalanlara gelmemeleri yolunda uyarıda bulunulur (58), Almanya’dakilere ise geri dönmeleri önerilir 41, 37, 74, 81).

5.1.6. Almanlarla İlişki

Almanlar’la ilişkide karşılaşılan sıkıntılar da türkü tematiğinin ayrılmaz öğelerinden. Türk kadını, Almanca öğrendiği Meister’le olan ilişkisini ima ederken (37), Erkekler ise Alman kızlarının eskiden “naz etmediklerinden” (56) söz açar ya da dilini bilmedikleri kızlara duydukları aşkı terennüm ederler (51). Alman kızlarından bekledikleri ilgiyi görememek üzüntüsü tek bir türkünün tematiğini oluşturabilmektedir (bkz. 47).

5.2. İKİNCİ DÖNEM: 1976-1979

(İKİ KÜLTÜRÜN KARŞILAŞMASI)

Birinci dönemde tespit ettiğimiz sorunsallar bu dönemde de karşımıza çıkmaktadır: Gurbet, (35, 78, 79) ailelerin parçalanmışlığı, ki özellikle kadınların gurbete çıkmış olması sevilen bir konu (bkz. 59, 82, 60), ölüm (84, 75), ayrılık ve mektup (76), dönme isteği (77), Türkiye’den dön çağrısı (80), hayal kırıklığı (34), Alman kızına aşk (48), dil sorunu (112) vs. Bunlara ek olarak gündeme gelen ikinci döneme özgü sorunlar, ilk karşılaşılan sorunlardan ve bunların çözümleri sayılabilecek uygulamalardan doğmaktadır.

5.2.1. Kùltürlerin Karşılaşması

İlk şok atlatıldıktan sonra, Türkler Almanya'da gördükleri farklı kùltür değerlerinin ayırdına varıyorlar ve karşılaştırma yoluna gidiyorlar. Almanya'daki kutlamaları (faşing, karnaval) konulaştırırken, türküler bu kutlamaların insanı anonimleştiren ve yabancılara sağladığı topluma katılma imkânını özellikle vurgulamaktalar. Türkler böylece Almanlar'la daha yakın teması geçebilmekte ve cinsel gereksinimlerini daha kolay karşılamaktadırlar. Âşık Meîin Türköz, hemşerilerini "karabaşlar fırsat sizin" diyerek yermektedir (bkz. 38). Almanya'daki kadın-erkek ilişkilerinin görece serbest oluşu, türkülerde müslüman perspektiften değerlendirilmekte, farklı kùltür "zinayı serbest bırakmakla" suçlanmakta, "domuz eti yemesi" yadırganmakta, bu yüzden pis koktuğı belirtilmekte (40, 52, 55), alkol alması, ciddiyeti, ten rengi, merhametsizliğı, yabancıyı sevmemesi (50, 52, 55), nikâh vs. konusunda farklılığı gayri meşruiyet olarak yorumlama (52, 55), giyim-kuşamdaki tesettürsüzlüğü "çıplaklar kampı"na benzetme (35), hatta farklılıktan ötürü Alman'ın insanlığını, karakterini tamamen yadsıma (50, 52, 55, 57) yoluna gidilerek, öz kùltür yüceltilmektedir. Türkülerdeki kùltür karşılaştırması böylece etnomerkezci açıdan gerçekleşmektedir.

5.2.2. Meister'e, Almana öfke

İşçilerin, çalıştıkları yerlerde doğrudan muhatap oldukları Meisterler (usta-başı) yukarıda belirtilen tavrın boy hedefi haline geliyor ve öfke onlara yöneliyor (50, 55). İşçi her türlü hakarete layık gördüğü Meister'i etkileyemeyince, huzuru memlekete dönmekte bulur:

4

Karakter sifıra inmiş
İnsanlıktan geri kalmış
Yapmadıkları kalmamış
Hiç utanmaz Meistero
Meistero Meistero
İşçi senden ne istero

5

Cuma (Sefil) insanlık ararım
Kendi yaramı sararım
Huzuru yurttan ararım
Sen kal burda Meistero
Meistero Meistero
İşçi senden ne istero
Geber ye Meistero... (50)

5.2.3. Şirin'in Düğünü

Almanlar'a karşı belirgin bir öfkenin ortaya çıkmasını doğuran sebeplerden biri de 70'li yılların sonunda çevrilip, Cannes Film Festivali'nde ödül alan "Şirin's Hochzeit" (Şirin'in Düğünü) adlı bir filmidir. Burada, Almanya'ya gelip kötü yola düşen, kendini satarak yaşamını kazanan bir Türk kadını anlatılmaktadır. Bu film Türk çevrelerinde büyük bir infiale neden olur ve Tercüman Gazetesi'inde Anti-Alman kampanyası başlar. Bunun üzerine piyasaya derhal iki kaset çıkarılır; birinin adı "Hakikî Şirin'in Düğünü"dür (bkz. Anhegger 1982: 17):

"Sayın dinleyicilerime Şirin'in Düğünü'nün devamını sunuyorum.:

Hakiki Şirin'in düğünü,
Aşık Türköz'ün ürünü,
Dinle de ver kendin karar,
Türköz söyler daha neler..." (85)

Türk kadınının kötü gösterildiği, Türklere hakaret edildiği duygusuyla çıkan ikinci kaset Adnan Varveren'e ait olmalıdır, çünkü diğer iki belgenin de söz yazarı odur (bkz. 86, 87). Türküler, Türk kadınına layık olduğu gerçek yeri teslim etmeye çalışırken, Şirin üzerinden Almanlara da öfke saçmaktadır.

Yükselen öfke o denli büyük olmalı ki, türkücüler dinleyicileri sakinleştirmek ve konunun nihayet beyaz perde ile sınırlı olduğunu hatırlatmak için uyarıda bulunurlar:

Almanya'da çalışan
Sayın Türk kardeşlerim
Kafanızı bozmayın
Gözünüzden operim
Aslı yok astarı yok
Bu nihayet bir film (87/8)

"Şirin'in Düğünü" (her ne kadar anılan kitapta konu edilmemiş ise de), 1970'li yıllarda Alman sinema ve televizyonlarında belirtmeye başlayan bir trend içinde değerlendirilmelidir: "Türk olgusu, Türk işçisi, Türkiye'den kopan göç, Türkün Alman toplumuna 'entegre' olması veya olmaması, kültür ve din farklılıkları, yabancı düşmanlığı, ikinci kuşağın yaşadığı ve yarattığı sorunlar..." (Scognamillo 1996: 164) Bu filmlerde yansıyan Türk imgesi genelde olumsuz olduğundan, Türklerin tepkisi de o ölçüde hoşnutsuz ortaya çıkmaktadır (örn. "Die Türkischen Gurken" [**Türk Salatalığı**] filmine gösterilen tepki için bkz. Scognamillo 1996: 165). Adı geçen son filmde de olduğu gibi Türk (ya da Müslüman) kadının, ha-

rem ve ekzotizm çağrışımlarından dolayı fethan (bkz. Scognamillo 1996: 162) resmedilmesi adetten olağelmıştır. Şirin filminin tepki çeken bir yönü de, Şirin'in kimliğinde "Türk kadını"na ya da genel olarak "Türk kimliği"ne yönelen saldırı olmalıdır. Bu nedenledir ki, kimlik, "olmazsa olmaz" değer yargılarıyla birlikte savunulur:

Namus için yaşayan
Cephede mermi taşıyan
Gavura meydan okuyan
Türk kadını kötü olmaz (86/8)

Almanya'da daha yeni tarihlerde çevrilen filmlerde, Türklerin bu duyarlılığının vurgulandığını görmekteyiz. Nitekim 1991'de çevrilen ve Türk işçilerinin sorunlarına eğilen **Seni Seviyorum Almanya** (Ich Liebe Dich Deutschland) adlı filmin karakterleri "Ulusal kimliklerden ödün vermeyenler, kimlik çatışmasına kapılanlar ve aslında, kimlik diye bir sorun tanımayanlar..."dır (Scognamillo 1996: 167).

5.2.4. Ailelerin Birleşmesiyle Oluşan Sorunlar

Almanya'ya eşlerini getiren erkekler, onların yaşadıkları ortama uyma istekleri karşısında direnirler:

(...)
Karı sen bizim köylüydün
Ağır akıllı huyluydun
Ne çabuk modaya uydun
Vay başıma vay başıma
4
Sen gelince Alamana
Bre avrat ne oldu sana
Nasıl da uydun zamana
Vay başıma vay başıma
5
Faşing maşing gezmek ister
Türközüyü ezmek ister
Plajlarda yüzmek ister
Vay başıma vay başıma (36)

5.2.5. Alman Kadınlarla İlişki (Evlilik)

Türk erkeklerinin Türkiye'ye dönememelerinin sebebi Almanya'da ilişkiye girdikleri ya da evlendikleri Alman kadınlarıdır (bkz. 35). Belli bir süre orada ka-

lanların kesinlikle “sarı kızla arası” olduğu (39), “Her Türkün bir dostu” olduğu ve Alman kızlarının yuva yıktığı (48) savlanır. Gerçekten yapılan evlilikler işlenir ve Türkiye’ye götürülen “Alman gelinler”, adeta zafer kazanmış birinin edasıyla anlatılır (53). Almanla evlenip çocuk yaparak dönen Türk erkeklerini “başını belaya sokmuş insanlar” olarak tiye alan türküler de var (71).

5.2.6. Türk İşçilerini Alaya Alma

Türk işçilerinin acınası ve gülünesi hallerini konulaştıran türküler mizahı ve yergiyi kullanıyorlar. İşçilerin Türkiye’de görünmek istedikleri gibi gerçekten zengin olmadıkları, Almanya’da Türküm demeye utandıkları, eş ve çocuklarına para göndermedikleri, % 80’i insanlığını yitirmiş, ancak % 10’unun paralı ve % 10’unun gerçek şerefine sahip oldukları (39), süründükleri, ucuz elbise giyinip, boyuna bir teyp, başa foter şapka geçirerek ağızda filtrelili sigara taşıdıkları anlatılır (71).

5.2.7. Türk-Alman Dostluğuna İhanet

Türkülerin üzerinde durduğu önemli bir konu da, Almanlar’ın Türk-Alman dostluğuna ihanet içinde olmalarıdır. Güya dost görünerek, işçilerin hakkını yiyen, onların aleyhine kararlar alan, sigortayı ödemedi Türkiye’ye gönderen Alman’ın tavrı “şut atmak” şeklinde niteleniyor (44). Keza son zamanlarda “kudurup” Türkleri “can evinden vuran” Almanlar’ın sahici olmayan dostluklarının ortaya çıkması, “yuh olsun şu Almanlara!” tepkisine neden oluyor (52). “Can evinden vurmak” her halde geri gönderilmek (55) ya da sürülmek (57) olsa gerektir. “Gas-tarbeiter raus” talebi, argo karşılığı ile “b.k yeme” biçiminde değerlendirilir (63). Alman Parlamentosu’nun sosyal antlaşmalarda ortaya çıkan gerçek yüzü, “puşluk” olarak nitelenir (57):

1

TÜRKÖZ’üm destana koyda söyle bunları
Yabancılar gider ise ne olacak sonları
Alman Parlamentosu duysun bunları
Çok acı çalacak kilisenin çanları

5

Tarihten öğretiler Türk-Alman dostluğunu
Sosyal anlaşmalarla gösterdi boşluğunu
Çoluk çocuk perişan gör hayat boşluğunu
Unutmak tabir mi ki şu Alman puşluğunu

5.2.8. Türk Devleti'ne Eleştiri

Almanya'ya gönderdiği işçilerinin hakkını savunamayan "Devlet Baba", bu konuda bir tek çaba göstermemekle (44) ve onları Almanlar'ın eline terketmekle, "garip" bırakmakla suçlanır (80). Yakınmalar arasında işçileri "köle eden" in Türkiye olduğu (34), döviz uğruna vatandaşını, "kurda kuzu teslim eder gibi" Almanlara "sattığı" (112) dile getirilmektedir.

5.2.9. Geri Dönüş

Artık geri dönmek zamanı geldiğini bildiren türküler bunu kavuşta dizelelerine taşır: "Almanya gardaşımı geri ver, dön anam, dön babam ..." (80). "Kavuşmak nasip değil mi?" (75) diye soran, "Yalvarıyorum dön artık!" diye yakaran (83) ve dönen işçinin artık gurbeti unutup, çocuklarına yuvasına kavuşmasını ve "markları harcaması" gerektiğini anlatan (70) ya da "elbet bir gün kavuşuruz" diye söz veren (112) türkülerin teması ortaktır.

5.3. ÜÇÜNCÜ DÖNEM: 1980-1990 (İKİ KÜLTÜR ARASINDA)

Önceki konulardan olan gurbet teması, türkülerde yansımaya devam etmektedir, ancak bir farkla ki, 1979 tarihli bir türküden başlayarak (bkz. 34) Almanya gurbeti artık "cehennem"e benzetilmektedir. "Şu Almanya iyi diyorlardı" (33) beklentisi boş çıkar ve "Cehennem ateşlerinde yanmış gibiyim" (62) yakınmasına dönüşür. Nitekim aynı türkü içinde "Seni bana cennet tabir ettiler/ Cehennemden farkın yokmuş Almanya" (34) dizelerini buluruz. Bu abartma sanatını özellikle bu dönemdeki türkülerde görmek ilginç: "Yaktı beni zalim felek, Aktı kanım elek elek, sinemi çürüttü bu gam, felek beni taş a çaldı, bacağımı kesti aldı, Almanya'da Almanya'da" (33); gurbet teması için ayrıca bkz. 61, 65.

İşlenmeye devam edilen bir başka konu da Alman kızına aşk (bkz. 72, 45, 46, 49, 67). Aşk bir güzelleme üslûbuyla dile gelebilirken (45, 46), eleştiri tonunun ağır bastığı türkülerde de ele alınabiliyor: Biri sevdiğini Türkiye'ye götüremediği için (72) kaderine ağlıyor, diğeri, bir yandan Helmut Kohl ve F. Josef Strauss "Ausländer raus" derken, diğeri yandan "ich liebe dich demek yetmez" in (49) eleştirisini yapıyor.

5.3.1. Ümitsizlik

Yukarıda görüldüğü gibi, "gurbet" in ağırlığı arttıkça benzetmeler abartılmakta, buna paralel olarak türkü içeriğini belirleyen duygularda "ümitsizlik" de artmaktadır. Bu döneme ait görünen türkülerin yarısında bu temayı görmek, ancak böyle açıklanabilir diye düşünüyoruz (bkz. 33, 61, 65, 72, 62):

Felek bizi gurbet ele getirdi
Kader geldi kapımıza oturdu
Bilirim ayrılık sizi bitirdi
Yıkıl Almanya zalim Almanya (61/3)

5.3.2. İki Kültür Arasında Kalmak

Ümitsizliğin bir sebebi iki ülkede de yadırganıyor olmak mıdır acaba? Her iki tarafta da engellerin oluşu türkü kişilerini “araf”ta tutmaktadır:

Bizi böyle gurbet ele bağlayan,
İşsizlik, yoksulluk, para sevdiğim,
Hasret kaldık memleketin taşına,
Gözyaşı kalbimde yara sevdiğim.

Alman Markı bizi burdan salmıyor,
Gitsek memlekete gönül dönmüyor,
İki sevgi bir gönülde olmuyor,
Yokluk derdimize çare sevdiğim. (73/1/2)

Daha somut bir durum tespiti yapmak gerekirse, Türk işçisi kimseye hoş görünememektedir. “Almanlara çöpçülük” de yapsa “yine de hor görünür” (68), Türklere “döviz yumurtlayan tavuk” da olsa, “memleketinde yabancı, Alamancı diyorlar” (109):

Helmut diyor pis yabancı,
Tuğrul diyor Alamancı,
Bir gün çekip gitsek burdan,
İşe alır mı Sabancı? (68/kavuştak)

Yetişkinler açısından iki kültür arasında kalmaklık bir ölçüde göğüslenebilir bir sorun. Bunu çocuklar açısından ele alan bir şarkı, ana dilde öğrenim göremeyen Türk çocuklarının düşük notlar almasının, hatta daha da kötüsü düşünce yapısının biçimlenememesinin sebebi olarak gösteriyor:

Bak baba babacığım
Bana kızmayasın sen
İki kültür arasında
Ne yapayım böyle ben

Eviriyorum çeviriyorum
Bir türlü bilemiyorum
Almanca mı Türkçe mi
Düşünsem diyorum (108/3)

A. Eryılmaz, durumun vehametini gözler önüne sermekte, öyle ki, artık metin yönüyle bakıldığında, sorun türkü estetiğine sığmıyor:

“Çocuklarına gelince/ Senin canın Senin kanın/ Senin dölün/ Okula gitmek zorundalar/ Evde Türk/ Okulda Almanlar/ Büyüyorlar Büyüyorlar/ Büyüdükçe/ Sorunlar daha da çok büyüyor...” (109)

5.3.3. Vize

Bu dönemde konulaştırılan bir başka yeni öge ise Türklere uygulanan vize zorunluluğudur. 1981 tarihli türkü bunca “gurbetlik, dışlanmak, baskı, ölerек yaşamak” (49) derdi varken, “şimdi bir de vize çıktı...” eleştirisini yapıyor.

5.4. DÖRDÜNCÜ DÖNEM: 1990-1995 (ALMANYA ACI VATAN)

Önceki dönemlerden gelen konulardan biri halâ işlenmeye devam ediyor: Türk Devleti’ne eleştiri. İşçilerin döviz karşılığı Almanya’ya satıldığı ve kaderlerine terkedildiği düşüncesi derin iz bırakmış görünüyor: “Satanlardan satın aldın sen bizi” (66). İkinci bir mükerrer konu Alman kızına aşk (106). Bu belgede görünürde, Almanya, Hollanda ve Belçika’yı dolaştığı halde “halâ bekârlık”tan yakan bir Türk söz konusu; bu söylemi mecazi olarak değerlendirmek mümkün. “Veremedik bir güzele kararı” ifadesi “arada kalmışlık”ın “edebi” bir karşılığı gibi duruyor; çünkü “kime dünür gitse cevabı hayır” ve “bu yalancı dünya ona dar”dır (106): “Gurbetlik, işi Allah’a kalmışlık ve üstelik kahr” *nereyi vatan tutacağını bilemeyen* bir insanın ruh haline pek uygun.

5.4.1. Almanya Acı Vatan ya da Vatansızlık

Almanya’ya gidenler artık dönmez ve orada evlenip kalırlar: Almanya artık vatan olur, ama “acı vatan” (32). 1985 Avcı derlemeleri arasında da bulunan 32 nolu türkü, zaman içinde değişime uğramış, duruma uyumlu hale gelmiştir; Önce “ateşe atıp gittiği” (bkz. 6) yuvayı şimdi “yıkmıştır” (106), o zamanlar “az çok para yollardı”, şimdi ise “cepte para bırakmaz/ (Alman) kızlarına bakması”.

Almanya’nın acılığı, vatan seçenleri ikinci sınıf yurttaş kategorisine koymasından da ileri gelir: Rap müzikçileri, yine türkü estetiğini zorlayan bir üslûpla isyan ederler:

"Yıllar önce geldik buralara,
Sen ne dersin de yaranamadık Almanlar'a. (...)
Gelmemizin nedeni elbette belli.
Bir kaç sene çalışıp dönecektik geri.
Ama ömürler tükendi, yenisi eklendi.
Biri gittiyse, beş tanesi geldi.
Yabancı gelenler yerliye döndü,
Kurallara uymayanın hayatı da söndü.
Acımasız toplum buz gibi soğuk.
Ayak uyduracaktık, ama ne yazık ki boğulduk.
Şaşırdık, şaşırdık, inandık ve yanıldık,
Beş kuruş için, beş kuruş gibi harcandık.
Ya çekip gidersin, ya karşı çıkarsın
Ya da Alman gibi olup dertsiz yaşarsın.

2

Vatanda Alamancı burada yabancı.
Alamancı yabancı bunları yaşamak inan ki çok acı.
Yabancı mısın yoksa Alamancı?
Vatanda Alamancı, burada yabancı.
Alamancı yabancı. Bunu inkâr eden yalancı.
Vatanımızda Alamancı burada yabancı.

3

Vatanımızda Alamancı burada yabancı.
Bunları yaşamak inan ki çok acı.
Elimdeki pasaportta ay-yıldız var ya
İkinci sınıf insan diyorlar bana.
Elimdeki Pasaportta Alman bayrağı da olsa
Alman olamam, çünkü saçlarım kara.

5.4.2. İrkçi Saldırıları

Daha 1990'da yayımlanan türkülerde dile getirilmeye başlanan ırkçı saldırılar (68), Nazi, Dazlak, Hitler ve ırkçı kavramlarını Almanya Türküleri'nin terminolojisine sokmuştur. Nazizmin tarihçesi türkü tematiğinin eksenini oluştururken, verilen mesaj uyarıcı ve caydırıcı olmak yönündedir. Almanlar'ın (özellikle saldırılara göz yuman yöneticilerin) sorgulanması, gelebilecek tehlikelerden haberdar edilmek istenmesi başlıca amaçtır:

1

Fırınlar yaktığın çağa doğru mu
Yolculuk nereye Alman efendi
Kasaplık yaptığın çağa doğru mu
Yolculuk nereye Alman efendi

2

Hitler'de küçüktü sonra büyüdü
Kurdu orduları aldı yürüdü
İnsanlık üstünde kurşun eridi
Yolculuk nereye Alman efendi
Alman efendi
Alman efendi...

3

Senin tarihinde kara leke var
Silmeye çalıştın bugüne kadar
İster misin Nazizim dirilsin tekrar
Yolculuk nereye Alman efendi

4

Yirminci yüzyılın son saniyesi
İnsanca yaşatmak varken herkesi
Hoşuna mı gitti ırkçının sesi
Yolculuk nereye Alman efendi
Alman efendi
Alman efendi...

5

Satanlardan satın aldın sen bizi
Tükettik işinde genç ömrümüzü
Yakışmaz sürmeye Hitler'in izi
Yolculuk nereye Alman efendi

6

Derdiyoklar karşıdır her barbarlığa
İnsanlar yanmasın çılgılık çılgılığa
Bu gezegen yeter tüm insanlığa
Yolculuk nereye Alman efendi
Alman efendi
Alman efendi... (66)

Nitekim, “insanlar yanmasın çılgılık çılgılığa” dizesi, 1993'te gerçekleşen Möln ve Solingen katliamlarının türkü metnine yansımadır. Bu bir insanın başına gelebilecek en kötü felakettir, A. Eryılmaz'ın parçasında:

(...)

Möln ve Solingen'den sonra
Kaybedecek nem kaldı ki
Ya sınır dışı ederler ya da yakarlar
Hayatır böylece bitmiş olur (107/4)

5.4.3. Almanya'da Dayanışma

Çok ilginç bir uygunluk içinde; saldırıya karşı korku ve direnci simgelercesine, Almanya'da yaşayan insanları, söz konusu ırkçı Dazlak saldırılarına karşı “örgütlenme çağrısını” Rap metinlerinde “serbest” ama “örgütlü” bir üslûpta görüyoruz:

“(…)

Almanya'nın caddelerinden al sana haber
Durum beter bak Cartel'e saygı göster

12

Bomba Ramp şeklinde geliyor
Bir ucunu yaktık ateş devam ediyor
Bana sana ona buna kuvvet veriyor

13

Konuş da söyle de susma da sen de
Problemin çözümü bizde ve bende
Yabancısin diye seni ezemesinler
Cartel Almanya'nın üç köşesinde (...)

Kavuştak

14

Şlik şlak
Çek elini dinle bana bak
Karakan Erci E. Şebekemi kafana tak
Bidiri örneğini öğretmeyi bırak
Yoksa yersin şebekemde çelik bileğine bir tokat

15

Şlik şlak
Hadi bir adım geri at
Al sana şebekeden bir nasihat
Hakikat birbirimizi desteklememiz şart...” (69)

Örgütlenmenin ve dayanışmanın amacı, burada “verbal” olarak dile gelen kaba kuvvet kullanımıyla, bunu yaygınlaştırma isteğiyle ilgisi yok. Amaç daha insanca bir yaşama ortamının yaratılmasına katkıda bulunmak biçiminde ifade ediliyor. Yaşanılanları unutmadan, bunları hep hatırlatarak ve duyumsatarak bilinçlenmeyi gerçekleştirmek gerekiyor. Türk işçilerinin Almanya'ya getirildiği 1963'ten 1993'e geçen 30 yıllık süreç onlara çok şey yaşatmış ve öğretmiştir:

“(…)

Karakan'dan Alper Ağa, 27 yaşında neler gördüm,
Anlatsam inanmazsın galiba.
Zaten istedikleri bizim unutmamız.
Unutursak harcanırız, hatırlamalıyız.
Ne sağ, ne sol, Karakan yeni bir yol.
İlerliyoruz sen de gel. Kim olursan ol.
Dışlananlar ezilenler gelsin.
Gidecek başka yeri olmayanlar gelsin.
Kapımız herkese açıktır, yeter ki
Yaşama ve insana saygı gösterebilirsin.” (115)

YILLARA GÖRE ÜSLUP VE KONULAR

Konular	Tarih	Üslup Biçimi	
Hasret, Uyum Zorluğu, Parçalanmış Aileler, Değişen Koşullar, Gelme/Dön Uyarısı, Almanla ilişki	1972 1974 1975	Mektup, Öyküleme, Dua, Yakınma, Güzelleme, Ağıt, Çağrı, Öğüt	1. Dönem 1972-75 Uyum Zorluğu
Kültür Karşılaştırması, Alman / Maistere Öfke, Şirin'in Düğünü, Ailelerin gelmesiyle oluşan sorun, Almanla evlilik, Türk (işçi) ile alay, Dostluğu ihanet, T.C. Eleştirisi, Dönüş	1976 1977 1978 1979	Taşlama, Aşağılama, Eleştiri, Alay, Öyküleme (Destan), Söz Veriş, Mektup, Yakınma, Çağrı, Talep, Ağıt.	2. Dönem 1976-79 İki Kültürün Karşılaşması
Ümitsizlik, İki Kültür Arasında Kalmak, Vize, Yabancı Düşmanlığı (İrkçi Saldırıları)	1980 1981 1983 1984 1985 1988 1990	Yakınma, Eleştiri, Güzelleme, Öğüt, Söz veriş, Beddua.	3. Dönem 1980-90 İki Kültürün Arasında
Almanya Acı Vatan, İrkçi Saldırıları, Türlere Almanya'da Dayanışma Çağrısı	1990 1993 1994 1995	Eleştiri, Taşlama, Beddua Öğüt, Çağrı.	4. Dönem 1990-95 Almanya Acı Vatan

Verilen tarihler ağırlıklı olarak Mustafa Boz'un diskografyasına göre'dir; bkz. Boz 1996, 74 vd. *İlallık* Koşu numaraları A. Eryılmaz'ın şarkılarının yazılış tarihleridir. Tarihlere tekabül eden belgelerin nosu için bkz. "Yıllar İçinde Konular Tablosu."

Bir değerlendirme yapılırsa, Almanya Türkleri, başlangıçtan günümüze, güncel duruma ve koşullara uygun bir konu seçimini benimsemiş görünmektedir.

Türklerin Almanya'da bulundukları süreci Kocadoru, yazılı Türk göçmen edebiyatı bağlamında şöyle gösterir (Kocadoru 1997: 2-5):

1) 1961-1973 İşçilik ("Gastarbeiterschaft") Dönemi: 1973 yılı işçi alımının durdurulması tarihidir. Bu dönemde işçilerin Almanya'da geçici olarak çalıştıkları ön görülmektedir. Gelecek hayali, Türkiye'ye dönüşe endekslidir.

2) 1973-1980 Göç (Migration) Dönemi: Bu dönemde daha önce gelenlere ek olarak ekonomik sebeplerle Almanya'ya göç edenler söz konusudur. Vize uygulamasına kadar devam eder.

3) 1980'den sonraki Sürgünlük (Emigration) Dönemi: Türkiye'deki siyasal gelişmeler sonucu Almanya'ya gelen yeni kuşak. Bu sürgünlük, zaten Almanya'da yaşayanlar için geçerli değildir.

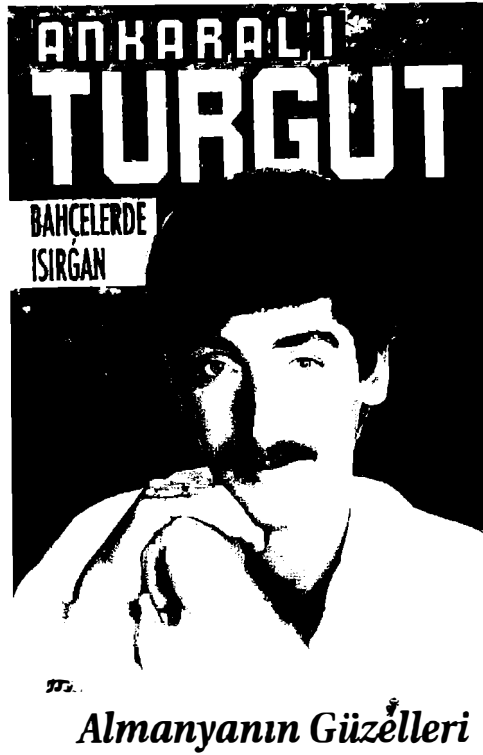
4) 1990'lı yıllardan sonraki Azınlık (Minderheit) Dönemi: Artık gelecek hayalleri değişmiş, geri dönüş düşünülmemektedir.

Bu süreç türkülerin konuları şemasına büyük ölçüde uymaktadır; *Uyum zorluğu* çekilen ilk dönemde (1972-75 arası) "hasret, parçalanmışlık, düş kırıklığı; *Kültür Karşılaşması*'nın yaşandığı ikinci dönemde (1976-79 arası) Alman'a duyulan öfke, birleşmeyle oluşan sorunlar, Almanla evlilik, T.C. eleştirisi, geri dönüş; *İki Kültür Arasında* yaşanan seçim zorluğu döneminde (1980-90) ümitsizlik ve vize yakınmaları, ve en nihayet *Almanya Acı Vatan* (1990-95) aşamasına gelince ırkçı saldırılardan ve dayanışmadan söz edilmesi iki süreç arasında organik bir ilişkiyi sergilemektedir.

Bu süreç, Veyis Güngör'ün "Avrupa [Sözlü; AOÖ] Türk Edebiyatının Bugünkü Teması" bağlamında belirttiği hususlarla uygunluk göstermektedir: "...ayrılık, yerleşik hayata geçiş, gençlerimizin Avrupalılaşması, yabancılaşma ve insanlarımızın içinde bulundukları zorluklar; yabancı düşmanlığı, Türk düşmanlığı ve ırkçılık gelişmeleri..." (Güngör 1995: 15) Dahası yazılı göçmen edebiyatının başlangıcı itibarıyla konu, amaç, üslup ve tematik farklılaşma bakımından aynı panoramayı yansıttığı gözlenebilir. Genel olarak türkülerde tespit ettiğimiz "eleştirci ve hicvedici" (bkz. ayrıca Zengin 2000: 62) üslup ise karakteristik bir özellik:

"İlk kuşak yazarlar, kendi sorunlarını en iyi şekilde dile getirebilen nesri seçti. Böylece onların ana konularını, Alman toplumunda karşılaştıkları her türden güçlükler, çektikleri acılar, yabancı dil sorunu, vatan hasreti, yalnızlık, uyumsuzluk, topluma uyum, toplumdan dışlanma ve bunların beraberinde getirdiği sorunlar oluşturmuştur.

Aşırı bir duyarlılıkla karmaşık iç dünyalarını günlük yaşamdan kesitlerle yansıtmaya çalışmışlardır. Yazmalarının en önemli amacı, Almanlar'a seslenmek, onlara içini dökmek, seslerini ve dertlerini duyurmaktır [Baypınar 1992: 358'den]. Bu nedenle bu yazarlara *göçmenliğin kronistleri* [Aytaç 1995: 238'den] deniyordu. Dolayısıyla anlatım tutumlarında eleştirici ve hicvedici bir ton egemendi." (Zengin 2000: 61)

6. KONULARINA GÖRE TÜRLER

Almanya Türküleri'ni daha önce hece ölçüsü, bent, uyak ve kavuştaklarına göre *biçimsel*, kırık ya da uzun hava oluşlarına göre *ezgisel*, erkek ya da kadın tarafından yazılış ve söylenişlerine göre *cinsel*, yine solo ya da koro söylenişlerine göre *müziksel*, üslûplarına göre biçemsel açıdan gruplandırmayı denedik. Ayrıca türkülerin yıllar itibariyle zamana yayılması ve konu çeşitlenmesini de ortaya koymaya çalıştık.

Çalışmanın bu bölümünde Almanya Türküleri'ni konularına göre türlere ayırmaya çalışacağız. Ancak daha önce de belirtildiği gibi, hiç bir türkü homojen bir konuyu ele almaz; daha çok bir konu kompleksinden söz edilebilir. Her halükârda her bir türküde birden fazla konu, motif ve üslûp tespit etmek imkânı vardır. Görece bir fikir vermek amacıyla, örneklerimizi olabildiğince net (belirli) bir konuya adanmış en kısa türkülerden seçeceğiz. Tespitlerde zaman zaman üslûbun da rol aldığını söylemeliyiz. Ancak gruplara dahil ettiğimiz türkülerde kısmi geçişler, yani bir türküyü farklı türlere dahil etme imkânı olduğunda, bunların altını çizmekle yetineceğiz.

6.1. GURBET TÜRKÜLERİ

Almanya Türküleri içinde, daha önce bu konuda değerlendirmelerde bulunan Haydar Avcı, Veyis Güngör ve Nevzat Gözaydın'ı haklı çıkarırcasına, "Gurbet" temasını işleyenler en büyük grubu oluşturmaktadır. Buradaki gurbet elbette "Almanya gurbeti"dir, ama bazen Avrupa, bazen Hollanda ya da bir başka ülke Almanya'nın muadili olarak karşımıza çıkabilir. Toplam 43 türkü ile bu grubu birinci sıraya aldık (bkz. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 25, 26, 30, 33, 34, 41, 42, 51, 61, 62, 67, 70, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 84, 95, 96a, 101, 103, 106, 110, 114).

1

Almanya derler dağın içinde
Kırmızı gül açmış bağın içinde
Ellerin sevdiği köyün içinde
Benim yarım gurbet ilde dolandır

2

Saçım uzun ben bu saçı satarım
Almanya'ya dertli mektup atarım
Gözetirim postayı mektup gelmezse
Hasta olur yataklarda yatarım (1)

6.2. ALMANYA'DA DURUMU ANLATAN TÜRKÜLER

Gurbet türkülerinin bir çeşitlemesi olarak Almanya'daki durumu, yaşantıyı anlatan örnekleri ikinci grupta değerlendirmek mümkün. Toplam 14 türkünün oluşturduğu bu grup aynı zamanda aşağıdaki gruplarla da ilintilidir (bkz. 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 69, 88, 96b, 111).

1

Bizim şu koca dünyada
Garip şeyler oldum'ola?
İnsanlar bundan bir gıda (2)
Sağlıyorlar, sağlıyorlar.

2

Saçı sakalı keserek,
Kulağa küpe asarak,
Bir de yaygara basarak (2)
Yürüyorlar, yürüyorlar.

3

Kimi çalışır Hans için,
Kimi didinir şans için,
Uşak devşek dans için (2)
Ağlıyorlar, ağlıyorlar.

4

DERD|YOKLAR hoştur diye,
Dinleyeni çoştur diye
Hele sazı koştur diye,
Söylüyorlar, söylüyorlar. (96b)

6.3. TÜRK İŞÇİSİNİN VATANSIZLIĞINI ANLATAN TÜRKÜLER

Türk işçilerinin “iki arada bir derede” konumunu anlatan, her iki ülkede de hor görülüşlerini, hiçbir tarafa karar veremeyişlerini anlatan türküler sayıca Almanya'da durumu anlatanlarla aynı: 14 adet (bkz. 12, 90, 91, 93, 94, 95, 100, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 115).

1

Bu diyorki çekin gidin
Hani senin yurdun işçi

O diyor sakın gelmeyin
Hani senin yurdun işçi
(Hergün artar derdin işçi)

2

Avrupa'da yabancısın
Sen yurdunda Al Mancısın
Eyik başın kısık sesin
Kavuştak

3

ŞAHTURNA adım adım
Yaşamadın hep yaşattın
Vatansızlar kaldı adın
Kavuştak (91)

6.4. ALMANYA'YA ELEŞTİRİ TÜRKÜLERİ

Toplam 10 tane belgeyle temsil edilen bu grup, aslında “Almanya’da durum” türküleriyle birlikte değerlendirilebilir. Burada Almanya’nın “nankör tutumu”na yönelen örnekler dikkate alınmıştır (bkz. ayrıca 20, 40, 44, 50, 52, 57, 64, 66, 68).

1

Yenilip yıkılan bir enkaz iken
Yaratıpta tekrar kurduk sonunda
Bunca emeğimiz hiçe sayıldı
Auslander Raus olduk sonunda

2

Değişen dünyanın emektarıyız
Toprağa serpiyen tohum, darıyız
Aldın balımızı bizler arıyız
Auslander Raus olduk sonunda

3

Fabrikada bacada yanar közümüz
Yolunda yapında durur izimiz
Çarkına kapıldı sakat kimimiz
Auslander Raus olduk sonunda

4

HAYDAR’ım uyandır hep işçileri
Robotla dolar mı insanın yeri
Unutma ki parmak basar şarteli
Auslander Raus olduk sonunda (14)

6.5. ALMAN KIZINA AŞK TÜRKÜLERİ

Konusu ve üslûbu açısından ilginç olan bir grup türküyü “güzelleme” olarak değerlendirmiştik. Tür açısından net biçimde tasnif edilmesi en kolay

türküler sayılabilirlerse de, yine konu geçişleri vardır (bkz. ayrıca 27, 28, 46, 47, 48, 49, 51, 53):

1

Aşığım ben deli gibi
Almanya'da bir kız sevdim
Sanki bahar gülü gibi
Almanya'da bir kız sevdim

2

Bende bir tel saçı vardır
Saklıyorum ben yıllardır
Bu derde dayanmak zordur
Almanya'da bir kız sevdim

3

DERDİYOK bağına vurur
Sevdası beni öldürür
Adı bende saklı durur
Almanya'da bir kız sevdim (45)

6.6. DÖN ÇAĞRISI YAPAN TÜRKÜLER

Konuca diğerleriyle sıkı sıkıya ilişkili olan, ancak ana teması Almanya'da bulunanları geri çağıran türküler bu grupta topladık. Çağrısı yapan erkek de olabilir, kadın da. Çocukların gerek çağrı yapan, gerekse geri dönüş için gerekçe olarak gösterildikleri toplam 8 adet örnek mevcuttur (bkz. ayrıca 11, 15, 70, 72, 74, 82, 83):

1

Almanya sen de babamı götürdün
Hallerimiz yaman oldu dön baba
Hanı söz vermiştin çabuk geleceğim
Hallerimiz yaman oldu dön baba
Nolur dön baba vay zalim baba ey

2

Baba bilir misin bize ne oldu
Bir sene demiştin onbir yıl doldu
Ayten Mehmet Gül ve Gülten sarardı soldu
Evlerimiz viran oldu dön baba
Nolur dön baba vay zalim baba ey

3

Baba yazılanlar gelmez mi sere
Seni anıyoruz vallah bin kere
Bir oğlun var gidecektir askere
Seni görüm asker olum dön baba
Nolur dön baba vay muhanet baba ey

4

ÇOBANOĞLU hem söyledi ağladı
Bu nasıl acıdır beni dağladı
Bak sene Almanya seni bağladı
Dostlarımız düşman oldu dön baba
Nolur dön baba vay zalim baba ey (92)

6.7. ALMANYA'DA EVLİLİK TÜRKÜLERİ

Bu grupta genellikle Türk erkeklerinin Alman kadınlarıyla yaptığı evlilik ele alınmaktadır. Ancak kadınların da yaptığı evlilikten bahsedilmektedir (bkz. 37). Toplam altı adet belgeyle türkülerin önemseydiği bir konudur, çünkü zaman içinde güncelliğini yitirmediğini iki tane varyanttan anlamak mümkün (bkz. 6 ve 32) (diğer örnekler için bkz. 19, 35, 37, 53, 81):

1

Almanya acı vatan
Adama hiç gülmeyi
Nedendir bilemedim
Bazıları gelmeyi

2

Almanya'ya gitmişsin
Orada evlenmişsin
Tam yedi sene oldu
Evine gelmemişsin

3

İki kız üçü oğlan
Kime bırakıp gittin
Böyle güzel yuvayı
Yıktın hemşerim yıktın

4

Ekmek diye geçeyi
Patates kızartması
Cepte para bırakmayı
Kızlarının bakması (32)

6.8. ALMAN ÖZELLİKLERİNİ TARİF EDEN TÜRKÜLER

Bu türküler, Türk işçilerinin perspektifinden bir “öteki” olarak Almanı tanımlamaya çalışır. Sadece fiziksel özellikleri değil, aynı zamanda davranış, düşünüş ve sosyal normları açısından da özellikle farklılıkları vurgularlar. Türkün, kendini dolaylı olarak yüceltmesine tanık oluruz (bkz. ayrıca 29, 31, 38, 55):

1

Gülerken de kızıyorlar
Alamanlar Alamanlar

Şeytan mıdır insan mıdır

Alamanlar Alamanlar

2

Saçı başka teni başka

Kimi elâ kimi başka

Bir öpmeyi yorar aşka

Alamanlar Alamanlar

3

Bu ne kibir bu ne gurur

Sanman dünya böyle durur

Kimi Hitler gibi olur

Alamanlar Alamanlar

4

Dostluk bilmez kârdan başka

Devriş sevmez yardan başka

Yağmur olur kardan başka

Alamanlar Alamanlar (24)

6.9. MEKTUP TÜRKÜLERİ

Gurbet teminin ağırlıklı bir yere sahip olduğu Almanya Türküleri'nde mektup tarzı ürünler karşımıza çıkmaktadır. Mektup yazan kişi Almanya'dan da seslenebiliyor, Türkiye'den de. Hem içerik hem de üslûp bakımından mektubu konu edinen örnekler var (ayrıca bkz. 59, 60, 76, 105):

1

Mektubunu aldım canım pederim

Hepinize baki selam ederim

Gece gündüz demem işe giderim

İnanmazsan Almanya'ya gel de gör

2

Her ne olsa sizin için yaparım

Param olmuş olsa hemen yollarım

Avrupa'yı hazinedir sanmayın

İnanmazsan Almanya'ya gel de gör

3

Dinleme kardeşim sakın el sözü

Turist gelmek değil akıl işi

Dağıtma yuvanı bozma işini

İnanmazsan Almanya'ya gel de gör

4

Doğduğun yer ora et orda rahat

Suyu havası hoş ora başkadır

Anlatılanların hepsi yalandır

İnanmazsan Almanya'ya gel de gör (58)

6.10. "GELME!" UYARISI YAPAN TÜRKÜLER

Yukarıda gördüğümüz "dön!" çağrılı türkülerin diğer açıdan çeşitlenmesi sayılabilirler. Onlar Almanya'dan hareketle, bunlar ise Türkiye'den hareketle yazılmış olduklarından önemsedik; çünkü biri Türkiye'deki yaşam koşullarını anlatırken, diğeri Almanya'daki olumsuzlukları ön plâna alıyor. Perspektif değişikliği de söz konusu olabiliyor (58, 98, 99):

1

Yola çıkma, iyi düşün
Ağlar çocukların, eşin
Genç yaşında ağarır saçın
Gel de bir gör Belçika'yı

2

Sahte pasaportu alma
Sonra telâşeye dalma
Sağa sola rüşvet verme
Gel de bir gör Fransa'yı

3

Almanya'nın meşhur markı
Bütün aldatıyor Türk'ü
Çok yuvalar yıktı belki
Gel de bir gör Almanya'yı

4

Hollanda'nın parası gulden
Dost tutarsan gider elden
Tarla satıp gelme köyden
Gel de bir gör Hollanda'yı. (97)

6.11. ALMANYA'DA DEĞİŞİMİ ANLATAN TÜRKÜLER

Yeni ve farklı bir ülkeye gerçekleşen göçün, yeni yaşam koşullarının dayatması sonucu meydana gelen kişisel ve sosyal değişimleri konu edinen türküler sayıca az olmakla birlikte, bir tür oluşturabilecek yetkinlikler. Değişimden öncelikle kadınların etkilenmesi dikkate değer bir konu olarak ortaya çıkıyor. Aşağıda göreceğimiz "Şirin" türkülerini de bu bağlamda değerlendirebiliriz (bkz. ayrıca 39, 71):

1

Almanya'da evlilerin
Vay başına vay başına
İllede pis huyluların
Vay başına vay başına

2

Çalışırız sekiz saat
Geç kalırsak kızar avrat
Yollar kapalıysa şayet
Vay başıma vay başıma

3

Karı sen bizim köylüydün
Ağır akıllı huyluydun
Ne çabuk modaya uydun
Vay başıma vay başıma

4

Sen gelince Alamana
Bre avrat ne oldu sana
Nasıl da uydun zamana
Vay başıma vay başıma

5

Faşing maşing gezmek ister
Türközüyü ezmek ister
Plajlarda yüzmek ister
Vay başıma vay başıma (36)

6.12. “ŞİRİN’İN DÜĞÜNÜ” TÜRKÜLERİ

Daha önce hakkında kısa bir bilgi verdiğimiz “Şirins Hochzeit” filmi üzerine Türklerin duyduğu öfkeyi dile getiren bu türküler, özellikle baş rol oyuncusunu ve Almanlar’ı hedef almaktadır. Başlı başına Şirin’i konu alan 3 türkü (bkz. 85, 86, 87) dışında bir belge de, Almanları, muhtemelen yaptıkları bu film-den ötürü utanmaya davet ediyor (bkz. 52).

1

Damah ettin paraya
Geldin Alamanya’ya
Evin yıkılsın Şirin
Rezil ettin dünyaya

Yazık Şirin çok yazık
Kendine attın kazık
Türklüğünden şüphem var
Vallahi kanın bozuk
(Billahi kanın bozuk)

2

Sonntag Montag Donnerstag
Nerden çıktı bu manyak
Türklüğü lekeledi
Ayten denen bu kaltak
Kavuştak

3

Türk milleti olarak
Namus için yaşarız
Bize leke sürenin
Anasını satarız
(Avradını satarız)
Kavuştak

4

Sığındın Yunanlıya
Geldin ettin halya
Bin defa lanet olsun
Senin gibi karıya
Yazık Şirin çok yazık
Kendine attın kazık
Billahi şüphem vardır
Senin kanın çok bozuk

5

Ayten ismi yakışmaz
Helga'dır senin adın
Hayatımda duymadım
Böyle scheisse kadın
Kavuştak

6

Şirin muhtaç olasin
Bir lokmacık ekmeğe
Ölüm bile az gelir
Senin gibi köpeğe
Kavuştak

7

Alamanya'da çalışan
Sayın Türk kardeşlerim
Kafanızı bozmayın
Gözünüzden öperim
Aslı yok astarı yok
Bu nihayet bir film
Kavuştak (87)

6.13. ALMAN DİLİNDEN YAKINAN TÜRKÜLER

Motif kapsamında Almancayı bir sorun olarak gösteren çok sayıda (bkz. Ek 4: "Konu ve Motif Dizini") türkülerin yanında, bunu başlı başına konulaştıran bir örneğimiz var; diğer gruplarla motif akrabalığı ise metinden anlaşılacaktır:

1

Ulan Alamanca Germanca
Konuşup anlayamadım seni
Boğazımda laflar tıkanır kalır
Meister başlar dır dır dır

2

Asıktı suratı konuştu bana

Sevindim benimle konuştuğuna

Anlamışım gibi hepsine ja ja ja

Türkçe olsaydı başlardım dır dır dır

3

Du krank warum dedi

Tu sana ben de varım dedim

Ağzı kalabalık tercüman geldi

Tercüman Meister başladı dır dır dır

4

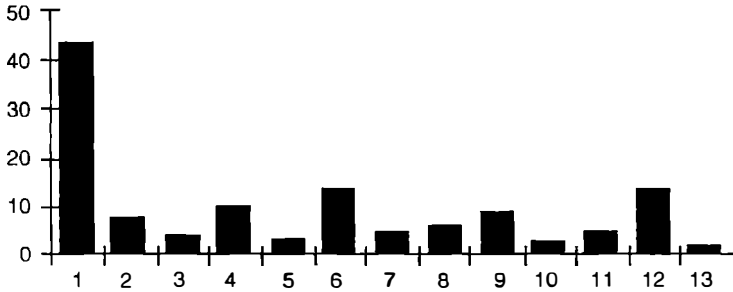
Elinde kağıtlar sekreter bana

Çıkış verilmiş dedi koleğa sana

Gözümde beş nüfus canlandı

Eve girdim karı başladı dır dır dır (89)

KONUYA GÖRE TÜRLER GRAFİĞİ

Konular

Adet

1) Alm. Gurbeti:

43

2) Dön Çağırısı:

8

3) Gelme Uyarısı:

4

4) Almanya eleş:

10

5) Türkün değişimi:

3

6) Alm. durum:

14

7) Almanya tarifi:

5

8) Alm. evlilik:

6

9) Alman kızı:

9

10) Şirin'in düğünü:

3

11) Alm. dan mektup:

5

12) Vatanseverlik:

14

13) Alman dili:

1

Yukarıdaki grafik incelenirse, geleneksel gurbet edebiyatı temeli üzerinde gelişen (bkz. Güngör 1995: 11) Almanya'daki sözlü Türk göçmen edebiyatının konuları doğrultusunda sosyal içerikli yeni türler elde edilebiliyor. Bu türler artık, tıpkı diğer hususlarda olduğu gibi, ne tamamen gelenek sınırları içine sığıyor, ne de içinde geliştiği kültüre uyabiliyor.

Bu sadece geleneksel müziğin sorunu değil, aynı zamanda Almanya'da müzik çalışmalarını sürdüren eğitilmiş sanatçılar için de geçerli sayılabilecek bir durum. İki cephede de hem konusal hem de müziksel açıdan benzer eğilimlerin yaşandığı görülüyor.

Tahsin Incirci, Almanya'da yürüttüğü çalışmalarını, Türklere ve Almanlara aynı anda sunarken, konularını "sıla (Heimat) ve gurbet (Emigration), aşk ve mücadele, hüznün ve sevinç" yelpazesinden seçiyor ve Türk ve Avrupa müziğini yeni bir senteze kavuşturuyordu.

Bu müzikte ne Türkler'in eski geleneği tam olarak yansıyordu, ne de Türk dostu Almanlar'ın beklentisini karşılayacak 'ekzotizm'. Tıpkı çok sayıda genç Türk yazarının bu iş göçü (Arbeitsemigration) ortamında çifte kimliklerini yansıtmalarında olduğu gibi, müzikte de buna benzer bir oluşum kaçınılmazdır (bkz. Wunderlich 1986).

7. TÜRKÜLERDE ALMAN VE TÜRK İMGESİ

7.1. ALMAN İMGESİ

7.1.1. Alman'ın Adı

Almanya Türküleri Almanı genel olarak ya Hans (97b/3,1 ve 111/1,1; Hans Peter) ya da Helmut (49/2,1 ve 68/nakarat, 1) adıyla bilir. Kadınlar ise ya Helga (87/5,2) ya Gabi (49) ya da Maria'dır (39/6,2; 71/kavuştak,5: Marion). Halim Demirci'nin Almanya'ya göç ettirdiği Nasreddin Hoca'nın komşuları da çoğunlukla Hans ve Helga adını taşır (bkz. Demirci 1999).

Erkekler karşımıza Meister, politikacı, Nazi, Dazlak veya fabrikatör kimliğiyle çıkar, kadınlar ise ya sevgili ya da cinsel obje olarak. Anılan kişi erkek ise mekân onun kimliğine uygun bir yerdir. Kadınların bulunduğu mekânlar ise ya barlar, pavyonlar ("Bırakmadım birahane kulüp bir de bar": 106/3, 3; "Bar pavyon koymayın gezin": 38/5,2) ya da fabrika yollarıdır: "Sabah erken çıkar yola/ İşe gider güle güle" (46/1,1-2). Caddelerde bekleyenler de görünüş ve amaçları bakımından tasvir edilir: "Sokaklarda bekler taksi/ Almanya'nın güzelleri" (46/2,3-4), "Altın kemer bellerinde" (46/3,1), "Türlü çeşit kıyafetler" (38/4,1). Giyinip süslenip faşing-maşing gezen ve plajlarda yüzen tipler olarak da resmedilirler (36/5).

7.1.2. Almanya

Almanya'nın iklimi özellikle yadırganır: "...kar/ Kar gitse de yağmur var" (31/6,1-2), "...sis/ Havası pis suyu pis" (31/3,1-2), "Yağmur olur kardan başka" (24/4,3); ayrıca bu nedenle de yabancılık çekilir: "Alaman'ın yurdunu/ Nasıl sevem yurdunu" (31/1,1-2). Almanya kişileştirilir ve suçlanır: "Yuvamı da yıktın Alamanya/ Başımı da yaktın Alamanya/ Nereden çıktın Alamanya" (55/kavuştak). Almanya'nın siyasi açıdan 1989 yılına kadar bölünmüşlüğü türkülerde yansır: "Bir yanı tel örgü bir yanı kapı" (35/3,2; 102/6,2); iki ülkeyi ayıran somut engeller gösterilir: "Berlin'in suları akar/ Duvarları Ost'a bakar" (46/3,1-2).

Almanya'da işçilerin boş zamanlarını geçirdikleri caddeler, fabrika yolları tasvir edilir: "Almanya dedikleri/ Otomobil bindikleri/ Caddelerde geziyor/ Gavurun enikleri" (55/3); caddelerde görülen insanlara gıpta ile bakılır, bir yandan dertsiz, öbür yandan iş sahibi olarak nitelenir: "Alaman'ın yurdu yok/ Gezer durur

derdi yok (31/2,1-2); “İşleri var ellerinde/ Hep fabrika yollarında/ Almanya’nın güzelleri” (46/3,2,3,4). Dil farkı dilbilimde “transfer (aktarım)” denilen yöntemle vurgulanır: “Almanya dedikleri/ Bitte schön’dür dilleri/ Wie geht’s ile delinir/ Ağzının delikleri” (55/2).

Dikkat çekici bulunan bir diğer husus da Almanların özel ulusal ya da dinsel (Faşing [36] ve Karnaval gibi) bayram ve eğlence biçimleridir: “Kuyruk olur olur itler/Yaşar bayramda itler/Karnaval var zimba da zimba” (38/4,2,3,4); “Her sene Ocak ayında/ Almanya’da karnaval var/ Şehir kasaba köyünde/ Almanya’da karnaval var” (38/1). Hristiyan dini “puta tapınma” (“Kalkıp Put’amı tapalım”: 44/10,2) şeklinde tanımlanırken, kilise çanlarının semiyotik anlamı bilinmektedir: “Çok acı çalacak kilisenin çanları” (57/1, 4).

7.1.3. Almanın Fiziksel Betimlenmesi

Almanlar öncelikle dış görünüş itibarıyla “öteki” kalıbını doldururlar: “Saçı başka teni başka/ Kimi elâ kimi başka” (24/2,1-2), “Kırmızıdır suratları” (52/4,1) “Baksan suratı sararmış” (50/2,1). Fiziksel görüntüler ruhsal ve düşünsel özellikleri gösteren birer ipucu, kanıt olarak değerlendirilir: “Tombul tombul şişmanlıkla/ Bir feniğe yaman koşar” (292,3), “Başı dimdik havalarda” (29/4,1), “Kafası kel onurundan” (29/5,1), “Bu ne kibir bu ne gurur/ Sanman dünya böyle durur” (24/3,1-2). Dolayısıyla onlar gayri insanî yaratıklardır: “Hepsi benziyor cadıya” (52/5,1) ve şeytanî özellikleri vardır, çünkü “Gülerken de kızıyorlar/(...) Şeytan mıdır insan mıdır” (24/1,1-3) belli değildir; yaptıkları işler anlaşılmaz göründüğünden, “Fikrin karıştırmak ise dünyayı/ Hayvanat cinsinden suyun var senin” (40/2) gibi ağır hakaretlere layık görülür. “Öteki”nin insan olarak yadsınması bu-
dun bilimde, öz kültüre aykırı olduğu ölçüde artan bir olgudur. Türkler’in anlatıldığı Alman türkülerinde de “öteki” olarak Türk’ü “şeytanî, hayvanî, canî vs.” tanımlayan örnekler vardır (bkz. Öztürk 2000: 54 vd.).

Türkler’e en çarpıcı gelen özelliklerden biri de, tesettürsüzlüktür; bu, islami ve Hristiyanca yaşama biçimlerinin farklı oluşunu somutlaştıran bir durum. Örtünme ile açık-saçıklık (çıplaklık) birer dünya görüşü biçiminde algılanmaktadır. Türkülerde kadın örtünüyorsa namuslu, değilse cinsel cazibe sergilediği için “seks delisi”dir: “Almanya derler de çıplaklar kampı” (35/3,1; 102/3,1), “Çırlı çıplak olmuş yavru/ Seks delisi bu gavurlar” (38/3,2-3), “Memeleri açık saçık meydanda /Yazma, yaşmak bir de fistan bilmiyo” (28/4,3-4), “Giyinirler mini mini” (46/2,1), “Mini giyer her gün başka plânda” (28/4,1).

7.1.4. Almanların Davranış Biçimleri

Dış görünüş ve giyim kuşam semiyotik anlamda mesajlara dönüşürken, davranışlar da tek tek anlamlandırılır: “Asıktı suratı konuştu bana” (89/2, 1). Asık surat kendini beğenmişliğe, aşağılamaya aktarılır ve bu “anlaşılmaz” “acayip huy” a aynıysa karşılık verilir: “Burnu büyük usta başlarının/Ve iş arkadaşlarının /Aşağılamalarına rağmen” (109,7-9), “Kendini akıllı sanan/Yaptığın filmde utan/Bütün işçileri soyan/Yuh olsun şu Almanlara (!)” (52/6), “Cennet diye cehenneme sokarsın/ Biz insanız bize yular takarsın/ Gördüm pek acayip huyun var senin (40/3), “Akıl ermez Alaman’a /Bir bulanır bir de coşar” (29/1,1-2). Almanın kendini akıllı sanması demek, onun gerçekte güya “aptal” olduğunu anlatıyor olmalıdır.

Öz kültüre yabancılıkları ölçüsünde Almanlar artık bir “öteki” olarak, yukarıda da gördüğümüz gibi insanlık dışı, yani insanî tepkiler vermeyen kişiler olarak betimlenirler (Hirschberg 1988: 136): “Karakter sifıra inmiş/ İnsanlıktan geri kalmış/ Yapmadıkları kalmamış/ Hiç utanmaz Meister’ler” (50/4), “İnsanlıktan yana içerin bomboş” (64/kavuşta,3), “İnsanlık nedir bilmezler” (52/3,3), “Cuma insanlık ararım” (50/5,1), “İçki diye insan satar” (50/3,3), “Küfür etsen güler geçer” (29/3,1).

Almanlar’ın insanlıklarını yadsımak için, öz kültüre uymayan davranışlarından biri de güya temiz olmayışlarıdır, onun için aşağılanmaları gerekir [!]: “Paklanmazsın domuz gibi kokarsın” (40/3,2), “Tuvaletler su kullanmaz/ Kışkılarını hiç yıkamaz/ Allah’tan kuldand utanmaz/ Yuh olsun şu Almanlara (!)” (52/2). Dışının pisliği için de pis olduğunun göstergesidir: “İçin dışın pislik dolu” (20/1, 4).

İnsan gibi görülmeyen Almanlar’ın arasında yaşamak zorunluluğu (“Muhanezin derdi ne çetinmiş” [3/2, 4], çünkü “Kör ola muhanet haldan bilmiyor”; 4/1, 3), Türklere kendi yurt ve insanını özletir: “Kadir bilen insanını özledik, ölem özledik” (96a/3, 3).

“Faşing maşing gezmek isteyen/ [kocas] Türközü’yü ezmek isteyen/ Plajlarda yüzmek isteyen” ve de dansa düşkün (“Hepsi çok severler rakısı”: 46/2,2) bir Alman kıızıyla evlenilmiş ise (“Vay başıma vay başıma”: 36/5), İslâmî-Türk tarzına uymayan davranışları yadırganır: “Gönlümü kaptırdım Alman kızına/ Yetti gayrı durdan höstten bilmiyo/ Nasıl dayanırsan dayan nazına/ Ayıptan günahattan sustan bilmiyo” (28/1), “Başından savuyor nerede görsem/ Hatırdan hürmetten dosttan bilmiyo” (28/3,1-4). Koca kendini karşılayacak karısını da bulamaz (çünkü “Evimiz kilitli ne zaman gelsem”; 28/3,3) ise, sonuçta boşanma söz konusu

olur ve bu da ayrı bir sorundur: “Kısa evliliğin sonu gelince/ Çok pişman olursun yeri gelince/ Düşerse sevdiğin koldan kollara” (27/5,2,3,4).

Uyarının yanında, şayet evlilik gerçekleşmişse, nasıl davranılması gerektiği türkölere yansımamıştır. Ancak, evlilikten önce ve sonra, Alman gelinlerin nasıl eğitilmesi ve olması gerektiğini anlatan, hatta örnek bir gelinle Türk kadınlarının da eğitilebileceğine dair trivial (yığinsal) romanlar sade insanın imdadına koşar. Önerilen yöntem tamamen islamî yaşam biçimidir: “Alman Gelin”, [bize] Batıda Müslümanca yaşayan bir ailenin hidayete gelişini anlatıyor.” (bkz. Sadık [t.y.]: 6).

7.1.5. Almanların Cinsel Davranışları

“Almanların cinsel davranışları (tercihleri)” başlığı altında olayı tersten yorumlamaktır; gerçekte Türkler’in dense daha doğru bir saptama yapılmış olur. Nazlanmayan, seslenmeyen kızları doya doya öpen ve bunu aşka yoran kızların, başkasına da aynı ilgiyi göstermesine öfkelenip, bundan utanan kimdir?: “Bir zamanlar iş çoktu/ Kızlarında naz yoktu” (56/1,1-2), “Hiç seslenmez öpsem bile/ Almanya’nın güzelleri” (46/1,3-4), “Bir öpmeyi yorar aşka” (24/2,2), “Öptürür sana da hep doya doya/ Her gün girer yüzün aldan allara” (27/2,3-4). “Caddelerde düzüşüyor/ Gavurun enikleri” (55/3,5,6) diye öfkelenildiği Almanlara, “Caddeler bayram yeridir/ Güzeller içim eritir/ Tutan tutanın yaridir/ Karnaval var zimba da zimba” (38/2) diyerek özenen ve kendi zaafını ortaya döken kimdir? Kendi tatminsizliğini “öteki”ne projeksiyonlayan Türk, kendi ahlâk normlarına uymadığı için eleştirir gibi görünmesine karşın, aslında “fikrinde” olanı ele vermektedir.

Türk, sergilediği durumu olabildiğince abartarak, bekârlara yönelttiği eleştirileri evlilere de çevirir ve Almanya’daki evlilik kurumuna ilişkin tespitler yapar. Özellikle Alman erkeklerini aşağılar ve eşlerine ve çocuklarına sahip (biyolojik açıdan) çıkmadığı suçlamasını yapar: “Oralarda buralarda/ Gözü başka yuvalarda/ Ellerin gizli yaşar” (29/4,2,3,4), “Altmış yıllık karısını /Bir çırpıda hemen boşar” (29/1,2-3), “Değişirler avratları/Onun bunun evlatları/ Yuh olsun şu Almanlara” (52/4,2,3,4), “Yüksek yüksek yaparsınız binayı/ Almanya’da serbest gördük zina-yı” (40/2,2), “Ne atası belli ne de anası/ Nerden almış dölü, kimden danası” (27/3).

Bu şekilde aşağıladığı insanlarla evlenilmemesi gerektiği uyarısında bulunmayı ihmal etmez; aksi halde sadece Almanya’da değil ta Türkiye’de bile kişinin adı kötüye çıkacaktır: “Alaman kızına verme gönlünü/Serçe olup konar dal-dan dallara/ Ne elini tutar ne de dilini/ Girer başın her gün haldan hallara” (27/1), “Puşt pezevenge çıkar ününüz/ Haberiniz varır kuldan kullara” (27/4,3,4).

Bir uyarı da kızlara harcanan para üzerinedir; zengin bir dul bulmak varken (“Türköz de giydi bir çul/Yakalamış zengin bir dul/ Dayanır mı buna bir kul/ Kama-

val var zimba da zimba”: 38/6), kızlara bakılmaz: “Cepte para bırakmayı/ Kızlarının bakması” (32/4,3-4). Türkleri Almanya’dan kovmak isteyenlere de bir tehdit yönelir; şayet Türkler giderse, “Oma tokmaksız kalacak/ Kızlarını kim alacak” tır (63/3,1,2).

Türklerin bu hususlarda masum olduğunu, asıl suçun Alman kızlarında ve “çürük avratlarda” olduğunu ise unutmamak gerekir!: “Şu Berlin’in kızları/ Acımaz evler yıkar” (48/3), “Almanya dedikleri/ Hep piştir cüceleri/ 40 marka uçkur çözüyor/ Avradın çürükleri” (55/4).

Burada tespit edilen Alman kızı/ kadını imgesi Türkiye’ye de böyle yansımıştır. Alman kızlarının ne olduğu tespitini yapan Türk, bunu hangi koşullarda gerçekleştirdiğini, neden merceğin önüne Alman kadın ve kızlarını koyduğunu söylemeden karşılaştırma yapabiliyor: Din farkı (hacı hoca), Aile terbiyesi farkı (ana babayı saymak), cinsel anlayış (kız - kadın olmak, onüç-ondördünde koca bulmak, aşk peşine düşmek) vs. Kızların mı delikanlıları, yoksa Türkler’in mi Alman kızlarını süzdüğü aslında belli oluyor. Bu da bir ters-yüz etme olayı:

Almanya’nın Güzelleri

Almanları bilmez hacı hocayı,
Şu Almanlar bilmez hacı hocayı
Ondördüne girenler bulur kocayı.
Onüçüne girenler bulur kocayı
Hiç de saymazlar ana babayı
Aşk peşine düşerler Alman kızları.

Alman kızlarının saçları sarı
Hiç kızları yoktur gardaş hepsi garı
Hiç nazları yoktur gardaş hepsi garı

Barlarda gezerler inci boncuk dizerler (2)
Güzel delikanlıları altın gibi süzerler
Güzel delikanlıları kaş altından süzerler

Alman kızlarının saçları sarı
Hiç kızları yoktur gardaş hepsi garı
Hiç nazları yoktur gardaş hepsi garı
Gurbetçileri beğenmezler
Onları Türk diye sevmezler
Türklersiz de edemezler
Şu Almanya kızları

(Ankaralı Turgut: **Almanya’nın Güzelleri [Bahçelerde Isırgan]**, Tutku Müzik Center, KB 97-34-Ü-735-031; Ayrıca bkz. Ne Yersin ? [Sıra Sende], Emir Müzik, No. 009 ve MP3 **Themes**. Anima Production, Millenium Series [Lisans Kodu: 091256])

Ben/öteki karşıtlığı, ama yine de Türk-Alman birlikteliğinin gerekçeleri, tıpkı dil sorunsalında olduğu gibi, ters-yüz edilerek sunulmaktadır. Yukarıdaki örnek, Almanya Türküleri'nin Türkiye uzantısı sayılabilir. Olaylara mizahî yaklaşımla tanınan ve metinleri parodi üslûbuyla hazırlanan Ankaralı Turgut, birçok yönünü beğenmediği Almanlar'ın Türklersiz yapamadıklarını söyler; ancak durum bunun tam tersidir. Çünkü beğenmeyip aşağıladığı "Almanlarsız" yapamayan asıl Türkler değil midir?

7.1.6. Almanların Yeme İçme Alışkanlıkları

Türk yeme içme adetlerine göre dikkat çeken alışkanlıklar, eleştirel ve mizahî açıdan gözlemlenir: "Almanya dedikleri/ Domuzdur yedikleri" (55/1,1-2), "Sosis salam geçer her gün gününüz" (27/4,1). Domuz yeme adeti muhakkak önemli bir karşıtlık yaratır. Almanlar'ın Türkler'i "Sarmısak yeme adeti"nden ötürü "sarmısakçı" diye nitelemesi ve sarmısak koktuğu suçlamasına, burada neredeyse "Domuz"la karşılık verilir: "Paklanmazsın domuz gibi kokarsın" (40/3,2). Bir karşıtlık da patatesin Alman mutfağındaki öneminden kaynaklanır: "Ekmek diye geçeyi/ Patates kızartması" (32/4,1,2). Yapılan karşılaştırma öz kültürü anımsatır: "Yemeğe hasretim vurst'tan usandım/ Bakla, pancar, bulgur, bostan bilmiyo" (28/2,3-4). Almanlar'ın alkollü içki tüketimini de eleştiren türküleri, onların ayrıca yeme içme uğruna insanlıklarını terkettiği iddiasında bulunur: "Sabah akşam bira içer (...). Bir lokmaya takla aşar" (29/3,2-4) "İçki diye insan satar" (50/3,3).

7.1.7. Yabancılar Karşı Tutumları

Davranış biçimlerinde de belirtildiği gibi Almanlar, insanî duyguları yitirmiş bir ulus olarak tanımlanmaktadır. Merhamet ve sevgi gibi insancıl duygusu olmayan, bu nedenle "hayvanat cinsi"nden görülen ve son zamanlarda "kuduran" bir Alman imgesi karşımıza çıkıyor: "Senin merhametin yok mu Almanya" (64/kavuşta,3-4), "Almanlar taştan katı/ Kimi zaman erir taşar" (29/6,3-4), "Fikrin karıştırmak ise dünyayı/ Hayvanat cinsinden suyun var senin" (40/2), "Son zamanlarda kudurdu/ Yuh olsun şu Almanlar'a" (52/1,2-3).

Yabancılar karşı tutumları ise, işçilerin hergün yanyana çalıştıkları usta-başlarının tutumuyla betimlenir: "Meister'in yüzü gülmez/ İşçinin derdini bilmez/Yabancıyı Alman sevmez" (50/1,3), "Yabancıyı çekemezler" (52/3,1), "Mayısterler düşman gibi bakıyor" (101/4,1). Yabancıları sevmedikleri gibi onları faz-

lalık ya da düşman gibi görürler ve fırsat buldukça baskı uygulayıp ezerler: “İşçiler arbeitlos/Yabancılar çok oldu” (56/1), “Almanya’da baskı bitmez le le liebe Gabi” (49/4, 2), “Yabancısin diye seni ezemesinler” (69/13, 3).

Almanya’daki yabancı düşmanlığı özellikle Hitler adıyla veya uyarısıyla dile getirilir. Başta hafife alınan ırkçı saldırılar, Hitler hatırlatmasıyla önemsetilmeye çalışılır: “Hitler de küçüktü sonra büyüdü” (66/2,1), “Yakışmaz sürmeye Hitler’in izi” (66/5,3), “Hitler’ciler hortladılar hey hey Naziler” (68/2,3), “Kimi Hitler gibi olur” (24/3,3). Hitler’i yetiştiren bir ulus olarak Almanlar’ın tarihi ve genel mentalitesi “sabıkalı” nitelenmektedir: “Hitler çıkmış çamurundan/ Sakın girme sınırından/ Alman’a insan şaşar” (29/5), “Sanki acı bir baldıran/ Senin soyun hep saldıran” (20/5,1-2). Türkü estetiği ile çok güzel dile getirilen “insan düşmanlığı”, Almanlara yapııştırılan bir yaftadır: “Ben değilim gül solduran” (20/5,3), “Hans Peter.../ Arkadaşım/ Nasıl olur da biz/ Düşman oluruz” (111/1).

İrk ayrımı yapan Almanlar’a yöneltilen eleştirilerden biri de insanlara köle muamelesi yapmalarıdır: “Ben de bir insanım bir köle değil” (78/1, 3), “El kapıları kölelik kapıları” (114/kavuştak), “Yeter köle olduğun Alman’a” (41/3, 2), “Biz insanız bize yular takarsın” (40/3, 3). Gerçekte gördükleri muameleye karşın, insan hakları söylemlerini sıkça yineleyen Alman makamları çelişkilerine mahkûm edilir: “Laftadır insan hakları hop hop Dazlaklar” (68/3, 2), “Başımıza taş vurdular hey hey Naziler/ Düşmanlığa baş vurdular hop hop Dazlaklar” (68/2, 1-2). Köle olarak görülen Türk işçilerini, istendiğinde köle gibi başından savmak isteyen anlayış sahiplerini de en ağır hakarete lâyık görürler: “Aşığın dedikleri/ Doldurduk gedikleri/ Türkler’i geri yolluyorlar/ Hitler’in köpekleri (55/5). Möln ve Solingen olaylarından sonra geri gönderemedikleri Türkler için ikinci bir alternatif gündeme gelir: “Ya sınırdışı ederler ya da yakarlar” (107/4, 3).

Almanlar’ın iyi insanlar olarak betimlenmeleri ve övülmeleri de söz konusu olmakla birlikte, bu ender bir durumdur. Ancak 1980 sonrasında siyasal nedenlerle Almanya’ya gelen âşıkların türkülerinde, Türkiye Cumhuriyeti eleştirisinin yanı sıra bu imgeyi de bulabiliyoruz; Âşık Şah Turna buna bir örnektir: “Cana yakın Berlin halkı/ Antifaşistlerdir çoğu/ Düşmanlara saldı korku/ Seni tanıyorum Berlin” (88/4).

Burada övülenin Almanlar’dan çok Berlin olması dikkatimizden kaçmıyor; “cana yakın Berlin halkı” içinde zorba görülenler ise Türkler’e Berlin’i “dar edenler”dir. Bu nedenle olsa gerek, fıkra dağarcığında da halkından ziyade Berlin’i öven örnekler vardır:

“– Mehmed, Berlin’i nasıl buldun?

– Gozel şehir gozel şehir de... Alman’ı çok.” (Taner 1984: 95)

7.1.8. Para ve Maddiyat

Almanlar’ın insan olarak eksik özelliklere sahip olduğu inancı, onların para ve kâr peşinde koşan varlıklar olarak nitelenmelerine yol açar. Düşmanlıklarının arkasında yatan olası nedenleri arayanlar, bu tür düşünceleri dile getirirler: “Vorarbeiter yarı yapar/ Avantacı baştan teper” (50/3,1-2), “Sigorta’nın üstüne yatmaktır niyetleri/ Şimdi sürüyorlar Almanya’dan Türkler’i” (57/4, 3), “Domuz ahırlarını verir Türk’e kiraya/ Alman ev sahipleri doymuyorlar paraya” (57/3, 1-2). Para gözlü Almanlar’ı, geri gönderilmeleri halinde, mahrum kalacakları kira konusunda uyarmak, hatta tehdit etmek yarar umulan yöntemlerden: “Yüksek kiralık evleri/ Domuz ahır olacak” (63/3); öyleki “karakter zaafiyeti içindeki” para canlısı Alman’ın biricik değer verdiği nesnenin para olduğu savı ileri sürülür ve bu, “deyim”leştirilir: “Bir feniğe yaman koşar” (29/2,4), “Dini imanı para” (52/5,1), “Dostluk bilmez kârdan başka” (24/4,1).

Gerek yabancılara kiralık ev verilmemesi, gerekse artık savaşmayı bırakıp, “Yahudiler gibi” ticarete atılmaları Türkiye’de anlatılan Alman fıkralarında da ön plâna çıkmaktadır. Hz. İsa’nın bir ağılda doğmuş olmasını, Avrupalı gibilerin fakir ve yabancıya ev vermemelerine (Uysal 1999: 12), Hitler’in yalvar yakar bir haftalığına dünya gitmek isteyip de, sonra isteği gerçekleşince hemen ertesi günü geri dönmek isteyişini, Almanlar’ın ticarete atılmalarına (Uysal 1999: 20) bağlayan fıkralardır bunlar.

7.1.9. İkiyüzlü Alman

Türk işçilerinin kafasındaki Alman imgesini belirleyen en önemli etken, belki de onları düş kırıklığına uğratan “dost” Almandan beklemedikleri düşmanlık tavrı olsa gerektir: “Şu ellerin taşı hiç bana değmez/ İlle dostun gülü gülü yaralar beni” (Pir Sultan Abdal; metin için bkz. Reinhard 1989: 166). Tarihten gelen dostluk söylemleri, muhakkak ki, Almanya’ya giden Türkler’in beklentilerini biçimleyen önemli ön koşuldu. Dostluğun Türkiye’deki gibi olmadığını görmek insanlar için çok derin etki bırakan bir deneyim oldu; bunun içindir ki, tepkinin ölçüsü artmıştır: “Tarihten öğretiler Türk-Alman dostluğunu/Sosyal anlaşmalarla

gösterdi boşluğunu/ Çoluk çocuk perişan gör hayat boşluğunu/ Unutmak tabir mi ki şu Alman puştluğunu" (57/5).

İkiyüzlülük suçlaması bu ihanetin bir yansımasıdır: "Yüzüme güldü durdu/ Bizi caneviden vurdu" (52/1,1-2), "Dost görünüp düşmanlıkla/ Kimi zaman pişmanlıkla" (29/2,1-2). Hem dostum diyerek oyalayıp, hem de emeğinin karşılığı hak ettiğini Türke vermeyen Almanı küfredilir: "Bize dostum diyordu/ Hakkımızı yiyordu/ Kanımızı emiyordu/ Alman attı bize şutu" (44/5), "Hakkımızı yiyecekler/Gördünüz mü şu inekler" (63/5, 3-4). Dostun hak yeme ihaneti bir adım daha ileriye gidip ("Şimdi bir de vize çıktı le le liebe Gabi"; 49/3, 1), Türklerin ikinci sınıf insanlığa mahkûm eden "yabancılar kanunu" yürürlüğe girince, artık her şey anlaşılmıştır ve karar verilecektir ("Uzun yıllar oynadılar oyunu/ Bize çıktı yabancılar kanunu/ Alın terimizin mükâfatı bu/ Yurda dön hemşerim yurda dön yurda"; 15/4): Dönüş ya da dostu defterden silmek: "Evvelden dost idik size" (53/1,2), "Dostlarımız düşman oldu dön baba" (92/4,4).

Yaşanılan deneyimin sonuçlarından biri herşeye boş vermek ("Aşık Türköz ne yapalım/ (...) Boşver anasını satalım/ Alman attı bize şutu"; 44/10) ise, bir diğeri gurbette, yabancından dost olmayacağıdır: "Yurt mu olur bana ellerin yurdu/ Nice dost görünen Devriş'e vurdu" (21/4,2-3), "Gurbette dost olmaz kimi çağırım" (16/5,3), "Tanımadım düşmanımı dostumu" (84/2,2), Yunanlı'dan dost olmaz" (85/4,1).

Üçüncü bir sonuç da kahrıdır: "Kuzu verir gibi kurda" (112/3,3), hatırdan, gönülden bilmeyen dostu teslim edilen Türkler ("Hatırdan hürmetten dosttan bilmiyo"; 28/3,4), insan haklarını sadece telaffuzla yetinen ("Laftadır insan hakları hop hop Dazlaklar" (68/3,2), düşman ustabaşlarından (Mayısterler düşman gibi bakıyor"; 101/4,1) bekledikleri güler yüzü göremeyince ("İzin zamanı gelir/ Patronlar yüz çevirir"; 56/4,1-2), en sonunda kahrederler ("Babanız Almanya'da tam yutmuş hapı/ Gidin babanızı görün yavrular"; 35/3; 102/3).

7.2. TÜRK İMGESİ

7.2.1. Fiziksel Özellikler

Türkler esmer ve siyah saçlı oluşlarının bilincindedir ve bu özellik onları Almanlar'dan ayırır, ikinci sınıf insan yapar (bkz. 115/3,6: "Alman olamam, çünkü saçlarım kara" (115/3,6). Kendileriyle bu bakımdan alay da ederler ("Karabaşlar fırsat sizin": 38/5).

Belgelerde, Türk işçisi Mehmet (Memed, Memo) (bkz. 15, 59, 60, 71, 90, 92, 99, 105, 110) ya da Osman (bkz. 37, 107; bir kez Osman eli olarak: 63) (diğer adlar: Hasan 15, 71, 85, 105; Ahmet: 15, 71, 81, 82; Mahmut: 86) Tuğrul adını kullanır bkz. 68), kadınlar ise Ayşe (82, 99) Zeynep (82), Ayten (87, 92) veya Fatma (Fadime; 105) diye isimlendirilir. Birbirlerine “bacı” (bkz. 11 [80], 15, 42, 95, 114) ya da “gardaş” (bkz. 11 [80], 15, 71, 77) diye hitab ederler.

7.2.2. Geldiği Sosyal Koşullar

Türk işçisinin geldiği yer köy adresidir (“Öküzü ölürse çiftin süremez”: 90/1,1; “Köyde rastladım birine”: 39/5,1). Memleketinde tarlası, bağı bahçesi vardır (80/1,1-3), tarlasını satıp kaçak (turist) olarak (58/3,2; “Tarla satıp gelme köyden”: 97/4; “Üç dönüm tarlasını satmış”: 98/2), karısını ve çocuklarını evde bırakmış (58/2,3; 80/1, 2-3; 82/2,1-2; 98/2; 97/passim; 92/2,3; 101/2,1-2), ekmek için vatani terk etmiş (90/2,3), “sağa sola rüşvet verip”, sahte pasaportla (97) Almanya’ya gelmiş birinin tanımı yapılır. Trivial “Alman Gelin” romanında da işçi bu haliyle betimlenir: “...Türkiye'deki günler geldi aklına. Elinde tırpanı, masatı ve tezgâhı ile Ahmet bey dediği köylü delikanlısı ‘Ahmed’i ne de çok özlemişti?” (Sadık [t.y.]: 8).

Gelir düzeyi olarak en alt tabaka tarif edilir: Haklı iken haksız yere yere dövülen, gecekondudan kovulan (90/3,2-3), başı eğik, sesi kısık (91/2,3), ne kadar çalışsa da bir yırtık kilim ve bir eski hasıra ancak sahip olan (93/4,4; 80/3,3) bir Anadolu fukarası (80/4,1; 73/1,2; 99/4,3) dır.

Çok çocuklu bir aile tablosu çizilmektedir. “Konu ve Motif Dizini” (bkz. Ek 4) bölümünde de görüleceği gibi, çocuğa önem verildiği, özlem duygularının yoğunluğunu anlatmada “çocuk, yavru, kuzu” sözcüklerinin sevilerek kullanılması bellidir. Burada iki örnekle yetinilecektir. İlk örnek beş, ikinci örnek ise dört çocuktan söz etmektedir. Evde bırakılan çocuk sayısı arttıkça, türkü sorunsalı daha etkili biçimde anlatılmış olmakta izlenimini edinmek mümkün:

Beş tane yavrumu bıraktım sefil
Sana iş bulmaya geldim Almanya
Ben de bir insanım bir köle değil
Çekilmez derdinden öldüm Almanya (78/1)

Baba bilir misin bize ne oldu
Bir sene demiştin onbir yıl doldu
Ayten Mehmet Gül ve Gülten sarardı soldu
Evlerimiz viran oldu dön baba
Nolur dön baba vay zalim baba ey (92/2)

Almanya'da temizlik işlerinde ("çöpçü": 68/1; 107), madende (61/2; 111; 63/2), bantlarda en zor ve düşük ücretli işlerde, üç vardiye çalışan (111; 112) biridir. Her türlü aşağılanmaya göğüs gerer, ama kölelikten yakındır (41/3, 2; 78/1, 3; 2; 114/kavuştak; 40/3, 3; 49/4, 2; 68/3, 2; 69/13, 3), ırkçı saldırılara maruz kalırlar (66/6,2; 68/2, 1-2; 101/4, 1; 107/4, 3; 69/13, 3) ve hastalanınca geri gönderilir (54/1) ya da kovulurlar (54/2; 56/4). Sorunları geçimdir (56/3), ama Almanya'da işsiz gezenler de az değildir (56/2), parayı barlarda bitirip, Bahnhof'larda yatarlar.

Geri dönünce terk ettiği (82/3,1) sabana tekrar sarılacak (41/3,1) ve yavan ekmek yiyecektir (82/1,4). Kazandığı parayla taksi almayı hayal eder (59/1,2) ve köye döndüğünde paralı görünmek ister (39/5).

7.2.3. Türk İşçisinin Mizahî Betimlenmesi

Türk işçisinin imgesini tamamlayan aksesuarlar; Bahnhof'tan alınmış ucuz bir elbise (71/1), başında foter (39/5; 71/1), boynunda teyp (71/1), ağzında filtrelili sigaradır (71/2). Elinde bavul ve saz (72/nakarat), altında taksi (59/2), hem de Mercedes (109) araba onun gururudur. "Döviz yumurtlayan tavuk (109/ 36-37) ya da makine (42/4,3) gibi görülüp aldatılan (Döviz için aldattılar oy; 112/1, 4), yurda döviz taşıyoruz diye sevinen (44/3, 3) işçi imgesini tamamlayan ikinci aksesuar işte bu "hacıağaca övündüğü Mercedes"dir (Taner 1984: 96).

7.2.4. İşçilerin Almanya'daki Davranışları

Almanya'ya göçüşün ilk yıllarında Türklerin barındırıldığı Heim'larda ("Garip-ler doludur hayımın, hanın"; 99/2, 2, "Heimler dolaşiyor; 85/5, 2) söylenen bir dörtlük (belki uzun bir metnin parçası) Türklerin yaşam ve davranışını şöyle anlatır:

Zwei Jahre in Deutschland,
Immer Heim bleiben,
Ich suche mir eine Frau,
Immer suchen, keine da. (Kaynak kişi: Yılmaz Koç [38]. 1972'li yıllardan hatırlıyor.)

Türk işçilerinin % 80'i kayıp olarak görülür (bkz. 39). Bunun nedeni onun "pis huylu" (36/1-3) oluşudur. "Kötü yollar" diye anılan ve "cinsel dejenerasyon" kavramıyla açıklayabileceğimiz tutumları türkülerde öncelikle vurgulanır: "Kötü yollar bize ayıp" uyarısını yapan bile, "Her şeyin bir sırası var" (39/4) diyebilmektedir.

Frankfurt'taki taksicilik deneyimi esnasındaki anılarını kitaplaştıran ve bu anlamda sözlü edebiyata önemli katkı sağlayan Aydın Engin, polise intikal eden bir olayı naklederken, tercümanlığını yaptığı Türklerin fıkra konulu olabilecek davranış ve anlayışlarını da sergiler: "Müslüman adama aidis ne yapar be ağabey?..." (Engin 1991: 47)

Türkülerde “Beş on sene kalanların/ Sarı kızla arası var” (39/1,3-4) veya “Her Türkün bir dostu var” (48/3,2) tespiti, işçilerin yanlış yollara saptığının habercisidir:

Aylarca gitmez işine,
Düşmüş Maria'nın peşine,
Para göndermez eşine,
Orası yok burası var. (39/6)

Memleketindeki eşler bunu duyunca çok üzüldür ve tehdit yağdırır:

Alına dökülmüş kâkül bir tutam,
Bir yar sen tutmuşsun bir de ben tutam,
Gözünün önünde sarılıp yatam,
Bakalım ki yar tutması kolay mı? (19)

Giderken düşündükleri geçim derdi, yeni koşullar altında ikinci plana düşer ve zevke eğlenceye dalarlar, bar-pavyon gezerler (38/5; 106/3,3); amaçları cinsel tatmindir:

Karabaşlar fırsat sizin,
Bar pavyon koymayın gezin,
Bal kaymaktan siz de süzün,
Karnaval var zimba da zimba (!) (38/5)

Genellikle yaşlı kadınlarla ilişki kurar ve bununla da alay etmeyi ihmal etmezler. Türkler Almanya'dan giderse, “Oma tokmaksız kalacak” (bkz. 63/3,1) tehdidini savurur, kızların da kocasız kalacaklarını iddia ederler: “Kızlarını kim alacak” (63/3,2).

Türköz de giydi bir çul,
Yakalamış zengin bir dul,
Dayanır mı buna bir kul,
Karnaval var zimba da zimba (38/6)

Başları belaya girince (“Sarışından iki çocuk çıkınca/ Başını belaya sokmuş geliyor”; 71/3,3-4), suçu Alman kızlarına atmak kolaylarına gelir: “Şu Berlin'in kızları/ Acımaz evler yıkar” (48/4,3-4). “Bir Almanyalı bulup” yuvası dağılınca, bunun sebebini Almanya'nın “çıplaklar kampı” olmasında ve Avrupa'da kurulan tuzakta ararlar (35). Almanya'da evlilik, evini terketmesine, ihmal etmesine neden olur, ama suç yine kaderdedir: “Cepte para bırakmayi/ Kızlarının bakması” (32).

7.2.5. İşçilerin İdealleri

Türküler'de ulaşılmak istenen ya da verilmek istenen görüntü, gerçekte Almanya'daki işçilerin ancak % 10'nun (“Yüzde onu değil kayıp/ Gerçek şerefine sahip”; 39/3,1-2) sahip olduğu iddia edilen çerçevedir:

Türk Milleti olarak,
Namus için yaşarız.
Bize leke sürenin,
Anasını satarız (!) (87/4)

Bu nedenle, Türk kızı Şirin, Türk kızı gibi davranmadığı için (erkeklerle düşüp kalkar, söz dinlemez, banyoda çıplak görünür, Yunanlıyla dost olur, Allah'tan utanmaz, Heim'ler dolaşır, gayri meşru çocuk doğurur, pavyonları gezer, haysiyetini parayla satar) çevirdiği filmle "Türklüğü lekelemiştir" ve bu onun "kanının bozuk" (87/2) olduğuna kanıt teşkil eder (!). O bu haliyle "şerefli, namuslu, haysiyetli Türk kadınına ihanet etmiştir, çünkü "Türk kadını kötü olmaz (!)" (86/kavuştak) ve "Ayten" adını hak edemez, olsa olsa adı "Helga" olabilir (87/6,1-2).

Türklüğünden şüphem var,
Vallahi kanın bozuk (87/2,3-4)

Türk kadının dış etkilere korunmak istenışı, ayrıca onun yeni koşullara uymak yönünde gösterdiği eğilimin eleştirilmesiyle de pekiştirilir: Ağır, akıllı huylu bir kadın olarak Almanya'ya gelip de modaya ve zamana uymaya, faşing maşing gezip, plajlarda yüzmeye kalkıp da erkeğini zor durumda bırakmamalıdır (bkz. 36):

Geldin Alamanya'ya
Mahmut'u aramaya
Çabuk uydun modaya
Nasıl geldin tufaya (86/1)

Âşık Metin Türköz'ün tanımıyla ideal bir Türk şöyle olmalıdır: "Anayasasına sahip, ay-yıldızlı bayrağı sembol bilen, Türk'üz diyen övünen, uyruğunu değışmeye kalkmayan, bir gün yurda dönecek olan milliyetçi, yiğit ve birlik-beraberliği savunan, memlekete zarar vermeyen insanlar" (bkz. 100).

Metinlerin (Türkçe) dilinde de görülen bu "Türklük" iddiası, Türkler'in diğer müslüman göçmenlerden en önemli farkını ortaya koymaktadır.

Öbürleri İslâm çevresinde dayanışırken, Türkler, Almanlar'ın "ulusal kimliği", ya da sosyologların belirttiği gibi "etnik milliyetçiliği" esas alan vatandaşlık kavramı karşısında, etnik-ulusal bir kimliğin tanınmasını istemekte ve azınlık halinde yapılanmaktadırlar (bkz. Kastoryano 2000: 43 vd. ve 262 vd). Bu nedenle Alman vatandaşlığına geçmek, köken milliyetinin terkedilmesi anlamına geldiğinden, Almanya'nın vatan olarak benimsenmesi zor gelmektedir (bkz. Kastoryano 2000: 135).

7.2.6. Türkülerin Dilinden Yansıyan Türk İmgesi

Türkülerin dil düzeyinin, (türkü söz yazarları, yorumcuları ve dinleyicileri) Türk imgesi üzerine bir fikir verebileceğini düşündüğümüzden, burada, seçtiğimiz dizelerden hareket ederek belli bir sınıflama yapabiliriz. Dilde kullanılan deyim ve bunların kaynaklandığı alanlara bakılırsa; futbol kültürünün (“Alman attı bize şutu”; 44/kavuştak, “Penaltıdan bir gol yedik”; 44/2,3, “Loto tutmaz hep yatar”; 56/3,4) ve küfür edebiyatının “dışkı” (ki bunu Türkleri “dışkı temizleyici” olarak resmeden Alman fıkralarına bir tür misilleme gibi görmek mümkündür; bkz. Taner 1984: 94);

Alamanlar ne b.k yedi (63/3,5-6)
Geldin ettin halıya (87/5,2)
Böyle scheisse kadın (87/6,4)
ve “cinsel” sözcük dağarcığının ağır bastığını görürüz:
Dünya kıçıyla gülüyor (44/7,3)
Almanya dedikleri/ Hep piçtir cüceleri/ 40 Marka uçkur çözüyor/ Avradın çürükleri (55/4)
Bize leke sürenin anasını satarız (87/4,3-4)
Doldurduk gedikleri (57/4,2)
Karnaval var zimba da zimba (38//kavuştak)
Boş ver anasını satalım (44/10,3)
Oma tokmaksız kalacak (63/3,1)
Bitirdin ilikleri tohumun miadını (57/2,3)
Gündüzleri fabrikada/ Geceleri nana na na ninay/ Çalışıyorum Osman’ın (37/5)
Balkaymaktan siz de süzün (38/5,3)

Küfür edebiyatının özellikle cinsellikle ilgili aşağılama amaçlı sözcükleri, Türkün, Almanı ve aile ilişkisini nasıl değerlendirdiğini gösteriyor.

Yukarıda Almanlar’ın cinsel davranışları bölümünde örneklediğimiz “puşt, pezevenk (27/4,3,4), ellerle gizli yaşamak, gözü başka yuvalarda olmak vs.” suçlamalarına hedef olan Alman için kullanılan bir hakaret de “dümbük” (= karısı kötü yola düşmüş kişi) sözüdür (“Af buyurun ne ararsanız bulursunuz bu dümbükte”; 71/5,2, “Olur dümbük Meisterler”; 50/3,4).

Aynı sözcük günlük yaşamda kadınlarca da kullanılabilir: Almanya’da taksicilik yapan yazar Aydın Engin’e, Alman sanıldığı için, bir Türk kadını tarafından bu şekilde küfredilir. Küfürde aynı zamanda dışkı da vardır: “Dümbüğe bak, dedi, yemiş yemiş s.çmamış...” (Engin 1991: 50).

Sanki Almanya’da ‘insan’ ve ‘yabancı’ kavramlarına öylesine birbirinin karşıtı anlamlar yüklenmesine misilleme olarak (“biz göçmenler için ‘**Yabancı da insan-**

dır' diyen bir Alman'a yürekten minnettarlık duyulmaktadır.”; Ceyhun 1995: 18) hayvanlar aleminden aktarılan hakaret sözcüklerinin de önemli yer tuttuğunu görürüz:

Meister inekleri (55/1,4)
Gördünüz mü şu inekler (63/5,4)
Gavurun enikleri (55/3,4)
Ölüm bile az gelir/ Senin gibi köpeğe (87/7,3-4)
Hitler'in köpekleri (55/5,4)

Bu dil düzeyi gerçekte “şeref, haysiyet ve namus”a önem verdiğini belirten bir insan topluluğu imgesiyle ters düşmektedir. Kaba pejoratif dil ayrıca argo sözlerle katmerlenmektedir:

Unutmak tabir mi ki şu Alman puşluğunu (57/5,4)
Ayten denen bu kaltak (87/3,4)
Bin defa lânet olsun senin gibi kariya (87/5,4)
Vallahi kanın bozuk (87/2,4)
Nerden çıktı bu manyak (87/3,2)
Nice ipsizler türemiş (50/2,3)
Yuh olsun şu Almanlara (52/kavuştak)

Sokaktaki insanın dil kullanımına tanıklık eden bu deyim ve küfürler, halk dilindeki görselliği, yani mecazi yapıyı da ortaya koymaktadır. Olabildiğince az sözcükle çok ve etkili bir ifadeyi amaçlayan bu dil öğeleri, günlük konuşmaların gerçekleştiği dil hazinesinden kaynaklanmaktadır:

Avantacı baştan teper (50/3,2)
Dizlerini dövecekler (63/1,4)
Dünya dönecek tersine (63/4,1)
Ensemizi kaşıyorduk (44/3,2)
Fabrikalar top atacak (63/2,4)
Gardaş bunun içindir eller gidiyor aya
Hala Türkler peşinden koşarız yaya (71/4,1-2)
Hayatımız mantar oldu (54/1,1)
İşverenler hapı yuttu (54/2,3)
Kafanızı bozmayın (87/8,3)
Kaldık şimdi hepten yaya (44/8,2)
Kanımızı emiyordu (44/5,3)
Karakter sıfıra inmiş (50/4,1)
Postumuzu yere serdi (44/6,3)
Sigortanın üstüne yatmaktır niyetleri ((57/4,2)
Yattı bizim sigortaya (44/8,3)
Yazık Şirin çok yazık/ Kendine attın kazık (87/2,1)

Özellik	Alman Hans/Helga	Türk Mehmet/Zeynep
Dış Görünüş	Sarı (Kadın) Sarı/Kırmızı suratlı (erkek) şişman/kel asık suratlı	Esmer Kara Başlı
Meslek	Politikacı Patron/Meister Fabrikatör	işçi / Köylü Çöpçü İşsiz
Kişilik	Kibirli/karakersiz gaddar/pis/puta tapar (Hristiyan) nankör	Namuslu/şerefli /Haysiyetli/ Milliyetçi/ Yiğit
Kadınlar	Çıplak Sadakatsiz/seks delisi/evde durmaz mini etekli kocaya saygısız	Türk kadını kötü olmaz/ İtaatli/namuslu Tesettürlü
Yiyecek	Domuz eti/ Salam, /sosi/ Wurst/Patates Bira/içki	ekmek, bakla, Bulgur/bostan/ Pancar
Erkekler	Gözü başka yerde/eşini boşar / metres tutar/ zina yapar	kadın peşinde koşar, yaşlı Alman kadınla yaşar/yuvası yıkır
Sosyal Sınıf	Aşağılar Baskı yapar/ Ezer/horlar/ işten atar/ İrkçidir	Horlanır/ Garip / Ezilen dazlakların hedefidir Yakılır
Dil	Almanca Konuşur Bitte schön'dür dilleri	Türkçe konuşur Argo /Küfür Pejoratif dil kullanır

Sonuç olarak; kullanılan dilden hareketle belirlenebilecek Türk imgesi bize hiç de hoş olmayan bir çerçeve içinde görünmektedir. 115 türkü metni içinde bir düzineyi tamamlayan bu belgeler (37, 38, 44, 50, 52, 54, 55, 56, 57, 63, 71, 87) elbette genele indirgenemez, ama bunlar Almanya ve Şirin'e dönük öfkenin bir yansıması olarak değerlendirilse bile, yine de dilin "şeytanın avukatlığı"nı (advokatus diabolis) yapar rolü dikkatten kaçırılmamalıdır.

Türkülerde, Haldun Taner'in "sokaktaki adamın ilk aklına gelen çağrışımlar" diye nitelediği özelliklerin ön planda olduğunu görmekteyiz: "Ne olacak, bunlar Prusya disiplini ve militarizmi, Hitler Nazizmi ile acımasız bir millettirler. Kabadırlar, hoyratlılar, kibirlidirler, maddidirler, Temerküz kampları kurmuş, Yahudilere zulümler yapmış, diri diri yakmışlardır." (...) Ustabaşısı Hans'la çoğu zaman dil bilmekten gelen bir çekişme sonucu öfkesine kapılıp Almanı sade faşist ve zorba görmeye kalkan işçimizin Almanya'nın kültürel geçmişinden haberdar olması, onu da hesaba katması elbet beklenemez." (Taner 1984: 98 vd.)

Halim Demirci'nin Almanya'da Nasreddin Hoca öykülerinde (Demirci 1999), yukarıda tespit edilen Alman imgesi değişik yönleriyle yansımakta ve Nasreddin Hoca kimliğindeki Türk hep üstün bir konumda gösterilmektedir. Bu da "en altta" (bkz. Wallraff 1986) resmedilen Türk'ün "en üstte" (bkz. Toker 1986) görünmek isteğinin bir sonucudur.

Resmedilen Türk imgesi ise Alman Dazlaklarının düşmanlıklarını gösterdikleri ve "mizah ve yergi" üslûbunda kaleme alınmış "*Yeni Alman Millî Marşı*"nda dile getirilen Türk imgesine çok da aykırı görünmüyor. Geri dönüş niyetleri olmayan Türk işçileri, Dazlakların öfkesini çekiyorlar ve ülkeyi ele geçirmek istemekle suçlanıyorlar (bkz. Alman Halk Türküsü Arşivi: F 8331):

Almanca bilmem, ben Türk'üm, ama cebim hep dolu
Almanya her şeyin üstündesin, çocuk parası çok alâ
Çalışmaya ne hacet, yaparsın çocuğu, erkeklik öldü mü?
Almanya her şeyin üstündesin, ne de güzel bu türkü

Eyvallah Kızıklar, eyvallah Yeşiller, bizi getiriyorlar dile
Hristiyan Demokratın vermediğini biz çoktan aldık bile
Seçim sandığına gidersek, elimizde seçmen kağıdı
Almanya her şeyin üstündesin, sen bizim olacaksın. (Türkçesi: A.O.Öztürk)

8. SONUÇ

Almanya Türküleri'ni şimdiye dek bilimsel ya da müziksel çalışmaların malzemesi olarak kullanan araştırmacıları gözden geçirdiğimizde, bu ürünlerin, her ne sebeple olursa olsun Almanya'ya "göçen" ve orada "yaşayan" insanları anlatan ve çoğunlukla da onlar tarafından yaratılan bir edebiyat olduğuna işaret eden tespitler karşımıza çıkıyor. Bu bağlamda Gözaydın ve Anhegger'in, türkü metinlerini tematik açıdan şiirlerle eş değerde tutmaları önemlidir. Haydar Avcı, tematik değerlendirmesiyle bir yandan Anhegger'i diğer yandan Gözaydın'ı desteklemektedir.

Anhegger, Avcı ve Gözaydın'ın malzemeye konuları açısından yaklaştığı, Reinhard ve Tanses'in ise müziksel açıdan ilgi duydukları görülüyor. Tanses ve Eryılmaz, hiç bir açıklamaya gerek duymaksızın yeni bestelenmiş ezgileri, diğer halk türküleri arasında göstermekle, bunları "halk türküsü" saydıklarını vurgulamış oluyorlar. Reinhard ise yaptığı karşılaştırmalı analizle, Almanya'da oluşan yeni bir Türk halk müziğinin karakteristiğini tespit etmeye yöneliyor (bkz. Bölüm 1).

Çalışmamızda, Sözlü Türk Göçmen Edebiyatı'nın bir kolu olarak Almanya Türküleri'nin şimdiye dek ihmal edilmiş yönlerini ön plana almaya özen gösterdik; gerek biçimsel, gerek üslup ve gerekse konu-motif süreci hususlarında genel bir panorama çizmeye çalıştık.

Almanya Türküleri'nin yaratılma ve yayınlanma sürecine bakıldığında; 1972, 1974 ve 1975 tarihlerinden itibaren ürün sayısında kendini katlayan hızlı bir artışın olduğu ve bu artışın 1976 tarihinde zirveye ulaştığı görülüyor. 1977'de görece bir düşüşten sonra, 1978'de tekrar 1974 düzeyine dönüş ilginç. 1980'de görülen ikinci bir artış ise anlamlıdır. Çünkü 1973'te işçi alımının durdurulması nasıl türkü üretimine yansdıysa, 1980'deki politik çalkantılar da benzer şekilde etkili olmuştur diye düşünüyorum. 1988, 1993 ve 1995 tarihlerindeki görece artışlar ise Almanya'nın uygulamaya koyduğu (vize gibi) yeni kararlar veya Alman-

ya'daki işçilerin uğradıkları ırkçı saldırılar ile birlikte yorumlanmalıdır. Örn. burada 29 Mayıs 1993 tarihli Solingen cinayetini hatırlatmakla yetinelim (bkz. Bölüm 2.1).

Almanya Türküleri'nde söz yazarlarının kimliği ve karakteri, sözlü edebiyatta olduğu gibi genel olarak ya anonimdir ya da halk edebiyatının âşıklar kolunun bir uzantısıdır. Âşık Mahzunî Şerif, Âşık Murat Çobanoğlu gibi Türkiye'de de bilinen âşıklar olduğu gibi, sadece Almanya'da tanınan Gurbetçi Rıza Taner gibi şairler de vardır. Kasetlerde adı belirtilen diğer söz yazarları her ne kadar belli gibi görünüyorsa da gerçekte yine "anonim" kalmaktadırlar; çünkü çoğu söz yazarı birer kez temsil edilmekte ya da hemen hemen hiç tanınmamaktadır.

Metin yazarlarını gözden geçirdiğimizde, "anonim" olarak nitelenenlerin 24 sayısı ile ilk sırada olduğunu görürüz. Bunu Âşık Devriş Can (13 türkü) ve Âşık Mehtin Türköz (10 türkü) takip ediyor. Eryılmaz ile Derdiyoklar da verimli görünüyorlar. 2 veya 3 türkü ile temsil edilenlerden ise başka ürünler tespit edilebileceğini düşünüyorum. Nitekim Yüksel Özkasap'ın isimleriyle tespit ettiğimiz 14 türküsü dikkate alınırsa, sıralamada sayıca farklılık ortaya çıkacaktır (bkz. Bölüm 2.2).

Söz yazarlarının cinsiyeti incelenecek olursa, erkekler lehine muazzam bir fark ortaya çıkıyor. Kadın söz yazarlarımız Âşık Şah Turna ve Yüksel Özkasap'la sınırlı kalırken, erkeklerin sayısı 41'i bulmaktadır. Anonim intikal eden ürünler de (24 adet) bu oranı değiştirecek gibi görünmüyor. Diğer yandan türkülerin yorumcularının cinsiyeti söz konusu olduğunda, fark bu denli açık olmamakla birlikte, yine de erkek yorumcuların sayısı fazladır (bkz. Bölüm 2.4).

Söz yazarlarında ve yorumcularda sayı erkeklerden yana ağır basınca, bunun türkü kişilerine (yani türkü metninde konuşan kişi) yansımaları doğru orantılı olmalıdır. Nitekim türkü kişilerinde erkeklerin sayısı kadınlardan oldukça fazladır (bkz. Bölüm 2.5).

Türkü kişilerinin hitab ettiği insan ve varlıkların yelpazesi oldukça geniş. Ancak 87 türkü metni Türkleri kendine hedef kitle olarak seçerken, Avrupalı, Alman, Alman kızı gibi yabancılara yönelen toplam 10 türkü görülüyor. Bunu yorumlarsak, şunu söyleyebiliriz: Almanlar'ı okur kitlesi seçen (Zengin 2000: 61) yazılı göçmen edebiyatından farklı olarak sözlü edebiyatın dinleyici kitlesi (müzik zevki de dahil) esas itibarıyla Türklerdir (bkz. Bölüm 2.6).

Kullandıkları dile göre türküler üç gruba ayrılmaktadır: Türkçe, (Almanca/Türkçe) Karışık ve Almanca metinler. Türküler böylece seçtikleri dil itibarıyla de, yöneldikleri hedef kitleyi belirlemiş durumdadır: Öncelikle Türkler. Toplam 104 Türkçe metne karşılık 10 Almanca metin görece azdır. Bu metinlerin son dönemde yazılmış olması, ileriye dönük bir perspektifin açıklığına, yani yeni yaratılacak türkülerle, Almanca metinler lehine bir artışın olabileceğine tanıklık edebilir. Ama şunu söyleyebiliriz ki, Almanya Türküleri'nde, Alman dinleyici kitlesi tamamen göz ardı edilmemiş, ya da en azından bu çaba hiç gösterilmemiş değildir (bkz. Bölüm 2.6.3).

Almanya Türküleri, geleneksel Türk halk edebiyatının asal aktarma biçimi olan sözlü intikal ve yaşam sürecinde bulunmaktadır. Bu türkülerini yaratanların büyük bir bölümü, sözlü edebiyatın temsilcileridir; söz yazarları arasında âşık-ların varlığı bunun için en güzel kanıttır. Dolayısıyla sözlü kültürün manzum ürünlerinde görülen formel ve motifler burada da karşımıza çıkabilir.

Metinlerin yazılı değil, ses kayıtlarından aktarma olduğu ve kulağa hitab edecek biçimde kurgulandığı ortaya konulmuştur. Türkülerin varyantları, şöyle böyle 30-40 yıllık bir sözlü aktarımın ve bundan doğan farklılaşmanın sonucudur. Almanya Türküleri'nin söze ve sözlü iletişime/bildirişime verdiği önem, türkülerinde görülmektedir. Âşıklar okudukları türkülerini öncelikle "söz" ve "söylem/e" olarak nitelendirirler (bkz Bölüm 3.2).

Ezgi türlerinin tespiti, Almanya Türküleri'nin hüznün (ya da sızlanma edebiyatı) olmadığını gösterir. Dikkat edilirse, 7'li (mani biçiminde) ve 8'li (semai biçiminde) metinlerin toplam sayısı 48 olmakla, beklentinin aksine, "gurbet edebiyatı"nın hüznü içerdiğine daha uygun olan 11'li (koşma formunda) metinlerin sayısından (47) daha fazladır. Tutarsızları da dikkate alırsak iki grup arasında hemen hemen bir denge söz konusudur. Görüşümce bunun anlamı şudur: Gurbet edebiyatı sayılan Almanya Türküleri, en az hüznü metinler kadar neşeli ezgilerde de yer vermektedir. Kırık ve oyun havalarının hemen hemen tamamı bu 7'li ve 8'li metinlerdendir. Hatırlanacağı üzere, daha önce gösterilen kırık ve oyun havalarının toplam sayısı 47 idi. Burada da bir tutarlılık vardır (bkz. Bölüm 3.1).

Toplam 430 kıta üzerinde yürütülen uyak düzeni araştırmasında, "mani" ve "koşma" düzenlerinden oldukça geniş yelpazeli bir farklılaşma ortaya çıktığı anlaşılıyor. Ben bunu geleneksel yapının bir tür çözülmesi olarak değerlendir-

mek istiyorum. Çünkü bu farklılaşma sözlü edebiyatın yayılması sürecinde normal karşılanabilirken, burada söz yazarları kısmen belli belgeler söz konusudur. Denebilir ki, şair ve aşıklar neredeyse biçimi, içerik lehine ihmal etmiş görünüyorlar (bkz. Bölüm 3.3.2.1 vd.).

Çalışmaya alınan türkü/şarkı belgelerinden bir bölümü uyak kullanmamaktadır. Bunlardan biri Almanca yazılmış (107), diğeri çocuk şarkısı formunda ve dört dizeli kavuştak kullanılmış (108), bir diğeri ise basit şarkı formunda ve türkü kişinin adı "Memo"nın tekrarıyla uyak eksikliği giderilmiştir (110). Türkü formundan farklı yeni oluşumları, müzik geleneğinin açılımı biçiminde değerlendirmek elbette mümkün. Halk müziği ezgilerini fon müziği ya da kavuştak müziği olarak kullanan Rap metinlerini bu bağlamda değerlendirebiliriz, ancak onlar ölçsüz olmakla birlikte tamamen uyaksız değiller (bkz. Bölüm 3.3.2.4).

Geleneksel Türk halk müziğinin karakteristik özelliklerinden olan kavuştak, Almanya Türküleri'nde de benimsenmektedir. Türkülerin ana fikirlerini, metnin dikey yapı prensibini bu şekilde tespit ediyoruz.

Almanya Türküleri'nde kavuştakın önemini, Almanya sorunsalının kavuştaklara yansımalarıyla örnekledik ve toplam 42 metni tespit ettik; bu da son kavuştak kullanan 62 türkü içinde önemli bir rakamdır (bkz. Bölüm 3.3.3).

Esas itibarıyla lirik üslûbu benimseyen Almanya Türküleri, dram ve nesir gibi edebiyat türlerini yardımcı öge olarak kullanmakta, belki de manzum olarak dile getirilemeyi de ifade etmeyi gözetmektedir. Diğer yandan; dinleyicinin Türkülerin art alanı ve amacı üzerine bilgilendirilmesi gibi işlevi olan bu ögeler, aynı zamanda sade insanın teatral estetik gereksinmesinin karşılanması olarak da değerlendirilebilir. 115 türkü içinde 15'inin bu şekilde bir üslûba yönelmesini önemle vurgulamak gerekir: Ön Söz, Diyalog, Montaj Tekniği, Hitab (Tanrıya, Türkü kişisine, Dinleyiciye) ve Rap tarzına el atan ve böylece manzum türkü estetiğinin dışına çıkan bu örnekleri, türkü geleneği içinde göçmenliğin neden olduğu yeni oluşumlar olarak da görebiliriz (bkz. Bölüm 3.3.4).

Rap parçaları, asıl metin olarak tamamen resitatif bir tür. Bunlar da tıpkı Türkülerde olduğu gibi uyak, kavuştak işlevinde metin ve ezgi kullanır. Kavuştak ezgisi çoğunluk halk müziğinden kaynaklanır (bkz. 69 ve 115). Diğer yandan, Rap özelliği taşımayan bir belge, halk müziğinin yaygın gurbet Türkülerinden bi-

rinin (Bir yiğit gurbete gitse...) ezgisi eşliğinde eleştirel üslûp ve içerikli bir metnin okunmasından meydana geliyor. dolayısıyla Türk işçilerinin Almanya gurbetindeki sorunlarını dile getiren resitatif metin ile gurbet ezgisi, herhangi bir uyum içinde değilken, işlevsel olarak aynı amaca hizmet eder görünmekte (bkz. 109 "Probleme") (bkz. Bölüm 3.3.4.5).

Almanya'daki Türkler'in içinde bulundukları psikolojik, sosyal-toplumsal koşullar ve ister hemşehri ister Alman olsun diğer insanlarla ilişkileri dil kullanımına duygusal (emosyonal) olarak doğrudan yansımaktadır. Kesinlikle birileriyle iletişim/bildirişim kurmak isteyen bir dil üslûbu ile karşı karşıya bulunuyoruz. Karşısında insan olmasa bile türkü kişisi, doğayı ya da kişileştirdiği Almanya'yı, feleği, Almancayı kendine muhatap almakta ve kendini ifade etme çabasını göstermektedir. Bu yönelim, türkülerin ana temasını barındıran kavuştak dizelerinde çoğunlukla "*soru*" ya da "*ünler*" cümlesi olarak karşımıza çıkar.

Alt başlıklar halinde değerlendirdiğimiz üslûp biçimlerinin, işlevlerine göre bir üst başlık altında toplanmanın mümkün olabileceğini de görmüştük. Gerçekten de bir yandan "*taşlama, aşağılama, eleştiri, parodi ve öğüt*" aynı işleve dönük olduğundan bir grup; diğer yandan "*yakariş (dua), kahretme (beddua), yakınma, ağıt ve mektup, söz veriş*" bir grup ve nihayet "*öyküleme, tasvir, güzelleme*" üçüncü bir grup oluşturabilirler. Başka deyişle bir yandan 1. didaktik, 2. lirik, 3. epik olmak üzere üç ayrı grup da ortaya çıkarmak mümkün olduğu gibi, diğer yandan halk edebiyatında "Nasihat", "Ağıt", "Destan", "Güzelleme", "Koçaklama", "Taşlama" gibi tür üslûplarına bire bir uyan yapıları tespit etmek de söz konusu. Metin bölümünde verilen Almanya Türküleri içinde "Muamma" ve "Yaşlama" gibi türler yok, ancak Divan edebiyatının "Mülemma" denilen iki dilli metinlere yakın duran örneklerle (49, 69, 89) değinmiştik. Dramatik estetiğe yakın olan türküler de vardır (46, 81).

İster ayrı ayrı, isterse topluca bakılsın, türkülerin üslûbunda didaktik yön ağır basmaktadır. Bundan sözlü Türk göçmen edebiyatının, bir tür dayanışma edebiyatı olduğu ve sorunlara karşı direnç geliştirmeye çabaladığı sonucu çıkarılabilir: Sorunlar bir yandan dile getirilerek hafifletilmeye çalışılıyor (paylaşım), diğer yandan öğütlerde bulunularak yol gösteriliyor (çözüm). Dua ve beddua ile umut aşılanıyor, eleştiride ölçü bazen taşlamaya (yergiye), bazen de aşağılamaya (hakarete) vardırılabilmektedir rahatlatma, boşalma sağlanıyor (deşarj). "Öteki" olan Almana yöneltilen bu aşağılama, aynı zamanda "ben"e duyulması gereken öz

güveni kamçılıyor ve kendini hiç olmazsa “edebi düzlemde” türkü estetiği yardımıyla iddia etme olanağını buluyor (bkz Bölüm 4).

Yayın tarihi belli türkülerden yola çıkarak tespit edebildiğimiz konu tarihçesinin, 1972-75 yıllarını kapsayan **1. Dönemi**, Türklerin içinde bulundukları duruma paralel olarak, hasret (gurbet) duygularını, yeni bir ülkeye uyum zorluklarını, gelenlerin ve kalanların açısından ailelerin parçalanmışlığını öncelikli konular olarak işliyor. Bu arada Almanya’da, umutların ve beklentilerin gerçekleşmemesinden doğan düş kırıklığı ve değişen koşullar betimlenirken, Almanya’ya gelmek isteyenlere uyarı yapmak gereği de duyuluyor. Ayrıca içinde bulunulan kültürün insanlarıyla, birlikte yaşadıkları ve her gün karşı karşıya geldikleri Almanlarla insani ilişkiler de türkülerde ele alınan bir konu.

1976-79 yıllarını kapsayan **2. Dönem**’de ise, diğerlerine ek olarak şu konular ön plana çıkıyor: Kültür karşılaştırması, Meister’e, Alman’a duyulan öfke, Şirin’in Düğünü filmine tepkiler, ailelerin birleşmesiyle oluşan yeni sorunlar, Almanlarla ilişki ve evlilikler, Türk işçilerinin mizahi tasviri, Türk-Alman dostluğuna ihanet ettiği düşünülen Almanlar’a eleştiri, vatandaşları için gerekli önlemleri almayan Türkiye Cumhuriyeti devletine eleştiri ve geri dönüş çağrıları. Kültürlerin karşılaşmasını Güngör “etkileşim ve interaksinin başlaması” diye niteler (bkz. Güngör 1995: 14). Birinci dönemdeki “gurbet edebiyatı”nı burada göçmen edebiyatının oluşumu takip etmektedir.

1980-90 yıllarını kapsayan **3. Dönem**’de, türkülere yeniden bir ümitsizlik duygusunun hakim olduğunu tespit ediyoruz. Yukarıda sıralanan sorunların ardından iki kültür arasında bunalan eski ve yeni kuşakların, ümitsizlik duygularını ifade etmeleri çok doğal görünüyor. Bu dönemi karakterize eden bir önemli konu da vize şikayeti.

Tespiti yapılabilen türkülerin son dönemini (**4. Dönem**) 1990-95 yılları oluşturuyor. Burada da yine önceki sorunlar var. Ancak ayrıca zorunlu nedenlerle Almanya’yı çalışma mekânı ya da yurt seçenler artık burayı “acı vatan” olarak niteliyorlar. Bunu 1 Ocak 1991’de yürürlüğe konulan **Yeni Yabancılar Yasası**’nın bir sonucu sayabiliriz. Türkler, zorunlu olarak Alman vatandaşlığı seçeneği ile karşı karşıya bırakılmışlardır (bkz. Şen [t.y.]: 35). Türkülerin önemseydiği bir başka konu ise, Türklerin maruz kaldığı ırkçı saldırılar. Buna karşılık önerilen çözüm ise yine anlamlı: Dayanışma (bkz. Bölüm 5).

Almanya Türküleri'ni konularına göre türlerine ayırmaya çalışmak aslında, diğer araştırmacıların da belirttiği gibi, pek net bir sonuç vermiyor, çünkü hiç bir türkü homojen bir konuyu ele almamaktadır. Daha çok bir konu kompleksinden söz edilebilir ve her halükârda her bir türküde birden fazla konu, motif ve üslûp tespit etmek imkânı vardır.

Sonuç olarak vurgulanması gereken husus, geleneksel gurbet edebiyatı temeli üzerinde gelişen (Güngör 1995: 11), Almanya'daki sözlü Türk göçmen edebiyatının konuları doğrultusunda sosyal içerikli yeni türlerin elde edilebilmesidir. Bu türler, tıpkı diğer hususlarda olduğu gibi, ne tamamen gelenek sınırları içine sığmakta, ne de içinde geliştiği kültüre uymamaktadır.

Tespit edilebilen konular şunlardır: Gurbet, Almanya'da durum, Türk işçisinin vatansızlığı, Almanya'yı eleştiri, Alman kızına aşk, Dön çağrısı, Almanya'da evlilik, Alman'ın özellikleri, Mektup, Gelme! uyarısı, Almanya'da değişim, Şirin'in Düğünü, Alman dilinden şikayet vb. Bunlar, Almanya'da göçmen durumunda olan insanların yaşamlarına değişik açılardan yaklaşılarak ortaya koyma çabalarının türkü estetiği içindeki yansımalarıdır (bkz. Bölüm 6).

"Hans" diye genellenen Alman, bir Meister, politikacı, Nazi, Dazlak, patron olarak; fiziksel özellikleri bakımından sarı saçlı, kırmızı suratlı, şişman, kibirli, şeytana benzeyen, gülerken kızan, ne yaptığı anlaşılmaz, "hayvanat" cinsinden, domuz gibi kokan bir varlıktır.

"Helga" diye anılan kadınları ise bar-pavyonda ya da fabrika yollarında rastlanan mini etekli, bazen cadiya benzeyen, ama çoğunlukla güzel, sarışın, karnaval ve faşinglerde yakınlık kurulabilen, çıplak, göğüsleri açık saçık, seks delisi, erkeklere naz etmeden öptüren, kocaya saygısız ve itaatsiz insanlardır.

Kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın, hepsi asık suratlı, kendini beğenmiş, pis, tuvalette su kullanmayan, ayıp-günah bilmeyen, hürmet-hatır saymayan, caddelerde alenen aşk yapan, eş değiştiren, zina yapan, evlilikleri bozan, çocuklarının kimden olduğu bilinmeyen, gayri insanî, karaktersiz, sadakatsiz, gözü başkasının eşinde ve metres tutan bir insan tipi çizilmektedir.

Domuz eti yer, salam-sosis-Wurst'tan başka yemek bilmez, ekmek diye patates pişirir, sabah-akşam bira içer, içki diye insan satar, dini imanı para, bir

feniğin peşinde koşar, ahır gibi evleri yüksek kira karşılığı Türklere verir, işçinin hakkını yer, köle gibi çalıştırır, sigortasını ödemek istemez.

Hitler gibi birini çıkaran Almanlar ırkçıdır, yabancıyı asla sevmeyiz, son zamanlarda “kudurmuştur”, lafta insan haklarından bahseder, ama Türkleri ya sınır dışı eder ya da yakarlar. Onlara asla güvenilmez, kârdan başka dostluk bilmez, insanın yüzüne güler ardından kalleslik ederler. Tarihi silah arkadaşlığına ihanet etmiş; Türklere dostum deyip oyalamış, sonra “Yabancılar Kanunu” çıkarıp bir de vize uygulamasına başlamışlardır. Bunlar her türlü hakarete layıktır (bkz. Bölüm 7.1).

Imge araştırması bize gösteriyor ki, sözlü Türk göçmen edebiyatı, “halk benci”, yani Türk perspektiflidir; “ben – öteki” karşıtlığı üzerine kuruludur. Ancak kendi zayıflıklarını göstermekten asla çekinmez, hatta kendisiyle alay etmeyi bilir. Özellikle “Öteki”nin tanımlanmasında abartıya baş vurulurken, “öz”, genel değer yargıları yoluyla dile getirilir (bkz. Bölüm 7.2).

Türklere gelince; “Mehmet, Hasan, Osman” adlarıyla anılan Türk işçisi esmer, kara başlıdır, köylü ve işçi sınıfı kökenlidir. Bunlar birbirlerine *gardaş*, *bacı* diye hitab ederler. Ancak erkek egemen türkülerin kullandığı dil; argo, küfür, kaba saba sözler içeren, futbol kültüründen izler taşıyan günlük sokak konuşmasını yansıtır.

Türk, köyünde tarlasını satıp, öküzünü, sabanını, karısını ve çocuklarını terkediip Almanya’ya gelmiş garip ve fakir bir insandır, madende işçi, temizlik işlerinde “çöpçü”dür, horlanır. Bazen de işsiz kalır, Bahnhof’da yatar kalkar. Kendi hemşerileri tarafından da alaya alınır; fötr şapka başında, teybi boynunda, ucuz elbise giymiş, filtreli sigara ve Mercedes araba ile karikatür edilir. Almanca’yı öğrenmek için özel bir çaba gösterse de, başarılı değildir. Kendisini geri göndermek isteyen Almanlara kızar.

Almanya’da en kötü evlerde ya da Heim’larda barınır, kadın peşinde koşar, yaşlı Alman kadınlarıyla yaşayıp, yuvasını bozar. Namus, şeref, haysiyet için yaşadığını, aslında Almanya’ya para için değil zevkine geldiğini söyler, namusuna leke sürenin “anasını ağlatır”, yiğittir; Türklüğüne, bayrağına, kanunlarına saygı gösterir, milliyetçidir, birlik beraberliğe önem verir. Türk kadını asla kötü olamaz; o, moda uymaya, ulu orta gezmeye kalkmamalı, kocasına itaat etmeli, çocuklarının anası olmalıdır.

Burada betimlenen “Türk imgesi”, ilginçtir, yazılı göçmen edebiyatının Türkçe kolu sayabileceğimiz Fakir Baykurt’un öykülerinde de bir “ideal” olarak resmedilir; bu imgenin gerçekliğe aykırı düşmesi haklı olarak eleştiriye konu olmuştur. Tıpkı türkülerde olduğu gibi, olumsuz öğeler içeren yukarıdaki gerçeklik karşısında, türkü söz yazarlarının çizdiği idealleri Baykurt’un da yapay olarak öykü kişilerine uygulatması, “edebiyat düzeyi” bakımından bir eksiklik olarak nitelenmektedir (Kula 1988: 106).

Sözlü göçmen (türkü) edebiyatından Almanca kaleme alınan yazılı edebiyata geçiş sürecinde önemli bir köprü görevini üstlenmiş görünen **Türkçe yazılı göçmen edebiyatının** özellikle karakterleri açısından incelenmesi başlı başına ilginç bir araştırma konusu olabilir. Nitekim, bu öykülerde ulu orta gezip, uygunsuz davranışlarda bulunan Türk kadınlarının hangi cezaya çarptırıldıkları (bkz. Baykurt 1986: 90) ve erkekten beklenen davranış biçiminin ne olduğu da anlatılır: “Almanya’ya gelince inancını güçlendirdi. İçkiden, sigaradan temelli çekti elini. Çok şükür, bin şükür domuz eti yemedi. Harama uçkur çözmedi.” (Baykurt 1986: 94).

KAYNAKÇA

- ATILGAN, Halil - Turhan, Salih Malatya Musıkî Folkloru, Malatya Belediyesi Kültür Yayınları no: 1, Ankara 1999.
- ALBRECHT, Richard: "Was ist der Unterschied zwischen Türken und Juden?" (Anti) Türkenwitze in der Bundesrepublik Deutschland 1982: Versuch über ein gesellschaftliches Dunkelfeld". Zeitschrift für Volkskunde, 78. Jg., 1982, s. 220-229.
- Alman Halk Türküsü Arşivi. F 8331 nolu belge: "Das neue Deutschlandlied".
- ANHEGGER, Robert: "Die Deutschlandserfahrung der Türken im Spiegel ihrer Lieder. Eine 'Einstimmung'", Gastarbeiterkinder aus der Türkei: zwischen Eingliederung und Rückkehr. Hrsg. von Helmut Birkenfeld. Beck'sche Schwarze Reihe, Bd. 262, München 1982.
- AVCI, Haydar: "Almanya Gurbeti ve Türküleri". Halk Kültürü, 5. Kitap, 1985/1, İstanbul 1985, s. 11-22.
- AYTAÇ, Gürsel: "Almanca Yazan Türklerin Artıları, Eksileri". Edebiyat Yazıları III, Gündoğan, Ankara 1995.
- BAYKURT, Fakir: Duisburg Treni. Remzi Kitabevi, İstanbul 1986.
- BAYPINAR, Yüksel: "Türk Şairleri Türkçeye Çevirmek". Littera Edebiyat Yazılar, Cilt: 3, 1992.
- BAYPINAR, Yüksel: "Alman Dilinin Türkleri". Türk Yurdu, Sayı: 153-154, Mayıs-Haziran 2000, s. 66-68.
- BOZ, Mustafa: Almanya'daki Türk İşçilerinin Sorunlarını Dile Getiren Türkü Metinleri. Bitirme Tezi, Konya 1996.
- CEYHUN, Ozan: Almanya'da Bir Türk. Sis Çanı Yayınları: 6, İstanbul 1995.
- CEYLAN, Yücel: Rap Metinlerinde Kültür Karşılaşması. Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Konya 1999.
- DEMİRCİ, Halim: Nasreddin Hoca Almanya'da, Berlin 1999.
- Der Deutschunterricht 5/93: Literatur Fremder Kulturen: Türkei. Begründet von Robert Ulshöfer, Jg. 45, 1993.
- Deutsch-Türkisches Symposium 1997: Was ist ein Deutscher - Was ist ein Türke? Edition Körber Stiftung, Hamburg 1998.
- DUNDES, Alan: "Kennt der Witz kein Tabu? Zynische Erzählformen als Versuch der Bewältigung nationalsozialistischer Verbrechen". Zeitschrift für Volkskunde, 83. Jg., 1987, s. 21-31.
- DÜNDAR, Can: "Yabancılaşma Mahkûm Olmak". Aktüel, Sayı: 436, 1999, s. 16.

- ENGİN, Aydın: Ben Frankfurt'ta Şoförken (Kendimle Röportajlar). İletişim Yayınları: 130, İstanbul 1991.
- ERYILMAZ, Abdullah: Gastarbeiterlieder. İşçi Şarkıları. Deutsch-Türkisch. Majör Müzik Yapım Ltd. Şti (Kaset).
- ESEN, Ahmet Şükrü: Anadolu Ağrıtları. Yay. Haz. Pertev Naili Boratav ve Rémy Dor, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları:239, Edebiyat Dizisi: 59, Ankara 1982.
- FISCHER, Helmut: "Ethnische Stereotypen in der gegenwärtigen Volkserzählung". Fabula 31, 1990, s. 262-271.
- GÖZAYDIN, Nevzat: "Almanya'da Türk İşçileri, Dil-Folklor Olayları". Türk Folklor Araştırmaları, Sayı: 307, Şubat 1975, s. 7217-7218.
- GÖZAYDIN, Nevzat: "Federal Almanya'daki İşçilerimiz Arasında Gelenek Değişiklikleri Üzerine: Ad Verme ve Örnekleri". II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri. IV. Cilt: Gelenek, Görenek ve İnançlar, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 40, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 11. Ankara 1982. s. 209-225.
- GÖZAYDIN, Nevzat: "Federal Almanya'da İki Dillilik ve Değişen Türkçe". Uluslararası Türk Dili Kongresi 1988 (26 Eylül 1988 - 3 Ekim 1988), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 655, Ankara 1996. s. 107-114.
- GÖZAYDIN, Nevzat: "Federal Almanya'da Yaşatılan Halk Şiirimizden Örnekler". Şükrü Elçin Armağanı. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1983'ten Folklor Dünyasından, Yargı Yayınları, Ankara 1991, s. 196-211.
- GÖZAYDIN, N.: "Federal Almanya'da Türk Şiiri". Türk Dili . Türk Şiiri Özel Sayısı V (Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri), Sayı : 531, Mart 1996, s. 700-726.
- GÖZAYDIN, N.: "Türkçenin Federal Almanya'daki Değişimi". Türk Dili, Sayı: 547, Temmuz 1997, s. 6-14.
- GÜNEY, Eflatun Cem: Folklor ve Halk Edebiyatı. Özellikleri, Sözlü Gelenekleri ve Yazılı Örnekleri. Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1971.
- GÜNGÖR, Veyis: "Batı Avrupa Türk Edebiyatı". Türk Kültürü 38 (381), 1995, s. 11-16.
- HIRSCHBERG, Walter (Hg.): Neues Wörterbuch der Völkerkunde. Ethnologische Paperbacks, Reimer Verlag, Berlin 1998.
- HOLZAPFEL, Otto: Lexikon folkloristischer Begriffe und Theorien (Volksliedforschung). Studien zur Volksliedforschung, Bd. 17. Peter Lang, Bern vs. 1996. s. 335 vd. "türkische Gastarbeiter"
- KALKAN, Emir: XX. Yüzyıl Türk Halk Şairleri Antolojisi, Kültür Bakanlığı: 1295, Gençlik ve Halk Kitapları: 61, Ankara 1991.
- KASTORYANO, Riva: Kimlik Pazarlığı. Fransa ve Almanya'da Devlet ve Göçmen İlişkileri. İletişim Yayınları: 600, İstanbul 2000.
- KAYIHAN, Hasan: "Batı Avrupa'da Türk Romanı -veya- Var mı. Yok mu?" Türk Yurdu, Sayı: 153-154, Mayıs-Haziran 2000, s. 73-76.
- KOCADORU, Yüksel: Die Türken. Studien zu ihrem Bild und seiner Geschichte in Österreich, Dissertation, [Klagenfurt 1990], Birlik Ofset, Eskişehir.

- KOCADORU, Yüksel: Deutschsprachige Literatur von Türken. Zwischen ost-westlicher Ästhetik. Es-
kişehir 1997.
- KOCADORU, Yüksel: "Türk Germanistlerinin Almanca Yazan Türklerin İncelenmesine Katkıları". 6.
Germanistik Sempozyumu Bildirileri (27-28 Ekim 1997). Açılımlar-Olanaklar ve Erekler.
Mersin 1998, s. 236-243.
- KULA, Onur Bilge: "Die interkulturelle Funktion der Immigrantenliteratur - dargestellt am Beispiel des
türkischen Autors Fakir Baykurt -". Ankaraner Beiträge zur Germanistik. Hrsg. von der
Pädagogischen Verbindungsstelle am Deutschen Kulturinstitut Ankara, Ankara 1988, s.
99-108.
- KURUYAZICI, Nilüfer: "Alman Okurlar ve Türk Göçmen Yazınına Yeni Bir Bakış". Hürriyet Gösteri,
Sayı: 144, Kasım 1992.
- LINDER-BEROU, Waltraud: Von der Mündlichkeit zur Schriftlichkeit? Untersuchungen zur Interde-
pendenz von Individualdichtung und Kollektivlied. Artes Populares, Bd. 18, Frankfurt/M
vs. 1989.
- MUSCHL, Barbara: "Lied und Leid. Die Musikszene der Skinheads wird Forschungsfeld der Fre-
iburger Volkskunde". Freiburger Uni Magazin. Nr. 4, Juli 1993, s. 8-10.
- ÖREN, Aras: Paradies kaputt. Erzählungen. dtv Bd. 10460, München 1986.
- ÖZHAN, Mevlüt - Kırıcı, Emine - Özçörekçi, N. Zeynep - Gözükcü, Ömer - Küren, Mukadder: Yaşa-
yan Halk Ozanları Antolojisi. Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme
Genel Müdürlüğü Yayınları: 184, Halk Edebiyatı Dizisi: 41, Ankara 1992.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: Das türkische Volkslied als sprachliches Kunstwerk, Studien zur Volkslied-
forschung Bd. 15, Peter Lang Verlag, Bern vs. 1994.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "Song 2000" ve Türk İşçilerinin Yarattığı Türküler". Konya Postası, 16 Mayıs
1996.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "Arşiv Projesinden Almanya'daki Türk İşçilerinin Türkü Geleneğinin Derlenme-
sine". Selçuk Haber, Sayı: 9, Ocak 1998a, s. 10, 13.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: "Almanya'da Yaşayan Türk İşçilerinin Türküleri Üzerine". Folklor / Edebiyat III
(15), Sonbahar [1998b], s. 111-116.
- ÖZTÜRK, Ali Osman: Alman Oryantalizmi. 19. Yüzyıl Alman Halk Kültüründe Türk Motifi. Vadi Ya-
yınlar: 112, Toplum Dizisi: 42. Ankara 2000.
- PAZARYAKA, Yüksel: Mölln ve Solingen'den Sonra Almanya Üzerine, Sis Çanı Yayınları: 5, İstan-
bul 1995.
- REINHARD, Ursula: Vor seinen Häusern eine Weide. Volksliedtexte aus der Süd-Türkei, Berlin
1965.
- Kurt und Ursula Reinhard: Auf der Fiedel mein. Volkslieder von der osttürkischen Schwarzmeerküs-
te, Berlin 1968
- REINHARD, Ursula: "Türkische Musik: ihre Interpreten in West-Berlin und in der Heimat. Ein Verg-
leich". Jahrbuch für Volksliedforschung, 32. Jg., Berlin 1987, s. 81-92.
- REINHARD, Ursula - de Oliveira Pinto, Tiago: Sängers und Poeten mit der Laute. Türkische Aşık und
Ozan. Veröffentlichungen des Museums für Völkerkunde - Berlin, Neue Folge 47, Berlin
1989.

- SADIK, Abdullah: Alman Gelin, Gonca Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul (t.y.).
- SCOGNAMILLO, Giovanni: Batı Sinemasında Türkiye ve Türkler, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996.
- SULIAK, Hasso: "Böses Schmählied bei Justitia nicht geahndet: 'Spott' im Amtszimmer ohne Folgen". Westdeutsche Allgemeine Zeitung, 2 Juni 1993. (Alman Halk Türküsü Arşivi'nde "F 9226" numarayla kayıtlıdır).
- ŞEN, Faruk: Bonn-Ankara Hattı, Önel Verlag, Köln (t.y.).
- ŞİMŞEK, Esmâ: Kadırlı ve Osmaniye Ağrıları, Antakya 1993.
- TAN, Nail – Turhan, Salih (Haz.): Kırıkkale Halk Müziği. Ankara 2000.
- TANER, Haldun: Berlin Mektupları, Haldun Taner Düz Yazıları: 2, Bilgi Yayınları: 298, Ankara 1984.
- TANSES, Hamdi: Halk Türküleri. Güfte ve Besteleriyle, Say Yayınları, İstanbul 1995.
- TOKDEMİR, Aslıhan: Dil Edinimi ve Yabancı Dil. Çocuk ve Yetişkinlerde Dil Edinme ve Dil Öğrenme Üzerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım. Sam Yayınları: 97.39, Ankara 1997.
- TOKER, Yalçın: Tarih İtiraz Ediyor: En Üsttekiler Türkler. Toker Yayınları: 197, İstanbul 1986.
- TOLON, Mahmut: Alamancı Gözüyle Bıyıklı Karikatür: Keçi ve Zina. Sel Yayıncılık, İstanbul 1993.
- Toplum ve Bilim, Sayı: 82. Güz 1999.
- TURAN, Kadir: Almanya'da Türk Olmak. F. Almanya'da Yaşayan II. Kuşak Türkler'in Sosyalleşmesini ve Kültür Değişmesi, Sumer Kitabevi Yayınları, İstanbul 1992.
- UĞURLU, Aslı: Al Sana Türkçe Rap". Hürriyet, 9 Eylül 1997.
- UYŞAL, Muammer (Derl.): Yahudi, Papaz, Cimri Fıkraları. Seçme Fıkralar Dizisi: 4, Uysal Kitabevi Yayın No: 320, Konya 1999.
- ÜLKÜ, Vural: "Çalınan Böbrek veya: Günümüz Söylencelerinden Bir Örnek". Türk Dili, Sayı: 541, Ocak 1997, s. 55-64.
- VOCELKA, Karl (Hrsg): Mitteleuropa und die Türken - Politische und kulturelle Beziehungen zwischen zwei Kulturen. Österreichischer Bundesverlag, Wien 1983. Aus der Zeitschrift "Aula". (Kocadoru [1990]: 399'dan)
- WALLRAF, Günter: En Alttağlar. Çev. Osman Okkan. Milliyet Yayınları: 58, İstanbul 1986.
- WUNDERLICH, Michael: "Brücke ins andere Land". Nürnberger Nachrichten, 6 Mai 1986.
- YAVUZ, Hilmi: "Yağmur Atsız İçin Küçük Akşam Müziği". İnsanlar, Mekânlar, Yolculuklar. Boyut Kitapları, İstanbul 1999, 23-25.
- ZAMAN, Süleyman (Haz.): Mahzunî Şerif. Yaşamı, Dünya Görüşü, Şiirleri. Ürün Yayınları, Ankara 1997.
- ZENGİN, Dursun: "Göçmen Edebiyatı. Yeni Bir Yazarımız: Mehmet Kılıç ve 'Fühle Dich Wie Zu Hause' Adlı Romanı". Dil Dergisi, Sayı: 88. Şubat 2000, s. 61-81.

TÜRKÜLERİN LİSTESİ

(Listeye "Giriş Dizeleri" alınmış, dizelerin karşısına, ait oldukları türkünün söyleniş biçimi ve türü de belirtilmiştir.)

- 1) *Almanya derler dağın içinde (?)*
- 2) *Ah bana derler yükünü sen götür* (Uzun hava [Arguvan ağzı]) (2)
- 3) *Almanya yolları uzayıp gider (?)*
- 4) *Dolu testiye su koysam almıyor (?)*
- 5) *Geniş olur Almanya'nın yolları (?)*
- 6) *Almanya acı vatan* (?: muhtemelen kırık hava)
- 7) *Vay beni ağlarım aman Alim (?)*
- 8) *Kar yağar kar üstüne (?)*
- 9) *Almanya içi çarşı vb. maniler (?)*
- 10) *Ay doğmuş penceresimin (?)*
- 11) *Onun burda taşı toprağı vardır* (bkz. türkü no: 80)
- 12) *Bir adımız Alamanya beyleri (?)*
- 13) *Ayrı düştüm vatanımdan ilimden (?)*
- 14) *Yenilip yıkılan bir enkaz iken (?)*
- 15) *Mahv ettik ömrü beller büküldü (?)*
- 16) *Bir kara sevdadır vatana hasret (?)*
- 17) *Yağmur yağar Almanya'da (?)*
- 18) *Yine kara duman çöktü (?)*
- 19) *Alnına dökülmüş kâkül bir tutam (?)*
- 20) *Anadolium insan dolu (?)*
- 21) *Karlı dağlar yine döndü yeşile (?)*
- 22) *Boynu bükük bükük benim yavrular (?)*
- 23) *Yol üstünden yol geçiyor (?)*
- 24) *Gülerken de kızıyorlar (?)*
- 25) *Siladan bir selam gelse (?)*
- 26) *Gurbet elin toprağında (?)*
- 27) *Alaman kızına verme gönlünü (?)*
- 28) *Gönlümü kaptırdım Alman kızına (?)*
- 29) *Akıl ermez Alamana (?)*
- 30) *Yel mi attı sel mi attı (?)*
- 31) *Alaman'ın yurdunu*
- 32) *Almanya acı vatan* (bkz. türkü no: 6)
- 33)* *Yaktı beni zalim felek* (Bağlama, erkek solo, uzun hava)

- 34)* Aşılmaz dağları aştım da geldim
 35)* Bkz. türkü no: 102.
 36) *Almanya'da evlilerin vay başına, vay başına*
 37)* Almanya'ya gelenli

 38) *Hersene ocak ayında*
 39)* Almanya'da olanların

 40) *Nasıl methedeyim Almanya seni?*
 41)* Kısmet oldu Almanya'da çalışmak
 42)* Ömür boyu iş aradım
 44) *İsrail girdi Arab'a/ Avrupa döndü turaba*
 45)* Aşığım ben deli gibi

 46)* Sabah erken çıkar yola

 47)* Bir öpücük yanağından

 48)* Nerden geldim Berlin'e

 49)* Komm zu mir gel yanıma le le liebe Gabi

 50)* Meister'in yüzü gülmez
 51)* Ne mektubun gelir ne de selamın

 52)* Yüzüme güldü durdu

 53)* Hakkınızı helal edin bize

 54)* Hayatımız mantar oldu
 55)* Almanya dedikleri

 56)* Bir zamanlar iş çoktu

 57)* Türköz'üm destana koyda söyle bunları

 58)* Mektubunu aldım canım pederim

 59)* Almanya'ya gidiyorum Memed'im

- (Bağlama, erkek solo, uzun hava [bozlak])

 (Bağlama, erkek solo, kırık hava)
 (Bağlama ve nefesli saz vs., kadın solo, kırık hava (nanananay sözü tempo tutmaya uygun)
 (Bağlama, erkek solo, kırık hava)
 (Bağlama, erkek solo, kırık hava) (M. Çobanoğlu, Ş. Taşlıova tarzı aşıklama)
 (Bağlama, erkek solo, kırık hava)
 (Bağlama, erkek solo, kırık hava)
 (Bağlama, erkek solo, kırık hava)
 (Orkestra (bağlama baş enstrüman), erkek solo, kırık hava)
 (Bağlama, zil, darbuka vs.; erkek solo, kırık hava [Oyun havası] Diyaloglu.
 (Bağlama, erkek solo, kırık hava [oyun havası temposunda]
 (Elektro bağlama, darbuka, erkek solo, kırık hava)
 (Orkestra [bateri, bağlama, gitar vs.], iki kişilik erkek koro, oyun havası)
 (Elektro bağlama, erkek solo, kırık hava)
 (Bağlama, nefesli çalgı vs., kadın solo, hüzünlü kırık hava)
 (Elektro bağlama, darbuka, erkek solo, kırık hava (Oyun havasına yakın)
 (Elektro bağlama, keman vs., erkek solo, kırık hava (oyun havası; son bölüm enstrümantal)
 (Bağlama, erkek solo, kırık hava)
 (Bağlama, darbuka, erkek solo, kırık hava (oyun havası)
 (Orkestra, erkek solo, kırık hava; ara müzik nefesli çalgıyla)
 (Bağlama, erkek solo, metin resitatif, nakarat oyun havası [Çiçekdağı, Bitir Kırşehir'in gülleri tarzında]
 (Elektro bağlama, darbuka; kadın solo, kırık hava)
 (Elektro bağlama, darbuka, keman; kadın solo, kırık hava (oyun havası)

60)* Almanya'da neler çektim Mehmed'im

61)* Heves etme kardeş gurbet eline

62) Bugün yarın diyerek gençliğim gitti

63)* Gastarbeiter raus diyor

64)* Dolanı dolanı sokaklarını

65)* Neyine gelmişim şu Almanya'nın

66)* Fırınlara yaktığın çağa doğru mu?

67)* Döneceğim sevgilim senin yanına

68)* Sokakları süpürürüm hey hey Naziler

69)* Cartel bir numara en büyük

70) Almanya'dan geldin belli trenle

71)* Yıllar boyu Almanya'da sürünmüş

72)* Çoban oldum şu gönlümü güderim

73)* Bizi böyle gurbet ele bağlayan

74)* Almanya derler de olmaz olaydı

75)* Almanya'nın kahırını bitmez tükenmez

76)* Bir mektup gönderdim Almanya'dan

77)* Sılam yok mu neden gurbet gezerim

78)* Beş tane yavrumu bıraktım sefil

(Bağlama ekibi, darbuka, zil; kadın solo, hüzünlü kırık hava)

(Elektro bağlama, klarinet; erkek solo, uzun hava)

(Orkestra, kadın solo, ?)

(Bağlama, darbuka; erkek solo, kırık hava [oyun havası])

(Orkestra [elektro bağlama, keman, darbuka vs.], kadın solo, kırık hava)

(Elektro bağlama, keman darbuka; kadın solo, hüzünlü kırık hava)

(Çalgı: bağlama, bateri. Söyleniş: erkek solo, nakarat koro, oyun havası)

(Darbuka, keman, nefesli çalgı, bağlama; kadın solo, hüzünlü kırık hava)

(Orkestra [Elektro bağlama, keman, bateri], erkek solo, nakarat koro [kadın sesi mevcut], kırık hava [oyun havası].

(Orkestra, erkek solo, nakaratta kadın-erkek karışık koro, kırık hava (oyun havasına yatkın), resitatif (Rap)

(Bağlama, erkek solo, ?)

(Bağlama, erkek solo, kırık hava = Orta hava).
Ana metin (Çobanoğlu, Taşlıova tarzı aşıklama) resitatif, nakarat tempolu. Hem önsöz'ü hem giriş'i var.

(Bağlama ekibi (Mey, darbuka), kadın solo, kırık hava [son bölümden itibaren oyun [roman] havasına dönüşüyor], söz-müzik tezat teşkil ediyor)

(Orkestra (elektro bağlama, bateri vs.), erkek-ler korusu, kırık hava [Değiş tarzında]. Oyun havasına dönüşüyor.

(Sanat müziği sazları [Klarinet, kanun, cümbüş vb.], kadın solo, uzun hava: gazel). Deniz dalgaları ve resitatif bölümleri var.

(Bağlama, erkek solo, uzun hava)

(Bağlama, erkek solo, uzun hava)

(Bağlama, erkek solo, uzun hava)

(Bağlama, darbuka, nefesli çalgı vs; kadın solo, hüzünlü kırık hava)

- 79)* Yıllarca gurbet yolu yürüdüm
 80)* Onun burda taşı toprağı vardır
 81)* Sarmaş dolaş olmuşuk
 82)* Zeynebim Almanya'nın yolunu tuttu
 83)* Günler aylar geçiyor
 84)* Almanya yolları bükülür gider
 85)* Çeşit çeşit babalı
 86)* Şirin bize leke sürdün
 87)* Damah ettin paraya
 88) İlk geldiğim güzel şehir
 89)* Ulan Almanca Germanca
 90) Öküzü ölürse çiftin süremez
 91)* Bu diyorki çekin gidin
 92)* Almanya sen de babamı götürdün
 93)* Ülkeden ülkeye taşydın göcü
 94)* El kapısı batsın yere
 95) Yurdumda Almanyalı
 96a)* Elin memleketi bize yar olmaz
 96b)* Bizim şu koca dünyada
 97) Yola çıkma, iyi düşün
 98) Almanya'nın konakları
 99) Bizim Yemen illerine benzedin
 100) Ellinci yılda milletim
 101) Avrupayı size bir metheyleyim
 102)* Çukurova derler geniş ovamız
 103) Söyle kurban olam, söyle dilen dolanam
 104) Bkz. türkü no: 76.
 105) Aziz dostum av zamanı geldi mi?

- (Elektro bağlama, erkek solo, uzun hava)
 (Orkestra [bağlama, darbuka, nefesli çalgı, zil vs.], kadın solo, kırık hava)
 (Bağlama, darbuka, zil; kadın solo, kırık hava (hüzünlü içeriğine rağmen oyun havası)
 (Bağlama ekibi, kadın solo, hüzünlü kırık hava; ağlamaklı icra ediliyor, arada resitatif bölüm var)
 (Bağlama, darbuka, zil vs.; kadın solo, kırık hava). Temposu oyun havasına yakın, söz hüzünlü, müzik neşeli.
 (Elektro bağlama, erkek solo, uzun hava)
 (Bağlama, darbuka; erkek solo, kırık hava)
 (Elektro bağlama, kadın solo, kırık hava)
 (Elektro bağlama, darbuka; erkek solo, kırık hava [oyun havası temposunda]). Son kıtası itibarıyla resitatif türkölere yakın.
 (Bağlama, kadın solo, kırık hava)
 (Bağlama. erkek solo, tempolu kırık hava; notası var)
 (Bağlama, erkek solo, muhtemelen kırık hava)
 (Bağlama, kadın solo, kırık hava, deyiş)
 (Bağlama, erkek solo, uzun hava)
 (Bağlama, kadın solo, kırık hava, deyiş)
 (Bağlama, erkek solo, kırık hava; hüzünlü deyiş)
 (Bağlama ?, erkek solo, kırık hava; notası var)
 (Orkestra (elektro bağlama, kanun, bateri vs.), erkek solo, hüzünlü kırık hava)
 (Orkestra (elektro bağlama, kanun, bateri vs.), iki kişilik erkek koro, oyun havası)
 (Bağlama. erkek solo, kırık hava)
 (Bağlama, erkek solo, kırık hava ?)
 (Bağlama. erkek solo, kırık hava)
 (Bağlama, erkek solo, kırık hava)
 (Bağlama, erkek solo, kırık hava ?)
 (Bağlama, erkek solo, uzun hava [Bozlak])
 (?, erkek solo, muhtemelen uzun hava)
 (Bağlama, erkek solo, ? muhtemelen kırık hava)

- 106)* Veremedik bir güzele kararı (Orkestra (bağlama, darbuka, keman vs.), kadın solo, **kırık hava**)
- 107)* 1963 wurde ich hierher geholt (Orkestra, erkek solo, hareketli [**kırık hava**]). Resitatif. Sonda makina ya da tren rayı sesi var. Almanca söyleniyor.
- 108)* Bak babam babacığım (Orkestra, çocuk korusu, **çocuk şarkısı**. Türkçe şarkı.
- 109)* Du bist in Deutschland/ Das ist ein Problem (Klarinet ve piyano vs., “Bir yiğit gurbete gitse” müziği eşliğinde, erkek solo Almanca metni sunuyor [**resitatif**], metin içinde “Alamancı” sözü Türkçe: Metin, iki kez tekrarlanan “rost-frei” [passız = sağlam] sözüyle bitiyor.
- 110)* Das ist kein Leben Memo (Orkestra, erkek solo, Nakaratı koro, **kırık hava**; Almanca söyleniyor)
- 111)* Hans Peter Hans Peter (Orkestra (bağlama, nefesli çalgı vs.), erkek solo, **kırık hava**; Almanca-Türkçe söyleniyor)
- 112)* Biliyor musun sevdiğim (Orkestra, erkek solo, **hareketli**). “Elbet bir gün kavuşuruz oy” dizesi defalarca tekrarlanıyor.
- 113)* Ich komme aus Anatolien/ Anadolu'danım ben (Modern çalgılarla giriş taksimi, bağlama ve su sesi), erkek solo, sonra **hareketli**. İlk bölüm Almanca, ikinci bölüm Türkçe. Sonra yine Almanca ve Türkçe. “Anadolu'dan” sözü defalarca tekrarlanıyor.
- 114)* Ay doğar bedir bedir (Orkestra, kadın solo, **kırık hava**). (Sonunda konuşma var; resitatif) (114)
- 115)* Yıllar önce geldik buralara (Orkestra, rap, erkek koro) (**resitatif**)

**) Yıldızlı türkü/şarkılar, elimizde ses kaydı olarak mevcut olup, tespitler bizzat dinlenilerek yapılmıştır. İtaliy yazılanların ise kontrolü yapılamamıştır.*

TÜRKÜ METİNLERİ

I. HAYDAR AVCI'NIN YAYIMLADIĞI TÜRKÜLER

1.

1

Almanya derler dağın içinde
Kırmızı gül açmış bağın içinde
Ellerin sevdiği köyün içinde
Benim yarım gurbet ilde dolanır

2

Saçım uzun ben bu saçı satarım
Almanya'ya dertli mektup atarım
Gözetirim postayı mektup gelmezse
Hasta olur yataklarda yatarım

2.

1

Ah bana derler gam yükünü sen götür
Benim yük götürür dermanım mı var
Bu sene bu seni
Ah elin kızı bu sene bu sene
Şaşkın gelin bu sene bu sene

2

Ah hasret kaldım saramadım belini
Dertli dertli gezdim Alman elini
Bu sene bu sene
Ah elin kızı bu sene bu sene
Şaşkın bu sene bu sene

3

Ah Malatya yolunda kervanım mı var
Kız beni öldürmeye fermanın mı var
Bu sene bu sene
Ah elin kızı bu sene bu sene
Şaşkın gelin bu sene bu sene

4

Ah gitme güzel dayanamam derdine
Uzadı yol gelemem ki yurduna
Bu sene bu sene
Ah elin kızı bu sene bu sene
Şaşkın gelin bu sene bu sene

3.

1

Almanya yolları uzayıp gider
Hep bana düşmüş acıyan keder
Sevdiğim de döne döne el eder
Ölmeden öldürdü hasretlik beni

2

Bilseydim şu Almanya'ya gelmezdim
Ayrılık da nedir ben de bilmezdim
Garib olup gurbet ilde kalmazdım
Muhanetin derdi ne çetinmiş

3

Çekerim hasreti böyle kalır mı
Gönül aradığını birgün bulur mu
Almanya derler de bize yurt olur mu
Ölmeden öldürdü gurbetlik beni

4.

1

Dolu testiye su koysam almıyor
Boş testiye de hiç dolmuyor
Kör ola muhanet haldan bilmiyor
Elim kolum bağlı çöllerde kaldım
Garib oldum yaban ellerde kaldım

2

Turnalara dertlerimi söyledim
Ayrı düştüm yâre selam eyledim
Bir efkâr bastı da coştum ağladım
Gurbet elde kalan güler m'ola
Ağlar ağlar göz yaşını siler m'ola

5.

Geniş olur Almanya'nın yolları
Acep neden anlaşılmaz dilleri
Duydum açmış bizin elin gülleri
Köyümüzde soğuk sular çağlar mı

6. (bkz. 32)

1

Almanya acı vatan
Adama hiç gülmeyi
Nedendir bilemedim
Gidenler hiç gelmeyi

2

Üçü kız iki oğlan
Kime bırakıp gittin
Böyle güzel yuvayı
Ateşe yakıp gittin

3

Almanya'ya gitmişsin
Orada evlenmişsin
Tam yedi sene oldu
Evine gelmemişsin

4

Az çok para yollarsın
Bu para neye yarar
Beş çocuklu ailen
Hepsi seni arar

7.

1

Vay beni ağlarım anam Alim
Ağlarım yana yana
Derdim diyeceğim aman Alim
Hiç derdi olmayana

2

Ah gidi Karadeniz aman Alim
Suların ne karadır
Senin de benim gibi aman Alim
Yüreğin mi yaradır

3

Gemiler yanaşmaz mı aman Alim
Sandallar dolaşmaz mı
Sil gözünün yaşını aman Alim
Ayrılan kavuşmaz mı

4

Alamanya dediler
Bir ileri bir geri
Kör olasin Almana
Ağlattın gelinleri

8.

Kar yağar kar üstüne
Çıktım duvar üstüne
Size bir şey söyleyim
Şu Almana üstüne

9.

MANİLER

1

Almana içi çarşı
Dükkanlar karşı karşı
Baba uzağa gitme
Dökerim kanlı yaşı

2

Almana yollarına
Taş atsam göllerine
İlikte düğme olsam
O yarin kollarına

3

Dereler yandan gelir
Bu sevda candan gelir
Sevdiğim koku sürmüş
Ta Almana'dan gelir

4

Ağaç altında minder
Minderi terse dönder
Kör olası Almana
Yarimi bana gönder

5

Tren gelir öterek
Kömürleri dökerek
Vatanımdan ayrıldım
Göz yaşımı dökerek

6

Şu dağlar duman oldu
Hallerim yaman oldu
Yar gitti Almanya'ya
Bir hayli zaman oldu

7

Kapının önü pınar
Elimi yusam donar
Almanya'ya yar gitti
Yüreğim ona yanar

8

Kapının önü mış mış
Benim yavrum uyumuş
Babası Almanya'da
Hiç haberi yoğumuş

9

Boran eser yel olur
Yağmur yağar sel olur
Çekilmez gurbet kahrı
El kapısı zor olur

10

Dağları delemedim
Yanına gelemedim
El kapısı zorumuş
Çekmeden bilemedim

11

Almanya'nın kızları
Çekilmiyor nazları
Kör olsun kahpe felek
Garib etti bizleri

12

Alamanya bu mudur
Testi dolu su mudur

Tezden gelirim dedin
Tez gelişin bu mudur

13

Almanya'nın yollarında
Ördek yüzer göllerinde
Çağırdım yari gelmedi
Tüy bitirdim dillerimde

14

Almanya uzak gurbet
Haberin tez ilet
Bir gün olur biter mi
Çekilen bunca hasret

10.

ALMANYA ÜZERİNE DEYİŞLER

1

Ay doğmuş penceremin
Perdesinin ardından
Çekeriz hasretliği
Kurtulmanın derdinden

2

Akarız bir sel gibi
Gurbete çağıl çağıl
Çekiriz hasretliği
Çekmemek elde değil

3

Ay doğmuş parıl parıl
Hamburg'u aydınlatır
Şu memleket hasreti
Yüreğimi  ınlatır

4

Gurbet kurtuluş olmaz
Elin kahrı çekilmez
Ne zaman döneceğiz
Bunu hiç kimse bilmez

Söyl: S. Gürbüz

11.

Alamanya Gardaşımı Geri Ver (bkz. 80)

1

Onun burda taşı toprağı vardır
Alamanya gardaşımı geri ver
Düz ovası yeşil yaprağı vardır
Alamanya gardaşımı geri ver

2

Toprağımda elin kara sabanı
Gönderin amcamı, verin bababı
Bağırma basarım yırtık abamı
Alamanya gardaşımı geri ver

3

Bizi garib eden beyler utansın
Haksız padişahın makamı yansın
Pirenin emdiği devler utansın
Alamanya gardaşımı geri ver

4

Anadolu MAHZUNî'nin anası
Fabrikası değirmeni, binası
Yeter artık bizden beter yanası
Alamanya gardaşımı geri ver
Dön anam, dön bacım, dön gardaşım, Anadolu'ya dön.

Söyl: Âşık Mahzunî Şerif

12.

Alamanya Beyleri

1

Bir adımız Alamanya beyleri
Bir adımız Anadolu yabanı
Döner şeritlere dişli çark olduk
Daha bırakmadan kara sabanı

2

Gurbet desen bildiğin gurbet değil
Bu memleket bizim memleket değil
Hasret bile o eski hasret değil
Ne öldürür, ne ondurur adamı

3

YAĞMUR olsam kirpiklerim ıslanır
Saçını okşasam elim paslanır
Dar günümde usul usul seslenir
Almanı da deli gönül Almanı

Söyl: Yağmur Atsız

13.

Mecbur Etti

1

Ayrı düştüm vatanımdan ilimden
Servetim yok, sermayem yok elimden
Bilinmiyor yoksulların halinden
Almanya'ya mecbur etti fakirlik

2

Gözüm kaldı vatanımın yolundan
Kimse bilmez fakirlerin halinden
Çekemem bu hasreti gelse elimden
Almanya'ya mecbur etti fakirlik

3

SEYFİLÎ'yim vatan bana çok uzak
Seyyah olup kısmet peşinde gezek
Kimi kömür yakar bizde yok tezek
Almanya'ya mecbur etti fakirlik

Söyl: Âşık Seyfilî (B. Almanya)

14.

Sonunda

1

Yenilip yıkılan bir enkaz iken
Yaratıpta tekrar kurduk sonunda
Bunca emeğimiz hiçe sayıldı
Auslander Raus olduk sonunda

2

Değişen dünyanın emektarıyız
Toprağa serpilten tohum, darıyız
Aldın balımızı bizler arıyız
Auslander Raus olduk sonunda

3

Fabrikada bacada yanar közümüz
Yolunda yapında durur izimiz
Çarkına kapıldı sakat kimimiz
Auslander Raus olduk sonunda

4

HAYDAR'ım uyandır hep işçileri
Robotla dolar mı insanın yeri
Unutma ki parmak basar şarteli
Auslander Raus olduk sonunda

Söyl: Âşık Haydar Korkmaz (B. Almanya)

15.

Yurda Dön Yurda

1

Mahvettik ömürü beller büküldü
Yurda dön Memedim yurda dön yurda
Engel kalktı karşımıza dikildi
Yurda dön Hasan'ım yurda dön

2

Unutturdular sana ana dilini
Makinaya nikâhladık gelini
Çöktün aha bükecekler belini
Yurda dön hey bacım yurda dön yurda

3

Para için kayıp ettik neşeyi
Dönemedik, döndürmezler köşeyi
Bırak elindeki şu pis şişeyi
Yurda dön Ahmed'im yurda dön yurda

4

Uzun yıllar oynadılar oyunu
Bize çıktı yabancılar kanunu
Alın terimizin mükâfatı bu
Yurda dön hemşerim yurda dön yurda

5

KEMTERÎ halktandır halkın ozanı
Geç anladık bize kuyu kazanı
İşte budur Almanya'nın düzeni
Yurda dön gardaşım yurda dön yurda

Söyl: Âşık Kemterî (B. Almanya)

Anam Anam

1

Bir kara sevdadır vatana hasret
Tüter de burnumda bitmiyor anam
Anam anam
Yüreğim dolu dolu her yanımda bir dert
Dertler çoğaldı da bitmiyor anam
Anam anam

2

Sözleri bir diken batıyor cana
Her dertler söylenmiyor ki yabana
Anam anam
Lanetler yağdırdım uzay çağına
Satılmış çilesi bitmiyor anam
Anam anam

3

Almanda çalışırım borçluyum hâlâ
Borç miras bıraktım doğan yavruma
anam anam
Ömrüm bitti karlar yağar başıma
Efkârım çoğaldı bitmiyor anam
anam anam

4

Göç merağı sarmış bütün milleti
Ne hale koyarmış açlık illeti
anam anam
Gelipte görenler Alman ilini
Koparır yürekten ahları anam
anam anam

5

İçimden geliyor ah neler diyem
Azmış kesik kolda sızılar yaram
anam anam
Gurbette dost olmaz kimi çağırım
PAPUR'un yüreği yanıyor anam
anam anam

Söyl: Âşık Abdullah Papur

17.

Yağmur Yağar Almanya'da

1

Yağmur yağar Almanya'da
Dostun yüreği yara
Memleket hasreti bitmez
Of çeker yakar cığara

2

Dolaşırız gurbet elde
Akıl fikir memlekette
Kollarım bağlı kalmışım
Neredeyim, ben nerede

3

Sağır dilsiz kör gibiyiz
Almanya'da Almanya'da
El içinde kör gibiyiz
Almanya'da Almanya'da

4

Gelen pişman Almanya'ya
Bir de kalıp ta gelmeyen
Kahreder kahpe feleğe
Çile çekip te ölmeyen

Söyl: Âşık Muzafer (B. Almanya)

18.

Almanya Türküsü (bkz. 43)

1

Yine kara duman çöktü
Bu gün hava bulanıyor
Şu Almanya'nın yolları
Uzun uzun dolanıyor

2

Garib kalmışım arada
Ftil işliyor yarada
Çetin imiş gurbet kahrı
Çeken biliyor burada

3

Hangi yeller atı beni
Dertten derde kattı beni
Kör olası gurbet iller
Boynu bükük etti beni

4

Almanya bir uzak diyar
Dağlarına karlar yağar
Ağlama nazlı sevdiğim
Sevdamızı eller duyar

5

Ezen bilir üzen bilir
Gurbet eli gezen bilir
Kör olası Almanya'yı
Yuvasından tezen bilir

6

Dallarda kuşlar öter mi
Derdi de benden beter mi
Sılanın derdine düşen
Gözünü yumsa yatar mı

7

Yollar yolcu getirdi
Beyler baktı oturdu
Kör olsun gurbet iller
Genç ömrümü bitirdi

Söyl: Mahzun Haydar (B. Almanya)

19.

YAŞANAN BİR OLAYA DAYANAN TÜRKÜ

Almanya'da bir aile tanıdım. Ailenin reisi yıllar önce Almanya'ya gelmiş. Karısı ve çocukları ise Türkiye'de kalmış. Bu adam daha sonra karısının üzerine Almanya'da bir başka kadınla evlenmiş. Şimdi ikinci karısından da çocukları var. Fakat bu olay birinci karısının üzerinde oldukça derin bir etki yapmış. Bu evlilik ve kocasının üzerine bantlar dolusu türkü yapmış. Bu türkülerini bizzat dinledim. Anadolu kadının bin yıllık çilesi, yürek parçalayan cıvıltı... Türkülerin içindeki bir dörtlük çok etkileyiciydi. Buraya almadan edemedim:

Alnına dökülmüş kâkül bir tutam
Bir yar sen tutmuşsun bir de ben tutam
Gözüyün önünde sarılıp yatam
Bakalım ki yar tutması kolay mı

20.

Almanya'dan Yeni Bir Âşık

1

Anadolun insan dolu
Bin yıllardır umut dolu
Aç gözünü Avrupalı
İçin dışın pislik dolu

2

Anadolu benim yurdum
Binlerce yıl burda durdum
Aç gözünü Avrupalı
Senin gibi aç doyurdum

3

Bahar gelir kıştan sonra
Su içilir aştan sonra
Aç gözünü Avrupalı
Bak uyandım düşten sonra

4

İnce ince nakışım var
Çiğdem çiğdem kokuşum var
Aç gözünü Avrupalı
Bir umuda akışım var

5

Sanki acı bir baldıran
Senin soyun hep saldıran
Aç gözünü Avrupalı
Ben değilim gül solduran

6

Anadolu CAN'ın yurdu
Can dost deyip selâm verdi
Aç gözünü Avrupalı
Can dostlara sofrâ kurdu

21.

1

Karlı dağlar gene döndü yeşile
Kaldım buralarda giden gidene
Gerçeğim karıştı kara düş ile
Kaldım buralarda giden gidene

2

Ben nerdeyim kardaş sıra nerede
Ana baba gözü ala nerede
Emmi dayı teyze hala nerede
Kaldım buralarda giden gidene

3

Kuş olsam da dağdan dağa uçamam
Kanadım kırıldı konup göçemem
Avcılar yollarda öte geçemem
Kaldım buralarda giden gidene

4

İçimi kemiren hasretlik kurdu
Yurt mu olur bana ellerin yurdu
Nice dost görünen DEVRİŞ'e vurdu
Kaldım buralarda giden gidene

22.

1

Boynu bükük bükük benim yavrular
Sarıp da solan güle benziyor
Yurdundan uzakta körpe kuzular
Ellerin yanında ele benziyor

2

Melil melil bakar durur gözüme
Bir gülücük çok mu iki kuzuma
Ekmeği bulamam bansam tuzuma
Yüzümdeki acı çile benziyor

3

Kar oldu kış oldu bahar gelmedi
Yavrularım gülün dedim gülmedi
Neden DEVRİŞ oldum kimse bilmedi
Benim öfkem akan sele benziyor

23.

1

Yol üstünden yol geçiyor
Yıl üstünden yıl geçiyor

Burda para pul geçiyor
Sevemem ki gurbet seni
Seni seni gurbet seni
Alan olmaz satsam seni

2

Ağzım kuru dilim kuru
Konuşamam duru duru
Dönemem ki dönsem geri
Ne yapsam ki gurbet seni
Seni seni gurbet seni
Alan olmaz satsam seni

3

Gün geçmiyor gözüm yaşsız
Yuva olmaz çiftte kuşsuz
Sevdiklerim başsız bunsuz
Dövemem ki gurbet seni
Seni seni gurbet seni
Alan olmaz satsam seni

4

Görünmüyor sıra uzak
Gidem desem yollar tuzak
Felek yazmış nasıl bozak
Yazamam ki gurbet seni
Seni seni gurbet seni
Alan olmaz satsam seni

5

Ne sonun var ne de başın
Yok benzerin yok kardeşin
Tarih yazmaz bozuk işin
Övemem ki gurbet seni
Seni seni gurbet seni
Alan olmaz satsam seni

6

Dert başkadır kahr başka
Altın gümüş bakır başka
Diyorlar ki ahir başka
Savamam ki gurbet seni
Seni seni gurbet seni
Başımdan bir atsam seni

7

DEVRIŞ CAN"ın yaşlı gözü
Yüreğime işler bazı
Kurşun gibi elin sözü
Kovamam ki gurbet seni
Seni seni gurbet seni
Pazar yok ki satsam seni

24.

1

Gülerken de kızıyorlar
Alamanlar Alamanlar
Şeytan mıdır insan mıdır
Alamanlar Alamanlar

2

Saçı başka teni başka
Kimi elâ kimi başka
Bir öpmeyi yorar aşka
Alamanlar Alamanlar

3

Bu ne kibir bu ne gurur
Sanman dünya böyle durur
Kimi Hitler gibi olur
Alamanlar Alamanlar

4

Dostluk bilmez kârdan başka
DEVRIŞ sevmez yardan başka
Yağmur olur kardan başka
Alamanlar Alamanlar

25.

1

Sıladan bir selâm gelse
Şu dağların yeli ile
Yaralandım kanıyorum
Bir zalimin dili ile

2

N'oldu eşe dosta n'oldu
Yıl mı geçti gün mü doldu

Mektup bile gelmez oldu
Bir dostumun eli ile

3

Büngöl büngöl kan yarada
Gayrı gözüm yok burada
Gün geçmiyor bir arada
Başta zızzır deli ile

4

Nere varsa savuluyor
İş bitince kovuluyor
Bakın DEVRİŞ boğuluyor
Gözlerimin seli ile

26.

1

Gurbet elin toprağında
Sakın koman koman beni
Belim tutmaz kalkamıyom
Tutun aman aman beni

2

Özlemiyle yakan sıla
Gözlerimden akan sıla
Burcu burcu konan sıla
Sardı yaman yaman beni

3

Bir ummana dalmış gibi
Sanki murat almış gibi
Dağ başında kalmış gibi
Sardı duman duman beni

4

Kime desem duymuyor ki
Aç gözlüler doymuyor ki
Beni bana koymuyor ki
Giden zaman zaman beni

5

DEVİRİŞ CAN'ın payı ile
Ölürsem de huyu ile
Bu gurbetin suyu ile
Aman yuman yuman beni

27.

1

Alaman kızına verme gönlünü
Serçe olup konar daldan dallara
Ne elini tutar ne de dilini
Girer başın her gün haldan hallara

2

Bilmezsin adını bir sürü boya
Kimi ota benzer kimi çaya
Öptürür sana da hep doya doya
Hergün girer yüzün aldan allara

3

Ne atası belli ne de anası
Nerden almış dölü, kimden danası
Uyku (u)yuyamazsın birgün kanası
Ömrünü verirsın yoldan yollara

4

Sosis salam geçer her gün gününüz
Gelmez yarınınız geçer dününüz
Puşta pezevenge çıkar ününüz
Haberiniz varır kuldan kullara

5

Ararsın DEVRİŞ'i günü gelince
Kısa evliliğin sonu gelince
Çok pişman olursun yeri gelince
Düşerse sevdiğin koldan kollara

28.

1

Gönlümü kaptırdım Alman kızına
Yetti gayrı durdan höstten bilmiyo
Nasıl dayanırsan dayan nazına
Ayıptan gūnahtan sustan bilmiyo

2

Yandım dostlar aman vallahi yandım
Güzelle yaşamak iyidir sandım
Yemeğe hasretim vurst'tan usandım
Bakla, pancar, bulgur, bostan bilmiyo

3

Başından savuyor nerede görsem
Bir ekmek uğruna köpek mi olsam
Evimiz kilitli ne zaman gelsem
Hatırdan hürmetten dosttan bilmiyo

4

Mini giyer her gün başka plânda
Dayanacak hal mı kaldı ki CAN'da
Memeleri açık saçık meydanda
Yazma, yaşmak bir de fistan bilmiyo

29.

1

Akıl ermez Alaman'a
Bir bulanır bir de coşar
Altmış yıllık karısını
Bir çırpıda hemen boşar

2

Dost görünüp düşmanlıkla
Kimi zaman pişmanlıkla
Tombul tombul şişmanlıkla
Bir feniğe yaman koşar

3

Küfür etsen güler geçer
Sabah akşam bira içer
Arpa eker buğday biçer
Bir lokmaya takla aşar

4

Başı dimdik havalarda
Oralarda buralarda

Gözü başka yuvalarda
Ellerinen gizli yaşar

Kafası kel onurundan
Hitler çıkmış çamurundan
Sakın girme sınırından
Alaman'a insan şaşar

6

DEVRIŞ değil pazar atı
Bilir ama mazaratı
Alamanlar taştan katı
Kimi zaman erir taşar

30.

1

Yel mi attı sel mi attı
Sunam seni buralara
Dost mu vurdu el mi attı
Canan seni buralara

2

Niye böyle benzin soluk
Gözyaşların oluk oluk
Söyle nerde çocuk çoluk
Tamah etme paralara

3

Sen gurbeti bilmez misin
Dön gel desem gelmez misin
Benimle bir olmaz mısın
El mi girdi aralara

4

Sıla nerde sen nerdesin
Dertli sazda sır perdesin
DEVRIŞ ile bir teldesin
Mızrap ol değ yaralara

31.

1

Alaman'ın yurdunu
Nasıl sevem yurdunu
Ben parayı neyleyim
Ben özledim yurdumu

2

Alaman'ın yurdu yok
Gezer durur derdi yok
Başım alıp gitsem de
Bu gurbetin ardı yok

3

Alaman'ın yurdu sis
Havası pis suyu pis
Beni bana koymuyor
İçimdeki garip his

4

Alaman'ın yurdunda
Kalmaz olam yurdunda
Anam beni bekliyor
İki eli koynunda

5

Alaman'ın yurdunu
Görmez olam yurdunu
Sunam nasıl bekliyor
Şu dağların ardını

6

Alaman'ın yurdu kar
Kar gitse de yağmur var
DEVRIŞ der ki gene de
Ayrılığın ardı var

Söyl: Halk Ozanı DERVIŞ CAN (B. Almanya)

II. MUSTAFA BOZ'UN AKTARDIĞI METİNLER

(Resitatif bölümler tarafımızdan aktarılıp, metinlere eklenmiştir)

32.

Acı Almanya (bkz. 6)

1

Almanya acı vatan
Adama hiç gülmeyi
Nedendir bilemedim
Bazıları gelmeyi

2

Almanya'ya gitmişsin
Orada evlenmişsin
Tam yedi sene oldu
Evine gelmemişsin

3

İki kız üçü oğlan
Kime bırakıp gittin
Böyle güzel yuvayı
Yıktın hemşerim yıktın

4

Ekmek diye geçeyi
Patates kızartması
Cepte para bırakmayı
Kızlarının bakması

33.

Almanya'da

1

Yaktı beni zalim felek
Almanya'da Almanya'da
Aktı kanım elek elek
Almanya'da Almanya'da

2

Ne anam var ne de babam
Bir menzile ermek çabam

Sinemi çürüttü bu gam
Almanya'da Almanya'da

3

Felek beni taşa çaldı
Bacağımı kesti aldı
Tek yoldaşım eşim kaldı
Almanya'da Almanya'da

4

Şu Almanya iyi diyorlardı
Görünmez dağları vardı
Tek yoldaşım yavru oldu
Almanya'da Almanya'da

34.

Almanya

1

Aşılmaz dağları aşımda geldim
Tükenmez yolumu sabırsız geldim
Seni bana cennet tabir ettiler
Cehennem'den farkın yokmuş Almanya

2

Bizi köle eden Türkiye'mizdir
Şimdi fırsat geçti elinizdedir
Boynu bükük bir öksüz yetim gibiyim
Dikenli bahçene girdim Almanya

35.

Almanya Derler de (bkz. 102)

1

Çukurova derler geniş obamız
Kurudu ekinler kırık yabamız
Bir Almanyalı buldu Babanız
Bu senede gelemiyom yavru

2

Dağıttım yuvamı eyledim talan
Ben söylesem sazım söylemez yalan
Almanya'da bize kurdular plan
Bu senede gelemiyom yavrular

3

Almanya derler de çıplaklar kampı
Bir yanı tel örgü bir yanı kapı
Babanız Almanya'da tam yutmuş hapi
Gidin babanızı görün yavrular

4

CEYHANLI'm söyleme bu kadar acı
Sen kendine değil yavruna acı
Sağımı kapladı ince bir sızı
Gelin babanızı alın yavrular

36.

Almanya'da Evlilerin

1

Almanya'da evlilerin
Vay başına vay başına
İlede pis huyluların
Vay başına vay başına

2

Çalışırız sekiz saat
Geç kalırsak kızar avrat
Yollar kapalıysa şayet
Vay başıma vay başıma

3

Karı sen bizim köylüydün
Ağır akıllı huyluydun
Ne çabuk moda ya uydun
Vay başıma vay başıma

4

Sen gelince Alamana
Bre avrat ne oldu sana

Nasılda uydun zamana
Vay başıma vay başıma

5

Faşing maşing gezmek ister
TÜRKÖZÜ'yü ezmek ister
Plajlarda yüzmek ister
Vay başıma vay başıma

37.

Almanya'ya Gel Osman'ım

1

Almanya'ya geleli
Altı seneyi geçti
Hayal et bekle beni
Osman'ım dönerim geri

Kavuştak 1:

Aman aman can Osman'ım
Affeyle benim suçlarım
Bir de oğlumuz oldu
Adını ne koyalım

2

Merak etme beni burda
İşim çok rahat burda
Meister'le akşama kadar
Almanca öğreniyorum

Kavuştak 2:

Aman aman can Osman'ım
Affeyle benim suçlarım
Türkiye'ye dönünce
Tercüman olacağım

3

Gündüzleri fabrikada
Geceleri na na na ninay
Çalışıyorum Osman'ım

Kavuştak 3:
Aman aman can Osman'ım
Affeyle benim suçlarım
Türkiye'ye dönünce
Hep senin olacağım

4

Bu hasretlik Osman'ım
Çekilmez oldu gayri
Baba diye haykırıyor
Almanyalı çocukların

Kavuştak 4:
Aman aman can Osman'ım
Affeyle benim suçlarım
Bir de mercedes aldım
Geliyorum Osmanım

38.

Almanya'da Karnaval Var

1

Her sene Ocak ayında
Almanya'da karnaval var
Şehir kasaba köyünde
Almanya'da karnaval var

2

Caddeler bayram yeridir
Güzeller içim eritir
Tutan tutanın yaridir
Karnaval var zimba da zimba

3

Durmadan çalar davullar
Çırıl çıplak olmuş yavrular
Seks delisi bu gavurlar
Karnaval var zimba da zimba

4

Türlü çeşit kıyafetler
Kuyruk olur olur itler
Yaşar bayramda itler
Karnaval var zımba da zımba

5

Karabaşlar fırsat sizin
Bar pavyon koymayın gezin
Balkaymaktan sizde süzün
Karnaval var zımba da zımba

6

TÜRKÖZ de giydi bir çul
Yakalamış zengin bir dul
Dayanır mı buna bir kul
Karnaval var zımba da zımba

39.

Almanya'da Olanların

1

Almanya'da olanların
Türlü türlü yarası var
Beş on sene kalanların
Sarı kızla arası var

2

Yüzde sekseni kayıptır
Türküm demesi ayıptır
Kazandığı bir teyptir
Sanki köyde merası var

3

Yüzde onu var parası
İnsanlıkla yok arası
Sanarsın çiftlik ağası
Fakat yüzde karası var

4

Yüzde onu değil kayıp
Gerçek şerefine sahip
Kötü yollar bize ayıp
Herşeyin bir sırası var

5

Köyde rastladım birine
Köylü toplanmış seyrine
Aldanmayın foterine
Sanmayın ki parası var

6

Aylarca gitmez işine
Düşmüş Maria'nın peşine
Para göndermez eşine
Orası yok burası var

7

Duam senden bu Yaradan
Cümlesin kurtar buradan
KEMAL DEVRAN'ı sorandan
Yolu bekler yavrusu var

40.

Nasıl Methedeyim Almanya Seni

1

Nasıl methedeyim Almanya seni
Tatlı ismin acı suyun var senin
Mıknatıs misali çektin sen beni
Akıl fikir almaz şeyin var senin

2

Yüksek yüksek yaparsınız binayı
Almanya'da serbest gördük zinayı
Fikrin karıştırmak ise dünyayı
Hayvanat cinsinden suyun var senin

3

Cennet diye cehenneme sokarsın
Paklanmazsın domuz gibi kokarsın
Biz insanız bize yular takarsın
Gördüm pek acayip huyun var senin

4

AŞIK TÜRKÖZ söyler aşikar inen
Aldanıpta geldik el diyarına
Hasret ettin beni kendi yarime
Bilmem bundan başka neyin var senin

41.

Kismet Oldu Almanya'da Çalışmak

1

Kismet oldu Almanya'da çalışmak
Gitmedi hoşuma bir türlü türlü
Zor imiş Alamana alışmak

Dönmezsem bir türlü türlü dönsem bir türlü türlü
Dönsem de bir türlü türlü...

2

Ayrılık bela olmuş insana
Yoksullukta bela olur insana
Bir yandan hasret kaldım vatana

Ağlasam bir türlü türlü, gülsem de bir türlü türlü
Kalsam da bir türlü türlü...

3

Çiftçi dön git sarıl kara sabana
Yeter köle olduğun Alman'a
Kavuşmak nasip olmadı babana
Yaşasan bir türlü türlü ölsem de bir türlü türlü
Ağlasan bir türlü olur...

42.

Yaban Eller

1

Ömür boyu iş aradım
Yaban ellerde ellerde
Gece gündüz iş aradım
Yaban ellerde ellerde

2

Kundaktaki yavru ile
Akın ettik gurbet ele
Kimse dönmez güle güle
Yaban ellerde ellerde

3

Alamancı Hollandacı
Genç ihtiyar ana bacı
Herkes düşmüş bir sancı
Yaban ellerde ellerde

4

Yurdumuzdan ayrı kaldık
Bir çok hayallere daldık
Döviz makinesi olduk
Yaban ellerde ellerde

5

Der MIZRAP neler ürettik
Beylere herşey yarattık
Genç ömrümüzü çürüttük
Yaban ellerde ellerde

43.

Almanya Türküsü (bkz. 18)

1

Yine kara duman çöktü
Bugün hava bulanıyor

Şu Almanya'nın yolları
Uzun uzun dolanıyor

2

Garib kalmışım arada
Fıtil işliyor yarada
Çetin imiş gurbet kahrı
Çeken biliyor burada

3

Hangi yeller attı beni
Dertten derde kattı beni
Kör olası gurbet iller
Boynu bükük etti beni

4

Almanya bir uzak diyar
Dağlarına karlar yağar
Ağlama nazlı sevdiğim
Sevdamızı eller duyar

5

Ezen bilir üzen bilir
Gurbet eli gezen bilir
Kör olası Almanya'yı
Yuvasından tezen bilir

6

Dallar da kuşlar öter mi
Derdi de benden beter mi
Sılanın derdine düşen
Gözünü yumsa yatar mı

7

Yollar yolcu getirdi
Beyler baktı oturdu
Kör olsun gurbet iller
Genç ömrümü bitirdi

Alman Attı Bize Şutu

1

İsrail girdi Arab'a
Avrupa döndü turap'a
Biz ezildik bu arada
Alman attı bize şutu

2

Mark var diye kalkıp geldik
Açtık memlekete gedik
Penaltı'dan bir gol yedik
Alman attı bize şutu

3

İyi kötü yaşıyorduk
Ensemizi kaşıyorduk
Yurda döviz taşıyorduk
Alman attı bize şutu

4

Adımız oldu Krallık
Uğursuz geldi Aralık
Kim gördü bize bunu layık
Alman attı bize şutu

5

Bize dostum diyordu
Hakkımızı yiyordu
Kanımızı emiyordu
Alman attı bize şutu

6

Sözüm ona çok severdi
Türk işçisi çok gut derdi
Postumuzu yere serdi
Alman attı bize şutu

7

Bütün ümitler ölüyor
Türkler hep geri dönüyor
Dünya kıcıyla gülüyor
Alman attı bize şutu

8

Baştan girmişiz hataya
Kaldık şimdi hepten yaya
Yattı bizim sigorta'ya
Alman attı bize şutu

9

Dinle bunu Devlet baba
Bunu koymadın hesaba
Göstermedin bir tek çaba
Alman attı bize şutu

10

AŞIK TÜRKÖZ ne yapalım
Kalkıp Put'amı tapalım
Boşver anasını satalım
Alman attı bize şutu

45.

Almanya'da Bir Kız Sevdim

1

Aşığım ben deli gibi
Almanya'da bir kız sevdim
Sanki bahar gülü gibi
Almanya'da bir kız sevdim

2

Bende bir tel saçı vardır
Saklıyorum ben yıllardır
Bu derde dayanmak zordur
Almanya'da bir kız sevdim

3

DERDIYOK bağına vurur
Sevdası beni öldürür
Adı bende saklı durur
Almanya'da bir kız sevdim

46.

Almanya'nın Güzelleri

TÜRK: Allah be, yürüyüşe bak, yavrum!

ALMAN KIZI: O çok ayıp, asılmak.

TÜRK: Ah be, sen bu Türkçeyi bir çaksan var ya anadın mı, sana ne biçim cilalı laflar edicem.

ALMAN KIZI: Cila, o yok ben parlamak, nein nein, var ben gitmek.

ERKEK: Güle güle anam, bitte schön.

1

Sabah erken çıkar yola

İşe gider güle güle

ALMAN KIZI: Danke schön.

TÜRK: Ah, danke schön diyen dillerini yesinler senin.

Hiç seslenmez öpsem bile

Almanya'nın güzelleri

ALMAN KIZI: Au, sen istiyor öpmek dudak, sehr schön, sehr gut.

TÜRK: Nasıl? Hoşuna gitti mi bebek?

ALMAN KIZI: Bebek? Nein bebek, ben olmak ister kocaman kocaman olmak.

TÜRK:

2

Giyinirler mini mini

Hepsi çok severler raksı

ALMAN KIZI: Ja, giymek var kısa, bacak hava almak, binmek var taksii auch, sehr schön, taksii...

TÜRK:

Sokaklarda bekler taksi

Almanya'nın güzelleri

ALMAN KIZI: Siz Türkler var gezmek, var kadın peşinden koşmak.
Ama biz var çok çok çalışmak.

TÜRK: İnsana biraz da zevk lazım, yavru.

ALMAN KIZI: Ne o zevk?

TÜRK: Sevişmek hayatım.

ALMAN KIZI: Au anladım var bir birine sarılmak kucak kucak, sen çok zampara... au.

TÜRK:

3

Altın kemer bellerinde

İşleri var ellerinde

ALMAN KIZI: Biz Made in German.

TÜRK: Doğru anam, zaten öyle olmasaydı, çoktan tavlardım seni.

ALMAN KIZI: Tavlamak? Ah very nice, very gut tavlamak ... hımm.

TÜRK:

Hep fabrika yollarında

Almanya'nın güzelleri

İstanbul'un güzelleri

Ankara'nın güzelleri

Antalya'nın güzelleri

Kırıkkale'nin güzelleri...

ALMAN KIZI: Ooo... Sizde var çok Made in Türkisch ooo...

47.

Alman Kızı

1

Bir öpücük yanağından

Versen ne olur Alman kızı

Balkona çık konağından

Baksan ne olur Alman kızı

2

Kurdele takmış saçına
Benzersin ayın üçüne
Gamlı gönlümün içine
Girsen ne olur Alman kızı

3

Can alıcı ahu gözlü
Annesi büyötmüş nazlı
Keklik gibi gider hızlı
Dursan ne olur Alman kızı

4

Sorsam bu kız buralı mı
Yoksa Berlin Kralı mı
Bozmadan şu moralimi
Sorsan ne olur Alman kızı

48.

Berlin'li

1

Nerden geldim Berlin'e
Gönöl verdim birine
Keşke sevmez olaydım
Düştüm alem diline
Kız Berlin'li Berlin'li
Yine mi sen geldin mi
Gel gidelim buradan
Yar sana demedim mi?

2

West Berlin'in Ost'u var
Her Türkün bir dostu var
Neylemişem o yara
Bana büyük kastı var
(– Kavuştak –)

3

Berlin'in suları akar
Duvarları Ost'a bakar
Şu Berlin'in kızları
Acımaz evler yıkar
(– Kavuştak –)

49.

Liebe Gabi

1

Komm zu mir gel yanıma le le liebe Gabi
Etwas derdim var zu dir le le liebe Gabi
Dert anlatmak zor deliye le le liebe Gabi
Bilerek yaşamak varken le le liebe Gabi

2

Helmut Kohl und Strauss le le liebe Gabi
Wollen Ausländer raus le le liebe Gabi
Biz de insan değil miyiz le le liebe Gabi
Severek yaşamak varken le le liebe Gabi

3

Şimdi bir de vize çıktı le le liebe Gabi
Nice gönülleri yıktı le le liebe Gabi
Gurbetçiler dertten bıktı le le liebe Gabi
Gülerek yaşamak varken le le liebe Gabi

4

DERDIYOKLAR böyle gitmez le le liebe Gabi
Almanya'da baskı bitmez le le liebe Gabi
Ich liebe dich demek yetmez le le liebe Gabi
Ölerek yaşamak varken le le liebe Gabi

Meister'in Yüzü Gülmez

1

Meister'in yüzü gülmez
İşçinin derdini bilmez
Yabancıyı Alman sevmez
Meistero Meistero
Meistero Meistero
İşçi senden ne istero

2

Baksan suratı sararmış
Kötüyü söylemek yararmış
Nice (domuzlar) ipsizler türemiş
Gurur duymaz Meistero
(– Kavuştak –)

3

Vorarbeito yarı yapar
Avantacı baştan teper
İçki diye insan satar
Olur dümbük Meistero
(– Kavuştak –)

4

Karakter sıfıra inmiş
İnsanlıktan geri kalmış
Yapmadıkları kalmamış
Hiç utanmaz Meistero
(– Kavuştak –)

5

CUMA (Sefil) insanlık ararım
Kendi yaramı sararım

Huzuru yurтта ararım
Sen kal burda Meistero
(– Kavuştak –)
Geber ye Meistero...

51.

Yolum Düştü Kölün'e

1

Ne mektubun gelir ne de selamın
Hasret kaldım bizim elin gülüne
Gözleri görmüyor gayri anamın
Nasıl oldu yolum düştü Kölün'e

2

Bir Alman kızına gönلümü verdim
Bir sarışın mavi gözlü geline
Ağlayı ağlayı tükenmez derdim
Nasıl oldu yolum düştü Kölün'e

3

Sevdiğim dilberin dilin bilmeden
İşim yaklaştırır beni ölüme
Anacığım selamımı almadan
Nasıl oldu yolum düştü Kölün'e

52.

Yuh Olsun Şu Almanlara

1

Yüzüme güldü durdu
Bizi canevinden vurdu
Son zamanlarda kudurdu
Yuh olsun şu Almanlar'a

2

Tuvaletler su kullanmaz
Kıçlarını hiç yıkamaz
Allah'tan kuldan utanmaz
Yuh olsun şu Almanlar'a

3

Yabancıyı çekemezler
Domuzdan başka yemezler
İnsanlık nedir bilmezler
Yuh olsun şu Almanlar'a

4

Kırmızıdır suratları
Değişirler avratları
Onun bunun evlatları
Yuh olsun şu Almanlar'a

5

Dini imanı para
Hepsi benziyor cadıya
Yak kardeşim bir sigara
Yuh olsun şu Almanlar'a

6

Kendini akıllı sanan
Yaptığın filmde utan
Bütün işçileri soyan
Yuh olsun şu Almanlar'a

53.

Ah Almany

1

Hakkınızı helal edin bize
Evvelden dost idik size
Nikah bahara düğün güze, Vay vay...

Ah Alamanya Alamanya
Ben gibi damat bulamanya
Ben buraya tek geldim
Çift gidiyorum Alamanya

3

İki sene çektim nazınızı
Aldım sarışın kızınızı
Ben gidiyorum Türkiye'ye
Gazetede görün pozumuzu
(– Kavuştak –)

54.

Almanya'da

1

Hayatımız mantar oldu
Almanya'da Almanya'da
Şişti kolum kantar oldu
Almanya'da Almanya'da

2

Sene başı geldi çattı
Ausländer yolu tuttu
İşverenler hapi yuttu
Almanya'da Almanya'da

3

Deli gönlüm muskalanır
Karnaval da maskelenir
Sarı kızlar koskalanır
Almanya'da Almanya'da

4

Bilmem ne olur sonuçlar
Yenilmez oldu yanlışlar
Kapanıyor Türk-Danış'lar
Almanya'da Almanya'da

5

Dolandık Halep'i Şam'ı
ÇİMENİ olduk encamı
Atom yakıyorlar zamı
Almanya'da Almanya'da

55.

Almanya Dedikleri

1

Almanya dedikleri
Domuzdur yedikleri
Bizi çok hırpalıyor
Meister inekleri
Yuvamı da yıktın Alamanya
Başımı da yaktın Alamanya
Nereden çıktın Alamanya

2

Almanya dedikleri
Bitte schön'dür dilleri
Wie geht's ile delinir
Ağzının delikleri
(– Kavuştak –)

3

Almanya dedikleri
Otomobil bindikleri
Caddelerde geziyor
Gavurun enikleri
(Caddede düzüşüyor
Gavurun enikleri)
(– Kavuştak –)

4

Almanya dedikleri
Hep piçtir cüceleri

40 marka uçkur çözüyor
Avradın çürükleri
(– Kavuştak –)

5

Aşığın dedikleri
Doldurduk gedikleri
Türkler'i geri yolluyorlar
Hitler'in köpekleri
(– Kavuştak –)

56.

Almanya Derdi

1

Bir zamanlar iş çoktu
Kızlarında naz yoktu
İşçiler arbeitlos
Yabancılar çok oldu
Adana, Mersin Hatay'a
Gidek Iskenderun'a
Vatanımız çok güzel
Hasretiz her yanına hey...

2

İş yok fabrikalarda
Gezeriz sağda solda
Marklar bitti barlarda
Yatarız Bahnhoflarda
İstanbul, Ankara'ya
Gidek Iskenderun'a
Türkiyemiz çok güzel
Hasretiz her yanına hey...

3

Saatin zili çalar
İşçiler işe kalkar

Meselemiz geçimdir
Loto tutmaz hep yatar
(– Kavuştak –)

4

İzin zamanı gelir
Patronlar yüz çevirir
Bir günde geç kalırsak
Çıkışımız verilir
Heilbronn, Köln, Münih'te,
Berlin, Hamburg, Kassel'de,
Frankfurt, Hannover'de,
Çalışırız her yerde.

5

Stuttgart'ta, Dortmund'da,
Karlsruhe, Flensburg'da,
Mannheim, Neckarsulm'da,
İşçiyiz buralarda.

Izmir, Bursa, Manisa,
Gidek İskenderun'a,
Gurbet elde hasretiz,
Güzel vatanımıza.

Antep, Afyon, Konya'ya,
Gidek İskenderun'a,
Belen Soğukluğu'na.
Hatay, Samandağı'na

Şirin İskenderun'a,
Güzel vatanımıza
Şirin İskenderun'a,
Güzel vatanımıza.

Alamanya Destanı

1

TÜRKÖZ'üm destana koyda söyle bunları
Yabancılar gider ise ne olacak sonları
Alman Parlamentosu duysun bunları
Çok acı çalacak kilisenin çanları

Alamanya Alamanya
Türk gibi işçi bulamanya
Alamanya Alamanya
Umduğun şeyi bulamanya

2

Bir zamanlar getirdi işçi ihtiyacını
Ucuza mal eyledin Türklerin fiyatını
Bitirdin ilikleri tohumun miadını
Yabancılar Raus bastılar feryadını

3

Domuz ahırlarını verir Türk'e kiraya
Alman ev sahipleri doymuyorlar paraya
Çalıştık işverene yıllardır bedavaya
Saçımıza ak düştü yıllar gitti havaya

4

Geçti onbeş sene doldurduk gedikleri
Sigorta'nın üstüne yatmaktır niyetleri
Şimdi sürüyorlar Almanya'dan Türkler'i
Sebebi sorulunca krizdir dedikleri

5

Tarihten öğretiler Türk-Alman dostluğunu
Sosyal anlaşmalarla gösterdi boşluğunu
Çoluk çocuk perişan gör hayat boşluğunu
Unutmak tabir mi ki şu Alman puşluğunu

58.

Almanya'ya Gel de Gör

1

Mektubunu aldım canım beterim
Hepinize baki selâm ederim
Gece gündüz demem işe giderim
İnanmazsan Almanya'ya gel de gör

2

Her ne olsa sizin için yaparım
Param olmuş olsa hemen yollarım
Avrupa'yı hazinedir sanmayın
İnanmazsan Almanya'ya gel de gör

3

Dinleme kardeşim sakın el sözü
Turist gelmek değil akıl işi
Dağıtma yuvanı bozma işini
İnanmazsan Almanya'ya gel de gör

4

Doğduğun yer ora et orda rahat
Suyu havası hoş ora başkadır
Anlatılanların hepsi yalandır
İnanmazsan Almanya'ya gel de gör

59.

Almanya'ya Gidiyorum

1

Almanya'ya gidiyorum Memed'im
Çok hayaller ediyorum Memed'im
Merak etme beni orda Memed'im
Yılbaşına geliyorum Memed'im

2

Türkiye'ye geleceğim Memed'im
Her güçlüğü yeneceğim Memed'im

Sana taksi alacağım Memed'im
Şöförü ben olacağım Memed'im

3

Almanya'da işler pek zor Memed'im
Ayrılık insana pek kor Memed'im
Rüyaların hayra yor Memed'im
Oldu burda gözlerim kör Memed'im

4

Almanca'yı öğreniyorum Memed'im
Pek çabucak dilleniyorum Memed'im
Resminle eğleniyorum Memed'im
Bir ay sonra yıllanıyorum Memed'im

60.

Almanya'da Neler Çektim

1

Almanya'da neler çektim Mehmet'im
Dertlerimi hiç kimseye demedim
Bir kaç gündür bir lokmacık yemedim
Hasta oldum yatıyorum Mehmet'im

2

Uzak kaldım vatanımdan ilimden
Buralarda anlayan yok dilimden
Hasta düştüm tutanım yok elimden
Senden ayrı yaşayamam Mehmet'im

3

Çok ağladım gözyaşımı silmedim
Almanya'da bir gün olsun gülmedim
Döneceğim artık anavatana
Senden haber bekliyorum Mehmet'im

61.

Almanya'nın Çilesi

1

Heves etme kardeş gurbet eline
Kaç yiğide mezar zalim Almanya
Garib isen bakan olmaz haline
Yıkıl Almanya zalim Almanya
Yıkıl Almanya, yıkılasın Hollanda, yıkılasın Belçika.

2

Türk işçisi Maden'de çalışır
Günden güne ayrılığa alışır
Her işine Meister'ler karışır
Yıkıl Almanya zalim Almanya
(– Kavuştak –)

3

Felek bizi gurbet ele getirdi
Kader geldi kapımıza oturdu
Bilirim ayrılık sizi bitirdi
Yıkıl Almanya zalim Almanya
(– Kavuştak –)

4

Sılayı soruyorsa gözlerin
İçerden içerden yanmış yüreğin
KÜÇÜK MUSTAFA'nın budur sözleri
Yıkıl Almanya zalim Almanya
(– Kavuştak –)

Oy zalim Almanya, oy zalim Hollanda, oy hain Belçika, kör olasın
Belçika, zalim gurbeti...

62.

El Kapısında

1

Bugün yarın diyerek gençliğim gitti
Her gelen yaktı kalbimi bu mudur sevgi

Belki de şu belki de bu nafile hepsi
Hergün ağlıyorum el kapısında

2

Tutuldum hayatın ince derdine
Kime açtıysam derdimi güldü halime
Ölürsem Almanya'da ağla derdime
Merhamet dileniyorum el kapısında

3

Cehennem ateşlerinde yanmış gibiyim
Sana uzandım gizlice yaktın kalbimi
Şimdi beni insanlar yaratmış gibi
Umut dileniyorum el kapısında

63.

Gastarbeiter Raus

Sayın vatandaşlarım, sevgili işçi kardeşlerim, bendeniz Kayserili Âşık Metin Türköz olarak, kasetimin bu bölümünde Almanya'da ve Avrupa'da çalışan biz Türklerin emeklilik, işsizlik sorunları, yaşama güveni, dönüş garantisi, oy hakkı, Almanların son günlerde Türkleri top yekun hudut dışına sürmesi düşüncelerini mizahi şekilde kaleme alarak, kendi sazımla, kendi sesimle, kendi bestemle Sizler için Türküola kasetlerine okuyorum. Aldı sazı âşık, bakalım ne dedi:

1

Gastarbeiter raus diyor
Biz gidersek görecekler
Pişman olup yana yana
Dizlerini dövecekler, vay vay vay vay...
Gastarbeiter raus dedi
Alamanlar ne b.k yedi

2

Caddeler pislik kokacak
Madende kim çalışacak (Otolar schrott yatacak)

Türkler gitsin Almanya'dan
Fabrikalar top atacak, vay vay vay vay (Gorecez o gunleri...)
Gastarbeiter raus dedi
Alamanlar ne b.k yedi

3
Oma tokmaksız kalacak
Kızlarını kim alacak
Yüksek kiralık evleri
Domuz ahır olacak, vay vay vay vay,
Gastarbeiter raus dedi
Alamanlar ne b.k yedi

4
Dünya dönecek tersine
Geleceğiz eski güne
Avrupa'nın insanları
Düşecek Osman eline, vaay, vaay, vay, (Yakacaz o zaman...)
Gastarbeiter raus dedi
Alamanlar ne b.k yedi

5
AŞIK TÜRKÖZ sıra bekler
Karşılıksız çıktı çekler
Hakkımızı yiyecekler
Gördünüz mü şu inekler, Vaay, vaay, vay. [Yandık, amanın...)
Gastarbeiter raus dedi
Alamanlar ne b.k yedi

64.

Hamala Dönderdin Almanya

1
Dolanı dolanı sokaklarını
Pervaneye döndü başım Almanya

Sırtıma yükledin acılarını
Hamala dönderdin beni Almanya

2

İçmeden olmuşum içimde sarhoş
Rüya mısın serap mısın söyle Almanya
İnsanlıktan yana içerin bomboş
Senin merhametin yok mu Almanya

3

Vermedin bir yuva pişmiyor aşım
Karlar yağdırdın ak doldu başım
Bilmiyorum nedir benle savaşın
Viraneden beter yıktın Almanya

65.

Şu Almanya'nın

(Önce ilk kıta müziksiz olarak şarkıcının ağzından okunur ve sonra müzikli olarak yinelenir.)

1

Neyine gelmişim şu Almanya'nın (2), şu Almanya'nın,
Ölürsem ardımda yok ağlayanım (2)
Söyledim derdimi ben de yanarım (2)
Neyine gelmişim (şu Almanya'nın) (2) şu Almanya'nın.
Neyine gelmişim (şu Almanya'nın)

2

Kimi efkârlanmış büker boynunu (2)
Kimi sevdalanmış yitirmiş yolunu (2), yitirmiş yolunu,
Ben de garip kaldım bükerim boynumu (2)
Neyine gelmişim şu Almanya'nın (2), şu Almanya'nın.

Yolculuk Nereye Alman Efendi

1

Fırınlar yaktığın çağa doğru mu
Yolculuk nereye Alman efendi
Kasaplık yaptığın çağa doğru mu
Yolculuk nereye Alman efendi (2)

2

Hitler'de küçüktü sonra büyüdü
Kurdu orduları aldı yürüdü
İnsanlık üstünde kurşun eridi
Yolculuk nereye Alman efendi (2)
Alman efendi,
Alman efendi.

3

Senin tarihinde kara leke var
Silmeye çalıştın bugüne kadar
İster misin Nazizim dirilsin tekrar
Yolculuk nereye Alman efendi (2)

4

Yirminci yüzyılın son saniyesi
İnsanca yaşatmak varken herkesi
Hoşuna mı gitti ırkçının sesi
Yolculuk nereye Alman efendi (2)
Alman efendi,
Alman efendi.

5

Satanlardan satın aldın sen bizi
Tükettik işinde genç ömrümüzü
Yakışmaz sürmeye Hitler'in izi
Yolculuk nereye Alman efendi (2)

6

DERDİYÖKLAR karşıdır her barbarlığa
İnsanlar yanmasın çığlık çığlığa

Bu gezegen yeter tüm insanlığa
Yolculuk nereye Alman efendi (2)

Alman efendi,
Alman efendi,
Alman efendi,
Alman efendi.

67.

Zalim Almanya

1

Döneceğim sevgilim senin yanına
Şu gurbetin acıları yetti canıma
Sil gözünün yaşlarını yeter ağlama
İkimizi ayıran zalim Almanya

2

Seni rüyamda gördüm güzel yüzünü
Siyah kaşlarını yeşil gözünü
Kollarını açarak gel dedin bana
İkimizi ayıran zalim Almanya

3

Aşkımı zehir ettin yıllarca bana
Yemin ettim dönmeyeceğim artık sana
Diliyorum Allah'ımdan hiç mutlu olma
İkimizi ayıran zalim Almanya

68.

Hop Hop Dazlaklar

1

Sokakları süpürürüm Hey hey Naziler
Almanya da çöpçüyüm ben hop hop dazlaklar
Yine de hor görünürüm hey hey Naziler
Almanya'da çöpçüyüm ben hop hop dazlaklar

Helmut diyor pis yabancı
Tuğrul diyor Alamancı (iki dize iki kez söylenir.)
(Saz bağlantısı)
Birgün çekip gitsek burdan
İşe alır mı Sabancı (iki dize iki kez söylenir.)

2

Başımıza taş vurdular hey hey Naziler
Düşmanlığa baş vurdular hop hop Dazlaklar
Hitler'ciler hortladılar hey hey Naziler
Almanya'da çöpçüyüm ben hop hop Dazlaklar
(– Kavuştak –)

3

Dinleyin DERDİYOKLAR'ı hey hey Naziler
Laftadır insan hakları hop hop Dazlaklar
Saldırıyor Dazlakları hey hey Naziler
Almanya'da çöpçüyüm ben hop hop Dazlaklar
(– Kavuştak –)

Not: "Hop hop dazlaklar" nakaratı, zaman zaman "Top top dazlaklar" biçiminde söylenmektedir.

69.

Cartel

1

Cartel bir numara en büyük
Cehennemden çıkan çılgın Türk

2

Yirmi beş yaşında yüz binlik araba
Nerden geldi bu bana en iyisi sorma

3

Anlamazsan kafan almaz sorma
Yaşadığın yeri tanımayan sorma

4

Hergün savaş caddeler kan
Kan bile kırmızı değil Karakan

5

Karakan geri geldi buraya
Hakkınızı aramaya sormaya

6

Geride kalanları uyarmaya
Beraber olup Cartel'i kurmaya

7

Elini vicdanına koyupta söyle
Bu hayat ne kadar sürecektir böyle

8

Cartel deyipte geçme
Bize güven de yanlış seçme

9

(– Kavuştak –)

Kaç kere söyledim pis çocuk sana
Bir türlü kulak asmadın lafımıza
Hadi bırak onları gel yanımıza
Gel gel gel Cartel'e gel
Cartel'dekiler kan kardeşler

10

95 Cartel dile gelir sana
Ve şu anda Erci E. konuşmakta

11

Cartel yan yana can cana beraber
Almanya'nın caddelerinden al sana haber
Durum beter bak Cartel'e saygı göster

12

Bomba Rap şeklinde geliyor
Bir ucunu yaktık ateş devam ediyor
Bana sana ona buna kuvvet veriyor

13

Konuş da söyle de susma da sen de
Problemin çözümü bizde ve bende

Yabancısin diye seni ezemesinler
Cartel Almanya'nın üç köşesinde

(...)

(– Kavuştak –)

14

Şlik şlak

Çek elini dinle bana bak

Karakan Erci E. Şebekemi kafana tak

Bildiri örneğini öğretmeyi bırak

Yoksa yersin şebekemde çelik bileğine bir tokat

15

Şlik şlak

Hadi bir adım geri at

Al sana şebekeden bir nasihat

Hakikat birbirimizi desteklememiz şart

Fakat unutma bizi yaşatan tabiat

(– Kavuştak –)

16

Cartel kartal gibi havaya kalkar

Kanadını açıp ve göklerde uçar

Yaşamayı için savaşıyor ve parçalar

Arkadan yandan önden karalar yaralar

(...)

17

Ama gereği yok

Cartel'e kardeş lazım hem de daha çok

Ben çıkıyorum hem Ali şebekemdem kork

18

Karakan Erci E. ve İcrayı şebeke

Buluşuruz dolaşırız biz her gece

19

Çünkü CARTEL uyumaz hiç kimseden korkmaz

Kankardeşler hiç bir zaman ayrılmaz, maz, maz, maz.

70.

Almanya'dan Gelenler

1

Almanya'dan geldin belli trenle
Al benden bir kadeh derdin frenle
Dert babası benim gel beni dinle
Hangimiz dertliyik gör yavaş yavaş

2

Elbette yorulur gurbet gezenler
Serdim yatağını gir yavaş yavaş
Gerecek perde yok pencerelere
Sırtını o yana ver yavaş yavaş

3

Bir resmi var dedin o da yok bende
Güllerim solmuştur taze gül sende
Yeter ötesini söyleme sen de
Hancı uykum geldi der yavaş yavaş

4

Sılana kavuşta ocağın yansın
Çoluk çocuk etrafına dolansın
Hancı defterini artık kapatsın
Şu bizim Mark'ları ver yavaş yavaş

71.

Hasso Almanya'dan Geliyor

Biz Türkler ve Siz kardeşlerim, geri Almanya'dan dönüp, izine ve yahut da temel-
li Türkiye dönüşünüzde ve Avrupa'yı iyiliğini, yani Avrupa'nın iyiliğini söyleye söyleye,
Avrupa'yı öve öve ve daha nice kardeşlerimizi ve tama(h)landırıp Avrupa'ya sürüklüyor-
sunuz, ve geliyor burda per perişan oluyor. Ben kardeşiniz Aşık Kemal Devranî turist
geldim Almanya'ya ve gezdim Almanya'yı. Almanya'da olan bitenleri, ne var ne yok hep-
sini çok iyi gördüm ve çok iyi öğrendim ve çok iyi biliyorum. Ve musade edin şimdi

Almanya'nın vaziyetini sazım ve sözümle Sizlere izah ediyim. Cümlenize Cenab-ı Allah'tan sağlık dolu günler diler, hayırlısıyla, can sağlığıyla ve Cenab-ı Allah'ın izni kuvatıyla, Cenab-ı Allah Sizleri silanıza, memleketinize kavuştursun, ve Sizleri bu hayın topraktan, bu adi memlekette kurtarsın Sayın Hemşerilerim.

1

Yıllar boyu Almanya'da sürünmüş
Usanmış canından bıkmış geliyor
Bahnhof'ta Otuz Mark'a elbise almış
Boynuna bir teyp takmış geliyor

Bizim Hasso, sizin Hasan
Bizim Memmo, sizin Memet
Bizim Hasso Almanya'dan geliyor,
Gözü çıksın bombo-şuna dönüyor
Markı kaptırmış Mari-yona geliyor
Bizim Hasso, sizin Hasan
(Bizim Ehmo, sizin Ahmet)
Markı nettin ula Ahmet?

2

Türkiye'de evi yoktu parkta yatardı
Uyandıkça bekçilere çatardı
Bir Birinci üç-beş hafta yeterdi
Şimdi filitreli yakmış geliyor
(– Kavuştak –)

3

Bizim Hasso kıymet vermez paraya
Diyor zevkim için geldim Almanya'ya
Sarışından iki çocuk çıkınca
Başını belaya sokmuş geliyor
(– Kavuştak –)

4

Gardaş bunun içindir eller gidiyor aya
Hâlâ Türkler peşinden koşarsız yaya

Aybaşında maaş yatıyor başka bankaya
Uykudan uyanmış kalkmış geliyor
(– Kavuştak –)

5

DEVİRANİ der ki gözüm kaldı helâl ekmekte
Af buyurun ne ararsanız bulursunuz bu dümbükte
On iki senede bir teyp kazanmış o da kalmış gümrükte
Foteri kaş üstüne yıkılmış geliyor
(– Kavuştak –)
Ula öleydin de gelmeyeydin Memo.

72.

Almanya'dan Gidelim

1

Çoban oldum şu gönlümü güderim
Âşık oldum bitmez gamım kederim
Tat kalmadı Almanya'dan gidelim
Elimde bir sazdan gayri nem kaldı

2

Ağlaya ağlaya düştüm yollara
Çıkmaza girmişim ben ne bileyim
Vermiyorlar yarı geri döneyim
Bavul ile sazdan gayri nem kaldı

73.

Alman Markı

1

Bizi böyle gurbet ele bağlayan
İşsizlik, yoksulluk, para sevdiğim
Hasret kaldık memleketin taşına
Gözyaşı kalbimde yara sevdiğim

2

Alman Markı bizi burdan salmıyor
Gitsek memlekete gönül dönmüyor
İki sevgi bir gönülde olmuyor
Yokluk derdimize çare sevdiğim

3

Sarı çiçek bozkırları sardı mı
Kokuları bize kadar vardı mı
DERDİYOKLAR muradına erdi mi
Haram olsun bize bu sevdiğim

74.

Almanya'da Ölenler

1

(Müziksiz söylenir.)

Almanya derler de olmaz olaydı,
Cenazemiz de Türk toprağını bulaydı,
Mü'min kardeşlerimiz de namazımızı kılaydı,
Aç şu İstanbul'a yolumuzu Ya Rab.

2

Almanya'da kalanlara ah...
Acı ey yüce Allah'ım, yar ey ey...
Kara toprağına Türkiye'min
Gömdür ölümü Allah'ım, yar ey ey...
medet ey... amman aman ...

3

(Müziksiz söylenir.)

Nişanlıma söyleyin yoluma çıksın,
Cenazem geliyor boyuma baksın,
Alları çıkarıp karalar taksın,
Muradımız mahşere kaldı sevgilim.

4

Yurdumdan ayırma beni...
Ne olursun Allahım, medet ey... ey ey,
Mahfıma sebep sensin ey,
Zalım yoksulluk aman aman...
Beni gurbet elde koyma bari, yar ey aman aman...
Gönül ey aman aman...

75.

Almanya Yolları

1

Almanya'nın kahrı bitmez tükenmez
Gönül bağım viran bülbüller ötmez
Elimi uzatsam yar sana yetmez
Arada dağlar var yolum çok uzak

2

Trenin yolları demir değil mi
İşçiye verilen emir değil mi
Sılaya kavuşmak nasip değil mi
Mezarım yad elde kaldı neyleyim

3

Ben öldüm gurbette yarım sılada
Ah ederek ağlar ağlar validem
Yavrularım yetim kaldı geride
Mezarım yad elde kaldı neyleyim

76.

Bir Mektup Gönderdim Alamanya'dan (bkz. 104)

1

Bir mektup gönderdim Alamanya'dan
Nazlı yar okumuş hemen ağlamış

Benim burda öldüğümü duyunca
Genç yaşında karaları bağlamış

2

Geniş olur Almanya'nın yolları
Nasıl iştir anlaşılmaz dilleri
Duydum açmış bizim elin gülleri
Yaylamızda soğuk sular çağlıyor

3

Hasretim vatana bağrım sızlar
Anneyi babayı gönül arzular
Sılada ki körpe körpe kuzular
Garip babam derler ağlar mola

77.

İzin Ver Ey Almanya

1

Sılam yok mu neden gurbet gezerim
Gözleri yollarda postacı mektup beklerim
Onmana oturum ben de dertlerim (?)
Sıla burnumda tüter Almanya izin isterim
Yanar bağrım sıla sıla diye Almanya
Bazan kar yağar basan sana kırcı Almanya.

2

Bülbülleri dallarında ötmüyor
Geçti gençlik ömür tükenip bitiyor
Saçlarım tutam tutam dökülüp gidiyor
Dayanamam ben bu hasrete izin ver ey Almanya
(– Kavuştak –)

3

ERKAYA'yım gurbetten aldım bu dertleri
Dosta gardaşa yazdım bu sözleri
Yaralı bağrım garip sazım gezerim
Sıla uzak dağlar perde olmuş niderem Almanya
(– Kavuştak –)
(Bazan sana kar yağar bazan dolu Almanya)

78.

Soldum Almanya

1

Beş tane yavrumu bıraktım sefil
Sana iş bulmaya geldim Almanya
Ben de bir insanım bir köle değil
Çekilmez derdinden öldüm Almanya

2

Başkadır yuvamın ekmeği aş
Bulunmaz dünyada bir tane eşi
Neyleyim ben olmuşum gurbetin kuşu
Kırdın kanadımı kaldım Almanya

3

Gönlüm bu hasreti daha mı çeksin
Yavrularım bensiz boyun mu büksün
Babasız (anasız) yuvada baykuş mu ötsün
Doymadan hayata soldum Almanya

79.

Zalim Almanya

1

Yıllarca gurbet yolu yürüdüm
Felek attın gurbetlerde çürüdüm
Rüyalarımda ben Türkiye'mi görürüm
Yol ver zalim felek gidelim buralardan
Kurtulamadım kaldım bu zalim Almanya'dan

2

Olmaz olsun böyle kader
Gurbet ellerinde eyledi heder
Bu hasretlik ayrılık canıma yeter

Yol ver zalim felek gidelim buralardan
Kurtulamadım gitti bu zalim Almanya'dan

3

Sinemi yakar sılanın hasreti
Bu Almanya'ydı bizi mahvetti
Bir zalim vardı elimden aldı gitti
Kurtulamadım kaldım bu zalim Almanya'dan

80.

Kardeşimi Geri Ver (bkz. 11)

1

Onun burda taşı toprağı vardır
Alamanya gardaşımı geri ver
Düz ovası yeşil yaprağı vardır
Alamanya gardaşımı geri ver

Dön anam dön babam
Dön emmim dön dayım
Dön gayri Anadolu'ya

2

Bizi garib eden beyler utansın
Haksız padişahın mekânı yansın
Pirenin emdiği devler uyansın
Alamanya gardaşımı geri ver

3

Toprağında elin kara sapanı
Gönderin amcamı verim babamı
Bağrıma basarım yırtık abamı
Alamanya gardaşı mı geri ver

4

Anadolu fukaranın anası
Fabrikası değirmeni binası
Yeter artık bizden beter olası
Alamanya gardaşımı geri ver

81. Sarmaş Dolaş Olmuştuk

ERKEK: Ee, Zehra çok zahmet çektik ama, en sonunda muvaffak olduk, Almanya'ya varınca ilk işim seni istetmek olacak!

KADIN: Biraz ihmalkârsın ama, inşaallah.

ERKEK: Hey göreceksin bak buraya nasıl döneceğiz. Altımızda arabamız, cebimizde tomar tomar paramız...

ANONS: Dikkat dikkat Almanya yolcuları 1. Perona. Almanya yolcuları 1. Perona.

ERKEK: Ee vakit geldi, hadi helallaşalım, son bir kere sarılalım Zehra!

KADIN: Hadi Allah işini gücünü rast getirsin! Güle güle git. güle güle git Ahmet'im.

(Trenin kalkış düdüğü öter.)

ERKEK: Hadi Allah'a ısmarladık Zehra!

KADIN: Sakın mektubunu geciktirme! Beni hemen yanına al, güle güle, güle güle Ahmet'im, yolun açık olsun.

(Kadın ağlamaya başlar.)

ERKEK: Allah'a ısmarladık!

KADIN: Güle güle Ahmet'im

(Kadın ağlar.)

(Konuşan kadının sesiyle hareketli ve sonu oyun havası ile biten bir müzik eşliğinde türkü başlar.)

1

Sarmaş dolaş olmuştuk

Giderken Almanya'ya

Söz vermiştin hayatım

Yanına aldırmaya

Ha bugündür ha yarın

Bir buçuk sene oldu

Kime dert yapıyorsam

Diyorlar ki oh oldu

2

En sonunda diyorsun

İstekler kalktı gülüm

Dön gel memleketine
Yeter ettiğin zulüm

3

İşçi kurumlarına
Durmadan koşuyorum
Onbeş güne gelmezsen
Ben seni boşuyorum

4

İki yüz Mark gönderdin
Aylarca oyaladın
İstetecem diyerek
Salladıkça salladın

7

Konsolosluğa gittim
Seni şikayet ettim
Mahkeme kararıyla
Nikahımı feshettim

6

Bundan sonra vicdansız
Çağırırsan da gelemem
Ben burada evlendim
Sen de orada evlen

82.

Zeynep'in Almanya Mektubu

Zeynebim, canım Zeyneb'im, yavruların seni istiyor Zeyne'bim, elimden bir şey gelmiyor, onları avutamıyorum Zeyneb'im, ne olursun dön gel artık, sabrım kalmadı Zeyneb'im, beni duyuyorsun değil mi? Çarem kalmadı dön gel artık, Zeyneb'im. Zeyneb'im.

1

Zeyneb'im Almanya'nın yolunu tuttu
Ayşe'nin Fatma'nın boynunu büktü
Altı aylık Ahmet'ini nasıl unuttu
Yavan ekmek yiyelim Zeyneb'im

2

Bir eşikte bir beşikte yavru var
Gece gündüz anne diye ağlarlar
Çocuklar annemizi isteriz diyorlar
Seninle kavlimiz böyle miydi Zeynebim

3

Zeynebim sen gideli iki yıl oldu
Kuşa süt nasip olsa anadan olurdu
Altı aylık Ahmet'im anneden oldu
Seninle kavlimiz böyle miydi Zeynebim

Çocuklarım sensiz uyumuyor Zeynebim.

83.

Bizi Almanya'dır Ayıran

1

Günler aylar geçiyor
Yardan haber gelmiyor
Bu nasıl Almanya'dır
Giden geri dönmüyor

Ne kaderdir ne yazı
Seni benden koparan
Bizi birbirimizden
Almanya'dır ayıran
Bizi birbirimizden
Almanya'dır ayıran (2)

2

Boğazımızda hıçkırık
Kolum kanadım kırık
Gözlerim yolda kaldı
Yalvarıyorum dön artık
(– Kavuştak –)

84.

Almanya Yolları

1

Almanya yolları bükülü gider
Sırma saçlar bele dökülür gider
Yakın yok değil ki gedem getirem
Ömrüm ardın sıra sökülür gider

2

Oğul yol üstüne serdin mi postumu?
Tanımadım düşmanımı dostumu
Açık koyun mezarımın üstünü
Yar gelip geçtikçe canım desinler

85.

Şirin'in Doğumu

Sayın dinleyicilerime Şirin'in düğününün devamını sunuyorum.:

Hakiki Şirin'in düğünü,
Âşık Türköz'ün ürünü,
Dinle de ver kendin karar,
Türköz söyler daha neler.

1

Çeşit çeşit babalı
Sana olsun vebalı
Adını ne koymalı
Şirin piç doğuracak Alamanya'da
Hasan'a benziyecek
Bak sana benziyecek

2

Tastan yuyor yüzünü
Duymuyorum sözünü
Vuracaktır dizini

Şirin piç doğuracak Alamanya'da
Hasan'a benziyecek
Basana benziyecek

3

Banyodaki oyunu
Sayıyoruz ayını
Ölçecektir boyunu
Şirin piç doğuracak Alamanya'da
Hasan'a benziyecek
Bak sana benziyecek

4

Yunanlı'dan dost olmaz
Bu iş yanına kalmaz
Be Allah'tan utanmaz
Şirin piç doğuracak Alamanya'da
Hasan'a benziyecek
Bak sana benziyecek

5

Bilmem kimle yaşıyor
Heimler dolaşıyor
Kaç posta çalışıyor
Şirin piç doğuracak Alamanya'da
Hasan'a benziyecek
Bak sana benziyecek

6

Geldin geçtin buradan
Herkes baktı oradan
Melez verdi Yaradan
Şirin piç doğuracak Alamanya'da
Hasan'a benziyecek
Bak sana benziyecek

7

Baktım ki burnu şişti
Aman Allah ne işti
Şimdi iş işten geçti

Şirin piç doğuracak Alamanya'da

Hasan'a benziyecek

Bak sana benziyecek

(Not: Burada hiç=piç, baksana=basana ve burnu=karnı şeklinde değişiklik yapılmaktadır.)

86.

Şirin Bize Leke Sürdün

1

Geldin Alamanya'ya

Mahmut'u aramaya

Çabuk uydun modaya

Nasıl geldin tufaya

Evin yıkılsın Şirin

2

Şirin bize leke sürdün

Böyle kadın bizden çıkmaz

Şerefimizi öldürdün

Türk kadını kötü olmaz

3

Namuslu olan kadın

Bu filmde oynar mı?

Şerefini kendini

Para için satar mı?

4

Pavyon pavyon gezdirmişler

Orlarda rezil etmişler

Bak atalar ne demişler

Türk kadını kötü olmaz

5

Şeref namus haysiyet

Pazarlarda satılmaz

Sürdüğün bu lekeyi

Hiç bir kadın unutmaz

6

Niye kaçtın vatanından
Namus akar toprağından
Utaniyoruz adından
Türk kadını kötü olmaz

7

Senin bu yaptığını
Duyunca çok utandık
Bütün Türk kadınları
Seni lanetle andık

8

Namus için yaşayan
Cephede mermi taşıyan
Gâvura meydan okuyan
Türk kadını kötü olmaz

87.

Şirin'in Düğünü

1

Damah ettin paraya
Geldin Alamanya'ya
Evin yıkılsın Şirin
Rezil ettin dünyaya

Yazık Şirin çok yazık
Kendine attın kazık
Türklüğünden şüphem var
Vallahi kanın bozuk
(Billahi kanın bozuk)

2

Sonntag Montag Donnerstag
Nerden çıktı bu manyak
Türklüğü lekeledi
Ayten denen bu kaltak
(– Kavuştak –)

3

Türk milleti olarak
Namus için yaşarız
Bize leke sürenin
Anasını satarız
(– Kavuştak –)

4

Sığındın Yunanlıya
Geldin ettin haliya
Bin defa lanet olsun
Senin gibi karıya
Yazık Şirin çok yazık
Kendine attın kazık
Billahi şüphem vardır
Senin kanın çok bozuk

5

Ayten ismi yakışmaz
Helga'dır senin adın
Hayatımda duymadım
Böyle scheisse kadın
(– Kavuştak –)

6

Şirin muhtaç olasın
Bir lokmacık ekmeğe
Ölüm bile az gelir
Senin gibi köpeğe
(– Kavuştak –)

7

Alamanya'da çalışan
Sayın Türk kardeşlerim
Kafanızı bozmayın
Gözünüzden öperim
Aslı yok astarı yok
Bu nihayet bir film
(– Kavuştak –)

III. URSULA REINHARD'IN YAYIMLADIĞI TÜRKÜLER

88.

Berlinlied

1

İlk geldiğim güzel şehir
Seni yaşıyorum Berlin
Acı tatlı anılarda
Dolup taşıyorum Berlin

2

Hemen bize açtın kucak
Açtı lale sümbül çiçek
Bazan ılık kuru sıcak
Bazan donuyorum Berlin

3

Çok sevdiğim insanlarım
Yaşamaya adım adım
Geleceyi yudum yudum
Seninle içiyorum Berlin

4

Cana yakın Berlin halkı
Antifaşistlerdir çoğu
Düşmanlara saldın korku
Seni tanıyorum Berlin

5

Gölü ormanı müzesi
Yemyeşildir düz ovası
Kültür ve sanat yuvası
Çalıp coşuyorum Berlin

6

İşçiye gerici yaşa
Atom silah açık kasa
ŞAHTURNA'yı alır tasa
Sanma susuyorum Berlin

[Aşık] Şahturna

89.

Ulan Alamanca Germanca

1

Ulan Alamanca Germanca
Konuşup anlayamadım seni
Boğazımda laflar tıkanır kalır
Meister başlar dır dır dır

2

Asıktı suratı konuştu bana
Sevindim benimle konuştuğuna
Anlamışım gibi hepsine ja ja ja
Türkçe olsaydı başlardım dır dır dır

3

Du krank warum dedi
Tu sana ben de varım dedim
Ağzı kalabalık tercüman geldi
Tercüman Meister başladı dır dır dır

4

Elinde kağıtlar sekreter bana
Çıkış verilmiş dedi kolega sana
Gözümde beş nüfus canlandı
Eve girdim karı başladı dır dır dır

90.

İşte Biz Bunların Âşıklarıyız

1

Öküzü ölürse çiftin süremez
Ağaya boyun eğer para diyemez
Ağadan izinsiz bebe ememez
İşte biz bunların âşıklarıyız.

2

Bu yurttan doğmuştur yurdun aslanı
Cephede kurşun yer yoktur külhanı

Ekmek için terkeylemiştir vatani
İşte biz bunların aşıklarıyız.

3

Aziz ulusu sen diye övülen
Haklı iken haksız yere dövülen
Gecekondulardan gece kovulan
İşte biz bunların aşıklarıyız.

4

Ne bir külhanı var ne de bir konu
Hanım gitti Almanya'ya dayandı
Annesiz yavrunun ciğeri yandı
İşte biz bunların aşıklarıyız.

5

Gözü dışardadır yurтта kalanın
Ne desen NESİMİ yoktur yalanın
Dünyanın cenneti Anadolunun
İşte biz bu vatanın aşıklarıyız

91.

Hani Senin Yurdun Türküm

1

Bu diyorki çekin gidin
Hani senin yurdun Türküm
O diyor sakın gelmeyin
Hani senin yurdun işçi,
Hergün artar derdin işçi

2

Avrupa'da yabancısın
Sen yurdunda Almancısın
Eyik başın kısık sesin
(– Kavuştak –)

3

ŞAHTURNA adım adım
Yaşamadın hep yaşattın
Vatansızlar kaldı adın
(– Kavuştak –)

Not: Kavuştak dizeleri, kasetten aktarılmıştır; "Hani senin yurdun işçi, Hergün artar derdin işçi" nakaratı Reinhard 1989, 23'te "Hani senin yurdun Türküm" şeklinde yazılmıştır. AOÖ.

92.

Nolur Dön Baba

1

Almanya sen de babamı götürdün
Hallerimiz yaman oldu dön baba
Hani söz vermiştin çabuk geleceğim
Hallerimiz yaman oldu dön baba
Nolur dön baba vay zalim baba ey

2

Baba bilir misin bize ne oldu
Bir sene demiştin onbir yıl doldu
Ayten Mehmet Gül ve Gülten sarardı soldu
Evlerimiz viran oldu dön baba
Nolur dön baba vay zalim baba ey

3

Baba yazılanlar gelmez mi sere
Seni anıyoruz vallah bin kere
Bir oğlun var gidecektir askere
Seni görüm asker olum dön baba
Nolur dön baba vay muhanet baba ey

4

ÇOBANOĞLU hem söyledi ağladı
Bu nasıl acıdır beni dağladı
Bak sana Almanya seni bağladı
Dostlarımız düşman oldu dön baba
Nolur dön baba vay zalim baba ey

93.

Ülkeden Ülkeye Taşdın Göçü

1

Ülkeden ülkeye taşdın göçü,
Biraz daha rahat yaşamak için,
Seni sömürenler mutlu yaşıyor,
Sordun mu kendine bu böyle niçin.

2

Belki bir kaç sene rahat yaşarsın,
Hayat seni aldatır ümütlenirsin,
Seni tüketen bu köyne düzen,
Yine de kader der kahrılanırsın.

3

Alın terin makineye yağ oldu,
Çalıştında emeklerin zay oldu,
Elin makinede yüreğin acıda,
Eridi kemiğin gül benzin soldu.

4

Nereye gitsin.....
Anlında ter elinde nasır,
Çalışsan da çabalasan da,
Bir yırtık kilim bir eski hasır.

94.

Yorgunum Dost

1

El kapısı batsın yere
Çok uğraştım yorgunum dost
Elim kolum yara bere
Çok savaştım yorgunum dost

2

Yorulmuyor ki makina
Ceyran ile gelir cana

Gücüm yetmiyor onlara
Çok uğraştım yorgunum dost

3

Et kemikten dönen çarkım
Ne bağ benim ne de salkım
Robotlardan yoktur farkım
Çok uğraştım yorgunum dost

4

KEMTERL'yim boyun eğdi
Bu ellerde işin neydi
Şu ömrüme bir yel değdi
Çok savruldum yorgunum dost

IV. HAMDİ TANSES'İN YAYIMLADIĞI TÜRKÜLER

(Bkz. ayrıca türkü no 42)

95.

Almanyalı Yabancı

1

Yurdumuzda Almanyalı
Almanya'da yabancı
Bir garip vatandaşız
Ne kardeşiz ne bacı

2

Kurtuluruz sandılar
Ezildiler kandılar
Geçti gurbette yıllar
Hemi tatlı hemi acı

3

Bir yolunu bulurum
Bayramına gelirim
Sana kurban olurum
Yurdum başımın tacı

IV. Ek: DERDİYOKLAR'DAN İKİ TÜRKÜ

(Künyesi tespit edilemeyen bir kasetten tarafımızdan aktarılmıştır.)

96a.

Elin Memleketi

1

Elin memleketi bize yar olmaz, bize yar olmaz,
Yol ver dağlar sılamıza gidelim, ölem gidelim, (2)
Ömrümüz çürüdü geçti kâr olmaz, geçti kâr olmaz,
Yol ver dağlar sılamıza gidelim, ölem gidelim. (2)

2

Önümde bir kaç yıl ömür kalmadı, ömür kalmadı,
Uğraştık didindik kese dolmadı, ölem dolmadı, (2)
Gençlik elden gitti kimsem bilmedi, kimsem bilmedi,
Yol ver dağlar sılamıza gidelim, ölem gidelim. (2)

3

DERDİYOKLAR hergün yolu gözledik, yolu gözledik,
Acıları içimize gizledik, ölem gizledik,
Kadir bilen insanını özledik, ölem özledik,
Yol ver dağlar sılamıza gidelim, ölem gidelim. (2)

96b.

Bizim Şu Koca Dünyada

1

Bizim şu koca dünyada
Garip şeyler oldum'ola?
İnsanlar bundan bir gıda (2)
Sağlıyorlar, sağlıyorlar.

2

Saçı sakalı keserek,
Kulağa küpe asarak,
Bir de yaygara basarak (2)
Yürüyorlar, yürüyorlar.

3

Kimi çalışır Hans için,
Kimi didinir şans için,
Uşak devşek dans için (2)
Ağlıyorlar, ağlıyorlar.

4

DERDİYOKLAR hoştur diye,
Dinleyeni çoştur diye
Hele sazı koştur diye,
Söylüyorlar, söylüyorlar.

V. NEVZAT GÖZAYDIN TARAFINDAN YAYIMLANAN TÜRKÜLER

97.

Turist Gelme Kardeşim

1

Yola çıkma, iyi düşün
Ağlar çocukların, eşin
Genç yaşında ağarır saçın
Gel de bir gör Belçika'yı

2

Sahte pasaportu alma
Sonra telâşeye dalma
Sağa sola rüşvet verme
Gel de bir gör Fransa'yı

3

Almanya'nın meşhur markı
Bütün aldatıyor Türk'ü
Çok yuvalar yıktı belki
Gel de bir gör Almanya'yı

4

Hollanda'nın parası gulden
Dost tutarsan gider elden
Tarla satıp gelme köyden
Gel de bir gör Hollanda'yı.

98.

Almanya Konakları

1

Almanya'nın konakları
Turist Türkleriyle dolu
Hepsi de şaşırmış yolu
Niye geldin Almanya'ya?
Ne işin var Almanya'da?

2

Üç dönüm tarlasın satmış
Orda evlenmeğe kalkmış
Avradı köye bırakmış
Ne işin var Almanya'da?
Niye geldin Almanya'ya?
Sanki ne var Almanya'da?

99.

Alamanya

1

Bizim Yemen ellerine benzedin
Alamanya sana giden dönmüyor

Çok mu tatlı geldi el kapıları
Alamanya sana giden dönmüyor.

2

Eli meli yoktur gerçi insanın
Garipler doludur hayımın, hanın
Uy be hey ikilik çıkası canın
Alamanya sana giden dönmüyor.

3

Para gelmiş Memedinden Eşe'ye
Çocuklar çekilmiş kalmış köşeye
Yavrular babasız nasıl yaşaya
Alamanya sana giden dönmüyor.

4

Aman yıkılası o, kula kulluk
Gelinler ağladı, türedi dulluk
MAHSUNî der bütün sebep yoksulluk
Alamanya sana giden dönmüyor.

100.

[Ellinci Yılda Milletim]

1

Ellinci yılda milletim
Anayasa Hürriyetim
Gelin bizi etmen yetim
Biz vatandaş değil miyiz?

2

Gelmiş milletime bir hız
Yüreğim ediyor cız
Sembolümüz ay ile yıldız
Biz vatandaş değil miyiz?

.....

3

Türk'üz diye övünürüz
Avrupa'da sürünürüz
Özken üvey görünürüz
Biz vatandaş değil miyiz?

4

Bozuk kantar, eksik tartı
Hakkımıza örtmen örtü
Bu mu kanunların şartı
Biz vatandaş değil miyiz?

5

Asker yoklaması dedik
Her yıl konsolosa gittik
Tab'amızı değişmedik
Biz vatandaş değil miyiz?

6

Unutulmuş ise burda
Bari mekân kurak şurda
Bir gün döneceğiz yurda
Biz vatandaş değil miyiz?

7

Milliyetçi insanlar var
Memlekete yapmaz zarar
Bizim oylar ona yarar
Biz vatandaş değil miyiz?

8

Aşık TÜRKÖZ der yiğitlik
Olsun memlekette birlik
Oy deyince yok eşitlik
Biz vatandaş değil miyiz?

Avrupa'yı Methedeyim

1

Avrupa'yı size metheyleyim
 Ömrümüze yetti zalim Almanya
 Oturun yanıma benim dinleyin
 Ömrümüzü yıktı zalim Avrupa
 Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa

2

Sıladakiler buraya vurulmuş
 Kimi yurdu, yuvasından ayrılmış
 Kimi bir tek yavruya hasret kalmış
 Ömrümüze yetti zalim Avrupa
 Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa

3

Dünya başımıza dar olur gider
 Çektiğimiz ahu zar olur gider
 Sağlam gelen topal, kör olur gider
 Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa

4

Mayısterler düşman gibi bakıyor
 Dışı eli içi bizi yakıyor
 Nice sağlam yuvaları yıkıyor
 Ömrümüze yetti zalim Avrupa
 Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa

5

HANEFİ sazın gurbette inlesin
 Kardaşların kulağını çınlatsın
 Paşa baban hatun anan dinlesin
 Ömrümüze yetti zalim Avrupa

Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa
 Ankara'da anan baban dinlesin
 Ömrümüze yetti bu Avrupa.

Almanyalı Buldu Babanız (bkz. 35)**1**

Çukurova derler geniş ovamız
 Kurudu ekinler kırık yabamız
 Bir Almanyalı buldu babanız
 Bu sene gelemiyorum yavrular, aman yavrular
 Bir Avrupalı buldu babanız
 Bu sene de gelemiyorum yavrular

2

Dağıttım yuvayı eyledim yalan [talan]
 Ben söylesem sazım söylemez yalan
 Avrupa'da kurdular bize bir plan
 Bu sene de gelemiyorum yavrular

Kurdular yavrum bize bir plan
 Bu sene de gelemiyorum yavrular

3

Avrupa derler de çıplaklar kampı
 Bir yanı tel örgü, bir yanı kapı
 Babanız Avrupa'da tam yuttu hapi
 Gelin babanızı görün yavrular

Babanız Avrupa'da tam yutmuş hapi
 Gidin babanızı görün kuzular

4

CEYHANLI'm söyleme bu kadar acı
 Sen kendinden de geç, yavruna acı
 Sağımı kapladı ince bir sancı
 Gelin babanızı alın yavrular

Solumu kapladı ince bir sancı
 Gelin babanızı alın yavrular
 Yetim yavrular, garip yavrular.

103.

Sen Almanya'da Kaldın

1

Söyle kurban olam, söyle dilen dolanam
Sen söyle ki ben uykudan uyanam
Hele sen Almanya'da kaldın, ben de burada
Senin hasretine nasıl dayanam

Aman beyim nide (yi)m, suna boylum
Ben nide(yi)m, garip iller ben nide(yi)m

2

Posta tehirli kalma, yollarım (ı)rak
Mektubumu götür de Mir Cafer(e) bırak
Hele duydum seni de bir kötüye vermişler
Yine de aldı soysuz beni bir merak

Aman beyim nide (yi)m, suna boylum
Ben nide(yi)m, garip iller ben nide(yi)m

3

Sürümüz gelir, sürümüz azar, şenliğe karışır
Bayram gelir de küskünler barışır
Hele bunca hasretlik de çeken âşıklar
Helbet bir gün sevdiğine kavuşur

Aman beyim nide (yi)m, suna boylum
Ben nide(yi)m, garip iller ben nide(yi)m

104.

Mektup Gönderdim Almanya'dan (bkz. 76)

1

Bir mektup gönderdim Alamanya'dan
Nazlı yar okumuş, hemen ağlamış

Benim burda öldüğümü duyunca
Genç yaşında karaları bağlamış

2

Geniş olur Almanya'nın yolları
Nasıl nedir anlaşılmaz dilleri
Duydum açmış bizim elin gülleri
Yaylamızda soğuk sular çağlıyor (çağlamış)

3

Hasretim vatana, bağrım sızılar
Anayı babayı gönül arzular
Böyle imiş alınımdaki yazılar
(Sıladaki körpe kuzular)
Garip babam der de ağlar m'ola?

105.

Almanya'dan Köyüme Mektup

1

Aziz dostum, av zamanı geldi mi
Kekliklerin ötmesinden ne haber
Mızdurdu'nun oğlu asker oldu mu
Hasan Ağa'nın Fatma'sından ne haber?

2

Kim evlendi, kim boşandı, kim öldü
Bu seçimde köye muhtar kim oldu
Zırümmetin Fadime'yi kim aldı
Gelin olup gitmesinden ne haber?

3

Selâm söyle Bekir'lerin üçüne
Partililer nasıl girdi seçime
Kör Lütfü'nün toz şekerin içine
Lokumunu katmasından ne haber

4

Mektup yazdım cevabını vermedin
Olup bitenleri öğren demedin

Doğru sözlü Murtaza'nın Memed'in
Kuru sıkı atmasından ne haber?

5

Uzadı mı Kel Ali'nin saçlar[ı]
Doymadı mı Süleyman'ın açları
Hacı Mehmet ödedi mi borçları
Malın mülkün bitmesinden ne haber?

6

İlyas Çavuş Pe Te Teci oldu mu
Rıfat Özserağ Ağa'da satılık iman kaldı mı
Bizim oğlan sarı öküzü buldu mu
Dokuz aydır yitmesinden ne haber?

7

Yapıldı mı köyün eski pınarı
Deli Yusuf oynuyor mu kumarı
Kör Neşet'in Hacı Dudu Ömer'i
Dübeş atıp tutmasından ne haber?

8

Aziz dostum, mektup bitti, hoşça kal
Çok bekletme cevabını tezce sal
Arkadaşım durum iş[t]e bu minval
Bizim köyün imamından ne haber?

VI. YÜKSEL ÖZKASAP KASETİNDEN YAZILAN TÜRKÜ

("GÜLOM", Türküola Müzik Yapım, Kaset Nr. 11, 1994; Tarafımızdan aktarılmıştır.)

106.

Almanya'ya Geldik Halâ Bekârız

1

Veremedik bir güzele kararı
Onlar kaçır bizden neden firarı
Aşıklar çeşminden içtik bu ahı
Almanya'ya geldik halâ bekârız (2)

2

Kime dünür gitsem cevabı hayır,
Kadir Mevlam nolur sen bizi kayır!
Gurbetlik bir yandan üstelik kahrır.
Belçika'ya geldik halâ bekarız (2)

3

BAYBURTLU YILDIZHAN yeter bu kadar,
Şu yalancı dünya bana oldu dar
Bırakmadım birahane kulüp bir de bar
Hollanda'ya geldik halâ bekârız.

VII. ABDULLAH ERYILMAZ KASETİNDEN YAZILAN METİNLER

(Gastarbeiterlieder: İşçi Şarkıları, Majör Müzik Yapım Ltd. Şti, Nr. 033;
Taraflımızdan aktarılmıştır)

107.

Osman's Story

1963 wurde ich
hierher geholt
zum Arbeiten zum Malochen
und zum Putzen zum Putzen,
in den Bergbau
an das Fliessband.
Damals war es ganz anders,
da war ich hier willkommen.

Spiker:

"Burası Westdeutscher Rundfunk Köln. Haberler:

Dazlaklar dün yine Möln'de olduğu gibi Solingen'de de masum canları yakarak
öldürdüler. Katliam sonucu canlarını yitirenler: Amasya'nın Taşova ilçesi Mercimek kö-
yünden olup, isimleri şöyle: Gülsüm İnce, Hatice Genç, Hülya Genç, Saime Genç..."

Jetzt bin ich arbeitslos
bin jetzt arbeitslos
Arbeitsamt hin Arbeitsamt her
was passiert denn noch mit mir?

Nach dem Möln und Solingen
Was hast du denn noch zu verlieren?
Abschiebung oder Abbrennen,
So wird dein Leben zerstört.
11.06.1993 Berlin

Osman'ın Almanya Hikâyesi

1

1963'te istenildim
Çalıştırılmak için
Zor ve temizlik
İşlerinde buraya

2

O zamanlar
Durum başkaydı
Madende ve bandlarda
İsteniliyordum

3

Şimdiyse işsizim
Git kuruma gel kurumdan
Daha başıma
Neler gelecek

4

Möln ve Solingen'den sonra
Kaybedecek nem kaldı ki
Ya sınırdışı ederler ya da yakarlar
Hayatın böylece bitmiş olur
11.06.1993 Berlin

Karnem

1

Bak babam babacığım
Babamsın sen benim
İşte karnem işte notlar
Umarım darılmazsın

Eviriyorum çeviriyorum
Bir türlü bilemiyorum
Almanca mı Türkçe mi
Düşünsem diyorum

2

Türkiye'de iken bende
Böyle bir sorun yoktu
Ana dilim Türkçe idi
İyi notlarım çoktu

Eviriyorum çeviriyorum
Bir türlü bilemiyorum
Almanca mı Türkçe mi
Düşünsem diyorum

3

Bak baba babacığım
Bana kızmayasın sen
İki kültür arasında
Ne yapayım böyle ben

Eviriyorum çeviriyorum
Bir türlü bilemiyorum
Almanca mı Türkçe mi
Düşünsem diyorum
Temmuz 1985, Köln

Probleme

Du bist in Deutschland,
das ist ein Problem:
die Sprache,
die Ausländergesetze
und der Arbeitsplatz.
Du bist froh, dass du
immer noch den Job hast.
Aber die Redensart
von Meistern und
stolzen deutschen
Arbeitskollegen:
"Du Türke, du machen das,
du machen dies un soweiter".
Deine Kinder, dein Buld
müssen zur Schule,
in der Schule Deutsche,
zu Hause Türken
und wenn sie gross werden,
werden die Probleme auch grösser.

Dein Land und deine Rückkehr.
Du bist schon seit 25 Jahren hier,
dein Land, dein schönes Land
du riechst immer noch den Apfelgeruch vom Amasya
und den gegrillten Fisch
vom Schwarzen Meer.

Weiss du überhaupt,
dass du in deinem schönen Land
auch ein "Aussengeländer" bist
"Alamancı" nennen sie dich,
wenn du in Urlaub fährst,

aaa schau mal der Alamancı
ist wieder da mit einem PKW.
Für diejenigen bist du ein
Devisen legendes Huhn.
Dein Herz, dein warmes, dein weiches Herz
hast du schon mal deinen Arzt gefragt,
ob dein Herz noch ein Paar Jahre TÜV hat,
immerhin haben die deutschen Ärzte
dich in Istanbul untersucht, bevor du hierher kamst.
Da warst du noch rostfrei,
so vollkommen rostfrei.
3.4.88 Berlin

Problemler

Almanya'da oluşan bir problem
Lisanı Integrasyon politiği
Ve yabancılar yasasıyla
İş yerine gelince
Hâlâ seviniyorsun
İşimden atılmadım diye
Burnu büyük usta başlarının
Ve iş arkadaşlarının
Aşağılamalarına rağmen
Çocuklarına gelince
Senin canın Senin kanın
Senin dölün
Okula gitmek zorundalar
Evde Türk
Okulda Almanlar
Büyüyorlar büyüyorlar
Büyüdükçe
Sorunlar daha da çok büyüyor

Dönüşüne gelince
Şayet döneceksen
Gençliğün
Ömrün gitmiş
Çeyrek asırdır buradasın
Ama hala Karadeniz
Izgara balıklarının
Ve Amasya Elmalarının
Kokuları burnunda tütüyor
Biliyorsun kendi
Memleketinde de
Yabancıydın
Alamancı diyorlar sana
Arabanla uykusuz harıl harıl
Yurduna vardığında
Bakın bakın
Alamanyalı geldi yine
Hemide mercedes arabaynan
Sen Döviz yumurtlayan
Tavuksun
Evet evet onlara göre sen
Döviz yumurtlayan bir
Tavuksun
Kendini muayene ettirdin mi
Bir kaç sene daha TÜV'ün var mı diye
Yıllar önce
Alman doktorları
Seni İstanbul'da
Muayene etmişlerdi
O zamanlar pasın yoktu
O zamanlar çürük değildin

110.

Ausländer Memo

Das ist kein
Leben Memo
Memo, Memo, Memo, Memo
Arbeiter Memo

Du bist hier
und dein Herz
in Heimat
in Heimat oooo

Deine Frau
wartet auf dich
Warten ist so
langweilig

Das ist doch kein
Leben Memo
Memo, Memo, Memo, Memo,
Arbeiter Memo/
Ausländer Memo.

Yabancı Memo

1

Yaşamak bu
Değil Memo
Memo Memo Memo Memo
İşçi Memo

2

Sen buradasın
Ve senin kalbin
Vatanında
Vatanında oy

3

Senin eşin
Seni bekliyor
Bu bekleyiş
Can sıkıyor

4

Senin küçük çocukların
Seni bekliyorlar
Bu bekleyiş
can sıkıyor

5

Yine de yaşamak bu
Değil Memo
Memo Memo Memo Memo
İşçi Memo / Yabancı Memo

111.

Wie können wir...

(Nasıl Olur da Biz Düşman Oluruz)

1

Hans Peter Hans Peter
Arkadaşım
Nasıl olur da biz
Düşman oluruz

Hans Peter Hans Peter
Mein Freund bist du
Wie können wir denn da
Feinde sein

2

Biz aynı sınıfın
İnsanlarıyız
Nasıl olur da biz
Düşman oluruz

Wir gehören wir gehören
Gleiche[r] Klase an
Wie können wir den[n] da
Feinde sein

3

Temizleriz temizleriz
Caddeleri sokakları
Biz her zaman, biz her zaman
Beraberiz

Wir putzen wir kehren
Die Strassen
Wir gehören ja doch
immer zusammen, alle zusammen.

112.

Satılanlar

1

Biliyor musun sevdiğim
Bizi buraya sattılar oy
Bir mark onbeş lira diye
Döviz için aldattılar oy

2

Makinamın başındayım
Tam ondokuz yaşındayım oy
Alaman'ın işindeyim
Bizi buraya sattılar oy

3

Ne faydam var benim yurda
Yevmiyem kalıyor burda oy
Kuzu verir gibi kurda
Bizi buraya sattılar oy

4

Üç vardiye çalışırız
Almancaya alışırız oy
Merak etme sen sevdiğim / cananım
Elbet bir gün kavuşuruz oy
Ağustos 1978, Köln

113.

**Ich komme aus Anatolien/
Anadolu'danım Ben**

1

Anatolien Anatolien
Ich komme aus Anatolien
Fahr einmal dort hin
Kennst du mich besser
Sagst du dan[n] zu mir
Niemals Kümlertürke

2

Anadoludan Anadoludan
Anadoludanım ben
Haydi git tatile Git de gör tanı beni o zaman belki de
Anlarsın beni

YÜKSEL ÖZKASAP

(Kasetin künyesi tespit edilememiştir.)

114.

Ay doğar bedir bedir

1

Ay doğar bedir bedir
Yel eser ılgıt ılgıt (2)
Yıkılır sıram sıram el kapıları (2)
El kapıları kölelik kapıları (2)

Kul olur yiğit, kul olur yiğit,
Kul olur yiğit, kul olur yiğit.

2

Ay doğar hilal hilal,
Gün doğar devrim devrim (2)
Yıkılır sıram sıram el kapıları (2)
El kapıları kölelik kapıları (2)
Kurtulur yiğit, kurtulur yiğit,
Kurtulur yiğit, kurtulur yiğit.

El kapıları be bre bacım, el kapıları,
El kapıları, sürüm sürüm süründürdü bizi,
El kapıları, el kapıları, kölelik kapıları, El kapıları...

KARAKAN (FRS 18781 NOLU KASET)'DAN BİR ÖRNEK

115

Alamancı Yabancı

1

Yıllar önce geldik buralara,
Sen ne dersin de yaranamadık Almanlara.
Bu kadar çaba, bunca acı, hepsi boşuna,
Bir kere daha soruyorum: Niye geldik buralara?
Gelmemizin nedeni elbette belli.
Bir kaç sene çalışıp dönecektik geri.
Ama ömürler tükendi, yenisi eklendi.
Biri gittiyse, beş tanesi geldi.
Yabancı gelenler yerliye döndü,
Kurallara uymayanın hayatı da söndü.
Acımasız toplum buz gibi soğuk.
Ayak uyduracaktık, ama ne yazık ki boğulduk.

Şaşırdık, şaşırdık, inandık ve yanıldık,
Beş kuruş için, beş kuruş gibi harcandık.
Ya çekip gidersin, ya karşı çıkarsın
Ya da Alman gibi olup dertsiz yaşarsın.

2

Vatanda Alamancı burada yabancı.
Alamancı yabancı bunları yaşamak inan ki çok acı.
Yabancı mısın yoksa Alamancı?
Vatanda Alamancı, burada yabancı.
Alamancı yabancı. Bunu inkâr eden yalancı.
Vatanımızda Alamancı burada yabancı.

3

Vatanımızda Alamancı burada yabancı.
Bunları yaşamak inan ki çok acı.
Elimdeki pasaportta ay-yıldız var ya
İkinci sınıf insan diyorlar bana.
Elimdeki Pasaportta Alman bayrağı da olsa
Alman olamam, çünkü saçlarım kara.
Karakan'dan Alper Ağa, 27 yaşında neler gördüm,
Anlatsam inanmazsın galiba.
Zaten istedikleri bizim unutmamız.
Unutursak harcanırız, hatırlamalıyız.
Ne sağ, ne sol Karakan yeni bir yol.
İlerliyoruz sen de gel. Kim olursan ol.
Dışlananlar ezilenler gelsin.
Gidecek başka yeri olmayanlar gelsin.
Kapımız herkese açıktır, yeter ki
Yaşama ve insana saygı gösterebilirsin.

SÖZLÜK

arbeitslos:	işsiz.
auch:	de, da, dahi.
Auslander Raus!:	(Ausländer raus!) Yabancıları dışarı! Defolun yabancılar!
Ausländer:	Yabancı, yaban.
[Ausländergesetz]	Yabancılar Yasası: 1 Ocak 1991'den itibaren yürürlüğe giren ve F. Almanya'daki yabancıların konumunu belirleyen yasa (bkz. Şen [t.y.]: 36).
Bahnhof:	İstasyon, gar.
Berlin:	Almanya'nın tarihî başkenti. İki Almanya'nın 3 Ekim 1990'da birleşmesinden önce ünlü "Berlin Duvarı" ile Berlin West ve Berlin Ost olmak üzere iki bölüme ayrılmış durumda idi.
Berlinlied:	Berlin türküsü.
Bitte schön:	Buyrun, lütfen.
Cartel:	Almanya'da kurulan bir Türk Rap grubu.
Danke schön:	Teşekkür ederim.
Dazlaklar:	İrkçı Alman gençleri. Kazınmış saçlardan ötürü "Skin heads" (= Dazlak kafa) diye anılırlar. Genel amaçları yabancılara karşı kin ve zorbalık propagandası yapmak olan Dazlakların kendi grup ve orkestraları vardır: "Volkszorn" (Halkın Öfkesi), "Tonstörung" (Parazit), "Radikahl" (KöktenDazlak), "Stuka", "Noi Werte" vs. Gizli ya da açık şarkı repertuvarlarında yabancı ve azınlıklarla savaş çağrıları ön plandadır (bkz. Muschiol 1993: 9-10).
Donnerstag:	Perşembe.

Dortmund:	F. Almanya'nın Nordrhein-Westfalen (Kuzey Ren - Vestfalya) Eyaleti'nde bulunan ve Westfalen (Vestfalya)'nın en büyük kenti.
Du krank warum:	"Sen neden hasta olmak" (Pidgin Almancası)
Etwas:	birşey, biraz.
Faşing:	(Fasching = Fastnacht) İsa Peygamber'in dirilişini kutlamak üzere Hristiyanların her yıl düzenlediği yortu olan Paskalya'da, büyük perhizden önce düzenlenen şenlik ve eğlencelere verilen ad. Riviera ve Ren Bölgesi'nde Karneval, Avusturya ve Bavyera'da Fasching adıyla bilinir.
Fenik (Pfennig):	En küçük Alman para birimi, kuruş.
Flensburg:	F. Almanya'nın Schleswig-Holstein Eyaleti'nde liman kenti.
Frankfurt:	(F. am Main) F. Almanya'nın Hessen Eyaleti'nde büyük ticaret ve fuar kenti.
Gabi:	Alman kadın ismi.
Gastarbeiter raus:	Yabancı işçiler dışarı! Yabancı işçiler defolun!
Germanca:	Burada "Almanca" anlamında kullanılan bu sözcük diğer akraba dillerin tümünü kapsayan bir terimdir.s
Gulden:	"Altın para" anlamına gelen bu sözcük burada Hollanda para birimini ifade eder.
gut:	iyi, güzel.
Hamburg:	F. Almanya'nın ikinci büyük kenti. Başlıbaşına bir eyalet olan H. aynı zamanda bir Hansestadt (Hansa = Ticarî Birlik) 'tır.
Hannover:	F. Almanya'nın Niedersachsen (Aşağı Saksonya) Eyaleti'nin başkenti. Sanayi ve fuar kentidir.
Hayım:	bkz. Heim.
Heilbronn:	F. Almanya'nın Baden-Württemberg Eyaleti'nde liman kenti.
Heim:	Yurt, ev. Burada: Almanya'ya giden ilk Türk işçilerinin topluca yerleştirildikleri barınaklar.
Helmut:	Alman erkek ismi.

Helmut Kohl:	F. Almanya eski şansölyesi. 1930 doğumlu olan K., 1969'da CDU (Christlich Demokratische Union = Hristiyan Demokrat Birlik) partisinden Rheinland-Pfalz başbakanı, 1973'te ise Federal Başbakan seçilmiştir.
Hitler:	Nazi Almanyası'nın lideri Adolf Hitler (1889-1945) (Führer). 1919'da kurduğu NSDAP (National-Sozialistische Deutsche Arbeiterpartei) partisini, 1923 darbe girişimi nedeniyle tutukluluğundan sonra 1925'de yeniden canlandırmış ve 30.1.1933'te devlet başkanı Paul Hindenburg tarafından en güçlü partinin lideri olarak şansölyeliğe atanmıştır. Bütün muhaliflerini ve koalisyon ortağını bertaraf edip, Hindenburg'un ölümünden sonra tüm yetkileri bünyesinde toplayan Hitler 1938 yılına kadar II. Dünya Savaşı'na giden hazırlık aşamalarını "barışçı yöntemlerle" maskeleyemeyi başarmıştır. "Üstün Alman Halkı" iddiasındaki ırkçı ideolojik görüşlerini 1925'te yazdığı "Mein Kampf" (Kavgam) adlı kitabında sergiler. Bkz. Nazi.
Ich liebe dich:	Seni seviyorum.
Integrasyon	(=Bütünleşme) "Kendi başına buyruk ve parçalar halindeki unsurların birleşip kaynaşması, birleşik bir bütünlük oluşturma sürecidir." (Turan 1992: 37) Burada, Türkler'in Alman toplumuna uyumu sürecini dile getirmektedir.
ja:	evet.
Karakan:	Cartel gibi bir Türk Rap grubu.
Karlsruhe:	F. Almanya Baden-Württemberg Eyaleti'nde bir kent.
Karnaval:	Eğlence. Bkz. Faşing.
Kassel:	F. Almanya Hessen Eyaleti'nin bir kenti.
Kolega:	(Kollege) Arkadaş, meslektaş.
Komm zu mir:	Bana gel! Buraya gel!
Köln:	F. Almanya Nordrhein-Westfalen Eyaleti'nin en önemli kentlerinden biri.
Kölün:	bkz Köln
Liebe Gabi:	Sevgili Gabi.

Made in German:	Alman Malı (İng.).
Made in Türkisch:	Türk Malı (İng.).
Mannheim:	F. Almanya Baden-Württemberg Eyaleti'nde bir kent.
Mark:	En büyük Alman para birimi.
Meister:	Usta.
Melstero:	Meister'den türetme sözcük.
Montag:	Pazartesi.
Möln:	Schleswig-Holstein'de Türklerin ırkçı kundaklamaya maruz kaldığı Alman kenti.
Müni:	F. Almanya Bavyera Eyaleti'nin baş kenti. Almanya'nın 3. büyük kenti.
Nazizim:	Alman ırkçılığı. Adolf Hitler'in, Almanların üstün ırk olduğu iddiasına dayanan ideolojisi. Buna göre en üste Kuzeyli German insanı Aryan ırk sayılırken, en altta Yahudiler yer almaktadır. Yahudileri temerküz kamplarında toplama, gaz odalarında öldürme, fırınlarda yakma biçiminde ortaya çıkan yabancı düşmanlığının nedeni budur. Gelişmeler sonucunda Almanlar "Efendi halk" olarak ortaya çıkarken, onun yaşam sahası (Lebensraum) ancak "kılıç" zoruyla kazanılabilir. Bu amacın gerçekleşmesi için uygulanması gereken 25 maddelik "değişmez" sıkı bir parti programı söz konusudur. Programın uygulanabilmesi için devlet içinde SA (Sturmabteilung), SS (Schutzstaffel), Gestapo (Geheime Staatspolizei) vb. birimler oluşturulmuştur. bkz. Hitler.
Neckarsulm:	F. Almanya Baden-Württemberg Eyaleti'nde bir kent.
Nein:	Hayır.
Oma:	Babanne, anneanne, nine.
Ost:	Doğu.
Raus:	Dışarı, defol.
Scheisse:	İnsan dışkısı ve bununla ilgili küfür.
schrot:	Hurda, döküntü.
sehr gut:	Çok iyi, çok güzel.
sehr schön:	Çok güzel.

Solingen:	Nordrhein-Westfalen Eyaleti'nde, Türkler'in, 29 Mayıs 1993'te ırkçı kundaklamaya maruz kaldığı Alman kenti.
Sonntag:	Pazar.
Strauss:	Alman politikacısı Franz Josef Strauss (1915 doğumlu). CSU (Christlich-Soziale Union) partisinin başkanlığını yürütmüş ve Helmut Kohl ile koalisyon hükümetlerinde bakanlık yapmıştır.
Stuttgart:	F. Almanya Baden-Württemberg Eyaleti başkenti.
Türk-Danış:	"[19]60'lı yıllardan beri Federal Almanya'da yaşayan Türklere sosyal danışmanlık hizmeti veren "Bundesverband Arbeiterwohlfahrt" bünyesinde çalışan" (Şen [t.y.]: 17) kurum.
TÜV:	(Technische Überwachungsvereine): Teknik Gözetim Dernekleri. Burada işçilerin "Dayanıklılık süresi"nin kontrolünü ifade eder.
und:	ve
very gut:	(Alm.-İng. karışık) çok iyi.
very nice:	(İng.) çok güzel.
Vorarbeito:	(Vorarbeiter'den) Ustabaşı.
vurst (Wurst):	Salam, sosis.
West Berlin:	Batı Berlin.
Westdeutscher	
Rundfunk:	Almanya'da bir radyo istasyonu.
Wie geht's:	Nasılsın?
Wollen Ausländer raus:	... yabancıları göndermek, sınır dışı etmek istiyorlar.
Yabancılar Yasası:	bkz. Ausländergesetz.

KONU VE MOTİF DİZİNİ

TÜRKİYE - MEMLEKET - ANAVATAN - YURT - SİLA

- Açtık memlekete gedik (44/2, 2)
Akıl fikir memlekette (17/2, 2)
Ben gidiyorum Türkiye'ye (53/2, 3)
Bizi köle eden Türkiye'mizdir (34/2, 1)
Bu memleket bizim memleket değil (12/2, 2)
Dön gel memleketine (81/3, 3)
Döneceğim artık anavatana (60/3, 3)
Gitsek memlekete gönül dönmüyor (73/2, 2)
Hasret kaldık memleketin taşına (73/1, 3)
Kara toprağına Türkiye'min /Gömdür ölümü Allah'ım (74/2, 3-4)
Memleket hasreti bitmez (17/1, 3)
Memlekete yapmaz zarar (100/7, 2)
Memleketinde de yabancısın (109/27-28)
Olsun memlekette birlik (100/8, 2)
Rüyalarımda ben Türkiye'mi görürüm (79/1, 3)
Şu memleket hasreti (10/3, 3)
Türkiye'de evi yoktu parkta yatardı (71/2, 1)
Türkiye'de iken bende (108/2, 1)
Türkiye'ye dönünce (37/kavuştak 2 ve 3, 3)
Türkiye'ye geleceğim Memed'im (59/2, 1)

Türkiyemiz çok güzel
Hasretiz her yanına hey... (56/2, kavuştak)

Gurbet elde hasretiz,
Güzel vatanımıza. (56/5, kavuştak)

Ben nerdeyim kardaş sıra nerede (21/2, 1)
Ben öldüm gurbette yarım silada (75/3, 1)

Burcu burcu kokan sıla (26/2, 3)
Görünmüyor sıla uzak (23/4, 1)
Gözlerimden akan sıla (26/2, 2)
Özlemyle yakan sıla (26/2, 1)
Sıla burnumda tüter Almanya izin isterim (77/1, 3)
Sıla nerde sen neredesin (30/4, 1)
Sıla uzak dağlar perde olmuş izin ver ey Almanya (77/3, 4)
Sıladaki körpe körpe kuzular (76/3, 3)
Sıladaki körpe kuzular (104/3, 4)
Sıladakiler buraya vurulmuş (101/2, 1)
Sıladan bir selâm gelse (25/1, 1)
Sılam yok mu neden gurbet gezerim (77/1, 1)
Sılana kavuşta ocağın yansın (70/4, 1)
Sılanın derdine düşen (18/6, 3)
Sılaya kavuşmak nasip değil mi (75/2, 3)
Sılayı soruyorsa gözlerin (61/4, 1) 28
Sinemi yakar sılanın hasreti (79/3, 1)
Alaman'ın yurdunu
Nasıl sevem yurdunu
Ben parayı neyleyim
Ben özledim yurdumu (31/1)

Alaman'ın yurdu kar (31/6, 1)
Alaman'ın yurdu sis (31/3, 1)
Alaman'ın yurdu yok (31/2, 1)
Alaman'ın yurdunda (31/4, 1)
Alaman'ın yurdunu Görmez olam yurdunu (31/5, 1-2)
Almanya derler de bize yurt olur mu (3/3, 3)
Alman'da çalışırım borçluyum hâlâ (16/3, 3)
Alman'ı da deli gönül Almanı (12/3, 4)
Dertli dertli gezdim Alman elini (2/2, 2)
Gelipte görenler Alman ilini (16/4, 3)

Anadolu benim yurdum (20/2, 1)
Anadolu Can'ın yurdu (20/6, 1)
Bir gün döneceğiz yurda (100/6, 3)

Bu yurttta doğmuştur yurdun aslanı (90/2, 1)
Gözü dışardadır yurttta kalanın (90/5, 1)
Hani senin yurdun Türküm (91/ kavuştak)
Huzuru yurttta ararım (50/5, 3)
Kimi yurdu, yuvasından ayrılmış (101/2, 2)
Ne faydam var benim yurda (112/3, 1)
Uzadı yol gelemem ki yurduna (2/4, 2)
Yurda dön Memedim yurda dön yurda (15/ kavuştak)
Yurda döviz taşıyorduk (44/3, 3)
Yurdum başımın tacı (95/3, 4)
Yurdumuzda Almanya'lı (95/1, 1)
Yurdumuzdan ayrı kaldık (42/4, 1)
Yurduna vardığında (109/32)
Yurdundan uzakta körpe kuzular (22/1, 3)
Yurt mu olur bana ellerin yurdu (21/4, 2)

Anadolu benim yurdum (20/2, 1)
Anadolu Can'ın yurdu (20/6, 1)
Anadolu fukaranın anası (80/4, 1)
Anadolu Mahzuni'nin anası (11/4, 1)
Anadolu'dan Anadolu'dan /Anadolu'danım ben (113/2, 1-2)
Anadolum insan dolu (20/1, 1)
Bir adımız Anadolu yabanı (12/1, 2)
Dön anam, dön bacım, dön gardaşım, Anadolu'ya dön. (11/4, 5)
Dön gayri Anadolu'ya (80/1, 7) 36
Dünyanın cenneti Anadolu'nun (90/5, 3)

DAĞLAR

Almanya bir uzak diyar/ Dağlarına karlar yağar (18/4,1-2)
Almanya bir uzak diyar/ Dağlarına karlar yağar (43/4, 1-2)
Almanya derler dağın içinde (1/1, 1)
Aşılmaz dağları aştımda geldim (34/1, 1)
Dağ başında kalmış gibi/ Sardı duman duman beni (26/3, 3-4)

Dağları delemedim/ Yanına gelemedim (9/10,1)
Elimi uzatsam yar sana yetmez/Arada dağlar var yolum çok uzak (75/1, 3-4)
Karlı dağlar gene döndü yeşile/ Kaldım buralarda giden gidene (21/1, 1-2)
Kuş olsam da dağdan dağa uçamam/ Kanadım kuruldu konup göçemem
(21/1, 1-2)
Sıla uzak dağlar perde olmuş izin ver ey Almanya (77/3, 4)
Sıladan bir selam gelse /Şu dağların yeli ile (25/1, 1-2)
Sunam nasıl bekliyor /Şu dağların ardını (31/5, 3-4)
Şu Almanya iyi diyorlardı /Görünmez dağları vardı (33/4, 1-2)
Şu dağlar duman oldu /Hallerim yaman oldu (9/6, 1-2)
Yol ver dağlar sılamıza gidelim, ölem gidelim, (96a/1; kavuştak)

GURBET

Almanya uzak gurbet /Haberin tez ilet (9/14, 1-2)
Bizi böyle gurbet ele bağlayan İşsizlik, yoksulluk, para sevdiğim (73/1, 1-2)
Çekilmez gurbet kahır/El kapısı zor olur (9/9, 3-4)
Çetin imiş gurbet kahır /Çeken biliyor burada (18/2, 3-4)
Dolaşırız gurbet elde/Akıl fikir memlekette (17/2, 1-2)
Dövemem ki gurbet seni (23/3, 4)
Elbette yorulur gurbet gezenler (70/2, 1)
Ellerin sevdiği köyün içinde/Benim yarım gurbet ilde dolanır (1/1, 3-4)
Felek bizi gurbet ele getirdi (61/3, 1)
Garib olup gurbet ilde kalmazdım/Muhanetin derdi ne çetinmiş (3/2, 3-4)
Gurbet desen bildiğin gurbet değil/Bu memleket bizim memleket değil
(12/2, 1-2)
Gurbet elde kalan güler m'ola/Ağlar ağlar göz yaşını siler m'ola (4/2, 4-5)
Gurbet eli gezen bilir Kör olası/Almanya'yı (18/5, 2-3)
Gurbet elin toprağında/Sakın koman koman beni (26/1, 1-2)
Gurbet kurtuluş olmaz/Elin kahır çekilmez (10/4, 1-2)
Heves etme kardeş gurbet eline (61/1, 1)
Kovamam ki gurbet seni (23/7, 4)
Kör olası gurbet iller/Boynu bükük etti beni (18/3, 3-4)

Kör olsun gurbet iller/Genç ömrümü bitirdi (18/7, 3-4)
Kundaktaki yavru ile/Akın ettik gurbet ele (42/2, 1-2)
Ne yapsam ki gurbet seni (23/2, 4)
Olmaz olsun böyle kader/Gurbet ellerinde eyledi heder (79/2, 1-2)
Övemem ki gurbet seni (23/5, 4)
Savamam ki gurbet seni (23/6, 4)
Seni seni gurbet seni/Alan olmaz satsam seni (23/ Kavuştak)
Sevemem ki gurbet seni (23/1, 4)
Sılam yok mu neden gurbet gezerim (77/1, 1)
Yazamam ki gurbet seni (23/4, 4)
Yıllarca gurbet yolu yürüdüm/Felek attın gurbetlerde çürüdüm (79/1, 1-2)
Beni gurbet elde koyma bari, yar ey aman aman...(74/4, 5)
İzmir, Bursa, Manisa,
Gidek İskenderun'a,
Gurbet elde hasretiz,
Güzel vatanımıza. (56/5, kavuştak)

GARİP

(Sıladaki körpe kuzular) Garip babam der de ağlar m'ola? (104/3, 4-5)
Ben de garip kaldım bükerim boynumu (65/2, 3)
Ben nide(yi)m, garip iller ben nide(yi)m (103/1; kavuştak)
Beni bana koymuyor/İçimdeki garip his (31/3, 3-4)
Bir garip vatandaşız/Ne kardeşiz ne bacı (95/1, 3-4)
Bizi garib eden beyler utansın (80/2, 1)
Bizi garib eden beyler utansın (= T.C. Hükümeti; 80/2, 1)
Elim kolum bağlı çöllerde kaldım/Garib oldum yaban ellerde kaldım (4/1, 4-5)
Garib isen bakan olmaz haline (61/1, 3)
Garib kalmışım arada/Fitil işliyor yarada (18/2, 1-2)
Garib olup gurbet ilde kalmazdım/Muhanetin derdi ne çetinmiş (3/2, 3-4)
Kör olsun kahpe felek/Garib etti bizleri (9/11, 3-4)
Sılada ki körpe körpe kuzular/Garip babam derler ağlar mola (76/ 3, 3-4)
Yetim yavrular, garip yavrular. (102/4; kavuştak)

KOLU-KANADI KIRIK

Avcılar yollarda öte geçemem (21/3, 3)
Cartel kartal gibi havaya kalkar (69/16, 1)
Elim kolum bağlı çöllerde kaldım (4/1, 4)
Elim kolum yara bere (94/1, 3)
Kanadım kırıldı konup göçemem (21/3, 2)
Kanadını açıp ve göklerde uçar (69/16, 2)
Kırdın kanadımı kaldım Almanya (78/2, 4)
Kolum kanadım kırık (83/3, 2)
Neyleyim ben olmuşum gurbetin kuşu (78/2, 3)
Şişti kolum kantar oldu (54/1, 3)

MEKTUP

Almanya'ya dertli mektup atarım (1/2, 2)
Aziz dostum, mektup bitti, hoşça kal (105/8, 1)
Bir mektup gönderdim Alamanya'dan (104/1, 1)
Bir mektup gönderdim Alamanya'dan (76/1, 1)
Gözleri yollarda postacı mektup beklerim (77/1, 1)
Mektup bile gelmez oldu (25/2, 3)
Mektup yazdım cevabını vermedin (105/4, 1)
Mektubumu götür de Mir Cafer(e) bırak (103/2, 2)
Almanya'nın caddelerinden al sana haber (69/11, 2) Cartel
Gözetirim postayı mektup gelmezse (1/2, 3)
Haberin tez ilet (9/14, 2)
Haberiniz varır kuldan kullara (=kötü haber) (27/4, 4)
Kekliklerin ötmesinden ne haber (105/1, 2 ve kavuştaklar)
Posta tehirlî kalma, yollarım (ı)rak (103/2, 1)
Senden haber bekliyorum Mehmet'im (60/3, 4)
Yardan haber gelmiyor (83/1, 2)

SELÂM

Anacığım selâmımı almadan (51/3, 3)
Mektubunu aldım canım beterim/Hepinize baki selâm ederim (58/1, 1-2)
Ne mektubun gelir ne de selâmın (51/1, 1)
Sıladan bir selâm gelse/Şu dağların yeli ile (25/1, 1-2)
Turnalara dertlerimi söyledim/Ayrı düştüm yâre selâm eyledim (4/2, 1-2)

YARA

Almanya'da olanların/Türlü türlü yarası var (39/1, 1-2)
Arkadan yandan önden karalar yaralar (69/16, 4)
Azmış kesik kolda sızılar yaram (16/5, 2)
Büngül büngül kan yarada (25/3, 1)
Dostun yüreği yara (17/1, 2)
Elim kolum yara bere (94/1, 3)
Fitil işliyor yarada (18/2, 2)
Gözyaşım kalbimde yara sevdiğim (73/1, 4)
Kendi yaramı sararım (50/5, 2)
Mızrap ol değ yaralara (30/4, 4)
Senin de benim gibi aman/Alim Yüreğin mi yaradır (7/2, 3-4)
Yaralandım kanıyorum/Bir zalimin dili ile (25/1, 2-3)
Yaralı bağrım sazım alır gezerim (77/3, 3)

KAN

Aktı kanım elek elek Almanya'da Almanya'da (33/1, 3-4)
Büngül büngül kan yarada (25/3, 1)
Cartel'dekiler kan kardeşler (69/9, 5)
Dökerim kanlı yaşı (9/1, 4)
Hakkımızı yiyordu/Kanımızı emiyordu (44/5, 2-3)
Hergün savaş caddeler kan/Kan bile kırmızı değil Karakan (69/4, 1-2)
Senin canın Senin kanın Senin dölün (109, 10-11)
Türklüğünden şüphem var/Vallahi kanın bozuk (87/kavuştak, 3-4)
Yaralandım kanıyorum/Bir zalimin dili ile (25/1, 3-4)

DERT - ACI

Almanya'ya dertli mektup atarım (1/2, 2)
Dert anlatmak zor deliye le le liebe Gabi (49/1, 3)
Dert babası benim gel beni dinle (70/1, 3)
Dert başkadır kahır başka (23/6, 1)
Dertlerimi hiç kimseye demedim (60/1, 2)
Dertli dertli gezdim Alman elini (2/2, 2)
Dertli sazda sır perdesin (30/4, 2)
Dertten derde kattı beni (18/3, 2)
Erkaya'yım gurbetten aldım ben bu dertleri (77/3, 1)
Gurbetçiler dertten bıktı le le liebe Gabi (49/3, 3)
Her dertler söylenmiyor ki yabana (16/2, 2)
Kime dert yanıyorsam/Diyorlar ki oh oldu (81/2, 3-4)
Turnalara dertlerimi söyledim (4/2, 1)
Yüreğim dolu dolu her yanımda bir dert/Dertler çoğaldı da bitmiyor anam (16/1, 3-4)
Acıları içimize gizledik, ölem gizledik, (96a/3, 2)

HASRET

Ah hasret kaldım saramadım belini (2/2, 1)
Bir gün olur biter mi/Çekilen bunca hasret (9/14, 3-4)
Bir kara sevdadır vatana hasret/Tüter de burnumda bitmiyor anam (16/1, 1)
Bir yandan hasret kaldım vatana (41/2, 3)
Bu hasretlik ayrılık canıma yeter (79/2, 3)
Bu hasretlik Osman'ım/Çekilmez oldu gayri (37/4, 1-2)
Çekemem bu hasreti gelse elimden (13/2, 3)
Çekerim hasreti böyle kalır mı (3/3, 1)
Çekeriz hasretliği/Çekmemek elde değil (10/2, 3-4)
Çekeriz hasretliği/Kurtulmanın derdinden (10/1, 3-4)
Dayanamam ben bu hasrete izin ver ey Almanya (77/2, 4)
Gönlüm bu hasreti daha mı çeksin (78/3, 1)

Hasret bile o eski hasret değil (12/2, 3)
Hasret ettin beni kendi yarime (40/4, 3)
Hasret kaldık memleketin taşına (73/1, 3)
Hasret kaldım bizim elin gülüne (51/1, 2)
Hasretim vatana bağrım sızlar (76/3, 1)
Hasretim vatana, bağrım sızılar (104/3, 1)
Hele bunca hasretlik de çeken âşıklar (103/3, 3)
İçimi kemiren hasretlik kurdu (21/4, 1)
Kimi bir tek yavruya hasret kalmış (101/2, 3)
Memleket hasreti bitmez/Of çeker yakar cığara (17/1, 3-4)
Ölmeden öldürdü hasretlik beni (3/1, 4)
Senin hasretine nasıl dayanam (103/1, 4)
Sinemi yakar sılanın hasreti (79/3, 1)
Ş u memleket hasreti/Yüreğimi çınlatır (10/3, 3-4)
Yemeğe hasretim vurst'tan usandım (28/2, 3)

Özlemiyle yakan sıra (26/2, 1)
Kadir bilen insanını özledik, ölem özledik, (96a/3, 3)

BURNUNDA TÜTMEK

Kokuları burnunda tütüyor (= elmaların 109, 26)
Sıra burnumda tüter Almanya izin isterim (77/1, 3)
Tüter de burnumda bitmiyor anam (=vatan 16/1, 2)

UMUT - ÜMİT - KAVUŞMAK

Bir umuda akışım var (20/4, 4)
Bütün ümitler ölüyor (44/7, 1)
Elbet bir gün kavuşuruz oy (112/4, 4)
Hayat seni aldatır ümütlenirsin, (93/2, 2)
Helbet bir gün sevdiğine kavuşur (103/3, 3)
Kavuşmak nasip olmadı babana (41/3, 3)

Sılana kavuşta ocağın yansın (70/4, 1)
Sılaya kavuşmak nasip değil mi (75/2, 3)
Umut dileniyorum el kapısında (62/3, 4)
Yalvarıyorum dön artık (83/2, 4)
Duam senden bu Yaradan (39/7, 1)

ÇİLE

Kahreder kahpe feleğe/Çile çekip te ölmeyen (17/4, 3-4)
Satılmış çilesi bitmiyor anam (16/2, 4)
Yüzümdeki acı çile benziyor (22/2, 4)

KAHIR

Dert başkadır kahr başka (23/6, 1)
Gurbetlik bir yandan üstelik kahr. (106/2, 3)
Kahreder kahpe feleğe/Çile çekip te ölmeyen (17/4, 3-4)
Yine de kader der kahırlanırsın. (93/2, 4)

GÖZYAŞI

Ağlar ağlar göz yaşını siler m'ola (5/2, 5)
Bakın Devriş boğuluyor/Gözlerimin seli ile (25/4, 3-4)
Çok ağladım gözyaşımı silmedim (60/3, 1)
Derviş Can'ın yaşlı gözü (23/7, 1)
Gözlerimden akan sıla (26/2, 2)
Gözyaşım kalbimde yara sevdiğim (73/1, 4)
Gözyaşların oluk oluk (30/2, 2)
Gün geçmiyor gözüm yaşsız (23/3, 1)
Sil gözünün yaşını aman Alim (7/3, 3)
Sil gözünün yaşlarını yeter ağlama (67/1, 3)
Vatanımdan ayrıldım/Göz yaşımı dökerek (9/5, 3-4)
Baba uzağa gitme/Dökerim kanlı yaşı (9/1, 3-4)

AĞLAMAK

Ağlama nazlı sevdiğim (18/4, 3)
Ağlar ağlar göz yaşını siler m'ola (5/2, 5)
Ağlar çocukların, eşin (97/1, 2)
Ağlasam bir türlü gülsem bir türlü (41/2, 4)
Ağlaya ağlaya düştüm yollara (72/2, 1)
Ağlayı ağlayı tükenmez derdim (51/2, 3)
Ah ederek ağlar ağlar validem (75/3, 2)
Bir efkâr bastı da coştum ağladım (5/2, 3)
Çobanoğlu hem söyledi ağladı (92/4, 1)
Çok ağladım gözyaşımı silmedim (60/3, 1)
Garip babam der de ağlar m'ola? (104/3, 5)
Garip babam derler ağlar mola (76/3, 4)
Gece gündüz anne diye ağlarlar (82/2, 2)
Gelinler ağladı, türedi dulluk (99/4, 2)
Hergün ağlıyorum el kapısında (62/1, 4)
Kör olasin Almanya/Ağlattın gelinleri (7/4, 3-4)
Nazlı yar okumuş hemen ağlamış (76/1, 2)
Nazlı yar okumuş, hemen ağlamış (104/1, 2)
Ölürsem Almanya'da ağla derdime (62/2, 3)
Ölürsem ardımda yok ağlayanım (65/1, 2)
Sil gözünün yaşlarını yeter ağlama (67/1, 3)

HASTA OLMAK

Hasta düştüm tutanım yok elimden (60/2, 3)
Hasta oldum yatıyorum Mehmet'im (= hasretten 60/1, 4)
Hasta olur yataklarda yatarım (=posta gelmezse 1/2, 4)

SANCI - ÖMÜR TÜKETMEK - ERİMEK - ÇÜRÜMEK - KÖR-TOPAL

Eridi kemiğin gül benzin soldu. (93/3, 4)
Felek attın gurbetlerde çürüdüm (79/1, 2)

Genç ömrümüzü çürüttük (42/5, 3)
Herkese düşmüş bir sancı (42/3, 3)
İnsanlık üstünde kurşun eridi (66/2, 3)
O zamanlar çürük değildin (109, 48)
Ömrüm ardın sıra sökölür gider (84/1, 4)
Ömrümüze yetti zalim Almanya (101/1, 2)
Ömrümüzü yıktı zalim Avrupa (101/1, 4)
Ömrün gitmiş (109, 21)
Sağımı kapladı ince bir sancı (102/4, 3)
Sağlam gelen topal, kör olur gider (101/3, 3)
Seni tüketen bu köyne düzen, (93/2, 3)
Sinemi çürüttü bu gam (33/2, 3)
Solumu kapladı ince bir sancı (102/5, 5)
Şu ömrüme bir yel değdi (94/4, 3)
Tükettik işinde genç ömrümüzü (66/5, 2)
Ömrümüz çürüdü geçti kâr olmaz, geçti kâr olmaz, (96a/1,3)
Önümde bir kaç yıl ömür kalmadı, ömür kalmadı, (96a/2,1)
Gençlik elden gitti kimsem bilmedi, kimsem bilmedi, (96a/2,3)

Elin makinede yüreğin acıda,
Eridi kemiğin gül benzin soldu. (93/3, 3-4)

Çalıştık işverene yıllardır bedavaya
Saçımıza ak düştü yıllar gitti havaya (57/3, 3-4)

Karlar yağdırdın ak doldu başım (64/2, 2)

Et kemikten dönen çarkım
Ne bağ benim ne de salkım
Robotlardan yoktur farkım
Çok uğraştım yorgunum dost (94/3)

Dünya başımıza dar olur gider
Çektiğimiz ahu zar olur gider

Sağlam gelen topal, kör olur gider
Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa (101/ 3)

YABAN ELLER, EL KAPISI - YAD EL

Garib oldum yaban ellerde kaldım (4/1, 5)
Yaban ellerde ellerde (42/1, 2 ve kavuştak)
Çok mu tatlı geldi el kapıları Alamanya sana giden dönmüyor. (99/1, 3-4)
El kapısı batsın yere (94/1, 1)
El kapısı zor olur (9/9, 4)
El kapısı zorumuş (9/10, 3)
El kapıları kölelik kapıları (2) (114/kavuştak)
Hergün ağlıyorum el kapısında (62/1, 4)
Merhamet dileniyorum el kapısında (62/2, 4)
Umut dileniyorum el kapısında (62/3, 4)
Elin kahır çekilmez (10/4, 2)

Mezarım yad elde kaldı neyleyim (75/2, 4)
Mezarım yad elde kaldı neyleyim (75/3, 4)
Elin memleketi bize yar olmaz, bize yar olmaz, (96a/1,1)

Kör ola muhanet haldan bilmiyor (4/1, 3)
Muhanetin derdi ne çetinmiş (3/2, 4)

Seni bana cennet tabir ettiler
Cehennem'den farkın yokmuş Almanya (34/1, 3-4)

Cennet diye cehenneme sokarsın (40/3, 1)

Cehennem ateşlerinde yanmış gibiyim (62/3, 1)
Boynu bükük bir öksüz yetim gibiyim
Dikenli bahçene girdim Almanya (34/2, 3-4)

Nasıl methedeyim Almanya seni
Tatlı ismin acı suyun var senin
Mıknatıs misali çektin sen beni
Akıl fikir almaz şeyin var senin (40/1)

TURİST GELMEK

Dinleme kardeşim sakın el sözü
Turist gelmek değil akıl işi
Dağıtma yuvanı bozma işini
Inanmazsan Almanya'ya gel de gör (58/3)
Yola çıkma, iyi düşün
Ağlar çocukların, eşin
Genç yaşında ağarır saçın
Gel de bir gör Belçika'yı... (97/1)

Almanya'nın konakları
Turist Türkleriyle dolu
Hepsi de şaşırmış yolu (98/1)

ELİN SÖZÜ

Kurşun gibi elin sözü (23/7, 3)
Sözleri bir diken batıyor cana (16/2, 1)

AVRUPA

Avrupa derler de çıplaklar kampı (102/3, 1)
Avrupa döndü turap'a (44/1, 2)
Avrupa'da kurdular bize bir plan (102/2, 3)
Avrupa'da sürünürüz (100/ 3, 2)
Avrupa'da yabancısın (91/2, 1)
Avrupa'nın insanları (63/4, 3)
Avrupa'yı hazinedir sanmayın (58/2, 3)
Avrupa'yı size metheyleyim (101/1, 1)
Babanız Avrupa'da tam yuttu hapi (102/3, 3)
Bir Avrupalı buldu babanız (102/ 1, 5)
Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa (101; kavuştak)
Ömrümüzü yıktı zalim Avrupa (101/1, 3)

MEZAR, ÖLÜM

Açık koyun mezarımın üstünü (84/2, 3)
Kaç yiğide mezar zalim Almanya (61/1, 2)
Mezarım yad elde kaldı neyleyim (75/2, 4)
Mezarım yad elde kaldı neyleyim (75/3, 4)
Ben öldüm gurbette yarım sılada (75/3, 1) 34
Benim burda öldüğümü duyunca (104/1, 3) 47
Benim burda öldüğümü duyunca (76/1, 3) 34
Cenazemizde Türk toprağını bulaydı/Mü'min kardeşlerimizde namazımızı
kılardı (74/1, 2-3) 34
Çekilmez derdinden öldüm Almanya (78/1, 4) 35
Hasret bile o eski hasret değil/Ne öldürür, ne ondurur adamı (12/2, 3-4) 5
İşim yaklaştırır beni ölüme (51/3, 2)
Kara toprağına Türkiye'min/Gömdür ölümü Allah'ım (74/2, 3-4)
Kız beni öldürmeye fermanın mı var (2/3, 1)
Kim evlendi, kim boşandı, kim öldü (105/2, 1; Alm.'dan köye mektup)
Nişanlıma söyleyin yoluma çıksın/Cenazem geliyor boyuma baksın (74/3,
1-2)
Ölmeden öldürdü hasretlik beni (3/1, 4 ve 3, 4)
Ölüm bile az gelir/Senin gibi köpeğe (Şirin
87/6, 3-4)
Sevdası beni öldürür (45/3, 2 21; Alman kızı)
Şerefimizi öldürdün (86/2, 3; Şirin)

RÜYA - HAYAL - RESİM - YALAN

Rüya mısın serap mısın söyle Almanya (65/2, 2)
Rüyalarımda ben Türkiye'mi görürüm (79/1, 3)
Rüyaların hayra yor Memed'im (59/3, 3)
Seni rüyamda gördüm güzel yüzünü (67/2, 1)

Birçok hayallere daldık (42/4, 2)
Çok hayaller ediyorum Memed'im (59/ 1,2)
Hayal et bekle beni (37/1, 3)

Bir resmi var dedin o da yok bende (70/3, 1)

Resminle eğleniyorum Memed'im (59/4, 3)

Anlatılanların hepsi yalandır (58/4, 3; Avrupa üzerine)

Ben söylesem sazım söylemez yalan (102/2, 2; Almanya hususunda)

Ben söylesem sazım söylemez yalan (35/2, 2)

Ne desen NESİMLİ yoktur yalanın (90/5, 2; Türkiye'nin güzelliği için)

Şu yalancı dünya bana oldu dar (106/3, 2; gurbet yüzünden)

Şaşırdık, şaşırdık, inandık ve yanıldık, (115/1, 13)

KADER - FELEK - YAZI

Kader geldi kapımıza oturdu (61/3, 2)

Ne kaderdir ne yazı (83/kavuştak, 1; Almanya'dır)

Olmaz olsun böyle kader (79/2, 1)

Yine de kader der kahrılanırsın. (93/2, 4)

Felek attın gurbetlerde çürüdüm (79/1, 2)

Felek beni taşa çaldı (33/3, 1)

Felek bizi gurbet ele getirdi (61/3, 1)

Felek yazmış nasıl bozak (23/4, 3)

Kör olsun kahpe felek/Garib etti bizleri (9/11, 3-4)

Yaktı beni zalim felek Almanya'da Almanya'da (33/1, 1-2)

Yol ver zalim felek gidelim buralardan (79/1, kavuştak)

Baba yazılanlar gelmez mi sere (92/3, 1)

Böyle imiş alnımdaki yazılar (104/3, 3)

Yel mi attı, sel mi attı / Sunam seni buralara (30/1, 1-2)

YEMİN - KAVİL - SÖZ

Seninle kavlimiz böyle miydi Zeyneb'im (82/2, 4; kavuştak)

Hanı söz vermiştin çabuk geleceğim (92/1, 3)

Söz vermiştin hayatım yanına aldırmaya (81/1, 1-2)
Yemin ettim dönmeyeceğim artık sana (67/3, 2)

ALMANYA YOLLARI - YOLLAR

Aç şu İstanbul'a yolumuzu Ya Rab (74/1, 4)
Ağlaya ağlaya düştüm yollara/Çıkmaza girmişim ben ne bileyim (72/2, 1-2)
Ah Malatya yolunda kervanım mı var (2/3, 1)
Almanya yolları bükülü gider (...) Ömrüm ardın sıra sökölür gider (84/1, 1-4)
Almanya yolları uzayıp gider/Hep bana düşmüş acıyan keder (3/1, 1-2)
Almanya yollarına/Taş atsam göllerine (9/2, 1-2)
Almanya'nın yollarında/Ördek yüzer göllerinde (9/13, 1-2)
Arada dağlar var yolum çok uzak (75/1, 4)
Ausländer yolu tuttu (54/2, 2)
Avcılar yollarda öte geçemem/Kaldım buralarda giden gidene (21/3, 3-4)
Bu gün hava bulanıyor/Şu Almanya'nın yolları (18/1, 2-3)
Geniş olur Almanya'nın yolları/Acep neden anlaşılmaz dilleri (5/5, 1-2)
Geniş olur Almanya'nın yolları/Nasıl iştir anlaşılmaz dilleri (76/2, 1-2)
Geniş olur Almanya'nın yolları/Nasıl nedir anlaşılmaz dilleri (104/2, 1-2)
Gidem desem yollar tuzak (23/4, 2)
Gözleri yollarda postacı mektup beklerim (77/1, 2)
Gözlerim yolda kaldı (83/2, 3)
Gözüm kaldı vatanımın yolundan (13/2, 1)
Hep fabrika yollarında/Almanya'nın güzelleri (46/3, 3-4)
Hepsi de şaşırmış yolu (98/1, 3)
Kemal Devran'ı sorandan/Yolu bekler yavrusu var (39/7, 3-4)
Kimi sevdalanmış yitirmiş yolunu (65/2, 2)
Kötü yollar bize ayıp/Her şeyin bir sırası var (39/4, 3-4)
Nasıl oldu yolum düştü Kölün'e (51/ kavuştak)
Nişanlıma söyleyin yoluma çıksın (74/3, 1)
Oğul yol üstüne serdin mi postumu? (84/2, 1)
Ömrünü verirsin yoldan yollara (27/3, 4)

Posta tehirlı kalma, yollarım (ı)rak (103/2, 1)
Tek yoldaşım eşim kaldı Almanya'da Almanya'da (33/3, 3-4)
Trenin yolları demir değil mi İşçiye verilen emir değil mi (75/2, 1-2)
Tükenmez yolumu sabırsız geldim/Cehennem'den farkın yokmuş
Almanya (34/1, 2-4)
Türkler'i geri yolluyorlar (55/5, 3)
Uzadı yol gelemem ki yurduna (2/4, 2)
Yakın yol değil ki gedem getirem (84/1, 4)
Yıllarca gurbet yolu yürüdüm (79/1, 1)
Yol üstünden yol geçiyor/Yıl üstünden yıl geçiyor (23/1, 1-2)
Yol ver zalim felek gidelim buralardan (79/ kavuştak)
Yolaçıkma, iyi düşün (97/1, 1)
Yolculuk nereye Alman efendi (66/1 ve kavuştak)
Yollar kapalıysa şayet Vay başıma vay başıma (36/2, 3)
Yollar yolcu getirdi (...) Genç ömrümü bitirdi (18/7, 1-4)
Yolunda yapında durur izimiz (14/3, 2)
Zeynebim Almanya'nın yolunu tuttu (82/1, 1)
DERDİYOKLAR hergün yolu gözledik, yolu gözledik, (96a/3,1)
Yol ver dağlar sılamıza gidelim, ölem gidelim, (96a/1; kavuştak)

ALAMAN - ALAMANYA - ALAMANCI

Ah Alamanya Alamanya (53/ kavuştak)
Akıl ermez Alaman'a (29/1, 1)
Alaman kızına verme gönlünü (27/1, 1)
Alaman'a insan şaşar (29/5, 4)
Alaman'ın yurdu kar (31/6, 1)
Alaman'ın yurdu sis (31/3, 1)
Alaman'ın yurdu yok (31/2, 1)
Alaman'ın yurdunda (31/4, 1)
Alaman'ın yurdunu (31/1, 1)
Alamancı diyorlar sana (109, 31)
Alamancı Hollandacı (42/3, 1)

Alamanın işindeyim (112/2, 3)
Alamanlar Alamanlar (24/1, 2 ve kavuştak)
Alamanlar taştan katı (29/6, 3)
Alamanya Alamanya (57/ kavuştak)
Alamanya bu mudur (9/12, 1)
Alamanya dediler (7/4, 1)
Alamanya gardaşımı geri ver (11/1, 2 ve kavuştak)
Alamanya sana giden dönmüyor. (99/ kavuştak)
Alamanya'da çalışan (87/7, 1)
Alamanyalı geldi yine (109, 35)
Bir adımız Alamanya beyleri (12/1, 1)
Bir mektup gönderdim Alamanya'dan (104/1, 1)
Bir mektup gönderdim Alamanya'dan (76/1, 1)
Çift gidiyorum Alamanya (53/ kavuştak)
Geldin Alamanya'ya (87/1, 2)
Geldin Alamanya'ya Mahmut'u aramaya (86/1, 1-2)
Sen gelince Alamana (36/4, 1)
Şirin piç doğuracak Alamanya'da (85/ kavuştak)
Tuğrul diyor Alamancı (68/kavuştak)
Ulan Alamanca Germanca (89/1, 1)
Zor imiş Alaman'a alışmak (41/1, 3)

Yuvamı da yıktın Alamanya
Başımı da yaktın Alamanya
Nereden çıktın Alamanya (55/kavuştak)

HITLER

Bu ne kibir bu ne gurur
Sanman dünya böyle durur
Kimi Hitler gibi olur
Alamanlar Alamanlar (24/3)

Kafası kel onurundan
Hitler çıkmış çamurundan

Sakın girme sınırından
Alaman'a insan şaşar (29/5)

Aşığın dedikleri
Doldurduk gedikleri
Türkler'i geri yolluyorlar
Hitler'in köpekleri (55/5)

Hitler'de küçüktü sonra büyüdü
Kurdu orduları aldı yürüdü
İnsanlık üstünde kurşun eridi
Yolculuk nereye Alman efendi (66/2)

Satanlardan satın aldın sen bizi
Tükettik işinde genç ömrümüzü
Yakışmaz sürmeye Hitler'in izi
Yolculuk nereye Alman efendi (66/5)

Başımıza taş vurdular hey hey Naziler
Düşmanlığa baş vurdular hop hop Dazlaklar
Hitler'ciler hortladılar hey hey Naziler
Almanya'da çöpçüyüm ben hop hop Dazlaklar (68/2)

NAZİZİM

Senin tarihinde kara leke var
Silmeye çalıştın bugüne kadar
İster misin Nazizim dirilsin tekrar
Yolculuk nereye Alman efendi (66/3)
Sokakları süpürürüm Hey hey Naziler
Almanya da çöpçüyüm ben hop hop dazlaklar
Yine de hor görünürüm hey hey Naziler
Almanya'da çöpçüyüm ben hop hop dazlaklar (68/1)

DAZLAKLAR

Dinleyin Derdiyokları hey hey Naziler
Laftadır insan hakları hop hop Dazlaklar
Saldırıyor Dazlakları hey hey Naziler
Almanya'da çöpçüyüm ben hop hop Dazlaklar (68/3)

Saçı sakalı keserek,
Kulağa küpe asarak,
Bir de yaygara basarak
Yürüyorlar, yürüyorlar. (97b/2)

IRKÇI -YAKILMAK

Yirminci yüzyılın son saniyesi
Insanca yaşatmak varken herkesi
Hoşuna mı gitti ırkçının sesi
Yolculuk nereye Alman efendi (66/4)

Insanlar yanmasın çığlık çığlığa (66/6,2)

Insanlık üstünde kurşun eridi (66/2, 3)

Hitler'de küçüktü sonra büyüdü (66/2, 1)

Möln ve Solingen'den sonra
Kaybedecek nem kaldı ki
Ya sınırdışı ederler ya da yakarlar
Hayatın böylece bitmiş olur (107/4)

Ich liebe dich demek yetmez le le liebe Gabi
Ölerek yaşamak varken le le liebe Gabi (49/4, 4)

KARA LEKE - SALDIRGAN - KARIŞTIRMAK

Fikrin karıştırmak ise dünyayı (40/2, 3)
Saldırıyor Dazlakları hey hey Naziler (68/3, 3)

Senin soyun hep saldıran (20/5, 2)
Senin tarihinde kara leke var (66/3, 1)

SARI KIZ - SARIŞIN - ALMAN KIZI

Almanya'da olanların
Türlü türlü yarası var
Beş on sene kalanların
Sarı kızla arası var (39/1)

Bir Alman kızına gönlümü verdim
Bir sarışın mavi gözlü geline
Ağlayı ağlayı tükenmez derdim
Nasıl oldu yolum düştü Kölün'e (51/2)

İki sene çektim nazınızı
Aldım sarışın kızınızı
Ben gidiyorum Türkiye'ye
Gazetede görün pozumuzu (53/2)

Deli gönlüm muskalanır
Karnaval da maskelenir
Sarı kızlar koskalanır
Almanya'da Almanya'da (54/3)

Bizim Hasso kıymet vermez paraya
Diyor zevkim için geldim Almanya'ya
Sarışından iki çocuk çıkınca
Başını belaya sokmuş geliyor (71/3)

Sarı çiçek bozkırları sardı mı
Kokuları bize kadar vardı mı
Derdiyoklar muradına erdi mi
Haram olsun bize bu sevdiğim (73/3)
Gönlümü kaptırdım Alman kızına

Yetti gayrı durdan höstten bilmiyo
Nasıl dayanırsan dayan nazına
Ayıptan gūnahtan sustan bilmiyo (28/1)

Bir öpücük yanağından
Versen ne olur Alman kızı
Balkona çık konağından
Baksan ne olur Alman kızı (47/ vd.)

Çukurova derler geniş obamız
Kurudu ekinler kırık yabamız
Bir Almanyalı buldu Babanız
Bu senede gelemiyom yavrular (35/1)

Bu hasretlik Osman'ım
Çekilmez oldu gayri
Baba diye haykırıyor
Almanyalı çocukların (37/4)

Caddeler bayram yeridir
Güzeller içim eritir
Tutan tutanın yaridir
Karnaval var zimba da zimba (38/2)

Durmadan çalar davullar
Çırıl çıplak olmuş yavrular
Seks delisi bu gavurlar
Karnaval var zimba da zimba (38/3)

Markı kaptırmış Mari-yona geliyor (71/kavuştak)

ALMANCI - YABANCI - ANADOLU YABANI - AUSLANDER - VATAN- SIZ ORASI/BURASI

Bu diyorki çekin gidin
Hani senin yurdun Türküm

O diyor sakın gelmeyin
Hani senin yurdun Türküm (91/1)
Avrupa'da yabancısın
Sen yurdunda Almancısın
Eyik başın kısık sesin
Hani senin yurdun Türküm (91/2)

ŞAHTURNA adım adım:
Yaşamadın hep yaşattın
Vatansızlar kaldı adın
Hani senin yurdun Türküm (91/3)

Biliyorsun kendi
Memleketinde de
Yabancısın
Alamancı diyorlar sana
Arabanla uykusuz Harıl harıl
Yurduna vardığında
Bakın bakın
Alamanyalı geldi yine (109, 27-34)

Helmut diyor pis yabancı
Tuğrul diyor Alamancı
Birgün çekip gitsek burdan
İşe alır mı Sabancı (68/kavuştak)

Yurdumuzda Almanya'lı
Almanya'da yabancı
Bir garip vatandaşız
Ne kardeşiz ne bacı (95/1)
Bir adımız Alamanya beyleri
Bir adımız Anadolu yabanı
Döner şeritlere dişli çark olduk
Daha bırakmadan kara sabanı (12/1)

Aylarca gitmez işine
Düşmüş Maria'nın peşine
Para göndermez eşine
Orası yok burası var (39/6)
Gurbet desen bildiğin gurbet değil
Bu memleket bizim memleket değil
Hasret bile o eski hasret değil
Ne öldürür, ne ondurur adamı

Bak baba babacığım
Bana kızmayasın sen
İki kültür arasında
Ne yapayım böyle ben (108/3)

Eviriyorum çeviriyorum
Bir türlü bilemiyorum
Almanca mı Türkçe mi
Düşünsem diyorum (108/ kavuştak)

Türküz diye övünürüz
Avrupa'da sürünürüz
Özken üvey görünürüz
Biz vatandaş değil miyiz? (100/3)

Biz ezildik bu arada (44/1, 3)
Garib kalmışım arada (18/2, 1)
İki sevgi bir gönülde olmuyor (73/2, 3)
Sen buradasın /Ne senin kalbin /Vatanında /Vatanında oy (110/2)

Vatanda Alamancı burada yabancı.
Alamancı yabancı bunları yaşamak inan ki çok acı.
Yabancı mısın yoksa Alamancı?
Vatanda Alamancı, burada yabancı.
Alamancı yabancı. Bunu inkâr eden yalancı.
Vatanımızda Alamancı burada yabancı. (115/2; ayrıca bkz. 115/3)

AUSLANDER RAUS

Helmut Kohl und Strauss le le liebe Gabi
Wollen Ausländer raus le le liebe Gabi
Biz de insan değil miyiz le le liebe Gabi
Severek yaşamak varken le le liebe Gabi (49/2)
Sene başı geldi çattı
Ausländer yolu tuttu
İşverenler hapi yuttu
Almanya'da Almanya'da (54/2)
Auslander Raus olduk sonunda (14/kavuştak)

ZALİM

Bir zalim vardı elimden aldı gitti (79/3, 3)
İkimizi ayıran zalim Almanya (67/ kavuştak)
Kaç yiğide mezar zalim Almanya (61/1, 2)
Nolur dön baba vay zalim baba ey (92/kavuştak)
Ömrümüze yetti zalim Almanya (101/1, 2)
Ömrümüzü yıktı zalim Avrupa (101/ kavuştak)
Yaktı beni zalim felek (33/1, 1)
Yaralandım kanıyorum Bir zalimin dili ile (25/1, 3-4)
Yıkıl Almanya zalim Almanya (61/ kavuştak)
Yol ver zalim felek gidelim buralardan/Kurtulamadım kaldım bu zalim
Almanya'dan (79/ kavuştak)

DİL

Acep neden anlaşılmaz dilleri (5/5, 1)
Ağzım kuru dilim kuru/Konuşamam duru duru (23/2, 1-2)
Almanca'yı öğreniyorum Memed'im/Pek çabucak dilleniyorum Memed'im
(59/4, 1-2)
Ana dilim Türkçe idi (108/2, 3)
Bir zalimin dili ile (25/1, 4)

Bitte schön'dür dilleri (55/2, 2)
Buralarda anlayan yok dilimden (60/2, 2)
Nasıl iştir anlaşılmaz dilleri (76/2, 2)
Nasıl nedir anlaşılmaz dilleri (104/2, 2)
Sağır dilsiz kör gibiyiz (17/3, 1)
Sevdiğim dilberin dilin bilmeden (51/3, 1)
Unutturdular sana ana dilini (15/2, 2)

Ağzım kuru dilim kuru
Konuşamam duru duru
Dönemem ki dönsem geri
Ne yapsam ki gurbet seni (23/2)

ALMANCA

Almanca'yı öğreniyorum Memed'im (59/4, 1)
Almancaya alışırız oy (112/4, 2)
Meister'le akşama kadar Almanca öğreniyorum (37/2, 3-4)

TERCÜMAN

Ağzı kalabalık tercüman geldi (89/3, 3)
Tercüman Meister başladı dır dır dır (89/3, 4)
Tercüman olacağım (37/kavuştak 2, 4)

FAKİRLİK

Almanya'ya mecbur etti fakirlik (13/1)
Ayrı düştüm vatanımdan ilimden
Servetim yok, sermayem yok elimden
Bilinmiyor yoksulların halinden
Kimse bilmez fakirlerin halinden (13/2, 2)

YOKSULLUK - YOKLUK

İşsizlik, yoksulluk, para sevdiğim (=gurbete bağlayan; 73/1, 2)

MAHSUNİ der bütün sebep yoksulluk (99/4, 3)

Yoksullukta bela olur insana (41/2, 2)

Mahfıma sebep sensin ey, Zalım yoksulluk aman aman... (74/4, 3-4)

Yokluk derdimize çare sevdiğim (73/2, 4)

MARK

Bir mark onbeş lira diye Döviz için aldattılar oy (112/1, 3-4)

İki yüz Mark gönderdin Aylarca oyaladın (81/5, 1-2)

Mark var diye kalkıp geldik (44/2, 1)

Marklar bitti barlarda (56/2, 3)

40 marka uçkur çözüyor (55/4, 3)

Alman Markı bizi burdan salmıyor (73/2, 1)

Almanya'nın meşhur markı Bütün aldatıyor Türk'ü (97/3, 1-2)

Bahnhof'ta Otuz Mark'a elbise almış (= alay; 71/1, 3)

Şu bizim Mark'ları ver yavaş yavaş (70/4, 4)

Markı nettin ula Ahmet? Markı kaptırmış Mari-yona geliyor /71/kavuştak)

PARA

Ağaya boyun eğer para diyemez (=Türkler; 90/1, 2)

Aldanmayın foterine Sanmayın ki parası var (39/5, 3-4)

Alman ev sahipleri doymuyorlar paraya (57/3, 2)

Dini imanı para (=Almanlar

Hollanda'nın parası gulden (97/4, 1)

Ben parayı neyleyim Ben özledim yurdumu (31/1, 3-4)

Bizim Hasso kıymet vermez paraya (71/3, 1)

Cepte para bırakmayı Kızlarının bakması (32/4, 3-4)

Aç gözlüler doymuyor ki (26/4, 2)

Damah ettin paraya (87/1, 1)
Para gelmiş Memedinden Eşe'ye (99/3, 1)
Para göndermez eşine (39/6, 3)
Param olmuş olsa hemen yollarım (58/2, 2)
Şerefini kendine /Para için satar mı? (86/3, 3-4)
Tamah etme paralara (30/2, 4)
Yüzde onu var parası İnsanlıkla yok arası (39/3, 1-2)
Uğraştık didindik kese dolmadı, ölem dolmadı, (2) (96a/2, 2)
Para için kayıp ettik neşeyi
Dönemedik, döndürmezler köşeyi (15/3, 1-2)
Almanda çalışırım borçluyum hâlâ
Borç miras bıraktım doğan yavruma (16/3, 1-2)

Ayrı düştüm vatanımdan ilimden
Servetim yok, sermayem yok elimden (13/1, 1-2)

DÖVİZ

Döviz için aldattılar oy (112/1, 4)
Döviz makinesi olduk (42/4, 3)
Sen Döviz yumurtlayan / Tavuksun (109/ 36-37)
Yurda döviz taşıyorduk (44/3, 3)

T.C. DEVLETİNE ELEŞTİRİ

Bizi köle eden Türkiye'mizdir
Şimdi fırsat geçti elinizdedir
Boynu bükük bir öksüz yetim gibiyim
Dikenli bahçene girdim Almanya (34/2)

Dinle bunu Devlet baba
Bunu koymadın hesaba
Göstermedin bir tek çaba
Alman attı bize şutu (44/9)

Bizi garib eden beyler utansın
Haksız padişahın makamı yansın
Pirenin emdiği devler utansın
Alamanya gardaşımı geri ver (11/3)

Yollar yolcu getirdi
Beyler baktı oturdu
Kör olsun gurbet iller
Genç ömrümü bitirdi (18/7)

Bizi buraya sattılar oy (112/ kavuştak)
Kuzu verir gibi kurda/ Bizi buraya sattılar oy (112/3, 3-4)
Beş kuruş için, beş kuruş gibi harcandık. (115/1, 14)

Biliyor musun sevdiğim
Bizi buraya sattılar oy
Bir mark onbeş lira diye
Döviz için aldattılar oy (112/1)
Makinamın başındayım
Tom ondokuz yaşındayım oy
Alamanın işindeyim
Bizi buraya sattılar oy (112/2)

3
Ne faydam var benim yurda
Yevmiyem kalıyor burda oy
Kuzu verir gibi kurda
Bizi buraya sattılar oy (112/3)

Satanlardan satın aldın sen bizi (66/5, 1)
Satılmış çilesi bitmiyor anam (16/2, 4)

Seni sömürenler mutlu yaşıyor,
Sordun mu kendine bu böyle niçin. (93/1, 3-4)

Seni tüketen bu köyne düzen,
Yine de kader der kahırlanırsın. (93/2, 3-4)

HANEFİ sazın gurbette inlesin
Kardaşların kulağını çınlatsın
Paşa baban hatun anan dinlesin
Ömrümüze yetti zalim Avrupa
Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa
Ankara'da anan baban dinlesin
Ömrümüze yetti bu Avrupa. (101/5)

Ellinci yılda milletim
Anayasa Hürriyetim
Gelin bizi etmen yetim
Biz vatandaş değil miyiz? (100/1)

2
Gelmiş milletime bir hız
Yüreğim ediyor cız
Sembolümüz ay ile yıldız
Biz vatandaş değil miyiz? (100/2)
Türküz diye övünürüz
Avrupa'da sürünürüz
Özken üvey görünürüz
Biz vatandaş değil miyiz? (100/3)

Bozuk kantar, eksik tartı
Hakkımıza örtmen örtü
Bu mu kanunların şartı
Biz vatandaş değil miyiz? (100/4)

Asker yoklaması dedik
Her yıl konsolosa gittik
Tab'amızı değişmedik
Biz vatandaş değil miyiz? (100/5)

Unutulmuş ise burda
Bari mekân kurak şurda
Bir gün döneceğiz yurda
Biz vatandaş değil miyiz? (100/6)

Milliyetçi insanlar var
Memlekete yapmaz zarar
Bizim oylar ona yarar
Biz vatandaş değil miyiz? (100/7)

Aşık TÜRKÖZ der yiğitlik
Olsun memlekette birlik
Oy deyince yok eşitlik
Biz vatandaş değil miyiz? (100/8)

ALMAN DEVLETİNE , ALMANA ELEŞTİRİ

Der Mızrap neler ürettik
Beylere her şey yarattık
Genç ömrümüzü çürüttük
Yaban ellerde ellerde (42/5)
(kötü, ipsiz, gurur duymaz, insan satar, dümbük, karakter sıfır, insanlıkta
geri, yapmadıkları kalmamış, utanmaz) (50)

Puşta pezevenge çıkar ününüz (27/4, 3)
Unutmak tabir mi ki şu Alman puştluğunu (57/5, 4)

Meister inekleri (55/1, 4)

Hakkımızı yiyecekler
Gördünüz mü şu inekler (63/5, 3-4)

Türkler'i geri yolluyorlar
Hitler'in köpekleri (55/5, 3-4)
Bir ekmek uğruna köpek mi olsam (28/3, 2)

Türlü çeşit kıyafetler
Kuyruk olur olur itler
Yaşar bayramda itler
Karnaval var zimba da zimba (38/4)

Yeter köle olduğun Alman'a (41/3, 2)
Ben de bir insanım bir köle değil (78/1, 3)
El kapıları kölelik kapıları (2) (114/kavuştak)
Biz insanız bize yular takarsın (40/3, 3)
Almanya'da baskı bitmez le le liebe Gabi (49/4, 2)
Laftadır insan hakları hop hop Dazlaklar (68/3, 2)
Yabancıysın diye seni ezemesinler (69/13, 3)
Başımıza taş vurdular hey hey Naziler
Düşmanlığa baş vurdular hop hop Dazlaklar (68/2, 1-2)
Mayisterler düşman gibi bakıyor (101/4, 1)

Hans Peter Hans Peter
Arkadaşım
Nasıl olur da biz
Düşman oluruz (111/1)

Biz aynı sınıfın
İnsanlarıyız
Nasıl olur da biz
Düşman oluruz (111/2)

İKİYÜZLÜ ALMAN

Yüzüme güldü durdu
Bizi caneviden vurdu
Son zamanlarda kudurdu
Yuh olsun şu Almanlara (52/1)

Gurbette dost olmaz kimi çağıram (16/5, 3)
Yurt mu olur bana ellerin yurdu
Nice dost görünen Devriş'e vurdu (21/4, 2-3)
Dostluk bilmez kârdan başka (24/4, 1)
Hatırdan hürmetten dosttan bilmiyo (28/3, 4)

Dost görünüp düşmanlıkla (29/2, 1)

Bize dostum diyordu
Hakkımızı yiyordu
Kanımızı emiyordu (44/5)
Alman attı bize şutu

Evveliden dost idik size (53/1, 2)

Tarihten öğretiler Türk-Alman dostluğunu
Sosyal anlaşmalarla gösterdi boşluğunu
Çoluk çocuk perişan gör hayat boşluğunu
Unutmak tabir mi ki şu Alman puştluğunu (57/5)

Tanımadım düşmanımı dostumu (84/2, 2)
Yunanlı'dan dost olmaz (85/4, 1)
Dostlarımız düşman oldu dön baba (92/4, 4)

Uzun yıllar oynadılar oyunu
Bize çıktı yabancılar kanunu
Alın terimizin mükâfatı bu
Yurda dön hemşerim yurda dön yurda (15/4)

Şimdi bir de vize çıktı le le liebe Gabi (49/3, 1)

ALMAN İMGESİ

Kimi çalışır Hans için, (97b/3,1)

Sanki acı bir baldıran
Senin soyun hep saldıran
Aç gözünü Avrupalı
Ben değilim gül solduran (20/5)

Gülerken de kızıyorlar
Alamanlar Alamanlar
Şeytan mıdır insan mıdır (24/1)

Saçı başka teni başka
Kimi elâ kimi başka
Bir öpmeyi yorar aşka (24/2)

Bu ne kibir bu ne gurur
Sanman dünya böyle durur
Kimi Hitler gibi olur (24/3)

Dostluk bilmez kârdan başka
Yağmur olur kardan başka (24/4)

Alaman kızına verme gönlünü
Serçe olup konar daldan dallara
Ne elini tutar ne de dilini (27/1)

Bilmezsin adını bir sürü boya
Kimi ota benzer kimi çaya
Öptürür sana da hep doya doya
Hergün girer yüzün aldan allara (27/2)

Ne atası belli ne de anası
Nerden almış dölü, kimden danası (27/3)

Sosis salam geçer her gün gününüz
Puşta pezevenge çıkar ününüz
Haberiniz varır kuldan kullara (27/4)
Ararsın Devriş'i günü gelince
Kısa evliliğin sonu gelince
Çok pişman olursun yeri gelince
Düşerse sevdiğin koldan kollara (27/5)

Gönlümü kaptırdım Alman kızına
Yetti gayrı durdan höstten bilmiyo
Nasıl dayanırsan dayan nazına
Ayıptan günahıtan sustan bilmiyo (28/1)

Yemeğe hasretim vurst'tan usandım
Bakla, pancar, bulgur, bostan bilmiyo (28/2)

Başından savuyor nerede görsem
Bir ekmek uğruna köpek mi olsam
Evimiz kilitli ne zaman gelsem
Hatırdan hürmetten dosttan bilmiyo (28/3)

Mini giyer her gün başka plânda
Dayanacak hal mı kaldı ki Can'da
Memeleri açık saçık meydanda
Yazma, yaşmak bir de fistan bilmiyo (28/4)

Akıl ermez Alaman'a
Bir bulanır bir de coşar
Altmış yıllık karısını
Bir çırpıda hemen boşar (29/1)

Dost görünüp düşmanlıkla
Kimi zaman pişmanlıkla
Tombul tombul şişmanlıkla
Bir feniğe yaman koşar (29/2)

Küfür etsen güler geçer
Sabah akşam bira içer
Arpa eker buğday biçer
Bir lokmaya takla aşar (29/3)
Başı dimdik havalarda
Oralarda buralarda
Gözü başka yuvalarda
Ellerinen gizli yaşar (29/4)

Kafası kel onurundan
Hitler çıkmış çamurundan
Sakın girme sınırından
Alaman'a insan şaşar (29/5)

Devriş değil pazar atı
Bilir ama mazaratı
Alamanlar taştan katı
Kimi zaman erir taşar (29/6)

Alaman'ın yurdu yok
Gezer durur derdi yok (31/2)

Alaman'ın yurdu sis
Havası pis suyu pis (31/3)

Alaman'ın yurdu kar
Kar gitse de yağmur var (31/6)

Ekmek diye geçeyi
Patates kızartması
Cepte para bırakmayi
Kızlarının bakması (32/4)

Almanya derler de çıplaklar kampı
Bir yanı tel örgü bir yanı kapı
Babanız Almanya'da tam yutmuş hapı
Gidin babanızı görün yavrular (35/3; 102/3)

Faşing maşing gezmek ister
Türközüyü ezmek ister
Plajlarda yüzmek ister
Vay başıma vay başıma (36/5)
Her sene Ocak ayında
Almanya'da karnaval var (38/1)

Caddeler bayram yeridir
Güzeller içim eritir
Tutan tutanın yaridir
Karnaval var zimba da zimba (38/2)

Durmadan çalar davullar
Çırıl çıplak olmuş yavrular
Seks delisi bu gavurlar (38/3)

Türlü çeşit kıyafetler
Kuyruk olur olur itler
Yaşar bayramda itler (38/4)

Türköz de giydi bir çul
Yakalamış zengin bir dul
Dayanır mı buna bir kul
Karnaval var zimba da zimba (38/6)

Yüksek yüksek yaparsınız binayı
Almanya'da serbest gördük zinayı
Fikrin karıştırmak ise dünyayı
Hayvanat cinsinden suyun var senin (40/2)

Cennet diye cehenneme sokarsın
Paklanmasısın domuz gibi kokarsın
Biz insanız bize yular takarsın
Gördüm pek acayip huyun var senin (40/3)

Aşık Türköz ne yupalım
Kalkıp Put'amı tapalım
Boşver anasını satalım
Alman attı bize şutu (44/10)
Sabah erken çıkar yola
İşe gider güle güle
Hiç seslenmez öpsem bile
Almanya'nın güzelleri (46/1)

Giyinirler mini mini
Hepsi çok severler raksı

Sokaklarda bekler taksi
Almanya'nın güzelleri (46/2)

Altın kemer bellerinde
İşleri var ellerinde
Hep fabrika yollarında
Almanya'nın güzelleri (46/3)

Berlin'in suları akar
Duvarları Ost'a bakar
Şu Berlin'in kızları
Acımaz evler yıkar (48/3)

Yüzüme güldü durdu
Bizi caneviden vurdu
Son zamanlarda kudurdu
Yuh olsun şu Almanlar'a (52/1)

Tuvaletler su kullanmaz
Kıçlarını hiç yıkamaz
Allah'tan kuldan utanmaz
Yuh olsun şu Almanlar'a (52/2)

Yabancıyı çekemezler
Domuzdan başka yemezler
İnsanlık nedir bilmezler
Yuh olsun şu Almanlar'a (52/3)

Kırmızıdır suratları
Değişirler avratları
Onun bu evlatları
Yuh olsun şu Almanlar'a (52/4)
Dini imanı para
Hepsi benziyor cadıya
Yak kardeşim bir sigara
Yuh olsun şu Almanlar'a (52/5)

Kendini akıllı sanan
Yaptığın filmden utan
Bütün işçileri soyan
Yuh olsun şu Almanlar'a (52/6)

Almanya dedikleri
Domuzdur yedikleri
Bizi çok hırpalıyor
Meister inekleri (55/1)

Almanya dedikleri
Bitte schön'dür dilleri
Wie geht's ile delinir
Ağzının delikleri (55/2)

Almanya dedikleri
Otomobil bindikleri
Caddelerde geziyor
Gavurun enikleri
(Caddelerde düzüşüyor
Gavurun enikleri) (55/3)

Almanya dedikleri
Hep piçtir cüceleri
40 marka uçkur çözüyor
Avradın çürükleri (55/4)

Türkler'i geri yolluyorlar
Hitler'in köpekleri (55/5)

Bir zamanlar iş çoktu
Kızlarında naz yoktu
İşçiler arbeitlos
Yabancılar çok oldu (56/1)

Domuz ahırlarını verir Türk'e kiraya
Alman ev sahipleri doymuyorlar paraya (57/3, 1-2)

Tarihten öğretiler Türk-Alman dostluğunu
Sosyal anlaşmalarla gösterdi boşluğunu
Çoluk çocuk perişan gör hayat boşluğunu
Unutmak tabir mi ki şu Alman puştluğunu (57/5)

Oma tokmaksız kalacak
Kızlarını kim alacak
Yüksek kiralık evleri
Domuz ahır olacak (63/3)

İnsanlıktan yana içerin bomboş
Senin merhametin yok mu Almanya (64/kavuşlak,3-4)

Cana yakın Berlin halkı
Antifaşistlerdir çoğu
Düşmanlara saldı korku
Seni tanıyorum Berlin (88/4)

Burnu büyük usta başlarının
Ve iş arkadaşlarının
Aşağılamalarına rağmen (109, 7-9)

Hans Peter Hans Peter
Arkadaşım
Nasıl olur da biz
Düşman oluruz (111/1)

Kennst du mich besser
Sagst du dan[n] zu mir
Niemals Kümlertürke (113/1, 4-6)
Asıktı suratı konuştu bana (89/2, 1)

Bırakmadım birahane kulüp bir de bar (106/3, 3)
Çok acı çalacak kilisenin çanları (57/1, 4)
İçin dışın pislik dolu (20/1, 4)
Kadir bilen insanını özledik, ölem özledik, (96a/3, 3)
Kör ola muhanet haldan bilmiyor (4/1, 3)
Kuzu verir gibi kurda (112/3, 3)
Laftadır insan hakları hop hop Dazlaklar (68/3, 2)
Mayisterler düşman gibi bakıyor (101/4, 1)
Muhanetin derdi ne çetinmiş (3/2, 4)
Sigorta'nın üstüne yatmaktır niyetleri
Şimdi sürüyorlar Almanya'dan Türkler'i (57/4, 3)
Ya sınırdışı ederler ya da yakarlar (107/4, 3)
Yabancısin diye seni ezemesinler (69/13, 3)

MEISTERLER

Burnu büyük usta başlarının Ve iş arkadaşlarının (109, 7-8)
Her işine Meister'ler karışır (61/2, 3)
İzin zamanı gelir/ Patronlar yüz çevirir (56/4, 1-2)
Meister başlar dır dır dır (89/1, 4)
Meister'le akşama kadar / Almanca öğreniyorum (37/2, 3-4)
Mayisterler düşman gibi bakıyor (101/4, 1)

Meister'in yüzü gülmez
İşçinin derdini bilmez
Yabancıyı Alman sevmez
Meister'ler Meister'ler (50/1)

Baksan suratı sararmış
Kötüyü söylemek yararmış
Nice ipsizler türemiş
Gurur duymaz Meister'ler (50/2)

Vorarbeiter yarı yapar
Avantacı baştan teper
İçki diye insan satar
Olur dümbük Meister'ler (50/3)
Karakter sifıra inmiş
İnsanlıktan geri kalmış
Yapamadıkları kalmamış
Hiç utanmaz Meister'ler (50/4)

Cuma insanlık ararım
Kendi yaramı sararım
Huzuru yurttan ararım
Sen kal burda Meister'ler (50/5)

SÖZE VERİLEN ÖNEM

Dinleme kardeşim sakın el sözü (58/3, 1)
Doğru sözlü Murtaza'nın Memed'in (105/4, 3)
Dosta gardaşa yazdım bu sözleri (77/3, 2)
Duymuyorum sözünü (Şirin) (85/2, 2)
Hanı söz vermiştin çabuk geleceğim (92/1, 3)
Kurşun gibi elin sözü (23/7, 3)
Küçük Mustafa'nın budur sözleri (62/4, 3)
Söz vermiştin hayatım (81/1, 3)
Sözleri bir diken batıyor cana (16/2, 1)
Sözüm ona çok severdi / Türk işçisi çok gut derdi (44/6, 1)

Aşık Türköz söyler aşık inen (40/4, 1)
Ben söylesem sazım söylemez yalan (35/2, 2)
CEYHANLI'm söyleme bu kadar acı (35/4, 1)
Çobanoğlu hem söyledi ağladı (92/4, 1)
Elini vicdanına koyupta söyle (Cartel) (69/7, 1)
Her dertler söylenmiyor ki yabana (16/2, 2)
Kaç kere söyledim pis çocuk sana (Cartel) (69/9, 1)
Konuş da söyle de susma da sen de (Cartel) (69/13, 1)

Kötüyü söylemek yararmış (50/2, 2)
Nişanlıma söyleyin yoluma çıksın (74/3, 1)
Rüya mısın serap mısın söyle Almanya (64/kavuştak, 2)
Selâm söyle Bekir'lerin üçüne (105/3, 1)
Size bir şey söyleyim / Şu Almanya üstüne (8, 3-4)
Söyle nerde çocuk çoluk (30/2, 3)
Söyledim derdimi ben de yanarım (65/1, 3)
Turnalara dertlerimi söyledim (5/2, 1)
TÜRKÖZ'üm destana koyda söyle bunları (57/1, 1)
Yeter ötesini söyleme sen de (70/3, 3)
Söyle kurban olam, söyle dilen dolanam
Sen söyle ki ben uykudan uyanam (103/1, 1-2)

ALMANCA KELİMELELER (Meister ve Auslander için yukarı bk.)

Almanya dedikleri
Bitte schön'dür dilleri
Wie geht's ile delinir
Ağzının delikleri (55/2)

(Otolar schrott yatacak) (63/2, 2a)
Anlamışım gibi hepsine ja ja ja (89/2, 3)
Auslander Raus olduk sonunda (14/kavuştak)
Ausländer yolu tuttu (54/2, 2)
Bahnhof'ta Otuz Mark'a elbise almış (71/1, 3)
Bir feniğe yaman koşar (29/2, 4)
Birkaç sene daha TÜV'ün var mı diye (109, 43)
Böyle scheisse kadın (87/5, 4)
Çıkış verilmiş dedi kolega sana (89/4, 2)
Çıkışımız verilir (56/4, 4)
Du krank warum dedi (89/3, 1)
Duvarları Ost'a bakar (48/3, 2)
Etwas derdim var zu dir le le liebe Gabi (49/1, 2)
Faşing maşing gezmek ister (36/5, 1)

Garipler doludur hayımın, hanın (99/2, 2)
Gastarbeiter raus dedi (63/kavuştak)
Gastarbeiter raus diyor (63/1, 1)
Heimler dolaşüyor (85/5, 2)
Helmut Kohl und Strauss le le liebe Gabi Wollen Ausländer raus le le
liebe Gabi (49/2, 1-2)
Ich liebe dich demek yetmez le le liebe Gabi (49/4, 3)
İş bitince kovuluyor (25/4, 2)

Geçti on beş sene doldurduk gedikleri
Sigorta'nın üstüne yatmaktır niyetleri
Şimdi sürüyorlar Almanya'dan Türkler'i
Sebebi sorulunca krizdir dedikleri (57/4)

Türkler gitsin Almanya'dan
Fabrikalar top atacak (63/2, 3-4)
İşçiler arbeitlos (56/1, 3)
Komm zu mir gel yanıma le le liebe Gabi (49/ kavuştak)
Lisanı Integrasyon politiği (109, 2)
Meister'le akşama kadar (37/2, 3)
Sonntag Montag Donnerstag (87/2, 1)
Türk işçisi çok gut derdi (44/6, 2)
Vorarbeiter yarı yapar (50/3, 1)
West Berlin'in Ost'u var (48/2, 1)
Yabancılar Raus bastılar feryadını (57/2, 4)
Yatarız Bahnhoflarda (56/2, 4)
Yemeğe hasretim vurst'tan usandım (28/2, 3)
Sosis salam geçer her gün gününüz (27/4, 1)

(Karışık dilli türkü için bkz. 49)

DÖN ÇAĞRISI

Almanya acı vatan
Adama hiç gülmeyi

Nedendir bilemedim
Gidenler hiç gelmeyi (6/1)

Almanya'ya gitmişsin
Orada evlenmişsin
Tam yedi sene oldu
Evine gelmemişsin (6/3)

Almanya'nın yollarında
Ördek yüzer göllerinde
Çağırdım yarı gelmedi
Tüy bitirdim dillerimde (9/13)

İşçi kurumlarına
Durmadan koşuyorum
Onbeş güne gelmezsen
Ben seni boşuyorum (81/4)

Gurbet kurtuluş olmaz
Elin kahrı çekilmez
Ne zaman döneceğiz
Bunu hiç kimse bilmez (10/4)

Ağzım kuru dilim kuru
Konuşamam duru duru
Dönemem ki dönsem geri
Ne yapsam ki gurbet seni (23/2)

Sen gurbeti bilmez misin
Dön gel desem gelmez misin
Benimle bir olmaz mısın
El mi girdi aralara (30/3)

Almanya'ya geleli
Altı seneyi geçti

Hayal et bekle beni
Osman'ım dönerim geri (37/1)

Kundaktaki yavru ile
Akın ettik gurbet ele
Kimse dönmez güle güle
Yaban ellerde ellerde (42/2)

Bütün ümitler ölüyor
Türkler hep geri dönüyor
Dünya kıcıyla gülüyor
Alman attı bize şutu (44/7)

Çok ağladım gözyaşımı silmedim
Almanya'da bir gün olsun gülmedim
Döneceğim artık anavatana
Senden haber bekliyorum Mehmet'im (60/3)
Bizim Hasso Almanya'dan geliyor,
Gözü çıksın bombo-şuna dönüyor (71/ kavuştak)

Dön anam dön babam
Dön emmim dön dayım
Dön gayri Anadolu'ya (80/ kavuştak)

Dön gel memleketine
Yeter ettiğin zulüm (81/3, 3-4)

Günler aylar geçiyor
Yardan haber gelmiyor
Bu nasıl Almanya'dır
Giden geri dönmüyor (83/1)

Boğazımızda hıçkırık
Kolum kanadım kırık
Gözlerim yolda kaldı
Yalvarıyorum dön artık (83/2)

Hallerimiz yaman oldu dön baba
Nolur dön baba vay zalim baba ey (92/kavuştak)

Dönüşüne gelince
Şayet döneceksin
Gençliğün
Ömrün gitmiş (109, 18-21)

Ne işin var Almanya'da?
Niye geldin Almanya'ya?
Sanki ne var Almanya'da? (98/kavuştak)

Bu diyorki çekin gidin
Hani senin yurdun Türküm
O diyor sakın gelmeyin
Hani senin yurdun Türküm (91/1)

Alamanya sana giden dönmüyor. (99/kavuştak)
Bir gün döneceğiz yurda (100/6, 3)
Çiftçi dön git sarıl kara sabana (41/3, 1)
Dön anam, dön bacım, dön gardaşım, Anadolu'ya dön. (11/4, 5)
Döneceğim sevgilim senin yanına (67/1, 1)
Dönmezsem bir türlü dönsen bir türlü (41/1, 4)
Gitsek memlekete gönül dönmüyor (73/2, 2)
Tercüman olacağım (37/kavuştak 2, 3-4)
Vermiyorlar yarı geri döneyim (72/2, 3)
Yemin ettim dönmeyeceğim artık sana (67/3, 2)
Yurda dön Memedim yurda dön yurda (15/ kavuştak)

GELME - GİTME - GÖR

Yola çıkma, iyi düşün
Ağlar çocukların, eşin
Genç yaşında ağarır saçın
Gel de bir gör Belçika'yı (97/1)

Sahte pasaportu alma
Sonra telâşeye dalma
Sağa sola rüşvet verme
Gel de bir gör Fransa'yı (97/2)

Hollanda'nın parası gulden
Dost tutarsan gider elden
Tarla satıp gelme köyden
Gel de bir gör Hollanda'yı. (97/4)

Ah gitme güzel dayanamam derdine (2/4, 1)
Baba uzağa gitme (9/1, 3)

KIŞILEŞTİRME

Ulan Alamanca Germanca
Konuşup anlayamadım seni (89/1, 1-2)
Ah Alamanya Alamanya
Ben gibi damat bulamanya (53/kavuştak)

Ben gidiyorum Türkiye'ye
Gazetede görün pozumuzu (53/2, 3-4)

Almanya sen de babamı götürdün (92/1, 1)
Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa (101/kavuştak)
Sana iş bulmaya geldim Almanya (78/1, 2)
Seni yaşıyorum Berlin (88/1, 2)
Senin merhametin yok mu Almanya (64/kavuştak, 4)
Senin tarihinde kara leke var (66/3, 1)

Yuvamı da yıktın Alamanya
Başımı da yaktın Alamanya
Nereden çıktın Alamanya (55/kavuştak)

KAHIRLI SÖZLER

Alman Parlementosu duysun bunları (57/1, 3)
Bin defa lanet olsun (87/4, 3) 40
Haram olsun bize bu sevdiğim (73/3, 4)
Kör olsun gurbet iller (18/7, 3)
Kör olsun kahpe felek (9/11, 3)
Ne olursun Allahım, medet ey... ey ey, (74/4, 2)
Olmaz olsun böyle kader (79/2, 1)
Olsun memlekette birlik (100/8, 2)
Sana olsun vebalı (85/1, 2)
Yuh olsun şu Almanlara (52/ kavuştak)
Lanetler yağdırdım uzay çağına (16/2, 3)
Bütün Türk kadınları seni lanetle andık (86/7, 3-4)

Bayburtlu Yıldızhan yeter bu kadar, (106/3, 1)
Bu hasretlik ayrılık canıma yeter (79/2, 3)
Sil gözünün yaşlarını yeter ağlama (67/1, 3)
Yeter artık bizden beter olası (80/4, 3)
Yeter artık bizden beter yanası (11/4, 3)
Yeter ettiğin zulüm (81/3, 4)
Yeter köle olduğun Alman'a (41/3, 2)
Yeter ötesini söyleme sen de (70/3, 3)

ŞEREF - NAMUS- HAYSIYET

Türk milleti olarak
Namus için yaşarız
Bize leke sürenin
Anasını satarız (87/3)

Gerçek şerefine sahip (39/4, 2)
Namus akar toprağından (86/6, 2)
Namus için yaşayan (Türk kadını) (86/8, 1)

Sürdüğün bu lekeyi hiç bir kadın unutmaz (86/5, 3-4)
Şeref namus haysiyet pazarlarda satılmaz (86/5, 1-2)
Şerefimizi öldürdün (86/2, 3)
Şerefini kendine /Para için satar mı? (86/3, 3-4)

YUVA YIKMAK

Üçü kız iki oğlan
Kime bırakıp gittin
Böyle güzel yuvayı
Ateşe yakıp gittin (6/2)

Ezen bilir üzen bilir
Gurbet eli gezen bilir
Kör olası Almanya'yı
Yuvasından tezen bilir (18/5)

Gün geçmiyor gözüm yaşsız
Yuva olmaz çifte kuşsuz
Sevdiklerim başsız bunsuz
Dövemem ki gurbet seni (23/3)
Başı dimdik havalarda
Oralarda buralarda
Gözü başka yuvalarda
Ellerinen gizli yaşar (29/4)

Dağıttım yuvamı eyledim talan
Ben söylesem sazım söylemez yalan
Almanya'da bize kurdular plan
Bu senede gelemiyom yavrular (35/2)

Dinleme kardeşim sakın el sözü
Turist gelmek değil akıl işi

Dağıtma yuvanı bozma işini
Inanmazsan Almanya'ya gel de gör (58/3)

Vermedin bir yuva pişmiyor aşım
Karlar yağdırdın ak doldu başım
Bilmiyorum nedir benle savaşın
Viraneden beter yıktın Almanya (64/2)

Başkadır yuvamın ekmeği aşı
Bulunmaz dünyada bir tane eşi
Neyleyim ben olmuşum gurbetin kuşu
Kırdın kanadımı kaldım Almanya (78/2)

Gönlüm bu hasreti daha mı çeksin
Yavrularım bensiz boyun mu büksün
Babasız yuvada baykuş mu ötsün
Doymadan hayata soldum Almanya (78/3)

Almanya'nın meşhur markı
Bütün aldatıyor Türk'ü
Çok yuvalar yıktı belki
Gel de bir gör Almanya'yı (97/3)

Sıladakiler buraya vurulmuş
Kimi yurdu, yuvasından ayrılmış
Kimi bir tek yavruya hasret kalmış
Ömrümüze yetti zalim Avrupa
Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa (101/2)

Mayısterler düşman gibi bakıyor
Dışı eli içi bizi yakıyor
Nice sağlam yuvaları yıkıyor
Ömrümüze yetti zalim Avrupa
Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa (101/4)

YAVRULAR - KUZULAR - ÇOCUKLAR

Kapının önü mış mış
Benim yavrum uyumuş (9/8)
Babası Almanya'da
Hiç haberi yoğumuş

Almanda çalışırım borçluyum hâlâ
Borç miras bıraktım doğan yavruma (16/3, 1-2)

Boynu bükük bükük benim yavrular
Sarıp da solan güle benziyor
Yurdundan uzakta körpe kuzular
Ellerin yanında ele benziyor (22/1)

Melil melil bakar durur gözüme
Bir gülücük çok mu iki kuzuma
Ekmeği bulamam bansam tuzuma
Yüzümdeki acı çile benziyor (22/2)

Kar oldu kış oldu bahar gelmedi
Yavrularım gülün dedim gülmedi (223)

Şu Almanya iyi diyorlardı
Görünmez dağları vardı
Tek yoldaşım yavru oldu
Almanya'da Almanya'da (33/4)
CEYHANLI'm söyleme bu kadar acı
Sen kendine değil yavruna acı
Sağımı kapladı ince bir sızı
Gelin babanızı alın yavrular (35/4; ve kavuştak)

Duam senden bu Yaradan
Cümlesin kurtar buradan

Kemal Devran'ı sorandan
Yolu bekler yavrusu var (39/7)

Kundaktaki yavru ile
Akın ettik gurbet ele
Kimse dönmez güle güle
Yaban ellerde ellerde (42/2)

Ben öldüm gurbette yarım sılada
Ah ederek ağlar ağlar validem
Yavrularım yetim kaldı geride
Mezarım yad elde kaldı neyleyim (75/3)

Beş tane yavrumu bıraktım sefil
Sana iş bulmaya geldim Almanya
Ben de bir insanım bir köle değil
Çekilmez derdinden öldüm Almanya (78/1)

Gönlüm bu hasreti daha mı çeksin
Yavrularım bensiz boyun mu büksün
Babasız yuvada baykuş mu ötsün
Doymadan hayata soldum Almanya (78/3)

Bir eşikte bir beşikte yavru var
Gece gündüz anne diye ağlarlar
Çocuklar annemizi isteriz diyorlar
Seninle kavlimiz böyle miydi Zeynebim (82/2)

Zeynebim sen gideli iki yıl oldu
Kuşa süt nasip olsa anadan olurdu
Altı aylık Ahmet'im anneden oldu
Seninle kavlimiz böyle miydi Zeynebim (82/3)
Ne bir külhanı var ne de bir konu
Hanım gitti Almanya'ya dayandı
Annesiz yavrunun ciğeri yandı
İşte biz bunların aşıklarıyız. (90/4)

Para gelmiş Memedinden Eşe'ye
Çocuklar çekilmiş kalmış köşeye
Yavrular babasız nasıl yaşaya
Alamanya sana giden dönmüyor. (99/3)

Sıladakiler buraya vurulmuş
Kimi yurdu, yuvasından ayrılmış
Kimi bir tek yavruya hasret kalmış
Ömrümüze yetti zalim Avrupa
Bu Avrupa şu Avrupa, yıkılasın sen Avrupa (101/2)

Bu sene gelemiyorum yavrular, aman yavrular (102/kavuştak)

Hasretim vatana bağrım sızlar
Anneyi babayı gönül arzular
Sılada ki körpe körpe kuzular
Garip babam derler ağlar mola (76/3)

Babanız Avrupa'da tam yutmuş hapi
Gidin babanızı görün kuzular (102/3, 6)

Hasretim vatana, bağrım sızılar
Anayı babayı gönül arzular
Böyle imiş alnımdaki yazılar
(Sıladaki körpe kuzular)
Garip babam der de ağlar m'ola? (104/3)

Bu hasretlik Osman'ım
Çekilmez oldu gayrı
Baba diye ıyıkırıyor
Almanyalı çocukların (37/4)
Yola çıkma, iyi düşün
Ağlar çocukların, eşin
Genç yaşında ağarır saçın

Gel de bir gör Belçika'yı (97/1)
Çocuklarına gelince (109, 9)

Senin küçük çocukların
Seni bekliyorlar
Bu bekleyiş
can sıkıyor (110/4)

Niye böyle benzin soluk
Gözyaşların oluk oluk
Söyle nerde çocuk çoluk
Tamah etme paralara (30/2)

Çoluk çocuk perişan gör hayat boşluğunu (57/5, 3)

Sılana kavuşta ocağın yansın
Çoluk çocuk etrafına dolansın (70/4, 1-2)

DİL DÜZEYİ

Af buyurun ne ararsanız bulursunuz bu dümbükte (71/5,2)
Alamanlar ne bok yedi (63/3,5-6)
Alman attı bize şutu (44/kavuştak)
Almanya dedikleri/ Hep piçtir cüceleri/ 40 Marka uçkur çözüyor/ Avradın
çürükleri (55/4)
Avantacı baştan teper (50/3,2)
Ayten denen bu kaltak (87/3,4)
Balkaymaktan siz de süzün (38/5,3)
Bin defa lânet olsun senin gibi karıya (87/5,4)
Bitirdin ilikleri tohumun miadını (57/2,3)
Bize leke sürenin anasını satarız (87/4,3-4)
Boş ver anasını satalım (44/10,3)
Böyle scheisse kadın (87/6,4)
Dizlerini dövecekler (63/1,4)

Doldurduk gedikleri (57/4,2)
Dünya dönecek tersine (63/4,1)
Dünya kıcıyla gülüyor (44/7,3)
Ensemizi kaşıyorduk (44/3,2)
Fabrikalar top atacak (63/2,4)
Gardaş bunun içindir eller gidiyor aya
Gavurun enikleri (55/3,4)
Geldin ettin haliya (87/5,2)
Gördünüz mü şu inekler (63/5,4)
Gündüzleri fabrikada/ Geceleri nana na na ninay/ Çalışıyorum Osman'ım
(37/5)
Hala Türkler peşinden koşarız yaya (71/4,1-2)
Hayatımız mantar oldu (54/1,1)
Hitler'in köpekleri (55/5,4)
İşverenler hapı yuttu (54/2,3)
Kafanızı bozmayın (87/8,3)
Kaldık şimdi hepten yaya (44/8,2)
Kanımızı emiyordu (44/5,3)
Karakter sıfıra inmiş (50/4,1)
Karnaval var zimba da zimba (38//kavuştak)
Loto tutmaz hep yatar (56/3,4)
Meister inekleri (55/1,4)
Nerden çıktı bu manyak (87/3,2)
Nice ipsizler türemiş (50/2,3)
Olur dümbük Meisterler ((50/3,4)
Oma tokmaksız kalacak (63/3,1)
Ölüm bile az gelir/ Senin gibi köpeğe (87/7,3-4)
Penaltıdan bir gol yedik (44/2,3)
Postumuzu yere serdi (44/6,3)
Sigortanın üstüne yatmaktır niyetleri ((57/4,2)
Unutmak tabir mi ki şu Alman puştluğunu (57/5,4)
Vallahi kanın bozuk (87/2,4)
Yattı bizim sigortaya (44/8,3)
Yazık Şirin çok yazık/ Kendine attın kazık (87/2,1-2)
Yuh olsun şu Almanlara (52/kavuştak)

2001. 06. Y. 0001 - 2717

№ 001793

Ali Osman ÖZTÜRK

05.01. 1960 Ordu doğumlu. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesini bitirdi (1981). 1990'da doktorasını **Dil Sanat Eseri Olarak Alman ve Türk Halk Türküsü** konusunda verdi. Uzmanlık alanı türkülerle ilgili çalışmalarını **Alman Halk Türküsü Arşivi**'nde sürdürdü. Arşiv sistematığının Türk halk türkülerine uygulanması projesini yürüttü: **"Türk Halk Türküsü Arşivi Projesi"** (1993). **Doçentlik** çalışmasında da Alman halk türkülerini inceledi (1994). Ünlü Macar Türkolog Ignacz Kunos, Alman Türkolog Friedrich Giese'nin derlediği ve Konyalı A. Sefa Odabaşı'nın eski yazıdan aktardığı türkülerini yayına hazırladı. Türkülerle ilgili yurt dışı ve yurt içinde çok sayıda makalesi yayımlandı.

Halk bilim alanında önemli bir yeri olan uluslararası **DEMOS** dergisinin Türkiye temsilcisi olup **Selçuk Üniversitesi Halk Kültürünü Uygulama ve Araştırma Merkezi** başkan yardımcılığı görevini yürütmektedir. **S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi** Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, **Alman Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı** başkanı olarak çalışıyor.

Ali Osman Öztürk, **İLESAM** (Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Birliği), **IVG** (Internationale Vereinigung für Germanische Sprach- und Literaturwissenschaft) [Uluslar Arası Germanistler Birliği], **Konya Fikir, Sanat ve Kültür Adamları Birliği** yönetim kurulu, **Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı** ve **Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu** (Deutsch-Türkisches Kultur Beirat) asli üyesi olup, evli ve iki çocuk babasıdır.

KİTAP YAYINLARI

1. **Das türkische Volkslied als sprachliches Kunstwerk**, Studien zur Volksliedforschung Bd. 15, Peter Lang Verlag, Bern-Berlin-Frankfurt-New York-Paris-Wien. 1994.
2. **Türkü Yazıları**. Milli Folklor Yayınları: 4, Türk Halk Edebiyatı: 1, Ankara 1995.3. Luise Rinser: **Öyküler** (Almanca/Türkçe). Konya 1996. (Çeviri)
4. **İmaj Yazıları**. Konya 1997.
5. **Bay B.'nin Başına Gelenler**. Derlenmiş Brecht Anekdotları. Çizgi Kitabevi, Konya 1998. (Çeviri)
6. **Batı Edebiyatında Sevgi ve Hoşgörü Üstüne**, Gündoğan Edebiyat Dizisi 12-37, Ankara 1997. 122 s.
7. Ignacz Kúnos: **Türk Halk Türküleri**. İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998.
8. **Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları**. Sel-Ün Vakfı Yayınları: 6, Konya 1998.
9. A. Sefa Odabaşı: **Dünden Bugüne Konya Türküleri**, Konya İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Konya 1999.
10. **Alman Oryantalizmi**. 19. Yüzyıl Alman Halk Kültüründe Türk Motifi. Vadi Yayınları, Ankara 2000.

Bu çalışma özellikle bütüncül bir yaklaşımı kolaylaştıracak ve tümünden gelimi sağlayacak Almanya konulu türkülerin metin malzemesini bir araya getirmeyi ve aynı zamanda bu malzeme üzerinde istatistiksel bilgiler elde etmeyi amaçlamaktadır. Yaratıcı (söz yazarı, besteci), yorumcu, hitap eden, hitap edilen, ürünlerin ortaya çıktığı zaman dilimi, icra biçimi, tür, form, düzen, konu, motif, dil, üslup, ben-öteki imgesi gibi açılardan ayrıca söz konusu malzeme açılınmaktadır.

Değişik kaynaklardan bir araya getirilen metin malzemesi toplam 115 türkü belgesinden oluşmaktadır. Çalışmada, özellikle ezgili ürünler dikkate alınmıştır.

Çalışma, yedi bölümden oluşmaktadır: 1. bölümde şimdiye dek Almanya Türküleri üzerinde çalışanlar ve bu ürünlere şu ya da bu bağlamda dikkat çekenler üzerine bilgi verilmiş, sonra türkülerin dolaşıma çıkış tarihleri, söz yazarları, yorumcuları, hedef kitlesi ve dili ortaya konulmuştur. 3. bölümde ezgi ve metin türleri tespit edilerek, uyak, kavuştak ve resitatif özellikleri sergilenmiş, 4. bölüm'de türkülerin üslubu, 5. bölümde ise konuları zamağ sırasına göre ele alınmıştır. Konulara göre tür tespiti 6. bölümün içeriğini oluşturmaktadır. 7. bölümde nihayet türkülerde yansıyan Alman ve Türk imgesi sorunu işlenmektedir.

ISBN 975-17-2647-6

3.200.000 TL.